

КАФЕКАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

**Міжнародний проєкт
Еразмус+ Модуль Жан Моне**

**«Висвітлення нової архітектури європейської безпеки у викладанні та
наукових дослідженнях»**

№ 101126795 – EuSANU – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

**ПОРТФОЛІО
ЗДОБУВАЧІВ З КУРСУ
АРХІТЕКТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: НОВІ
ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ**

**Co-funded by
the European Union**

«Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them».

«Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність».

Дніпро, 2025/2026 навчальний рік

Зміст

Базилевич У.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	4
Баланенко В.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	11
Біла К.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	22
Бороненко М.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	29
Ваніна Д.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	34
Верезуб Є.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	39
Вітер А.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	45
Волок Е.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	55
Волок Ю.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	63
Воропаєва Є.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	77
Глущенко Д.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	87
Грицик М.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	93
Завгородній Д.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	103
Іванченко С.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	107
Кудрявцева Д.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	115
Лихасенко Є.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	123
Лісний Д.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	130
Мазан Т.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	140
Метелиця П.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	152
Миронова М.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	164
Охрименко Є.	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	171

<i>Рожковська А.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	176
<i>Руденко В.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	185
<i>Руденко М.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	193
<i>Самосієнко К.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	200
<i>Собіна П.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	207
<i>Тертишник А.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	217
<i>Ткач М.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	224
<i>Тофелюк І.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	232
<i>Тютікова Т.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	240
<i>Ус К.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	247
<i>Чміль А.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	252
<i>Яворська Є.</i>	Студентське портфоліо, що складається з трьох завдань	259

Чому зростає популярність право-радикальних та популістських партій та рухів? Це об'єктивний процес чи наслідок прорахунків інших партій? Як можна цьому протидіяти?

Останні роки світ спостерігає небезпечну тенденцію – зростання популярності право-радикальних та популістських партій. Право-радикальні партії – це політичні сили, що спираються на консервативні, націоналістичні та традиційні цінності, часто виступають проти міграції та глобалізації. Популістські партії апелюють до «народу» проти «еліт», пропонують прості рішення складних проблем і маніпулюють страхами виборців. Такі рухи обіцяють «повернути країну в минуле» й відродити міфічні «кращі часи», використовуючи риторику традиційності, релігії та простих відповідей на економічні й соціальні труднощі. Прикладами можуть бути кампанії Дональда Трампа у США або подібні рухи в Європі, як-от Alternative für Deutschland (AfD) у Німеччині чи National Rally (RN) у Франції, які знаходять підтримку серед менш освічених верств населення, особливо в періоди економічної нестабільності.

Популярність таких рухів не є природною еволюцією політики, а радше симптомом глибших соціально-економічних процесів: економічної нестабільності, низького рівня політичної освіти та прорахунків традиційних партій. Саме економічне невдоволення стало одним із головних каталізаторів зростання право-радикальних сил. Багато виборців, особливо в деіндустріалізованих та сільських регіонах, почуваються «залишеними позаду» на тлі глобалізації. Економічні кризи останніх двох десятиліть, включно з фінансовою кризою 2008 року та наступними програмами жорсткої економії, поглибили нерівність і посилили розчарування традиційними політичними силами. Право-радикальні партії використали це невдоволення, подаючи себе як захисників економічного націоналізму й обіцяючи ставити інтереси «своїх»

громадян вище за вимоги міжнародних інституцій та глобальних ринкових політик [1]. Наприклад, в Італії зростання популярності Fratelli d'Italia (FdI) значною мірою було зумовлене їхнім відкиданням економічних обмежень, нав'язаних ЄС, і акцентом на захисті внутрішніх виробників.

Ще одним важливим чинником є зростаюча недовіра до Європейського Союзу. Багато націоналістичних партій стверджують, що політика ЄС підриває національний суверенітет і нав'язує правила, які не відповідають інтересам окремих держав-членів [2]. Особливо сильно ця риторика відчувається у країнах Центральної та Східної Європи, де уряди Польщі та Угорщини неодноразово вступали в конфлікт із Брюсселем з питань судової незалежності, міграції та національного управління. У Західній Європі подібні настрої поширюють нідерландська Partij voor de Vrijheid (PVV) та бельгійська Vlaams Belang (VB), які просувають ідею пріоритету національних рішень над євроінтеграцією. Це свідчить про те, що євроскептицизм перестав бути маргінальною позицією та став важливою частиною ширшого правого політичного порядку денного.

Крім економічних і політичних причин, популістські радикальні праві партії активно використовують емоції, спрощуючи складні проблеми до рівня гасел. Вони поляризують суспільство на «ми» проти «вони», послаблюють демократичні інститути та формують уявлення, що парламент, суди й інші органи влади є «перешкодою» на шляху до справжнього народовладдя [3]. Це створює передумови для зміцнення виконавчої влади й авторитарних тенденцій. Не менш важливим є і релігійний фактор: нові релігійні мігранти часто сприймаються частиною суспільства як носії «чужих» цінностей, що загрожують як християнським, так і секулярним європейцям [4].

Протидія цим тенденціям потребує комплексного підходу. Зміцнення громадянського суспільства, інвестиції в політичну освіту й розвиток критичного мислення серед виборців здатні зменшити вплив маніпуляцій. Також важливо працювати над подоланням економічної нерівності, підтримувати депресивні регіони й створювати можливості для соціальної мобільності, щоб люди не відчували себе забутими системою. Традиційні партії повинні змінювати свій

дискурс, робити його зрозумілішим і ближчим до виборця, аби відновити довіру. Важливу роль відіграють незалежні медіа, які мають викривати маніпуляції та поширювати перевірену інформацію. Лише поєднання цих заходів може зупинити ерозію демократичних цінностей і не допустити скочування суспільства до авторитаризму.

Список використаної літератури

1. Rodrik D. Why Does Globalization Fuel Populism? Economics, Culture, and the Rise of Right-Wing Populism. Annual Review of Economics. 2021. Vol. 13.
2. Vasilopoulou S., Zur R. Populism and Polarization: An Analysis of European Party Systems [Електронний ресурс]. University of Essex Repository. – 2022. – Режим доступу: <https://repository.essex.ac.uk/34300/1/s11109-022-09841-y.pdf>
3. Draughton J. Polarization and Its Threat to American Democracy // Democratic Erosion. 2022.
4. Norris P., Inglehart R. Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

У чому причина популярності конспірологічних теорій у політиці?

У сучасному світі політика часто супроводжується великими соціальними потрясіннями, кризами та швидкими змінами. У таких обставинах набувають популярності конспірологічні теорії — пояснення, згідно з якими важливі події чи процеси керуються прихованими групами, таємними змовами чи зловмисними силами. Конспірологія в політиці це не просто набір окремих вірувань, але й соціальний феномен, що має глибокі психологічні, технологічні та політичні корені.

Одна з ключових причин популярності конспірологічних теорій: психологічна потреба людини пояснювати складний, невизначений або загрозливий світ. Дослідження показують, що люди, які відчувають нестабільність, втрату контролю чи невизначеність, більш схильні звертатись до пояснень у вигляді змов[1]. Також у статті «The Psychology of Conspiracy

Theories» зазначено, що такі теорії дають людині ілюзію контролю або внутрішнього «інсайду», і це підсилює їхню привабливість[1].

Крім того, існує зв'язок між тенденцією до конспірологічного мислення і антиелітарними та популістськими установками: люди з недовірою до еліт, які вважають себе «простими громадянами», часто легше приймають пояснення про «таємні змови» проти них[2].

Інша важлива група чинників це зміни в медіа-середовищі та соціальні механізми поширення інформації. Наприклад, електронні платформи дозволяють теоріям легко поширюватись і досягати великих аудиторій. У статті «Why conspiracies are so popular — and what we can do to stop them» наведено, що соціальні мережі зняли деякі «гальма» на поширення конспірологічних наративів, і що наратив має величезну силу: люди «більше комфортні слухати історії, які підтверджують їхні вірування»[3].

Дослідження також показують, що конспірологічні теорії здатні закріплюватись, якщо вони співзвучні з існуючими соціальними розколами чи політичними лініями: коли вони «накладаються» на конфлікти між групами, їм легше втриматись у медійній площині[4].

Отже, медіа-середовище, особливо цифрове, створює сприятливий ґрунт для конспірологічних наративів: вони швидко розповсюджуються, отримують підтримку через алгоритми, і можуть функціонувати в “ехо-камерах”, де альтернативні точки зору практично не чуються.

Політика сама по собі створює умови, в яких конспірологічні теорії можуть процвітати. У статті «Why Democracy Fuels Conspiracy Theories» автор пояснює, що як у демократіях, так і в авторитарних режимах поширеність конспірологічних пояснень пов'язана з такими явищами як недовіра до політичних інститутів, нерівність, політична поляризація, а також конкурентність політичного процесу[5].

Політики або політичні групи часто використовують конспірологічні наративи як інструмент(створення образу «ворога», «змови» або «таємної еліти»), який може допомагати мобілізувати прихильників, підривати довіру до опонентів або легітимізувати свій вплив.

Також дослідження показують зв'язок між вірою в конспірологічні теорії і підтримкою політичного насильства: в одному дослідженні виявлено, що чим сильніше люди вірять у змови, тим більше вони можуть підтримувати політичне насильство чи бути до нього схильними[6]. Сумуючи, політичний контекст(змагання, конкуренція, поляризація, кризи довіри) створює сприятливу базу для того, щоб конспірологія стала не лише маргінальним феноменом, а масовим.

Список використаної літератури

1. The Psychology of Conspiracy Theories. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5724570/>
2. Populist attitudes and belief in conspiracy theories: anti-elitist attitudes and the preference for unrestricted popular sovereignty reduce the positive impact of an analytical thinking style on conspiracy beliefs. BMC Research Notes. URL: https://bmcresearchnotes.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13104-025-07136-z?utm_source=chatgpt.com
3. Why conspiracies are so popular — and what we can do to stop them. Berkeley News. URL: https://news.berkeley.edu/2025/02/05/why-conspiracies-are-so-popular-and-what-we-can-do-to-stop-them/?utm_source=chatgpt.com
4. Why do some conspiracy theories stay popular on social media? The Conversation. URL: https://theloop.ecpr.eu/why-do-some-conspiracy-theories-stay-popular-on-social-media/?utm_source=chatgpt.com
5. Why Democracy Fuels Conspiracy Theories. Journal of Democracy. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/why-democracy-fuels-conspiracy-theories/>
6. The relationship between conspiracy theory beliefs and political violence. HKS Misinformation Review. URL: https://misinforeview.hks.harvard.edu/article/the-relationship-between-conspiracy-theory-beliefs-and-political-violence/?utm_source=chatgpt.com

Чи може когнітивний дисонанс виникати у громадянин, коли рішення суперечить європейським цінностям? Як його подолати?

Європейські цінності ґрунтуються на ідеях свободи, справедливості, рівності та поваги до людської гідності. Вони стали основою для створення сучасного демократичного суспільства, де люди мають право на власну думку і вибір. Проте в реальному житті політичні рішення не завжди узгоджуються з цими принципами. І тоді виникає запитання: що відбувається з людиною, коли її переконання про справедливість і мораль стикаються з політикою, яка їм суперечить?

Когнітивний дисонанс – це поняття, яке ввів американський психолог Леон Фестінгер у 1957 році. Воно описує психологічний дискомфорт, який людина відчуває, коли має дві суперечливі думки, переконання або цінності, або коли її поведінка не відповідає власним переконанням. Цей внутрішній конфлікт спонукає людину шукати спосіб зменшити напругу: змінити переконання, виправдати свою поведінку або переоцінити важливість ситуації, щоб відновити

внутрішню гармонію. У такі моменти можуть з'являтися заперечення, спроби раціоналізувати події чи навіть агресія, усе це способи захистити свою психологічну стабільність [1].

Когнітивний дисонанс часто проявляється у політичному житті, коли громадяни стикаються з суперечливими переконаннями. Наприклад, багато європейців підтримують цінності демократії та прав людини, але водночас схвалюють дії політиків, які порушують ці принципи, якщо це здається необхідним для безпеки або економічної стабільності. Така ситуація створює внутрішній конфлікт, бо люди прагнуть залишатися вірними своїм ідеалам, але не хочуть визнавати, що їхні дії або підтримка певної політики суперечать цим ідеалам. Це пояснюється тим, що когнітивний дисонанс виникає, коли особа стикається з інформацією або діями, які суперечать її переконанням, і для зменшення цього дискомфорту люди часто змінюють свої переконання або виправдовують свої дії [2].

Подібні процеси спостерігаються і на рівні суспільства. Під час політичної поляризації люди шукають інформацію, яка підтверджує їхні погляди, і ігнорують дані, що суперечать їм. Це називається підтверджувальним упередженням або *confirmation bias* і є одним із механізмів зменшення когнітивного дисонансу [3].

В результаті замість відкритого діалогу з'являється недовіра до інституцій і моральна втома. Таке психологічне становище робить суспільство більш вразливим до маніпуляцій, оскільки люди легше приймають зручні пояснення замість того, щоб стикатися з внутрішнім конфліктом.

Щоб справлятися з когнітивним дисонансом, люди можуть застосовувати кілька ефективних стратегій. По-перше, освіта та критичне мислення допомагають аналізувати інформацію і не піддаватися упередженням, навіть якщо факти суперечать власним переконанням. Дослідження показують, що навчання способам логічного оцінювання інформації дозволяє громадянам краще контролювати внутрішню напругу і уникати автоматичних виправдань, які знижують дисонанс [4]. По-друге, відкритий діалог та обговорення різних точок зору дозволяють людям бачити альтернативні підходи і усвідомлювати, що суперечливі думки існують не лише у них. Як зазначає *Harvard Business Review*, така практика сприяє зниженню конфліктності і допомагає підтримувати психологічний баланс [5].

Особисте самоспостереження і рефлексія теж відіграють важливу роль. Людина може свідомо аналізувати власні переконання, переосмислювати свої пріоритети і приймати нові факти без стресу. Крім того, сучасні відеоресурси, такі як TED-Ed або канали на YouTube про психологію, показують, як прості

вправи та реальні приклади дозволяють людям зменшувати напругу та уникати зайвої моральної тривоги.

Завдяки цим методам не тільки окремі люди, а й суспільство загалом можуть зменшити соціальну поляризацію і підвищити довіру до інституцій. Коли критичне мислення, відкритий діалог та рефлексія стають частиною культури, це формує більш зріле і відповідальне громадянське суспільство, яке здатне аналізувати політичні події без паніки або автоматичних емоційних реакцій.

Таким чином, когнітивний дисонанс є невід'ємною частиною політичного та соціального життя, адже він виникає, коли наші переконання або цінності стикаються з реальністю, яка їм суперечить. Усвідомлення цього явища допомагає зрозуміти, чому громадяни іноді виправдовують дії політиків або шукають інформацію, що підтверджує їхні погляди, навіть якщо вона суперечить фактам. Водночас існують ефективні способи зменшення дисонансу: критичне мислення, освіта, відкритий діалог, самоспостереження та рефлексія. Використання цих стратегій не лише допомагає окремим людям підтримувати внутрішню гармонію, а й сприяє формуванню більш зрілого та відповідального суспільства, де громадяни здатні аналізувати події без упередженості та маніпуляцій. Таким чином, розуміння і подолання когнітивного дисонансу є важливим кроком для зміцнення демократичних цінностей і довіри в суспільстві.

Список використаної літератури

1. EBSCO. Cognitive dissonance theory. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/social-sciences-and-humanities/cognitive-dissonance-theory>
2. Medical News Today. Cognitive dissonance: Definition, effects, and examples. URL: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/326738>
3. Phys.org. Cognitive dissonance helps ingrain political attitudes. URL: <https://phys.org/news/2015-06-cognitive-dissonance-ingrain-political-attitudes.html>
4. Mullainathan S., Washington E. Sticking with your vote: Cognitive dissonance and political attitudes. URL: https://scholar.harvard.edu/files/sendhil/files/sticking_with_your_vote_cognitive_dissonance_and_political_attitudes.pdf
5. Harvard Gazette. The art of political persuasion. URL: <https://news.harvard.edu/gazette/story/2015/06/the-art-of-political-persuasion/>

Оцініть роль лідерських якостей та емоційного інтелекту у переговорах між країнами щодо безпеки. Чи можна це продемонструвати на прикладі переговорів щодо припинення війни в Україні?

1. Аналіз актуальності обраної теми.

Переговори про безпеку, зокрема про припинення військових дій, відіграють ключову роль у підтримці стабільності, запобіганні ескалації конфліктів, захисті цивільного населення. У сучасному світі, з огляду на збройні конфлікти, гібридні загрози, інформаційні війни, роль особистості та міжособистісних навичок сторін переговорів значно зростає.

- **Складність переговорного процесу:** коли йдеться про війну, ставки високі — життя, територія, міжнародна легітимність, санкції, репутація, мораль. У таких умовах не лише матеріальні чи стратегічні аргументи важливі, але і здатність до емпатії, розуміння емоцій іншої сторони, управління напругою.

- **Лідерські якості:** рішучість, стратегічне бачення, впевненість, здатність об'єднувати людей, вести за собою, дипломатичні навички — все це впливає на те, чи будуть переговори успішними.

- **Емоційний інтелект (EI / EQ)** — здатність усвідомлювати, розуміти, регулювати власні емоції та емоції інших, застосовувати емоції для побудови довіри, зменшення конфліктності, знаходження компромісів. У міжнародних переговорах, особливо в умовах високої напруги або війни, EQ може бути вирішальним.

- **Контекст України:** після початку повномасштабної агресії РФ, переговори про припинення війни стають не просто дипломатичним викликом, а питанням виживання держави. В таких умовах особисті якості керівників і їхня здатність до емоційного спілкування з партнерами та міжнародною спільнотою — критично важливі.

Отже, тема дуже актуальна — вона поєднує теорію переговорів, міжнародні відносини, психологію лідерства та конкретно український досвід, який знаходиться в центрі уваги світу.

2. Есе. Роль емоційного інтелекту та лідерства у формуванні результативних переговорів між державами щодо забезпечення миру та безпеки.

Переговори між країнами щодо безпеки — складний і багат шаровий процес, у якому стратегічні інтереси, військові можливості, міжнародне право, мораль і геополітика тісно переплітаються. У цьому контексті роль особистості та її внутрішніх ресурсів — лідерських якостей і емоційного інтелекту — не просто допоміжна, а фундаментальна. Нижче — аналіз того, як саме ці складники впливають, та як це відображається в процесі переговорів щодо війни в Україні.

Лідерські якості: що мається на увазі.

Лідерські якості — це сукупність рис, навичок і практик, які дають змогу людині вести інших, впливати, визначати напрямок, підтримувати мораль, приймати складні рішення. До ключових якостей, важливих в переговорах щодо безпеки, належать:

- **Стратегічне бачення** — здатність уявити кінцевий результат і побудувати шлях до нього, передбачати реакції інших сторін, планувати на середньо- і довгострокову перспективу.

- **Рішучість і сміливість** — приймати рішення навіть коли інформації недостатньо або коли ризики великі.

- **Переконливість і авторитет** — здатність комунікувати свої позиції так, щоб вони були переконливими перед аудиторіями — як міжнародними партнерами, так і власним населенням.

- **Гнучкість і адаптивність** — вміння коригувати стратегії, шукати компроміси чи змінювати підхід, коли обставини змінюються.

- **Моральна відвага і цілісність** — дотримання принципів, навіть якщо це складно, щоб зберегти довіру і міжнародну легітимність.

Емоційний інтелект (EI): його складники і значення.

Емоційний інтелект часто розглядається через такі компоненти:

1. Самосвідомість — розуміння власних емоцій, слабких і сильних сторін, цінностей.

2. Саморегуляція — контроль над імпульсами, здатність залишатися виваженим у стресі, не піддаватися емоціям.

3. Мотивація — внутрішня сила, яка веде до мети, стійкість, наполегливість.

4. Емпатія — розуміння позиції та емоцій іншої сторони, здатність враховувати їхній стан.

5. Соціальні навички — вміння будувати стосунки, слухати, переконувати, вирішувати конфлікти.

У міжнародних переговорах з безпеки ЕІ допомагає:

- збудувати довіру між сторонами;
- зменшити емоційну ескалацію;
- усвідомлювати людську сторону — страждання, вимоги, очікування;
- знайти ті аспекти, які можуть бути підґрунтям для компромісу — навіть коли речі здаються ненаочними;
- підтримувати переговори тривалий час, коли шлях складний і болючий.

Як лідерські якості та ЕІ взаємодіють у переговорах.

Лідерські якості і емоційний інтелект не існують окремо. Сильний лідер може мати стратегічне бачення й авторитет, але без ЕІ може бути агресивним, неконструктивним, втратити підтримку або зруйнувати потенційні шанси на компроміс. З іншого боку, люди з високим ЕІ можуть створювати атмосферу довіри, бути прислуховими, але без рішучості та стратегічного мислення важко досягнути результату.

В ідеалі, переговорна сторона має поєднувати: чітке розуміння інтересів, сильне бачення, стабільність і внутрішню рівновагу; здатність до адаптації, тактичного гнучкого підходу; емпатію і здатність до конструктивної комунікації.

Приклади з України.

Розглянемо, як ці характеристики проявлялися або могли б проявлятися під час переговорів щодо припинення війни в Україні.

1. Президент Володимир Зеленський: один із найбільш помітних прикладів лідера, який поєднав у собі сильні лідерські якості та елементи емоційного інтелекту:

- **Стратегічне бачення** — чітко формулює вимоги України: суверенітет, територіальна цілісність, виведення військ, відшкодування збитків тощо.

- **Мотивація і рішучість** — незважаючи на величезні втрати та складнощі, продовжує відстоювати позиції України на міжнародній арені, мобілізує внутрішню підтримку.

- **Емпатія і комунікація** — звернення до міжнародної спільноти, медіа, народ України, показ людської сторони війни, заклики про допомогу, підтримку — все це допомагає формувати міжнародний консенсус і моральну підтримку.

- **Гнучкість** — спроби використати дипломатичні формати, домовленості про гуманітарні коридори, обмін полоненими — це ситуації, де доводиться шукати баланс між позицією і можливістю досягти реального поступу.

2. Міжнародні партнери (ЄС, США, НАТО та інші):

Тут лідерські якості проявляються через здатність запропонувати або координувати санкції, надання допомоги, формування переговорних рамок. Емоційний інтелект — у здатності слухати українську сторону, враховувати гуманітарний аспект, думку громадськості, медійний вимір.

3. Обмеження і виклики:

- агресор може не мати або ігнорувати емоційні сигнали або моральні аргументи;

- переговори часто ведуться з ненадійним партнером, або коли одна сторона має значно більшу владу або ресурси;

- висока емоційна напруга, травми, втрати — усе це може ускладнити контроль над емоціями і зробити переговори більш жорсткими.

Оцінка: чи вирішальні ці якості?

Можна стверджувати, що безумовно — лідерські якості та емоційний інтелект **мають суттєвий вплив** на результат переговорів щодо безпеки. Але чи вони вирішальні? Це залежить від багатьох факторів:

- від балансу сил між сторонами;
- від готовності сторін йти на компроміси;
- від міжнародної підтримки (чи засоби, чи легітимність);
- від того, яка внутрішня легітимність лідера: наскільки він/вона має довіру громадян;
- від контексту: чи ведуться переговори у стані відкритої війни, чи після деескалації.

У випадку України, лідерство Зеленського та українського уряду, використану ними комунікацію, емоційні звернення до світу, активне використання інформаційної дипломатії — показали, що ЕІ + лідерські якості можуть зрушити міжнародну спільноту, отримати допомогу, підтримку санкцій, сформуванню міжнародний моральний імператив. Але чи змогли ці якості самі по собі закінчити війну — ні, бо військова сила, матеріальні ресурси, геополітика також відіграють вирішальну роль.

Висновок.

Підсумовуючи, роль лідерських якостей та емоційного інтелекту у переговорах між країнами щодо безпеки — ключова. Вони не тільки допомагають будувати комунікацію, довіру, моральну легітимність, але й впливають на міжнародні коаліції, формування громадської думки, здатність переконувати. У контексті припинення війни в Україні вони вже продемонстрували свою силу, особливо через зусилля України стати видимою на міжнародній арені, мобілізувати підтримку, але ці якості самі по собі не можуть замінити інших складників — стратегічних, військових, дипломатичних — хоча вони можуть бути каталізатором успіху.

Список використаних джерел.

1. The Role of Emotional Intelligence in Diplomatic Negotiations, International Research Journal, 2023.
2. Is emotional intelligence in negotiations important? 5 ways to use it, Frontline Negotiations.
3. Interrelation of emotional intelligence and characteristics of managers' leadership potential, Lviv Polytechnic University.
4. Who Cares Wins: Crucial Leadership Insights from the Ukrainian War (And Why You Need Relational Intelligence To Lead Transformation), Switch On Leadership.
5. Ethical dimensions of leadership in the context of the Russian-Ukrainian war, Maksym Lepskyi, Oleh Masiuk, Volodymyr Skvorets, Igor Kudinov.

Які стратегії розвитку відновлювальних джерел енергії обрані ЄС і як вони адаптуються до змін в геополітичному середовищі?

1. Аналіз актуальності обраної теми.

Дослідження стратегій розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) в Європейському Союзі та їх адаптації до змін у геополітичному середовищі становить актуальне науково-практичне завдання з огляду на комплекс взаємопов'язаних чинників.

По-перше, актуальність обумовлена фундаментальною трансформацією енергетичного ландшафту Європи в контексті глобального енергетичного переходу. ЄС, визначаючи себе лідером у кліматичній політиці, взяв на себе амбітні зобов'язання з декарбонізації економіки та збільшення частки ВДЕ в енергетичному балансі. Виконання цих зобов'язань потребує розробки й впровадження ефективних стратегій розвитку ВДЕ, які враховують внутрішні особливості енергетичних систем країн-членів та зовнішні геополітичні виклики.

По-друге, між енергетичною політикою та питаннями безпеки посилюється взаємозв'язок. Енергетична безпека стає складовою архітектури загальної безпеки Європи, визначаючи стійкість економічних систем і здатність держав протистояти зовнішнім ризикам. В цьому контексті розвиток ВДЕ сприяє

енергетичній незалежності та зменшенню вразливості перед геополітичними ризиками.

По-третє, актуальність підкріплюється останніми геополітичними подіями, які змусили переглянути енергетичну стратегію ЄС. Енергетична криза 2021-2022 років, зростання цін на природний газ та електроенергію, показали вразливість енергетичних систем. Це активізувало необхідність прискореного розвитку власних джерел енергії, включно з ВДЕ. Стратегії розвитку ВДЕ набувають нового значення у забезпеченні енергетичної безпеки та стійкості в умовах геополітичної нестабільності.

По-четверте, наукове осмислення взаємозв'язку технологічних, економічних і геополітичних аспектів енергетичного переходу є необхідним. Розвиток ВДЕ в ЄС відбувається в умовах глобальної конкуренції за технологічне лідерство, що вимагає аналізу не лише внутрішніх механізмів підтримки, але й взаємодії зі стратегіями зовнішньої політики та зовнішньоекономічними відносинами.

Отже, дослідження стратегій розвитку відновлюваних джерел енергії в ЄС і їх адаптації до змін у геополітичному середовищі має значний науковий і практичний інтерес, що визначає актуальність теми.

Есе. Стратегії розвитку відновлюваних джерел енергії в ЄС і їх адаптація до змін у геополітичному середовищі.

Розвиток ВДЕ є ключовим елементом енергетичної політики ЄС, спрямованої на досягнення кліматичної нейтральності, забезпечення енергетичної безпеки та підвищення конкурентоспроможності економіки. Стратегії розвитку ВДЕ в ЄС формувались протягом декількох десятиліть під впливом як внутрішніх факторів, так і змін у глобальній геополітичній обстановці.

Історичне формування стратегій розвитку ВДЕ в ЄС почалося в 1990-х роках, коли були прийняті перші директиви, що встановлювали цілі збільшення частки ВДЕ в енергетичному балансі. Системний характер ці стратегії набули в 2000-х роках зі створенням комплексних програмних документів з довгостроковими цілями та механізмами їх досягнення.

Сучасна стратегія розвитку ВДЕ базується на пакеті документів: Clean Energy for All Europeans Package (прийнятий у 2019 році) та Європейський зелений курс (European Green Deal), також представленому у грудні 2019 року.

У пакеті Clean Energy for All Europeans встановлена ціль щонайменше 32 % частки ВДЕ в енергоспоживанні ЄС до 2030 року.

План Fit for 55 пропонує підвищити цю ціль до ~40 % до 2030 року.

План REPowerEU у відповідь на енергетичну кризу 2021-2022 років передбачає ще більший прискорений розвиток ВДЕ та підвищення цілей до щонайменше 42,5 % з амбіцією досягнути 45 % до 2030 року.

Ключові напрями в стратегії ЄС:

1. Нормативно-правова база: оновлені директиви, спрощення адміністративних процедур, гарантії походження енергії з ВДЕ, забезпечення доступу до енергомереж.

2. Фінансові механізми підтримки: співфінансування через фонд відновлення та стійкості, виділення коштів із бюджету ЄС, гранти і стимули за участь приватного сектору.

3. Адаптація до геополітичних викликів: диверсифікація джерел і маршрутів поставок енергії, зменшення залежності від імпорту викопного палива, розвиток власного капіталу виробництва чистої енергії.

Висновок:

Стратегії ЄС щодо розвитку ВДЕ демонструють динаміку у відповідь на зовнішні виклики; їх успішність залежатиме від реалізації встановлених цілей, мобілізації фінансових ресурсів, злагоджених правових рамок та здатності адаптуватись у турбулентному геополітичному середовищі.

3. Список використаної літератури.

1. European Commission. REPowerEU Plan: producing clean energy — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en

2. European Commission. Renewable energy targets and rules (Revised Renewable Energy Directive RED) — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-targets-and-rules/renewable-energy-targets_en

3. European Commission. Clean Energy for All Europeans Package — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://commission.europa.eu/news/clean-energy-all-europeans-package-completed-good-consumers-good-growth-and-jobs-and-good-planet-2019-05-22_en

4. European Council / Consilium. Council agrees on accelerated permitting rules for renewables — REPowerEU (2022) — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/19/repowereu-council-agrees-on-accelerated-permitting-rules-for-renewables/>

5. European Commission. EU budget powered by NextGenerationEU paves the way for a greener, more digital, and more resilient Europe — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/motion/focus/eu-budget-ensures-european-energy-independence-through-repowereu_en

Охарактеризуйте феномен депривації у контексті соціально- економічних проблем

1. Аналіз актуальності обраної теми.

Дослідження феномену депривації в контексті соціально-економічних проблем набуває особливої значущості в сучасних умовах глобальних трансформацій. Актуальність цієї проблематики зумовлена комплексом взаємопов'язаних факторів, що визначають характер суспільних процесів як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Насамперед, слід зазначити, що в умовах зростаючої соціально-економічної нерівності, загостреної наслідками глобальних криз, проблема депривації стає одним із ключових викликів для сучасних суспільств. За даними Світового банку, незважаючи на загальне зниження рівня крайньої убогості в глобальному масштабі, значна частина населення планети продовжує відчувати різні форми депривації, що перешкоджає реалізації їхніх базових прав і можливостей.

Особливої актуальності дослідженню депривації надає її безпосередній зв'язок із проблемами безпеки. Як зазначається в сучасних дослідженнях, деприваційні процеси можуть виступати каталізатором соціальної напруженості, радикалізації та конфліктів. У контексті європейської безпеки цей аспект набуває особливого значення, оскільки соціально-економічна депривація окремих груп населення створює сприятливий ґрунт для поширення екстремістських ідеологій і дестабілізації суспільно-політичної ситуації.

Актуальність теми посилюється також у зв'язку з трансформацією підходів до розуміння безпеки в сучасному світі. Якщо традиційно безпеку розглядали переважно у військово-політичному вимірі, то сьогодні все більше визнання отримує концепція безпеки людини, в рамках якої особлива увага приділяється соціально-економічним аспектам, зокрема проблемі депривації. Цей підхід відображено в стратегічних документах Європейського Союзу та інших міжнародних організацій, що підкреслює значущість досліджуваної проблематики.

Нарешті, актуальність теми визначається необхідністю розробки ефективних механізмів подолання депривації в контексті досягнення цілей сталого розвитку ООН. Боротьба з бідністю і нерівністю, забезпечення доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, створення гідних умов праці – усі ці завдання безпосередньо пов'язані з подоланням різних форм депривації і потребують комплексного наукового осмислення.

Таким чином, дослідження феномену депривації в контексті соціально-економічних проблем має значний науковий і практичний інтерес, що визначає актуальність обраної теми.

2. Есе. Феномен депривації в контексті соціально-економічних проблем.

Депривація як соціально-економічний феномен – це стан недостатнього задоволення потреб індивіда чи соціальної групи, який сприймається як позбавлення або обмеження доступу до матеріальних і нематеріальних ресурсів, необхідних для повноцінного функціонування в суспільстві. Феномен має багатовимірний характер і проявляється в різних сферах життєдіяльності: економічній, соціальній, політичній та культурній.

Концептуальне осмислення депривації має тривалу історію в соціальних науках. Теоретичні основи цього явища закладені в працях різних дослідників. Особливу значущість в аналізі соціально-економічних проблем отримала концепція **відносної депривації**, згідно з якою відчуття позбавлення виникає не стільки через абсолютний рівень благополуччя, скільки через порівняння свого становища з становищем інших соціальних груп або із власними очікуваннями.

Відповідно до сучасних досліджень:

- Відносна депривація пов'язана з тим, що люди оцінюють своє становище в порівнянні з іншими, і це порівняння може спричиняти відчуття несправедливості та незадоволення.

- Абсолютна депривація характеризується нестачею базових матеріальних ресурсів – їжею, житлом, одягом тощо.

Існують різні типи депривації залежно від сфери прояву:

- **Економічна депривація:** недостатній доступ до матеріальних ресурсів; прояв у бідності, нерівності майна, обмежених можливостях працевлаштування.

- **Соціальна депривація:** обмежений доступ до соціальних послуг — освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення.

- **Політична депривація:** обмеження можливостей участі в політичних процесах та прийнятті рішень.

- **Культурна депривація:** обмеження доступу до культурних благ і цінностей.

Депривація на індивідуальному рівні може спричиняти зниження фізичного та психічного здоров'я, зменшення освітніх і професійних досягнень, формування девіантної поведінки. На рівні суспільства — фрагментацію, ослаблення соціальної згуртованості, зростання напруженості та конфліктності.

Взаємозв'язок депривації з радикалізацією та екстремізмом має особливу небезпеку. Відчуття відносної депривації може сприяти радикалізації, особливо

серед молоді, яка гостро сприймає соціальну несправедливість та обмеження життєвих перспектив.

Реагування на проблему депривації потребує комплексного підходу економічного, соціального та політичного характеру. Необхідні політики, що забезпечують рівний доступ до базових ресурсів, зменшення нерівності, підтримку соціальної інклюзії й розвиток територій з високим рівнем депривації.

Список використаної літератури

1. Іванов І. В. *Архітектура європейської безпеки: історія становлення і розвитку*. – Київ : Наукова думка, 2019. — 352 с.
2. IZA World of Labor. *Relative deprivation and individual well-being* / Xi Chen. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wol.iza.org/articles/relative-deprivation-and-individual-well-being/long>
3. Greitemeyer T., Sagioglou C. *The experience of deprivation: Does relative more than absolute status predict hostility?* // *British Journal of Social Psychology*. — 2018. — № 3. — С. 515-533.
4. *BMC Public Health. Investigating the relationship between social deprivation and health outcomes in China: using spatial regression analysis approach*. 2025. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-025-22140-5>
5. *Central Statistical Bureau of Latvia. In 2021, 5.3 % of the population was severely materially and socially deprived*. 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://stat.gov.lv/en/statistics-themes/population/poverty-and-inequality/press-releases/12114-material-insecurity>
6. *Socijalno ukljucivanje. Theoretical Concepts of Measuring Poverty and Social Exclusion*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://socijalnoukljucivanje.gov.rs/en/social-inclusion-in-rs/poverty-statistics/theoretical-concepts-of-measuring-poverty-and-social-exclusion/>
7. Hegerty S. W. *Spatial Measures of Socioeconomic Deprivation: An Application to Four Midwestern Industrial Cities*. arXiv, 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://arxiv.org/abs/2105.07821>

Проведіть порівняння концепцій «позитивної безпеки» та «жорсткої безпеки» з точки зору соціальної психології

Одна із потреб людини в сучасному світі - потреба в безпеці. Вона з'являється в ранньому дитинстві і супроводжує людину протягом усього життя. При розгляданні поняття “безпека” стає зрозуміло, що це не лише питання кордонів та армій, а й соціально-психологічна стабільність, довіра та соціальна взаємодія у суспільстві. Безпека має соціально-психологічні підстави, оскільки вона функціонує і проявляється в системі соціальних відносин особистості, в області міжособистісної взаємодії і спілкування з іншими людьми. Соціально-психологічна безпека особистості є самостійною областю в соціальній психології, що містить науковий потенціал різних предметних зон безпеки (безпеки особистості, безпеки групи, безпеки соціуму), яка детермінована сприйняттям себе в безпеці кожною конкретною особистістю, і виступає як критерій оцінки дійсності не тільки світу, але і самого себе [1]. Розуміння безпеки на рівні особистості тісно пов'язане із ширшими соціальними процесами, адже відчуття захищеності окремої людини впливає на стабільність суспільства загалом. Саме тому сучасна архітектура європейської безпеки має поєднувати жорстку безпеку (hard security) та позитивну/м'яку безпеку (soft security).

“Жорстка” безпека включає воєнні та оборонні аспекти національної безпеки держави, натомість “м'яка” безпека зосереджується на потенційних політичних соціальних та економічних викликах національній безпеці. Іншими словами м'яка безпека включає до себе практично все, крім суто оборонних питань [2].

Тобто у світі реальних загроз, коли держава стикається з військовими економічними чи технологічними викликами, саме поєднання м'яких та жорстких елементів створює ефективну систему безпеки.

З одного боку, застосування тільки “жорсткої” безпеки створює значний захист від зовнішніх загроз, але водночас не є захистом від соціально-психологічних проблем, навпаки, породжуючи їх. Наприклад, у державі, де застосовуються тільки методи жорсткої безпеки, нехтуючи суспільним благополуччям, тобто всі ресурси кинуті на озброєння армії та збереження власних кордонів, починаються соціально-психологічні проблеми, такі як: високий рівень тривожності, страх, залежність від держави та лідерів, слабка довіра між громадянами і державними інституціями. Подібна модель домінує у Північній Кореї, де вся система державного управління побудована навколо армії, контролю інформаційного простору та підтримання внутрішнього порядку через страх.

З іншого боку, “позитивна” або “м’яка” безпека, яка базується на співпраці, соціальних інституціях, правах людини, міждержавній солідарності, підтримці біженців, не може протистояти реальним зовнішнім загрозам. Проте, на відміну від застосування концепції “жорсткої” безпеки не існує держав, де застосована тільки “м’яка” безпека. Розглянемо як приклад Норвегію, де достатньо розвинені соціальні програми, психологічні та економічні стійкості населення, громадянська освіта, медіа грамотність, проте навіть там існує армія, поліція, прикордонна служба. Тобто у екстрених ситуаціях держава застосовує жорсткі механізми безпеки.

Таким чином, сучасна архітектура європейської безпеки повинна мати баланс між силовими інструментами та соціально-психологічними механізмами для підтримання миру, довіри та взаємоповаги в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Ільницька І.А. Теоретичний аналіз соціально-психологічної безпеки особистості. Науковий вісник Херсонського державного університету с. 137 – 141. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IM

2. Парахонський Б.О. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України. – К.:НІСД, 2013. – 64 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-06/0626ks_dop.pdf

Чому в сучасному світі особливою психологічною цінністю (зокрема, на ринку праці) є стресостійкість?

Як казав відомий ірландський письменник Оскар Уайльд: «Ти не можеш змінювати напрямок вітру, але завжди можеш підняти вітрила, щоб досягти своєї мети». Як на мене саме ця фраза дає чудове розуміння такого поняття як «стресостійкість». Якщо ж розглядати стресостійкість спираючись на психологію, то можна дати таке визначення: «Стресостійкість – це загальна якість особистості, яка характеризується здатністю протистояти стресовим факторам за період часу, який необхідний для організації нових умов, в яких даний стресор не буде загрозливим» [1]. Вона забезпечує високу ефективність діяльності і зберігає здоров'я молодої людини. Стресостійкість особистості на соціально-психологічному рівні розглядають як збереження здатності до соціальної адаптації; збереження значущих міжособистісних зв'язків; забезпечення успішної самореалізації, досягнення життєвих цілей; збереження працездатності; збереження здоров'я. Основним критерієм стресостійкості людини є рівень її спроможності до пристосування у складному і вимогливому світі [2].

Вимога «бути стресостійкими» стала однією із найважливіших психологічних цінностей у сучасному світі – стала культом. Вона звучить у порадах психологів та у вакансіях на ринку праці. Ви маєте бути більш стійкими до стресу, бо ніхто більше не гарантує вам нічого. Ні у повсякденному житті, ні в професійному. Тобто зараз модель нестабільності у житті є нормою. Розглядаючи професійну сферу життя, можна зробити висновок, що корпораціям значно вигідніше взяти на роботу стресостійких співробітників або проводити тренінги з «управління стресом», ніж змінювати фундаментальні причини стресу: токсичну культуру у компанії, нереалістичні КПП, низькі зарплати, недостатню кількість працівників.

Як майбутні психологи, ми маємо бачити негативні наслідки цього культу.

По-перше, сама вимога постійно проявляти стійкість до стресу є потужним додатковим стресом.

По-друге, це призводить до надмірного приховування проблем, стримування власних емоцій, що в подальшому може призвести до емоційної відстороненості – алекситимії. А також до думок типу: «Я не маю права на слабкість, у інших ситуація може бути і гірше, ніж моя».

По-третє, якщо розглядати високий рівень стресостійкості як даність, людина, яка має, наприклад, вигорання на роботі чи страждає від ПТСР від війни, сама винна, бо їй просто «не вистачило стресостійкості». І це повністю знімає відповідальність з агресивного середовища.

По-четверте, розглядаючи стресостійкість як поведінкову модель у суспільстві, можемо припустити, що в такому масштабі, це призведе до знецінення взаємодопомоги, відсутності колективної турботи та заперечення необхідності відпочинку.

Отже, високий попит на стресостійкість – це симптом, а не мета. На ринку праці вона нормалізує нестабільну зайнятість та культуру переробіток, що призводить до хронічного виснаження та зниження продуктивності, хоча стресостійкість, як особлива психологічна цінність у сучасному світі, повинна давати протилежний результат.

Список використаної літератури

1. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості : монографія / В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 432 с.

2. Титаренко Т. М. Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій: навч. посіб. / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології; за наук. ред. Т. М. Титаренко. К.: Міленіум, 2011. 272 с.

Які психологічні ресурси можуть допомогти людям адаптуватися до кризових явищ у світовій економіці?

В світі сучасних подій ранок людини починається не з кави, а з перегляду стрічки новин, після прочитання яких, відчуття втрати опори під ногами стає нормою: інфляція з'їдає заощадження, ринки праці лихоманять, а можливість планування майбутнього звузилась до кількох днів. Коли ми чуємо слово "криза", наша перша реакція – перевірити курс валют та ціни на пальне, так би мовити, підготовка до фінансових проблем – ілюзія контролю.

Насім Ніколас Талеб у своїй книзі «Чорний лебідь» руйнує цю ілюзію: «Життя - це сумарний ефект небагатьох важливих потрясінь. Замисліться наскільки мало вам згодилося б уявлення про світ, якби напередодні 1914 року ви захотіли спрогнозувати розвиток подій. Чи припустили б ви прихід до влади Гітлера і світову війну? А стрімкий крах соціалістичного табору? А наслідки поширення ісламського фундаменталізму? А вплив Інтернету? А обвал ринку 1987 року? Мода, епідемії, ідеї, поява нових мистецьких жанрів і шкіл – усім керує Чорний лебідь. Усім, що має хоч якесь значення. Усвідомити роль Чорних лебедів не важко. Ось вам проста вправа. Згадайте своє життя. Перерахуйте важливі події й технологічні винаходи, що припали на ваш вік, і порівняйте з колись напрогнозованим. Скільки їх «приїхало за розкладом»? Подивіться на особисте життя, згадайте, як вибрали професію, зустріли свою половинку, емігрували, стикнулися зі зрадою, несподівано розбагатіли або впали у злидні. Чи часто ці події відбувалися за планом?» [1]. Тобто, ми не можемо передбачити майбутнє, тому що світ рухають рідкісні, непередбачувані події – Чорні лебіді.

Як це допомагає адаптуватися? Думка Насіма Талеба знімає тягар провини та тривоги за те, що ви не передбачили ВСЕ, щось «пропустили» або «не підготувалися». Психологічна адаптація починається з визнання: «Я не всесильний. Я сліпий щодо майбутнього [1]». Це зберігає ресурс. Наприклад, замість того, щоб, передбачити курс євро, ви будете своє життя так, щоб витримати будь-який курс. Талеб називає це «антикрихкістю – це не те саме, що гнучкість чи міцність. Гнучке витримує удар і лишається таким самим; антикрихкому ж удар іде на користь, воно стає кращим» [2].

Усвідомлення своєї вразливості перед непередбачуваним світом може викликати фрустрацію, але тут на допомогу приходить стоїцизм, який пропонує крутий інструмент – «дихотомія контролю», для роботи з тим, що ми називаємо внутрішнім локус контролем. Массімо Пілюччі у книзі «Як бути стоїком» пояснює, як діяти в умовах невизначеності, використовуючи красиву метафору лучника: «Одна метафора стоїків від Цицерона допомагає проілюструвати таку думку: візьмемо, наприклад, лучника, якому треба вразити ціль. Є ряд речей, які залежать тільки від лучника: він вирішує, скільки часу і наскільки інтенсивно йому потрібно тренуватися, він перевіряє стан лука та стріл, оцінює мету та відстань до неї, вибирає момент, коли пустити стрілу. Іншими словами, сумлінний лучник робить все, що залежить тільки від нього, аж до того моменту, коли стріла покидає лук. Але чи влучить стріла в ціль? Це вже залежить не від лучника. Може статися все, що завгодно: раптовий порив вітру змінить напрямок стріли, між стрілою і метою виникне перешкода, наприклад проїде карета, нарешті, сама мета (наприклад, ворожий солдат)

може переміститися. Ось чому Цицерон робить висновок: «Саме ж поразка мішені є лише предмет вибору, але не предмет бажання». На перший погляд це твердження може здатися загадковим, але тепер його зміст став для нас абсолютно зрозумілим: стоїчний лучник робить свідомий вибір – спробувати вразити мішень – і виконує все від нього залежне, щоб досягти цієї мети. Але він готовий спокійно прийняти і негативний результат, визнаючи, що результат його зусиль не повністю під його контролем» [3].

Таким чином, перший урок стоїцизму свідчить: зосередити увагу та зусилля там, де ми маємо максимум контролю, а решту залишити на волю Всесвіту. Це чудовий спосіб заощадити масу часу, сил і нервів. Проте навіть розуміння того, що ми контролюємо лише свої дії, не рятує від відчуття вразливості та страху втратити те, що вже маєш, і тут потрібна глибока перебудова мислення – когнітивний рефреймінг, який пропонує Марк Аврелій у книзі Раяна Голідея «Стоїцизм на кожен день»: «Марк Аврелій казав, що нам нічого не належить і що навіть наше життя нам дали на зберігання. Ми можемо видряпувати, з боєм здобувати, заробляти якісь речі, але їх у нас можна забрати в одну мить. Те саме з речами, які ми воліємо вважати «своїми». Вони так само ненадійні: статус, фізичне здоров'я і сила, стосунки. Як вони можуть належати нам, якщо якісь зовнішні сили: доля, невдача, смерть тощо — в одну мить здатні їх у нас забрати? То що ж таки нам належить? Тільки життя - та й то тимчасово» [4].

Цю ж думку підкреслює Епіктет у своєму трактаті «Бесіди»: «Коли ти відчуваєш біль від того, що можеш щось втратити, не вважай цю річ частиною себе, але тільки склом, що може розбитися, тож коли вона впаде, ти про це пам'ятатимеш і не засмутишся. Також коли цілуєш дитину, дружину чи друга, не думай про те, чого ти бажаєш, притримуй свої бажання, зупиняй їх, так як зброєносці полководців-тріумфаторів нагадують їм, що вони смертні. Нагадуй собі, що твій коханий — не твоя власність, його дано тобі тільки зараз, не назавжди» [5].

Це може звучати жорстко, але для психіки це звільнення. Якщо сприймати фінанси, комфорт, дім та близьких людей як орендовані речі, то їх втрата сприйматиметься не як крадіжка, а як закінчення терміну оренди, що дозволяє зберегти ресурсний стан і рухатися далі.

Така внутрішня свобода від прив'язаності до матеріального є найвищим рівнем адаптації, який дозволяє людині залишатися незламною при будь-яких обставинах.

Список використаної літератури

1. Талеб, Насім Ніколас Чорний лебідь. Про (не)ймовірне у реальному житті /пер. з англ. Микола Климчук. 4-те вид. К.: Наш Формат, 2021. 392с.
2. Талеб, Насім Ніколас Антикрихкість. Про (не)вразливе у реальному житті /пер. з англ. Микола Климчук. 4-те вид. К.: Наш Формат, 2021. 400с.
3. Массімо Пілюччі Як бути стоїком. /пер. з англ. Інна Бодак. К.: Лабораторія, 2025. 224с.
4. Голідей Раян, Генсільман Стівен Стоїцизм на кожен день 366 роздумів про мудрість, стійкість і мистецтво жити / пер. з англ. Антоніна Ящук. - К.: Наш Формат, 2022. 464 с.
5. Епіктет Бесіди Давньогрецька філософія. – філософський трактат / 3.24.3. 312с.

Психологічні механізми сприйняття ризиків у період безпекових криз та можливості їх використання для стабілізації психологічного стану суспільства

1. Аналіз актуальності обраної теми

У XXI столітті безпекові кризи стали постійним елементом соціально-політичної реальності. Військові конфлікти, терористичні загрози, пандемії, гібридні війни та інформаційні атаки формують середовище підвищеної невизначеності. У таких умовах особливого значення набуває не лише реальний рівень загрози, але й те, як він сприймається населенням. Саме суб'єктивне сприйняття ризику значною мірою визначає поведінку людей, рівень соціальної напруги та довіри до інститутів безпеки.

Психологічні дослідження доводять, що в умовах стресу та загрози людина рідко керується раціональним аналізом. Натомість активізуються когнітивні евристики, емоційні реакції та соціальні механізми впливу. Масове поширення тривожних повідомлень у медіапросторі здатне викликати паніку навіть за відсутності безпосередньої небезпеки. Це створює додаткові виклики для системи європейської безпеки, оскільки психологічна нестабільність суспільства може знижувати ефективність політичних та оборонних рішень.

Актуальність теми також зумовлена тим, що безпекова політика часто ігнорує психологічний вимір. Невирішеною проблемою залишається відсутність системного використання знань про сприйняття ризиків у кризовій комунікації. Інтеграція психологічних механізмів у практику управління кризами могла б сприяти зниженню рівня тривожності, підвищенню довіри до інституцій та формуванню суспільної стійкості.

2. Есе

Сприйняття ризику є складним психологічним процесом, що формується під впливом індивідуального досвіду, емоційного стану та соціального контексту. У період безпекових криз людина намагається зменшити відчуття

невизначеності, використовуючи спрощені когнітивні стратегії. Однією з таких стратегій є евристика доступності, коли події, що активно висвітлюються в медіа, сприймаються як більш імовірні та небезпечні.

Важливу роль відіграє і ефект фреймінгу, тобто спосіб подачі інформації. Повідомлення, подані у драматичному або катастрофічному ключі, здатні значно підвищувати рівень тривожності. Водночас інформація, структурована з акцентом на контроль, підтримку та чіткі дії, може знижувати страх і формувати відчуття безпеки.

Таким чином, знання психологічних механізмів сприйняття ризиків може бути використане для стабілізації психологічного стану суспільства. Психологічно грамотна комунікація з боку державних та європейських інституцій здатна не лише інформувати, але й підтримувати населення, зміцнюючи колективну стійкість у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Slovic, P. The Perception of Risk. London: Earthscan, 2000.
2. Kahneman, D. Thinking, Fast and Slow. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
3. Beck, U. Risk Society. London: Sage Publications, 1992.
4. European Commission. Crisis Communication and Security Policy Documents.

Оцінка ефективності інститутів Європейського Союзу, що відповідають за безпеку

1. Аналіз актуальності обраної теми

У сучасних умовах Європейський Союз стикається з комплексом безпекових викликів, які мають як зовнішній, так і внутрішній характер. Серед них — збройні конфлікти поблизу кордонів ЄС, терористичні загрози, кібератаки, інформаційні впливи та гібридні форми війни. У відповідь на ці виклики в межах

ЄС було створено систему інститутів, покликаних забезпечувати координацію безпекової політики та реагування на кризи.

Актуальність теми зумовлена необхідністю оцінки не лише формального існування цих інститутів, але й їхньої реальної ефективності. До ключових структур належать Спільна політика безпеки і оборони ЄС, Європейська служба зовнішніх дій, а також спеціалізовані агентства, зокрема у сфері кібербезпеки. Водночас складність ухвалення рішень, обмежені повноваження та залежність від політичної волі держав-членів часто знижують оперативність і результативність дій.

Окремої уваги потребує психологічний вимір ефективності безпекових інститутів. Відчуття безпеки громадян формується не лише через військову або інституційну спроможність, а й через довіру до наднаціональних структур. Невирішеною проблемою залишається розрив між очікуваннями населення та реальними можливостями інститутів ЄС, що може негативно впливати на суспільну стійкість у кризових умовах.

2. Есе

Ефективність інститутів безпеки Європейського Союзу доцільно розглядати не лише у військово-політичному, а й у психологічному вимірі. Для громадян ЄС важливо не стільки знати про наявність структур безпеки, скільки відчувати їхню здатність захистити та діяти в умовах кризи. Саме це відчуття значною мірою визначає рівень суспільної стабільності та довіри.

З одного боку, ЄС поступово розвиває механізми спільного реагування, стратегічного планування та кризового управління. Це сприяє формуванню образу Європейського Союзу як простору колективної безпеки. З іншого боку, складна інституційна структура та багаторівнева система ухвалення рішень знижують швидкість реагування, що може сприйматися громадянами як неефективність.

Психологічно важливим чинником є прозора комунікація. Відсутність чітких і послідовних повідомлень у кризових ситуаціях підсилює тривожність і недовіру. Таким чином, підвищення ефективності інститутів безпеки ЄС потребує не лише інституційних реформ, а й урахування психологічних аспектів сприйняття безпеки населенням.

3. Список використаних джерел

1. Howorth, J. Security and Defence Policy in the European Union. Palgrave, 2014.
2. Boin, A. The Politics of Crisis Management. Cambridge University Press, 2016.
3. European Union Global Strategy for Foreign and Security Policy.

Глобальні проблеми сучасності та реагування ЄС та США на них

У ХХІ столітті людство живе в умовах глобалізації, коли держави, економіки та суспільства тісно пов'язані між собою. Розвиток технологій, міжнародної торгівлі та інформаційних мереж зробив світ більш відкритим, але водночас сприяв виникненню глобальних проблем, які неможливо вирішити силами однієї країни. До таких проблем належать екологічні катастрофи, зміна клімату, бідність, демографічні кризи, війни та соціальна нерівність. Саме тому важливу роль у їх подоланні відіграють міжнародні об'єднання та провідні держави світу, зокрема Європейський Союз і Сполучені Штати Америки.

Формування сучасних глобальних проблем розпочалося ще у ХІХ столітті, коли світ переживав індустріалізацію та урбанізацію. Розвиток промисловості сприяв економічному зростанню, однак водночас призвів до забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів та посилення соціальних проблем. Пізніше Перша та Друга світові війни показали, що конфлікти можуть мати планетарний масштаб і впливати на життя мільйонів людей. У період Холодної війни глобалізаційні процеси ще більше посилилися, а транснаціональні корпорації почали відігравати значну роль у світовій економіці та політиці.

Однією з найважливіших глобальних проблем є екологічна криза. Забруднення повітря та води, вирубка лісів, опустелювання та глобальне потепління становлять серйозну загрозу для майбутнього людства. Європейський Союз активно займається питаннями охорони довкілля ще з 1970-х років. Було створено численні програми та нормативно-правові акти, спрямовані на обмеження забруднення та розвиток «зеленої» економіки. Особливе значення має European Green Deal, ухвалений у 2019 році. Його головною метою є перетворення ЄС на екологічно чисту та конкурентоспроможну економіку з мінімальними викидами парникових газів до 2050 року.

США також роблять внесок у вирішення екологічних проблем. У країні було створено Агентство з охорони довкілля (EPA), прийнято закони щодо захисту природи та розвитку національних парків. Водночас екологічна політика США часто залежить від політичної ситуації. Наприклад, Сполучені Штати підписували Паризьку кліматичну угоду, виходили з неї та знову поверталися до участі. Це свідчить про складність пошуку балансу між економічними інтересами та захистом довкілля.

Не менш важливими є соціально-економічні проблеми. У багатьох країнах світу спостерігається демографічний вибух, який призводить до перенаселення, нестачі ресурсів, безробіття та бідності. Особливо гостро ці проблеми проявляються в країнах Африки та Азії. Водночас у країнах Європи існує інша проблема — старіння населення та зменшення кількості працездатних громадян. Це створює навантаження на соціальні системи та економіку.

Європейський Союз проводить активну політику боротьби з бідністю та соціальною нерівністю. Велика увага приділяється розвитку освіти, охорони здоров'я, підтримці сімей та соціально вразливих груп населення. Наприклад, у деяких країнах ЄС створено спеціальні фонди та програми соціальної підтримки.

У США боротьба з бідністю часто реалізується через соціальні реформи, благодійні фонди та діяльність відповідального бізнесу. Відомим прикладом є реформа системи охорони здоров'я «Obamacare».

Окремою глобальною проблемою залишаються збройні конфлікти. Війни руйнують економіку, спричиняють гуманітарні катастрофи та масову міграцію населення. ЄС і США декларують підтримку демократії, прав людини та міжнародного права. Вони засудили російське вторгнення в Україну та інші прояви агресії у світі. Разом із тим міжнародна політика часто супроводжується суперечками щодо методів втручання у конфлікти та шляхів досягнення миру.

Отже, глобальні проблеми сучасності мають комплексний характер і стосуються всього людства. Екологічні, соціально-економічні та політичні виклики потребують міжнародної співпраці, спільної відповідальності та ефективної координації дій. Європейський Союз і США відіграють важливу роль у подоланні цих проблем, впроваджуючи екологічні програми, соціальні реформи та підтримуючи міжнародну безпеку. Проте успішне вирішення глобальних проблем можливе лише за умови об'єднання зусиль усіх держав світу та розвитку відповідального ставлення суспільства до майбутнього планети.

Які чинники впливають на формування у людини образу «небезпеки»? Чи впливає на цей образ вік?

1. У сучасному світі питання формування образу небезпеки залишається особливо актуальним. Людина постійно взаємодіє з великим потоком інформації. Це впливає на когнітивні оцінки, емоційні реакції та поведінку людини. Я вважаю цю тему актуальною, бо наразі людина живе в умовах соціальної нестабільності, воєнних загроз, це вимагає швидкої реакції та адаптації. Формування образу небезпеки залежить від рівню стресостійкості та здатності до саморегуляції людини.

2. Образ небезпеки формується під впливом біологічних, психологічних і соціальних чинників. На біологічному рівні, людина розпізнає загрозу за рахунок центрів, які відповідають за емоційну обробку та розпізнавання можливих загроз. Психологічні чинники охоплюють попередній досвід, темперамент та індивідуальні особливості сприймання, і людина з досвідом про травматичні події може реагувати на звичайні ситуації як на потенційно небезпечні.

Важливу роль відіграють і соціальні впливи і виховання людини, також моделі поведінки у родині, культурні особливості і інформаційний простір. Медіа наразі займає велику частину нашого життя і вони можуть підсилювати враження загрози, або навпаки.

3. Вік дійсно впливає на те, як особистість формує образ небезпеки. У дитинстві він залежить від прикладів дорослих і емоційної реактивності, у підлітковому віці більше від підвищеної чутливості до ризику та розвитку самостійності. Дорослі спираються переважно на досвід, тоді як у старшому віці зростає схильність уникати ризиків через фізичні зміни та переоцінку життєвих пріоритетів.

Список використаних джерел

1. Brewin, C. R. (2014). Episodic memory, perceptual memory, and their interaction. *Psychological Bulletin*.
2. Fritzsche, I., Jonas, E., & Fankhänel, T. (2021). The psychology of threat and defense. *Current Opinion in Psychology*.
3. Hobfoll, S. E. та ін. (2012). Conservation of resources theory. *Annual Review of Organizational Psychology*.
4. LeDoux, J. E. (2020). *The Deep History of Ourselves*. Viking.
5. Steinberg, L. (2017). *Adolescence*. McGraw-Hill.

Яким є психологічне сприйняття міграції громадянами країн Європи?

1. Питання міграції наразі дуже актуальне і обговорюване у європейських суспільствах, воно пов'язане з економічними та політичними аспектами, а також з реакціями людей. Сприйняття міграції у громадян країн Європи є неоднозначним і воно коливається між відкритістю, співчуттям і готовністю підтримувати мігрантів але іноді викликає стахи які пов'язані з ідентичністю, безпекою і соціальною стабільністю. Ці емоції формуються під впливом соціального досвіду, медіа, політики, особистих переконань та загального рівня довіри до державних інституцій.

Для значної частини європейців міграція асоціюється з гуманністю, відповідальністю та необхідністю допомагати людям, які опинилися у складних умовах. Такий погляд характерний для суспільств із високими демократичними стандартами, розвиненою культурою прав людини та стабільними соціальними гарантіями. У цьому випадку психологічне сприйняття міграції базується на емпатії та уявленні про Європу як простір свободи, можливостей та взаємної підтримки і це, як на мене, гаонопливає на вигляд країни у політичному полі. Є інша думка і значну роль відіграє інформаційний простір, у якому питання міграції часто подається або у драматичному, або у політизованому контексті. Постійні згадки про культурні відмінності, економічні витрати чи питання безпеки формують відчуття невизначеності. Людям складно передбачити, як поява нових груп населення вплине на їхнє звичне життя, і саме ця невизначеність стає джерелом психологічної напруги. На формування ставлення до міграції впливають і базові соціально-психологічні механізми. Одним із них є

феномен „інгрупи“ і „аутгрупи“, коли люди схильні довіряти тим, кого сприймають як «

„своїх“, і насторожено ставитися до тих, хто здається чужим або відмінним. Водночас у суспільствах із розвинутою культурою толерантності ця дистанція легше долається завдяки освіті, міжкультурним контактам та ціннісній відкритості.

2. Окреме місце в сучасному європейському контексті займає сприйняття мігрантів з України. Після початку повномасштабної війни українці стали однією з найбільших груп тимчасових переселенців у Європі. Ставлення до українських мігрантів у багатьох країнах здебільше сприймається краще, аніж інші міграційні групи але у деяких регіонах виникає відчуття навантаження на інфраструктуру, соціальні служби та економіку, що також впливає на сприйняття.

Політичні наративи також мають великий вплив на психологічне сприйняття. В одних країнах політики підкреслюють економічні можливості, які приносить міграція, або значення культурного розмаїття, а деякі говорять і акцентують увагу на ризиках, пов'язаних з ідентичністю, традиціями чи соціальною стабільністю.

3. Попри суперечності, багато європейців визнають, що міграція є невід'ємною частиною сучасного світу. Вона приносить не лише виклики, а й можливості у заповненні дефіциту робочої сили, демографічне оновлення, культурний обмін та економічний розвиток.

Психологічне сприйняття міграції громадянами країн Європи може бути суперечливим, однак у своїй основі воно відображає прагнення людей зберегти стабільність, водночас залишаючись відкритими до змін. Європейські суспільства демонструють різноманітні реакції, від співчуття й солідарності до занепокоєння та невпевненості і це формується під впливом економічного контексту, політичних рішень, культурних особливостей та якості міжкультурної взаємодії. Саме тому майбутнє міграційної політики в Європі значною мірою залежить від того, наскільки ефективно суспільство зможе поєднати регулювання міграції і підтримку тих хто живе в країнах і тих хто є у них мігрантом. Створення умов для взаєморозуміння й інтеграції здатне не лише зменшити напругу, а й перетворити міграцію на ресурс розвитку, а не на джерело роз'єднання.

Список використаної літератури

1. Castles S., Miller M. *The Age of Migration*. Palgrave Macmillan, 2019.
2. European Union Agency for Fundamental Rights. *Migration and fundamental rights*. <https://fra.europa.eu>

3. Esses V., Hamilton L., Gaucher D. *The Psychological Science of Immigration*. Current Directions in Psychological Science, 2017.

Чи може когнітивний дисонанс виникати у громадян, коли політичні рішення суперечать європейським цінностям? Як його подолати?

1. Суспільно-політичне життя часто створює ситуації, у яких громадяни опиняються перед суперечністю між задекларованими цінностями та реальними політичними рішеннями. Це особливо помітно у країнах, що рухаються шляхом європейської інтеграції, європейські цінності говорять про прозорість, рівність та повагу до прав людини, однак політичні рішення не завжди відповідають цим принципам, що може викликати нерозуміння і когнітивний дисонанс.

Когнітивний дисонанс виникає тоді, коли людина стикається з несумісністю між власними переконаннями та зовнішніми обставинами. У політичному контексті це може проявлятися як відчуття недовіри, розчарування або напруга, коли громадяни чують про європейські стандарти, але бачать непрозорість, непослідовність то це не узгоджуються з проголошеними нормами. У результаті виникає внутрішнє питання чому держава декларує певні цінності, але її дії не відповідають їм

2. Виникнення дисонансу може мати різні наслідки. Частина людей стає більш критичною до дій влади, або більш активною в громадянському полі. Зростає запит на чесну комунікацію, аргументованість рішень і послідовність політичних кроків. Усе це впливає не лише на довіру до інституцій, а й на загальний емоційний стан суспільства. Крім того, когнітивний дисонанс здатний поширюватися на ширші соціальні групи. Коли значна частина громадян переживає схожу суперечність, це створює атмосферу недовіри та підвищеної напруги. У суспільстві активізуються дискусії щодо правильності курсу держави, зростає поляризація поглядів. У деяких випадках це може навіть впливати на політичну стабільність, підвищувати протестну активність або змінювати електоральні настрої. Таким чином, індивідуальний дисонанс поступово перетворюється на суспільний феномен.

Когнітивний дисонанс не є неминучим явищем і він може понизитися за певних умов. Одним із найважливіших чинників є прозора та регулярна комунікація влади з громадянами. Коли політичні рішення мають зрозуміле обґрунтування, коли громадянам пояснюють ризики та альтернативи і як ці рішення співвідносяться з європейськими принципами, рівень напруги значно зменшується. Людина краще сприймає навіть складні або непопулярні кроки,

якщо розуміє їх логіку. Варто враховувати, що дисонанс може посилюватися через інформаційні маніпуляції. У сучасному медіапросторі політичні рішення часто подаються фрагментарно або з упередженими інтерпретаціями. Це ускладнює розуміння реальних мотивів влади та створює враження більшої суперечливості, ніж є насправді. У результаті громадяни реагують не на фактичний зміст рішень, а на їх емоційне подання у ЗМІ чи соціальних мережах. Така інформаційна нестабільність робить подолання дисонансу значно складнішим.

3. Подолати дисонанс також допомагає розвиток критичного мислення. Коли громадяни вміють аналізувати інформацію, оцінювати контекст, розрізняти факти й інтерпретації, вони менш схильні до різких емоційних реакцій. Важливою є й громадянська активність бо це дає відчуття впливу на ситуацію і зменшує внутрішню напругу, пов'язану з почуттям безсилля.

Когнітивний дисонанс у громадян може виникати в умовах, коли політичні рішення не відповідають європейським цінностям або очікуванням суспільства. Зменшення цього явища можливе завдяки послідовності та відкритості влади, регулярній комунікації, а також активній позиції громадян. Саме взаємодія держави й суспільства дозволяє мінімізувати суперечності, знизити напругу та підтримувати довіру до демократичних інституцій. У підсумку, саме поєднання державної відповідальності та активної громадянської позиції створює умови, за яких когнітивний дисонанс не руйнує суспільну довіру, а навпаки сприяє розвитку критичності та усвідомленості. Це важливо для демократії, адже системи із високим рівнем громадянської участі легше переживають політичні суперечності та зберігають стабільність.

Список використаної літератури

1. Festinger L. *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford University Press, 1957.
2. European Commission. EU values and principles. URL: <https://commission.europa.eu>
3. Dryzek J., Dunleavy P. *Democracy and the Public Sphere*. Oxford University Press, 2009.

Ключові тенденції в розбудові архітектури європейської безпеки

Питання безпеки у сучасній Європі набуло виняткової актуальності, особливо в умовах повномасштабної війни Росії проти України, яка стала безпрецедентним викликом для європейської та світової системи безпеки. Архітектура європейської безпеки перебуває у процесі переосмислення: від домінування військово-політичних союзів до інтегрованої системи, яка враховує не лише військові, а й економічні, гуманітарні та психологічні аспекти стабільності. Стан безпекового середовища прямо впливає на психологічний клімат у суспільстві. Стабільність створює передумови для зростання довіри, прогнозованості та впевненості у майбутньому. Натомість нестабільність посилює колективну тривожність, формує почуття вразливості та знижує готовність громадян до довгострокового планування. Аналіз цих явищ важливий для розуміння не лише політичних і військових процесів, а й психологічного стану суспільства, що є основою соціальної стійкості.

Сучасна архітектура європейської безпеки визначається кількома ключовими тенденціями: посилення ролі НАТО, стратегічне партнерство ЄС у сфері оборони, розвиток системи колективної протидії гібридним загрозам та зростання значення психологічної стійкості суспільств. Одним із центральних викликів залишається вплив безпекового середовища на рівень колективної тривожності. Вплив стабільності на психологічний стан суспільства. У відносно стабільному безпековому середовищі формується відчуття захищеності, що знижує рівень невизначеності та стресу. Колективна свідомість сприймає майбутнє як більш передбачуване, що сприяє зростанню довіри до державних інституцій та міжнародних союзів. У таких умовах люди готові інвестувати у довгострокові проєкти, виховувати дітей у впевненості та реалізовувати власні соціальні ініціативи. Вплив нестабільності на колективну тривожність. Навпаки, в умовах воєнних загроз, терористичних актів, економічної нестабільності чи

гібридних атак рівень колективної тривожності різко зростає. Це проявляється у масових емоційних реакціях: зростанні відчуття безсилля, паніки, поширенні чуток, підвищеній підозрілості до «інших» соціальних груп. Дослідження психологів (наприклад, Лазаруса та Селіє) підкреслюють, що тривале перебування у стані невизначеності є сильнішим стресогенним фактором, ніж одноразова кризова подія. Таким чином, тривала нестабільність у сфері безпеки спричиняє формування колективних травм і підвищену соціальну напругу. Психологічні механізми формування колективної тривожності можна пояснити через три головні аспекти:

1. Втрата контролю – люди відчують, що не можуть впливати на події, що породжує безсилля.
2. Невизначеність майбутнього – неможливість планування життя посилює внутрішню нестабільність.
3. Інформаційний тиск – постійний потік негативних новин у медіа сприяє поширенню панічних настроїв.

Показники, за якими можна оцінити рівень колективної тривожності:

- результати соціологічних опитувань щодо відчуття безпеки та довіри до інституцій;
- рівень еміграційних настроїв та міграційних потоків;
- кількість звернень громадян по психологічну допомогу;
- статистика захворювань, пов'язаних зі стресом (психосоматичні порушення, депресія, безсоння);
- медіа-аналітика: частота вживання слів, пов'язаних із небезпекою, страхом, невизначеністю;
- зростання протестної активності або навпаки – апатії й соціальної пасивності.

Тенденції в європейській архітектурі безпеки. У відповідь на нові виклики формуються стратегічні механізми зниження колективної тривожності:

- створення спільних оборонних проєктів ЄС (PESCO, Європейський оборонний фонд);

- розширення НАТО та зміцнення східного флангу;
- розвиток програм кібербезпеки та інформаційної гігієни;
- психологічна підтримка населення через європейські гуманітарні програми;
- розбудова «культури стійкості», спрямованої на адаптацію громадян до криз.

Висновок. Стабільність чи нестабільність безпекового середовища має безпосередній психологічний вимір. Від неї залежить рівень колективної тривожності у суспільстві, що впливає на соціальну згуртованість та здатність держав і міжнародних союзів протистояти загрозам. Розбудова сучасної архітектури європейської безпеки передбачає не лише військову та політичну складову, а й врахування психологічних потреб суспільств.

Список використаних джерел

1. Lazarus R.S. Stress and Emotion: A New Synthesis. – New York: Springer, 1999.
2. Selye H. Stress without distress. – New York: New American Library, 1974.
3. European Union Institute for Security Studies. Resilience in European Security Policy. – Brussels, 2021.
4. NATO Review. Building resilience: collective defence and psychological security. – NATO Publications, 2022.
5. Український інститут майбутнього. Соціологія війни: рівень тривожності українців у 2022–2023 рр. Київ, 2023.
6. ООН. Доповідь про людський розвиток. – Geneva: UNDP, 2022.

Як поява засобів масової інформації змінила психологічні аспекти життя людини?

Аналіз актуальності обраної теми

Сучасне суспільство переживає безпрецедентні трансформації, пов'язані з розвитком засобів масової інформації (ЗМІ). Від друкованої преси до

телебачення, від інтернет-видань до соціальних мереж — кожен новий етап інформаційного прогресу впливав на психологічний стан людини, її поведінку, світогляд і соціальні контакти. У добу цифровізації обсяг інформації, швидкість її поширення та рівень доступності формують нові моделі сприйняття реальності. Саме тому дослідження психологічних наслідків впливу ЗМІ є надзвичайно актуальним.

Текст есе

Поява засобів масової інформації радикально змінила способи, якими людина отримує знання про світ, формує свої переконання й будує соціальні взаємодії. Одним із найважливіших психологічних ефектів стало розширення меж свідомості: людина отримала можливість дізнаватися про події, що відбуваються на великих відстанях, майже в режимі реального часу. Це сприяло формуванню глобального мислення та відчуття причетності до світових процесів [1].

Разом з тим розвиток інформаційних технологій призвів до підвищення рівня психологічного навантаження. Людина почала отримувати надмірні обсяги інформації, часто суперечливої або емоційно забарвленої, що сприяє зростанню рівня тривоги, формуванню інформаційної втоми та зниженню здатності до критичного мислення [2]. Постійна присутність у медіапросторі подій, пов'язаних із насильством, катастрофами чи політичними конфліктами, здатна формувати хронічний стрес і явище «вивченої безпорадності».

Не менш важливим аспектом є трансформація соціальної поведінки. ЗМІ, особливо соціальні мережі, створили платформу для нових форм спілкування та самопрезентації. Людина отримала можливість конструювати власний образ, однак це нерідко призводить до формування залежності від соціального схвалення. Дослідження показують, що відсутність «лайків» або критика у коментарях здатні негативно впливати на самооцінку, викликати почуття тривоги або соціальної ізоляції [3].

Крім того, засоби масової інформації стали потужним інструментом маніпуляції. Уміння формувати порядок денний, задавати тон дискурсу та впливати на емоції аудиторії робить ЗМІ ключовим фактором у формуванні громадської думки. Це створює ризики виникнення інформаційних залежностей, загострює поляризацію суспільства та сприяє появі феномену «інформаційних бульбашок». Людина несвідомо споживає лише той контент, який підтверджує її власні переконання, що обмежує критичне мислення та знижує здатність до конструктивного діалогу.

Водночас ЗМІ можуть виконувати і позитивну психологічну функцію. Вони сприяють розвитку емпатії, оскільки дозволяють людині дізнаватися про різний досвід інших. Медіа також надають доступ до освітніх ресурсів, можливостей

для самоосвіти й саморозвитку, створюють спільноти за інтересами, забезпечують підтримку та терапевтичні ефекти через історії людей зі схожими переживаннями.

Таким чином, психологічний вплив засобів масової інформації є багатовимірним. Він включає як ризики — інформаційне перевантаження, маніпуляції, соціальні порівняння, — так і можливості для особистісного зростання, розвитку мислення та формування соціальної інклюзії. Від того, наскільки свідомо людина споживатиме інформацію, залежатиме її психологічний комфорт, здатність до критичного аналізу та рівень емоційної стійкості.

Список використаних джерел

1. McQuail D. Mass Communication Theory. — London: Sage, 2010.
2. Toffler A. Future Shock. — New York: Random House, 1970.
3. Turkle S. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. — New York: Basic Books, 2011.

Регіональна політика та роль регіонів в європейському союзі

Питання регіональної політики та ролі регіонів у структурі управління Європейського Союзу є надзвичайно актуальним у сучасному контексті. ЄС є унікальним політичним і економічним об'єднанням, яке поєднує національні інтереси держав-членів із потребами розвитку окремих територій. Регіональна політика спрямована на зменшення соціально-економічних диспропорцій між регіонами, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку. Для України, яка прагне інтеграції до ЄС, вивчення механізмів управління на рівні регіонів має важливе практичне значення, адже допомагає зрозуміти, як поєднати централізоване управління з автономією територій.

Регіони відіграють ключову роль у формуванні політичного, економічного та соціального життя Європейського Союзу. Сучасна модель управління ЄС базується на принципі субсидіарності, що передбачає передачу значної частини повноважень на рівень регіонів і місцевих громад. Це дозволяє забезпечити більш ефективне прийняття рішень, які враховують специфіку конкретних територій.

Однією з центральних інституцій, яка представляє інтереси регіонів, є Комітет регіонів ЄС — консультативний орган, створений у 1994 році. Його головне завдання полягає у забезпеченні участі регіонів у процесі ухвалення рішень на європейському рівні. Комітет складається з представників місцевих та регіональних влад держав-членів ЄС, які висловлюють думку щодо законодавчих

ініціатив, що мають територіальний вплив. Це сприяє демократизації управління та зменшенню розриву між «центром» і «периферією» Європи.

Регіони також мають ключове значення у реалізації структурних і інвестиційних програм ЄС. Зокрема, Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР) та Європейський соціальний фонд (ЄСФ) фінансують проекти, спрямовані на підтримку інновацій, інфраструктури, освіти, зайнятості та соціальної інтеграції. Завдяки цим інструментам посилюється економічна єдність між регіонами, а менш розвинені території отримують додаткові ресурси для подолання нерівності.

У майбутньому роль регіонів в управлінні ЄС імовірно лише посилюватиметься. Зростає значення «розумних регіонів» (smart regions), які використовують цифрові технології для підвищення ефективності управління, розвитку екологічно чистої енергетики та сталого транспорту. Також актуальною тенденцією є розширення міжрегіонального співробітництва, що сприяє обміну досвідом, інноваціями та зміцненню економічних зв'язків.

Варто зазначити, що регіональна політика відіграє не лише економічну, а й соціально-політичну роль. Вона сприяє збереженню культурної різноманітності, підвищує довіру громадян до інституцій ЄС та забезпечує відчуття причетності кожного регіону до спільного європейського простору. Регіони стають активними учасниками процесу європейської інтеграції, представляючи інтереси своїх громад на міжнародному рівні.

Для України досвід ЄС у сфері регіонального управління може бути надзвичайно цінним. Децентралізація, яка реалізується в нашій державі, відповідає європейським підходам і створює передумови для підвищення ефективності місцевої влади. Адаптація української регіональної політики до стандартів ЄС дозволить зміцнити соціальну згуртованість, стимулювати інновації та забезпечити більш збалансований розвиток територій.

Список використаних джерел

1. European Committee of the Regions. Official Website. URL: <https://cor.europa.eu/>
2. European Commission. Regional Policy. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/
3. Державна служба статистики України. Регіональний розвиток у контексті євроінтеграції. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
4. Ігнатенко І. Європейська регіональна політика: досвід для України. – К.: Наукова думка, 2021.

Парадигма нової системи європейської безпеки

Актуальність теми дослідження: Актуальність теми дослідження зумовлена докорінною зміною геополітичного ландшафту на європейському континенті. Події останніх років довели неефективність застарілих механізмів колективної безпеки, що базувалися на дипломатичних гарантіях без реальних військових запобіжників. Сьогодні формування нової парадигми безпеки – це пошук балансу між військовою міццю, економічною стійкістю та політичною єдністю, де Україна посідає місце ключового форпосту захисту демократичних цінностей.

Сучасна система європейської безпеки, яка десятиліттями будувалася на принципах ліберального інституціоналізму та економічної взаємозалежності, сьогодні переживає свою найбільш глибоку та безповоротну кризу. Події останніх років наочно продемонстрували, що дипломатичні інструменти та міжнародні договори втрачають свою силу, якщо вони не підкріплені реальними оборонними спроможностями та політичною волею.

Ми є свідками завершення «епохи ілюзій», коли безпека сприймалася як стала даність, а не як процес, що потребує щоденних інвестицій та стратегічної пильності. У зв'язку з цим, виникає гостра необхідність у формуванні нової парадигми безпеки – такої, що здатна відповідати на виклики не лише традиційної війни, а й гібридної агресії, економічного тиску та технологічних збоїв.

Розгляд цієї нової системи потребує аналізу декількох критичних аспектів: від мілітарного зміцнення континенту до перебудови логістичних та енергетичних ланцюжків, де особливе місце посідає Україна як ключовий суб'єкт майбутньої стабільності. Саме ці трансформаційні процеси стануть основою нашого подальшого дослідження.

Перехід до нової парадигми безпеки розпочався з болісного усвідомлення: період «дивідендів миру», коли європейські країни роками скорочували оборонні бюджети задля соціальних інвестицій, офіційно завершено. Сьогодні на зміну політиці стримування через діалог приходить концепція стратегічної автономії [1]. Це означає здатність Європи захищати свої інтереси та кордони, мінімізуючи критичну залежність від зовнішніх гравців.

Центральним елементом цієї трансформації є відмова від ілюзії, що безпека може бути «безкоштовною». Ми спостерігаємо безпрецедентне зростання видатків на оборону серед членів НАТО та ЄС. Якщо раніше поріг у 2% від ВВП сприймався багатьма країнами як формальність, то зараз він стає необхідним мінімумом для виживання. Це не просто закупівля техніки, а розгортання повноцінної оборонно-промислової бази, здатної працювати в умовах тривалих конфліктів високої інтенсивності.

Більше того, мілітаризація в новій парадигмі набуває рис колективної інтеграції. Мова йде про створення спільних оборонних проєктів, уніфікацію озброєнь та зміцнення «східного флангу». Таким чином, першим стовпом нової системи стає військова спроможність, яка тепер виступає єдиним реальним гарантом того, що дипломатичні домовленості взагалі будуть братися до уваги агресором [2].

Нова парадигма європейської безпеки остаточно закріпила перехід від чистої ринкової логіки до логіки геополітичної стійкості. Якщо раніше головним критерієм економічних зв'язків була ціна, то сьогодні на перше місце вийшла надійність партнера. Європа усвідомила, що надмірна залежність від енергоресурсів або критичних технологій з боку авторитарних режимів – це пряма загроза національній безпеці.

Ключовим інструментом цієї стратегії стає концепція «friend-shoring» – перенесення виробничих потужностей та логістичних вузлів до країн, що поділяють демократичні цінності [4]. Це означає:

- 1.Формування закритих енергетичних циклів у межах ЄС.

2.Інвестиції у власне виробництво напівпровідників та критичної сировини.

3.Використання економічних санкцій як превентивної зброї.

Таким чином, економіка в новій системі безпеки перестає бути лише засобом збагачення і стає другим фронтом оборони. Без фінансової стабільності та ресурсної незалежності будь-яка військова міцність залишатиметься вразливою до зовнішнього шантажу.

У новій парадигмі безпеки роль України трансформувалася з «буферної зони» на ключового суб'єкта колективної оборони. Сьогодні саме український досвід ведення повномасштабної війни високої інтенсивності стає інтелектуальним та практичним фундаментом для реформування армій НАТО. Нова система безпеки на континенті неможлива без повної інтеграції України, оскільки наша держава фактично виконує функцію східного форпосту демократичного світу [3]. Стабільність Європи тепер прямо залежить від спроможності Києва стримувати агресію, що робить українську стійкість головним активом загальноєвропейської архітектури безпеки.

Завершальним елементом нової парадигми є перехід до тотальної безпеки, де кіберпростір та інформаційне поле стають такими ж важливими театрами дій, як і суходіл. Сучасна Європа будує систему захисту, здану протистояти дезінформації та атакам на критичну інфраструктуру — від енергомереж до банківських систем [5]. Технологічна солідарність країн ЄС у сфері кіберзахисту та розробка спільних стандартів штучного інтелекту для оборони стають критичними. Безпека в XXI столітті – це насамперед стійкість суспільства до маніпуляцій та здатність держави функціонувати навіть під постійним цифровим тиском.

Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що формування нової системи європейської безпеки – це не просто реакція на зовнішню агресію, а фундаментальна трансформація всього західного світогляду. Нова парадигма ґрунтується на трьох «китах»: реальній військовій силі, економічній автономії та технологічній перевазі.

Список використаних джерел

1. A Strategic Compass for Security and Defence. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en (Дата звернення: 07.03.2026)
2. NATO 2022 Strategic Concept. URL: https://www.rtx.com/raytheon/what-we-do/air?utm_medium=cpc&utm_source=google&utm_campaign=raytheon-air-warfare&utm_content=general-raytheon-air&gad_source=1&gad_campaignid=22542888876&gbraid=(Дата звернення: 08.03.2026)
3. The Kyiv Security Compact - Recommendations on International Security Guarantees for Ukraine. URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/15/d5/436a536f9d0121703639908a73503b0c_1663065677 (Дата звернення: 09.03.2026)
4. Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2023/01/11/Geoeconomic-Fragmentation-and-the-Future-of-Multilateralism-527266> (Дата звернення: 10.03.2026)
5. Munich Security Report 2024: Lose-Lose? URL: <https://securityconference.org/en/publications/munich-security-report-2024/> (Дата звернення: 11.03.2026)

Процеси політичної інтеграції та регіоналізації на Американському континенті

Аналіз актуальності обраної теми. Актуальність дослідження процесів політичної інтеграції та регіоналізації на Американському континенті зумовлена глибокою трансформацією сучасної системи міжнародних відносин. У 2026 році Західна півкуля стикається з подвійним викликом: з одного боку, посилюється

потреба в економічній консолідації для протидії глобальним кризам, з іншого — спостерігається криза класичних політичних інститутів (зокрема ОАД). [1]

Вступ. Процеси політичної інтеграції та регіоналізації на Американському континенті у 2026 році постають як динамічна та багаторівнева система, що відображає глобальні зсуви у світовому порядку. На відміну від класичної європейської моделі, де інтеграція базується на делегуванні суверенітету наднаціональним органам, американський континент демонструє унікальний шлях — поєднання жорсткого економічного прагматизму з гнучкими політичними союзами. [5] Цей регіон є простором, де традиційні геополітичні доктрини стикаються з новими викликами цифрової епохи, глобальних кліматичних змін та трансформації торговельних шляхів.

Виклад основного матеріалу. Ключовою характеристикою регіоналізації в Західній півкулі залишається її асиметричність. Північноамериканський сектор, згуртований навколо угоди USMCA, [2] демонструє приклад глибокої технологічної інтеграції, де політична воля спрямована на захист спільного ринку від зовнішньої конкуренції, насамперед з боку Азії. Водночас Латинська Америка залишається ареною пошуку «третього шляху». Тут політична інтеграція часто стає заручником внутрішньополітичних циклів, де зміна ідеологічних векторів у провідних державах регіону, таких як Бразилія чи Аргентина, безпосередньо впливає на життєздатність таких об'єднань, як МЕРКОСУР чи Тихоокеанський альянс.

Актуальним питанням залишається трансформація Панамериканізму. У сучасних умовах ми спостерігаємо поступовий перехід від ієрархічної структури з центром у Вашингтоні до складнішої «мережевої» інтеграції. Поява нових гравців на континенті та зростання суб'єктності регіональних лідерів Глобального Півдня змушують переглянути роль Організації Американських Держав (ОАД) та шукати альтернативні формати взаємодії. У даному есе ми розглянемо, як процеси регіоналізації адаптуються до вимог економічної безпеки та чи здатна політична консолідація континенту подолати історичну фрагментацію заради спільного майбутнього.

Сучасна архітектура регіоналізму на континенті формується під впливом двох полярних стратегій, які визначають політичний ландшафт Західної півкулі. Аналіз цих моделей дозволяє простежити трансформацію класичних інтеграційних інститутів у гнучкі інструменти економічної та безпекової взаємодії. Нижче розглянемо ключові особливості північної та південної конфігурацій політичного об'єднання.

1. Північноамериканська модель (Прагматичний інституціоналізм)

Перша модель інтеграції представлена угодою USMCA (США, Канада, Мексика). Її головна особливість — відмова від створення наддержавних

політичних органів (на кшталт Європарламенту) на користь жорстких економічних стандартів.

Інтерпретація: У 2026 році ця модель трансформувалася в інструмент «технологічного суверенітету». Політична інтеграція тут відбувається через уніфікацію цифрового права, екологічних норм та трудових стандартів. США використовують цей блок для стримування позарегіональних впливів, створюючи замкнений цикл виробництва. Для Мексики та Канади це означає стабільність, але водночас обмеження політичного маневру у відносинах з іншими центрами сили (наприклад, Китаєм). [3]

Латиноамериканська модель (Ідеологічний плюралізм та субрегіоналізм)

На відміну від Півночі, Південна Америка демонструє модель «багатошвидкісної інтеграції». Основними гравцями тут є МЕРКОСУР та Тихоокеанський альянс.

Інтерпретація: Головною проблемою цієї моделі є «політичний маятник». Коли до влади приходять ліві лідери, пріоритет надається соціальним програмам та антиімперіалістичній риториці (проекти на кшталт CELAC). Праві уряди, навпаки, орієнтуються на вільну торгівлю та зближення з Вашингтоном. Така нестабільність заважає створенню єдиного митного союзу. Регіоналізація тут сприймається не як мета, а як засіб захисту національного суверенітету від зовнішнього тиску.

Інтерпретація сценаріїв вирішення проблеми фрагментації.

Аналізуючи процеси на континенті, можна виділити три ключові підходи до вирішення проблеми роз'єднаності:

Геоетомічний підхід: Створення «Великої американської зони вільної торгівлі». Це шлях через економіку, де спільні ринки поступово змусять політиків домовлятися про єдині правила гри.

Безпековий підхід: Посилення ролі ОАД у питаннях кібербезпеки та боротьби з транскордонною злочинністю. Це модель «мінімальної інтеграції», яка об'єднує країни навколо спільних загроз.

Екологічна дипломатія: Нова модель 2026 року, де спільний захист екосистеми Амазонії та перехід на «зелену» енергетику стають новим політичним клеєм для континенту.

Висновки

Підсумовуючи, можна стверджувати, що політична інтеграція на Американському континенті залишається незавершеним проектом. Основна суперечність полягає у зіткненні стратегії США щодо збереження континентального лідерства та прагнення латиноамериканських держав до багатополярності. [4]

Найбільш життєздатною моделлю виглядає «гнучка регіоналізація», яка дозволяє країнам співпрацювати у конкретних секторах (енергетика, цифровізація) без повної втрати політичної автономії. Успіх інтеграції у другій половині 2020-х років залежатиме від того, чи зможуть держави знайти компроміс між національними інтересами та глобальною конкурентоспроможністю всього регіону.

Список використаних джерел

[1] Статут Організації Американських Держав (ОАД). Редакція 2024-2025 рр. Офіційний сайт OAS. URL: https://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp (Дата звернення: 03.04.2026)

[2] Agreement between the United States of America, the United Mexican States, and Canada (USMCA) – Full Text. Office of the United States Trade Representative. (Дата звернення: 02.04.2026)

[3] Доповідь CEPAL (Економічна комісія ООН для ЛАК): «Економічна інтеграція в Латинській Америці та Карибському басейні: виклики 2026 року». Офіційне видання ООН. (Дата звернення: 04.04.2026)

[4] Шергін С. О. Політичні системи країн Америки: навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2023. (Дата звернення: 05.04.2026)

[5] Коваль А. В. Трансформація МЕРКОСУР: від торговельного блоку до політичного альянсу // Журнал зовнішньої політики. 2025. №4. С. 12–28. (Дата звернення: 06.04.2026)

Енергетична криза в Європі: реформування енергоринку

Енергетична безпека протягом десятиліть вважалася стабільним фоном для економічного розвитку Європейського Союзу, проте події останніх років докорінно змінили цей парадигму. Сучасна енергетична криза в Європі, спровокована геополітичною нестабільністю та різким скороченням поставок російських енергоносіїв, оголила критичні вразливості існуючої моделі ринку. Якщо раніше ключовим пріоритетом була економічна ефективність та низька ціна, то сьогодні на перший план вийшли питання стратегічної автономії та стійкості інфраструктури.

Ситуація ускладнюється тим, що криза розгортається на тлі амбітного «зеленого переходу». Європа опинилася перед складним вибором: як забезпечити промисловість та домогосподарства доступною енергією тут і зараз, не відмовляючись при цьому від кліматичних цілей [1]. Реформування енергоринку – це вже не просто технічне коригування правил торгівлі, а фундаментальна

перебудова системи ціноутворення, диверсифікації джерел та інтеграції відновлюваної енергетики. У даному есе буде розглянуто причини системного збою європейської енергомоделі та проаналізовано ключові стратегії реформування, які мають перетворити енергетику з «ахіллесової п'яти» ЄС на фундамент його нової безпекової архітектури.

Глибока дестабілізація європейського енергетичного сектору не була випадковою подією, а стала результатом збігу зовнішніх шоків та внутрішніх системних недоліків. Головним зовнішнім фактором виступило використання енергоресурсів як інструменту політичного тиску з боку РФ, що призвело до безпрецедентного дефіциту природного газу [2]. Оскільки європейська економіка протягом десятиліть вибудовувалася навколо дешевого трубопровідного палива, раптове переривання ланцюгів постачання викликало «ефект доміно»: від рекордних цін на біржах до зупинки енергоємних підприємств.

Однак криза висвітлила і глибинну проблему архітектури самого ринку ЄС - принцип граничного ціноутворення (*marginal pricing*). Згідно з цією моделлю, ціна на електроенергію для всіх виробників встановлюється за останнім (найдорожчим) джерелом, яке було задіяне для покриття попиту. У більшості випадків цим джерелом є газові електростанції. Таким чином, навіть якщо країна виробляє велику частку дешевої енергії з вітру або сонця, споживачі все одно змушені платити за тарифами, що диктуються захмарною ціною на газ. Така прив'язка, що колись стимулювала конкуренцію, в умовах дефіциту палива перетворилася на пастку, яка переклала тягар волатильності цін на плечі кінцевих споживачів та бізнесу.

Додатковими факторами стали кліматичні аномалії - посухи, що знизили виробіток ГЕС, та проблеми з обслуговуванням атомних реакторів у Франції. У сукупності це створило ситуацію «ідеального шторму», коли традиційні механізми балансування ринку перестали працювати, зробивши реформування системи невідкладним завданням.

Реформа енергетичного ринку ЄС спрямована на створення «буфера» між волатильними цінами на газ та рахунками споживачів. Ключовим інструментом тут стає перехід до довгострокових контрактів, які дозволяють зафіксувати ціну на роки вперед. Основним механізмом реформи є впровадження двосторонніх «контрактів на різницю» (*Contracts for Difference, CfD*). Суть їх полягає в тому, що держава гарантує виробнику енергії (наприклад, власнику вітропарку) стабільну ціну: якщо ринкова ціна падає нижче встановленої межі, держава доплачує різницю, а якщо ціна злітає вгору - надлишковий прибуток повертається до бюджету і згодом розподіляється між споживачами. Це дозволяє нівелювати різкі стрибки вартості електрики.

Іншим важливим напрямком є популяризація угод про закупівлю електроенергії (PPA) [3]. Це прямі контракти між великими промисловими підприємствами та виробниками «зеленої» енергії. Таким чином, завод може забезпечити себе передбачуваними витратами на електрику на 10–15 років, що критично важливо для планування великого бізнесу. Паралельно з цим, реформа передбачає надання споживачам права на декілька типів контрактів одночасно: наприклад, один за фіксованою ціною для базових потреб, а інший - за динамічним тарифом для зарядки електромобіля в нічні години, коли енергія найдешевша.

Крім внутрішніх механізмів, ЄС зробив ставку на спільні закупівлі газу через платформу AggregateEU. Це дозволяє країнам-членам об'єднувати свій попит і виступати на світовому ринку єдиним покупцем, що значно посилює їхню переговорну позицію перед постачальниками скрапленого природного газу (LNG). Таким чином, реформування охоплює як фінансові інструменти захисту споживачів, так і фізичне забезпечення стабільності постачання через диверсифікацію та солідарність усередині союзу.

Енергетична криза внесла суттєві корективи у сприйняття відновлюваної енергетики: якщо раніше перехід на «зелені» рейки розглядався переважно крізь призму кліматичної відповідальності, то сьогодні він став питанням національної безпеки. План REPowerEU, розроблений як відповідь на енергетичний шантаж, передбачає радикальне прискорення розгортання потужностей сонячної та вітрової генерації. Головна перевага відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у контексті реформування ринку полягає в їхній нульовій паливній складовій. На відміну від газу чи вугілля, вітер і сонце є безкоштовними ресурсами, що робить собівартість такої енергії стабільною та прогнозованою на десятиліття вперед [4].

Однак масове впровадження ВДЕ вимагає нової інфраструктурної гнучкості. Реформування ринку передбачає масштабні інвестиції в системи накопичення енергії (Battery Storage) та розвиток водневих технологій, які дозволять «консервувати» надлишки енергії, вироблені в пікові години сонячної активності, для використання під час затишшя. Окрім того, реформа стимулює створення «розумних мереж» (Smart Grids), які здатні автоматично балансувати попит і пропозицію. Таким чином, «зелений» перехід перетворюється з екологічного обов'язку на стратегічний інструмент декарбонізації та одночасно – на надійний захист від цінових маніпуляцій на ринку викопного палива [5].

Список використаної літератури

[1] Директива (ЄС) 2019/944 Європейського Парламенту та Ради від 5 червня 2019 року про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2019. L 158. С. 125–199.

[2] Гетманцев Д. О. Трансформація енергетичних ринків Європи в умовах геополітичних викликів. *Економіка та держава*. 2023. № 4. С. 12–18.

[3] European Commission. REPowerEU: Joint European Action for more affordable, secure and sustainable energy. Brussels, 2022. 28 p.

[4] IEA (International Energy Agency). World Energy Outlook 2023. Paris: IEA Publications, 2023. 524 p.

[5] Bilous O. Energy Security of the European Union in the context of global challenges. *Journal of European Economy*. 2023. Vol. 22, № 2. P. 145–160.

Новітні виклики та загрози європейській безпеці

Актуальність теми. У сучасному світі проблема забезпечення безпеки на континентальному рівні стала надзвичайно актуальною. Європа, яка протягом десятиліть після Другої світової війни формувала архітектуру стабільності, миру та економічного зростання, зараз стикається з новою хвилею загроз, як традиційних, так і гібридних за своєю природою. Еволюція викликів - від військових конфліктів до кібератак, від міграційних криз до енергетичної нестабільності - демонструє необхідність переосмислення підходів до безпеки як у національному, так і в наднаціональному вимірах. У цьому контексті виникає потреба в глибокому аналізі динаміки загроз та виявленні невирішених проблем, що перешкоджають ефективному реагуванню на них.

Дослідження новітніх загроз європейській безпеці є актуальним з огляду на необхідність адаптації політичних та військових структур ЄС і НАТО до сучасних ризиків, актуальність формування спільної європейської політики безпеки та оборони, важливість запобігання гібридним впливам і підвищення стійкості демократичних інститутів.

Після закінчення холодної війни здавалося, що головною загрозою європейській безпеці є потенційна ескалація міждержавного конфлікту, особливо з боку Росії. Однак на початку 21 століття почали з'являтися нові види загроз, зокрема транснаціональний тероризм, який у 2000-х роках став справжнім випробуванням для таких країн, як Франція, Велика Британія та Іспанія [1, с. 240].

Терористичні акти продемонстрували вразливість навіть найрозвиненіших демократій, коли ворог діє не відкрито, а використовуючи слабкі місця у відкритому суспільстві, правовій системі та системах масового транспорту. Гібридні загрози, що поєднують традиційні військові методи з інформаційними кампаніями, кібератаками, економічним тиском та втручанням у внутрішні

справи держав, набувають особливого значення в системі безпеки. Прикладом цього є вторгнення Російської Федерації в Україну у 2014 році та повномасштабна війна у 2022 році, які супроводжуються не лише військовими діями, а й масованими кібератаками на державні інституції, спробами дестабілізації європейського інформаційного середовища та впливу на демократичні процеси в країнах-членах ЄС. Таким чином, традиційних інструментів безпеки, таких як збройні сили чи розвідка, вже недостатньо [4, с. 359].

Окремою загрозою є дестабілізація енергетичного ринку. Залежність Європи від імпорту енергоносіїв, зокрема російського газу, роками була інструментом політичного тиску. Повномасштабна війна Російської Федерації проти України змусила Європу терміново шукати альтернативні джерела енергії, що призвело до енергетичної кризи, зростання цін та соціальної напруженості. У цьому контексті питання енергетичної безпеки стало невід'ємною частиною загальної системи безпеки.

Міграційні процеси залишаються не менш важливими, особливо в контексті нестабільності в Африці та на Близькому Сході. Наплив біженців, особливо у 2015 році, виявив інституційну неготовність Європейського Союзу до таких викликів. Міграційна криза стала фактором політичної поляризації в європейських країнах, посилення правопопулістських рухів та зниження рівня довіри до наднаціональних структур. Відсутність узгоджених рішень у сфері міграційної політики продовжує породжувати напруженість як всередині окремих держав, так і між ними.

Кібербезпека – ще одне слабе місце європейського простору. З огляду на цифрову трансформацію всіх сфер суспільного життя - від фінансових послуг до охорони здоров'я - зростає загроза кібератак як з боку державних, так і недержавних суб'єктів. Вразливість інформаційних систем та недостатній рівень міждержавної координації залишають Європу відкритою для нових атак, які можуть паралізувати критичну інфраструктуру, викликати паніку в суспільстві

або вплинути на політичні процеси, зокрема через маніпуляції результатами виборів [3, с. 450].

Попри численні ініціативи, спрямовані на зміцнення безпеки, Європа стикається з проблемою фрагментації. Відсутність спільної оборонної політики, розбіжності в пріоритетах між державами-членами НАТО та ЄС, повільна інтеграція структур безпеки в спільну систему реагування створюють передумови для неефективності реагування на складні виклики. Водночас надмірна залежність від Сполучених Штатів Америки як головного гаранта безпеки в рамках НАТО не дозволяє Європі повною мірою реалізувати свою стратегічну автономію [2, с. 402].

Таким чином, сучасні виклики безпеці в Європі є багатовимірними, гнучкими та часто непередбачуваними. Вони вимагають переосмислення традиційної парадигми безпеки, переходу до комплексного, міждисциплінарного підходу, що охоплює військові, дипломатичні, інформаційні, економічні та гуманітарні інструменти. Залишається питання, чи зможе Європа вчасно адаптувати свої інституції до нових реалій, створити ефективну систему колективного захисту та забезпечити стійкість перед обличчям загроз, які не мають чітких географічних чи часових меж.

Список використаних джерел

1. Бандура С.О., Чекаленко І.П. Збройні конфлікти та міжнародна безпека: сучасний контекст. Київ : Видавництво Ніка-Центр, 2022. 240 с.
2. Грекова А.С. Глобальні безпекові виклики та нові форми міжнародної співпраці. Київ : Академія, 2021. 402 с.
3. Розумний М.О., Щербань В.М. Війна в Україні та міжнародна безпека: аналіз та прогнози. Київ : Науковий світ, 2023. 450 с.
4. Шульга М.А., Хмельницький Ю.О. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Київ : Літера ЛТД, 2021. 359 с.

Еволюція відносин Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки

Актуальність теми. Геоекономічна взаємозалежність ЄС і США формує понад 30 % світового ВВП та 42 % прямих іноземних інвестицій, отже будь-які зміни у трансатлантичному тандемі проєктуються на глобальні ланцюги вартості [1]. Водночас стагнація інституційної основи після провалу ТТІР, зростання торговельного протекціонізму США та посилення технологічної конкуренції з КНР позначилися на стратегічних пріоритетах сторін. Для України тема має безпосереднє значення через залежність безпекових гарантій і доступу до ринків від консенсусу між Брюсселем і Вашингтоном.

Під час Холодної війни Західна Європа отримала \$12,4 млрд у рамках Європейської програми відновлення, що стимулювало приватні інвестиції та лібералізацію торгівлі; СРСР натомість інтегрував підконтрольні держави у РВЕР, утримуючи централізоване ціноутворення та бартерні схеми. Це спричинило розрив темпів зростання: до 1973 р. ВВП на душу населення у ФРН утричі перевищував аналогічний показник Польщі [2].

Підтримка економіки Західної Німеччини була спрямована на формування антикомуністичного центру в Європі [3]. Репарації 1919 р. виявили дестабілізаційний ефект. Альтернативний підхід у міжвоєнний період не був реалізований через позицію Франції та Великої Британії.

Україна утримується від визнання частково легітимізованих територіальних утворень, зокрема Косова, оскільки прецедент може бути використаний Москвою для обґрунтування захоплення Криму та ОРДЛО [4], крім того, підтримка Сербією позиції Києва щодо територіальної цілісності створює додаткові дипломатичні ризики.

Партійна належність президента США корелює з нюансами, а не з самим фактом трансатлантичної прихильності: демократичні адміністрації тяжіють до багатосторонності та кліматичної кооперації, тоді як республіканські команди акцентують на оборонних витратах союзників і двосторонніх торговельних балансах [5]. Водночас у сфері стримування Китаю конструюється міжпартійний консенсус, що мінімізує амплітуду коливань.

Підтримка Brexit з боку Дональда Трампа поєднувала акцент на суверенітеті з використанням виходу Великої Британії як важеля у переговорах щодо тарифів і оборони [6]. Це не порушувало принцип неутручання, але суперечило ustalеним нормам дипломатичної поведінки.

Серед сучасних викликів – протекціоністські заходи США у сфері «зеленої індустрії», розбіжності щодо регулювання цифрових платформ, а також різна швидкість енергетичного переходу, ці фактори провокують асиметрії, хоча

оборонна координація щодо України та Індотихоокеанського театру лишається синхронізованою [7].

Нарешті, незмінна підтримка Вашингтона Ізраїлю пояснюється історичною відповідальністю, схожістю демократичних інститутів і статусом Ізраїлю як форпосту США на Близькому Сході; обсяг військової допомоги перевищив \$158 млрд з 1948 р. [8], що робить союз унікальним за тривалістю й інтенсивністю. Європейські столиці, особливо Париж і Берлін, здійснюють більш стриману політику через баланс між енергетичними інтересами на Близькому Сході та зобов'язаннями в межах міжнародного гуманітарного права.

Список використаних джерел

1. Emerson M. The EU–US trade deal promises temporary relief but longer-term pain. URL: <https://www.ceps.eu/the-eu-us-trade-deal-promises-temporary-relief-but-longer-term-pain/> (дата звернення: 04.08.2025).
2. U.S. Department of State. The Marshall Plan, 1948. URL: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/marshall-plan> (дата звернення: 04.08.2025).
3. Investopedia. The German Economic «Miracle», or Wirtschaftswunder. URL: <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/german-economic-miracle.asp> (дата звернення: 04.08.2025).
4. Patoka M. Invisible ally. Why Kosovo supports Ukraine in the war against Russia. URL: <https://svidomi.in.ua/en/page/invisible-ally-why-kosovo-supports-ukraine-in-the-war-against-russia> (дата звернення: 04.08.2025).
5. Belin C., Ruge M., Shapiro J. Brace yourself. How the 2024 US presidential election could affect Europe. Policy Brief, European Council on Foreign Relations. URL: <https://ecfr.eu/publication/brace-yourself-how-the-2024-us-presidential-election-could-affect-europe/> (дата звернення: 04.08.2025).
6. Wright T. Trump backed Brexit. Then he used it as leverage. Brookings Institution. URL: <https://www.brookings.edu/articles/trump-backed-brexite-then-he-used-it-as-leverage/> (дата звернення: 04.08.2025).
7. Taylor P. The EU has capitulated to Trump. But even this doesn't buy an end to the transatlantic trade war. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/jul/28/eu-capitulated-donald-trump-transatlantic-trade-war> (дата звернення: 04.08.2025).
8. Narea N. How the US became Israel's closest ally as the Gaza war unfolds. Vox. URL: <https://www.vox.com/world-politics/23916266/us-israel-support-ally-gaza-war-aid> (дата звернення: 04.08.2025).

Економічна взаємозалежність країн та безпекова криза

Актуальність теми. У сучасному світі, де домінує глобалізована економіка, питання економічної взаємозалежності держав вийшло за межі суто економічної проблематики і стало невід’ємною складовою стратегічної безпеки. Особливо гостро ця проблема постала після повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році. Саме в цей період міжнародна економічна взаємодія виявилася не тільки інструментом розвитку, а й важелем впливу, шантажу, обмеження або ж стримування.

Актуальність теми зумовлена необхідністю переосмислення ролі економічної інтеграції, адже з одного боку вона сприяє стабільності, а з іншого – створює загрози національному суверенітету та економічній автономії. Це вимагає глибокого теоретичного й практичного осмислення взаємозв’язку між економікою і безпекою в умовах геополітичної нестабільності.

Економічні санкції стали одним із головних інструментів міжнародного впливу на держави, що порушують міжнародний порядок. Їхній вплив полягає не лише в обмеженні ресурсів агресора, але й у демонстрації солідарності країн, які поділяють спільні цінності. Після початку російської агресії проти України, санкції охопили енергетику, фінансову сферу, експорт технологій, замороження активів тощо [5, с. 47]. Такі заходи мали на меті ослаблення воєнного потенціалу росії, але водночас виявили певні обмеження: частина країн обхідними шляхами підтримує економічну взаємодію з агресором, що підриває ефективність санкцій [3, с. 55].

Глобальна економіка настільки щільно інтегрована, що кризи в одній країні можуть мати каскадний ефект у всьому світі. Особливо небезпечними є порушення постачання критичних ресурсів – енергоносіїв, продовольства, добрив. Війна в Україні призвела до дефіциту зерна в багатьох країнах Африки та Близького Сходу, оскільки Україна є одним із провідних експортерів пшениці та кукурудзи [9, с. 26].

Торгівля та інвестиції традиційно вважаються засобами зниження міждержавної напруги через економічну кооперацію. Водночас у ХХІ столітті така взаємодія може виступати як джерело вразливості. Прикладом є енергетична залежність країн ЄС від російського газу, яка стала критичним фактором у розгортанні агресії [6, с. 44]. У відповідь Європейський Союз активізував політику енергетичної диверсифікації, спрямовану на зміцнення стійкості до зовнішнього тиску [4, с. 11].

Європейський Союз у відповідь на виклики глобальної нестабільності сформулював нову концепцію стратегічної автономії, яка не заперечує взаємозалежність, але ставить за мету зменшення критичної залежності від

третіх країн у ключових секторах – енергетиці, цифрових технологіях, рідкоземельних ресурсах [6, с. 48]. Стратегічна взаємозалежність, що раніше розглядалась як запорука миру, сьогодні доповнюється вимогою забезпечення суверенітету та стійкості до зовнішніх шоків [8, с. 13].

Військові конфлікти сьогодні мають не лише силовий, а й економічний вимір. Гібридні війни використовують фінансові системи, інструменти санкцій, торговельні обмеження, кібератаки на критичну інфраструктуру [1, с. 7; 2, с. 30]. В умовах глобалізації економіка стає не просто полем бою, а рушієм або стримувачем конфліктів.

У сучасному нестабільному світі економічна взаємозалежність більше не є гарантією миру. Ефективна система санкцій, диверсифікація ланцюгів постачання, контроль над інвестиціями та стратегічна автономія – це не лише інструменти економічної політики, а ключові елементи національної та міжнародної безпеки.

Список використаних джерел

1. Васильєва Т. А. Економічна безпека України в умовах посилення міжнародної взаємозалежності. *Економіка і організація управління*. 2023. № 3. С. 5–14.
2. Гуменюк В. В. Економічна взаємозалежність країн в умовах глобальних викликів: безпековий вимір. *Україна: аспекти праці*. 2024. № 2. С. 27–34.
3. Долішній Б. М. Геоекономічні аспекти національної безпеки України в умовах міжнародної кризи. *Стратегічні пріоритети*. 2022. № 1(60). С. 50–62.
4. Ковальчук, С. І. Глобальні економічні кризи та їхній вплив на регіональну безпеку. *Економіка та держава*. 2024. № 4. С. 8–13.
5. Кулиняк І. І. Вплив санкційної політики на економічну безпеку країн. *Фінанси України*. 2023. № 6. С. 45–58.
6. Лисенко, Ю. В. Стратегічна автономія ЄС: нові підходи до економічної безпеки. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень*. 2023. № 2. С. 41–50.
7. Мельничук, І. Ю. Концепція стратегічної взаємозалежності в умовах гібридних загроз. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. № 1(33). С. 18–26.
8. Погребняк Г. О. Економічна взаємозалежність як чинник ризику для державної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 20. С. 11–16.
9. Розгон О. Ю. Торгівля, інвестиції та безпека: виклики для країн Східної Європи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2022. № 5(248). С. 25–30.

10. Семенова, В. І. Економічні механізми посилення безпекової стійкості держави в умовах глобальної взаємозалежності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 3(71). С. 37–44.

Європейський Союз як актор в сфері безпеки: сучасні дискусії з питань безпеки у Європі

1. Актуальність обраної теми

Європейський союз - це союз 27 суверенних держав. Це економічне та політичне об'єднання країн, більшість з яких входять до НАТО. Через складну обстановку, як в Європі, так і в світі, питання безпеки країн ЄС стало важливим. Такі загрози як: пандемія; війна в Україні; розмороження старих конфліктів, зокрема у Придністров'ї – запустили значні зміни, які, ймовірно, залишаться фундаментом для майбутньої оборонної ролі ЄС і, можливо, навіть поступово підвищать здатність ЄС втручатися як військовий гравець у симбіозі з НАТО. Війна в Україні сприяла концентрації та підвищенню рівня оборонних амбіцій Європейського Союзу. Вперше за всю історію Союз був таким одностайним та рішучим у своїх заявах та рішеннях. Звісно, Спільна політика безпеки та оборони (CSDP) не є досконалою, оскільки постійно доводиться пристосовуватися до сучасних умов та еволюціонувати разом з історією. [1] Варто зазначити, що Спільна політика безпеки та оборони (CSDP), раніше znana як Європейська політика безпеки та оборони (ЄПБО), є найважливішим елементом спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу і є частиною політики ЄС, що охоплює оборону та військові аспекти, а також внутрішні кризи.

2. Текст есе

Європейський союз є одним з провідних світових осередків економічного зростання. Цьому сприяли вигідне географічне положення, науково-технічний прогрес, індустріалізація, ефективна правова система та вдале управління.

Європейський союз є світовим лідером у таких галузях: машинобудування, хімічна промисловість, металургія, харчова промисловість.

Держави-члени ЄС дотримуються політики «відкритої економіки», перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності з усіма країнами світової економіки. Також валюта ЄС - євро, за ступенем використання і роллю у світовій економіці поступається лише долару США.

Однак все ж за темпами розвитку економіки ЄС суттєво поступається США, а за рівнем ВВП її наздоганяє Китай.

Відставання ЄС пов'язано з недофінансуванням витрат на нові технології, як наслідок зменшення продуктивності праці, порівняно з іншими країнами. Крім того, в ЄС високою є вартість електроенергії, що значно посилює тиск на роботу підприємств. Також ЄС залежить від імпорту критичної сировини та передових технологій, Близько 40% від всього імпорту ресурсів припадає на невелику кількість постачальників, яких важко замінити, а половина з цих 40% походить із країн, що не є стратегічними союзниками ЄС. [3]

Наразі актуальним є питання впровадження концепції європейської стратегічної автономії.

Європейська стратегічна автономія – амбітна ідея окремих лідерів ЄС про необхідність підвищувати рівень незалежності та самостійності Євросоюзу в галузях безпеки, оборони та зовнішньої політики.

Європейська стратегічна автономія охоплює різні аспекти, включаючи сферу безпеки і оборони, формування незалежної та єдиної зовнішньої політики, підсилення економічної стійкості, зменшення залежності від зовнішніх країн та захист критичних секторів.

Для досягнення стратегічної автономії ЄС необхідним є виділення фінансів на розробку власних корисних копалин, розвиток нових технологій, в тому числі в оборонній сфері.

Варто зазначити, що російська війна проти України лише підкреслила наявні оборонні слабкості ЄС та необхідність більшого фінансування сфери безпеки і оборони. Однак все ж без США Європа не впорається з тими загрозами, що є зараз. [4]

Щодо війни в Україні, то ЄС запроваджує санкції, в тому числі заморожує активи росії.

На даний момент було запроваджено вже 17 пакетів санкцій. Санкції мають на меті послаблення економічної бази росії та обмеження її можливостей вести війну. Вони також покликані перешкоджати доступу росії до військових технологій і компонентів. Водночас санкції спрямовані на політичні та економічні еліти, щоб підірвати їхню підтримку режиму.

На додаток до персональних (також відомих як адресних) та економічних санкцій було введено низку послідовних дипломатичних санкцій, включно з призупиненням спрощення візового режиму між ЄС та росією. Разом з іншими членами Світової організації торгівлі (СОТ) ЄС погодився відмовитися від режиму найбільшого сприяння для російських товарів і послуг на ринках ЄС. Окрім росії, ЄС також ухвалив додаткові санкції проти Білорусі у відповідь на її залучення до вторгнення в Україну, а також проти Ірану у зв'язку з використанням іранських дронів у війні росії проти України.

Негативним ефектом санкцій є те, що війна зближує росію, Іран та Китай як економічних партнерів.

Санкції Позитивний ефект в тому, що зробили економіку країни більш самодостатньою і менш продуктивною. Акцент на військовому виробництві погіршив хронічне недоінвестування в інші галузі промисловості Росію було усунено як серйозного гравця в гонці за штучний інтелект і квантові обчислення. Росія, як очікується, залишиться експортером сировинних товарів і не матиме жодних порівняльних переваг в секторі промисловості або послуг в майбутньому.

Щодо заморожених російських активів, то вони вже використовуються для допомоги Україні, хоча з цим виникають труднощі, особливо з державною власністю.

Коли ж йдеться про арешт державних активів, то тут доводиться мати справу не лише із правом приватної власності, але й з так званим "імунітетом суверенітету", який захищає державні активи, а також багатьма угодами про взаємний захист інвестицій.

У ЄС побоюються, що прецедент із конфіскацією самих активів може призвести до того, що азійські країни чи країни "глобального Півдня" захочуть забрати свої гроші з європейських рахунків, і що врешті, це завдасть серйозної шкоди європейській економіці та призведе до "втечі" від євро як світової резервної валюти.

Багато експертів поділяють таку думку, твердячи, що працювати треба над завершенням війни і мирною угодою, яка визначить умови репарацій, а відтак, російські активи будуть використані згідно із міжнародним правом. І навпаки – вилучення заморожених активів без цього може стати небезпечним прецедентом, який може похитнути порядок у світових фінансах.

Також актуальною проблемою безпеки в Європі є міграційна криза. Європейська криза біженців 2015-2018 років, яка більше відома як європейська міграційна криза – це триваюча й донині політична криза в Європейському Союзі, яка спричинена великою кількістю іммігрантів, як економічних, так і біженців що прямували і їдуть до ЄС через Середземне море та Балкани з Африки, Близького й Середнього Сходу. Апогей кризи припав на 2015 та 2016 роки, коли тільки за наданням притулку звернулося понад один мільйон чоловік, а загальне число мігрантів становило майже чотири мільйони людей.

Після початку війни в Україні в 2022 році приблизно 4,4 мільйона біженців з України отримували тимчасовий захист у ЄС, Норвегії та Швейцарії.

На даний момент Європейський союз активізує свої зусилля по створенню ефективної гуманної і безпечної європейської міграційної політики, дотримуючись Женевської конвенції і з огляду на захист прав людини.

Міграційна політика з третіх країн включає у себе регулювання двох напрямків: нормативне регулювання легальної міграції та протидія нелегальній.

Особливої уваги на рівні ЄС приділяється регулюванню протидії нелегальній міграції, розміри якої становлять особливу загрозу в останні роки. Заходи недопущення на свою територію нелегальних мігрантів пов'язані в першу чергу із функціонуванням візової політики, у цей же час політика відмови у

наданні притулку ґрунтується на визначенні «захисту в іншому місці». Відповідно до Дублінських угод рішення про надання притулку має надавати саме та держава, до якої потрапив мігрант вперше, якщо рішення буде негативним, то така особа має бути повернена до «безпечної третьої країни». Щодо держав-членів, то вони усі вважаються безпечними, а ось щодо інших держав існує загальний перелік таких безпечних держав, що визначається Європейською Комісією, але держави-члени не позбавляються права визначати і інші безпечні країни. Хоча наразі на рівні ЄС існує досить багато нормативно-правових актів, присвячених регулюванню легальної та нелегальної міграції, проте досить значна кількість повноважень у цій сфері зберігається за державами-членами.

На сьогоднішній день сфера міграційної політики потребує реформування та впровадження нових засад/підходів до вирішення явища нелегальної міграції. Пріоритетними шляхами подальшого розвитку також можна виділити наступні варіанти: 1) створення єдиної системи притулку на рівні ЄС; 2) посилення допомоги тим державам-членам, які зазнають найбільш негативних наслідків від міграційних процесів; 3) забезпечення посилення охорони зовнішніх кордонів.

[5]

Список використаних джерел

1. Спільна політика безпеки і оборони ЄС на сучасному етапі: основні перспективи і загрози [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://politicus.od.ua/3_2022/11.pdf

2. Позиції Європейського союзу у світовій економіці Я. Мартинюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/10249-36547-1-PB%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/10249-36547-1-PB%20(2).pdf)

3. Конкурентоспроможність ЄС: екзистенційні проблеми Європи та як Україна може допомогти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/konkurentospromozhnist-yes-ekzystentsijni-problemy-evropy-ta-yak-ukrayina-mozhe-dopomogty>

4. Чому в ЄС говорять про стратегічну автономію? Українська призма Вікторія Кравчик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prismua.org/>

5. Сокурєнко В.А., Хрякова Н.О., Міграційна політика ЄС: сучасні парадигми <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232260/231073>

Міжнародна діяльність політичних еліт Європи. Євроскептицизм

1. Аналіз актуальності обраної теми

Міжнародна діяльність політичних еліт Європейського Союзу набуває особливої важливості в умовах глибоких трансформацій міжнародної системи, зростання геополітичної конкуренції та внутрішніх викликів для європейської інтеграції. Політичні еліти ЄС відіграють ключову роль у формуванні зовнішньої політики Союзу, зокрема у питаннях безпеки, економічної співпраці, енергетичної незалежності, розширення ЄС та відносин з глобальними партнерами.

Останні десятиліття демонструють суттєве посилення євроскептицизму, який проявляється як у риториці політичних партій, так і в суспільних настроях держав-членів. Євроскептичні сили впливають на процес ухвалення рішень у ЄС, обмежують інтеграційні ініціативи та переформатовують зовнішньополітичні пріоритети. Зростання євроскептичних рухів після Brexit, міграційних криз, економічних потрясінь та російсько-української війни актуалізує необхідність аналізу того, яким чином політичні еліти ЄС реагують на ці виклики й адаптують міжнародну діяльність до нових умов.

Дослідження цієї теми дозволяє:

- оцінити вплив внутрішньополітичних процесів на зовнішню політику ЄС;
- зрозуміти динаміку співвідношення проєвропейських та євроскептичних сил;
- виявити механізми, за допомогою яких еліти намагаються зберегти єдність та ефективність Європейського Союзу на міжнародній арені;
- проаналізувати наслідки євроскептицизму для майбутнього інтеграції та глобальної ролі ЄС.

Таким чином, тема є надзвичайно актуальною як з теоретичного, так і з практичного погляду, оскільки стосується стратегічного розвитку Європейського Союзу, його здатності протистояти сучасним викликам та зберігати провідні позиції у міжнародних відносинах.

2. Текст есе

Міжнародна діяльність політичних еліт Європейського союзу - це діяльність, яка здійснюється інститутами та органами ЄС з метою досягнення різних цілей: економічних, політичних, екологічних, соціальних та інших, які спрямовані перш за все на досягнення миру та благополуччя як населення ЄС, так і тих країн і континентів, де ця діяльність проводиться.

Основними інститутами ЄС, які проводять міжнародну діяльність є: Європейська Рада, Рада, Комісія, Високий представник Союзу з питань зовнішніх зносин і політики безпеки.

Головними інститутами ЄС, що проводять спільну зовнішню та безпекову політику (СЗППБ), є міжурядові інститути:

- Європейська рада і Рада. Вони зберігають прерогативи по ухваленню в рамках СЗППБ всіх рішень — з стратегічних питань (Європейська рада) або щодо поточних проблем зовнішньої політики (Рада).

Рішення цих інститутів мають прийматися за загальним правилом, в рамках СЗППБ на основі принципу одноголосності представників держав-членів (п. 1 ст. 31 ДЄС (Л.)). Причому навіть якщо рішення з якогось питання тут і має ухвалюватися на основі кваліфікованої більшості, представники незгодної держави члена мають право вето на проєкт рішення, посилаючись на «життєво важливі міркування національної політики» (п. 2 ст. 31 ДЄС (Л.)). Рада, Комісія та держави-члени надають одна одній інформацію в рамках СЗППБ через особливу мережу — так звану COREU (європейські кореспонденти).

- Високий представник веде політичний діалог з третіми країнами і міжнародними організаціями, висловлює позицію Союзу в міжнародних організаціях і на міжнародних конференціях.

Високому представнику допомагає Європейська служба зовнішньополітичної діяльності. Вона співпрацює з дипломатичними службами держав-членів.

- Комісія бере участь у координації зовнішньополітичної та інших сфер політики Союзу, уповноважена готувати пропозиції для ухвалення рішень. Однак її роль у реалізації СЗППБ обмежена.

- Європарламент не має формальних повноважень у сфері СЗППБ. Він здійснює лише інформативні та консультативні функції стосовно головних аспектів і основоположних пріоритетів СЗППБ (ст. 36).

Допоміжним органом Ради є Комітет з питань політики і безпеки (Комітет). Він уповноважений слідкувати за міжнародною ситуацією і готує висновки для Ради і Високого представника на їх запит чи за власною ініціативою. Комітет також стежить за здійсненням погодженої зовнішньої політики. Він контролює та забезпечує стратегічне керівництво стосовно операцій з урегулювання криз,

передбачених у межах СПБО. У разі надання йому відповідних повноважень з боку Ради він може ухвалювати у цьому зв'язку рішення (статті 38,43).

Лісабонський Договір про ЄС вимагає від Союзу узгодженості зовнішньополітичної діяльності Союзу в цілому, яка охоплює СЗППБ, спільну політику безпеки і оборони (СПБО), спільну торговельну політику, політику сприяння розвитку. Рада і Комісія за підтримки Високого представника забезпечують таку узгодженість (ст. 21 ДЄС). Важливе значення у процесі узгодженості зовнішньополітичної діяльності має те, що Союз є суб'єктом міжнародного права, і це усуває питання про те, від імені кого - держав-членів чи Союзу - здійснюється така діяльність. [1]

Інструментами зовнішньої політики ЄС є міжнародні угоди, Спільна зовнішня та безпекова політика (СЗПБ), Спільна політика безпеки та оборони (СПБО), політика сусідства.

Система зовнішньої політики ЄС - це сукупність інституцій, інструментів та процесів, за допомогою яких Європейський Союз здійснює свою діяльність у міжнародних відносинах.

Вона включає в себе Спільну зовнішню та безпекову політику (СЗБП), Спільну політику безпеки та оборони (СПБО) (СПБО є частиною СЗБП) та Європейську політику сусідства.

Основними причинами створення Спільної зовнішньої та безпекової політики є:

- геополітичних змін, що відбувалися в Європі на початку 1990-х років (возз'єднання Німеччини, розпад Радянського Союзу, закінчення холодної війни),
- посилення націоналістичної напруженості на Балканах (збройний конфлікт в Югославії, неспроможність його врегулювати)
- усвідомлення власної військово-технічної відсталості,
- розуміння змін, що відбулись у змісті і масштабах загроз та визнання необхідності побудови відповідної стратегії реагування [2].

Метою створення СЗБП є:

- формування спільної оборонної політики,
- забезпечення ЄС «автономною здатністю приймати рішення без участі НАТО» для проведення військових операцій під проводом ЄС. СПБО дозволяє ЄС відігравати провідну роль у миротворчих операціях, запобіганні конфліктам,
- забезпечення безпеки та стабільності в Європі та за її межами, а також захист спільних цінностей і інтересів держав-членів.

СЗБП розвивається як доповнююча, а не дублююча НАТО структура. Її головним завданням є створення сил і засобів для подальшого розширення участі Євросоюзу щодо врегулювання регіональних та локальних конфліктів, у т.ч. за

межами Європи (на Близькому та Середньому сході, в Африці та інших регіонах світу). [3]

Спільна політика безпеки та оборони (СПБО) була офіційно започаткована на Кельнському саміті ЄС у червні 1999 року в рамках реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС (СЗБП).

СПБО дозволяє ЄС відігравати провідну роль у миротворчих операціях, запобіганні конфліктам і забезпеченні міжнародної безпеки; вона є невід'ємною частиною комплексного підходу ЄС до врегулювання криз, включаючи цивільні і військові ресурси [4].

Як спеціалізована установа у СПБО виступає Європейська оборонна агенція (ЄОА) (п. 3 ст. 42, ст. 45 ДЄС (Л.)). Перед ЄОА поставлено такі завдання: підтримувати Раду та держави-члени у їх зусиллях, спрямованих на підвищення оборонної здатності ЄС під час врегулювання кризових ситуацій та забезпечення постійної підтримки у подальшому розвитку СПБО. Для виконання своїх завдань

ЄОА належить спонукати уряди держав-членів ЄС до надання оборонних засобів насамперед для протидії потенційним загрозам, та забезпечувати необхідну підтримку у визначенні спільних потреб та знаходженні спільних рішень. [5]

Європейську політику сусідства (ЄПС) було розроблено в 2004 році, щоб запобігти появі нових меж між розширеним ЄС та країнами, що є його сусідами. (Акт з питань європейської політики сусідства).

Основна мета Європейської політики сусідства (ЄПС), створення передумов для посилення відносин розширеного ЄС зі своїми сусідами задля забезпечення простору стабільності та безпеки уздовж усього кордону Об'єднаної Європи.

Свою практичну реалізацію політика сусідства відображає в планах дій, які вкладаються між ЄС та 3-ми країнами.

I вектор – «східне партнерство»: Алжир, Вірменія, Азербайджан, Молдова, Україна

II вектор – «євросередземноморське партнерство»: всі країни ЄС та 15 партнерів, які розташовані на Південному Середземномор'ї. [6]

Східне партнерство є окремою складовою політики сусідства ЄС. Воно спрямоване на поглиблення та зміцнення відносин між ЄС, його державами-членами та його Східними сусідами - Азербайджан, Білорусь (участь призупинено), Вірменію, Грузію, Молдову та Україну.

Східне партнерство передбачає можливість оновлення договірно-правової бази відносин ЄС із країнами-партнерами шляхом заміни угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію, створення поглиблених та всеохопних зон вільної торгівлі (ПВ ЗВТ), лібералізацію візового режиму між ЄС та державами-партнерами тощо. [7]

Європейський Союз також активно співпрацює з африканськими країнами у сфері безпеки та стабільності.

На цей час ЄС має в Африці шість місій. Діяльність чотирьох спрямована на підтримку навчання місцевих армій, також метою є боротьба з піратством на морі біля берегів Сомалі і контроль за дотриманням ембарго на постачання зброї, накладеного ООН на Лівію, крім того є місії, що задіяні в регіоні Сахель для зміцнення потужності сил оборони та внутрішньої безпеки Нігеру (EUCAP Sahel Niger, з 2012 р.) і правоохоронних органів Малі (EUCAP Sahel Mali, з 2014) [8].

Щодо Казахстану, то для ЄС він є дружньою країною. У 2025 році Казахстан і Європейський Союз святкуватимуть 34 роки партнерства, встановленого з моменту здобуття країною незалежності в 1991 році. ЄС є основним торговим партнером Казахстану, на який припадає 40% його зовнішньої торгівлі. Крім того, ЄС був провідним іноземним інвестором у Казахстані, представляючи половину надходжень ПІІ у 2018 році (EEAS, 2023).

Що стосується економічних зв'язків, то співпраця насамперед зосереджується на інвестиціях та диверсифікації торгівлі (Konopelko, 2017) [9].

Євроскептицизм — одна із форм опозиції діяльності Європейського Союзу, відповідно до якої її прихильники (євроскептики) фокусуються на ідеях, думках, діях, що спрямовані на сумнів, критику, неприйняття і зневіру стосовно або всього Європейського Союзу, або певної його політики чи діяльності конкретного інституту тощо.[10]

В Європейському Союзі є кілька країн та політичних партій, які мають євроскептичні настрої або виступають за значні зміни у структурі Союзу. Ось деякі з них:

- Великобританія (Брекзит) — один з найбільш відомих євроскептиків, оскільки вона вийшла з ЄС у 2020 році після референдуму 2016 року, на якому більшість виборців проголосувала за вихід (Брекзит). UKIP (Партія незалежності Великої Британії) та Консервативна партія (особливо її більш праве крило) підтримували ідею виходу з ЄС.

- Польща

- Право і справедливість (PiS) — правляча партія, на чолі з Ярославом Качинським, активно виступає проти деяких аспектів політики ЄС, зокрема, у питаннях верховенства права та суверенітету. Вони вважають, що Брюссель не поважає польську незалежність у певних сферах. Партія підтримує європейську інтеграцію в економічному сенсі, але виступає проти політичної централізації ЄС.

- Словаччина. Роберт Фіцо — один з найбільш відомих політиків у Словаччині, який має певні євроскептичні погляди.

- Роберт Фіцо — лідер партії "Смер" (Smer-SD), яка є лівоцентристською політичною силою. Протягом свого перебування на посту прем'єр-міністра Словаччини (з 2006 до 2010 року і знову з 2012 до 2018 року) Фіцо неодноразово виступав із критикою деяких політик Європейського Союзу, хоча і залишався прихильником членства Словаччини в ЄС.

Негативними аспектами євроскептицизму є ризик ізоляції. Наприклад, Великобританія, після Брекзиту, зіткнулася з серйозними економічними проблемами, включаючи торгові бар'єри, які були відсутні до виходу. Євроскептичні рухи часто забувають про важливість єдиного ринку ЄС для забезпечення економічного зростання і розвитку, особливо для країн з меншим рівнем економіки. Також негативним моментом євроскептицизму є зменшення глобальної впливовості.

Важливо розуміти, що критика ЄС часто має під собою реальні підстави, особливо якщо йдеться про бюрократію, втрачену гнучкість у прийнятті рішень чи соціальні питання. Відкритий діалог про те, як ЄС може бути реформований для покращення, є важливим для забезпечення прогресу.

Потрібно підтримувати критику, яка спрямована на реформування ЄС та підвищення його ефективності, зберігаючи при цьому важливість єдиного ринку та спільних зусиль у глобальних питаннях.

Однак важливо бути обережним з популістськими рухами, які можуть використовувати євроскептицизм для власних політичних вигод.

Таким чином, зовнішня політика ЄС і діяльність політичних еліт у міжнародних відносинах є складним різноплановим питанням, що охоплює чимало напрямків. Основними завданнями є забезпечення миру та стабільності, економічне зростання, забезпечення самостійності держав-членів ЄС, але разом з тим колективне вирішення питань, що належать до компетенції інститутів ЄС, підтримання діалогу та безпеки не тільки в Європі, але й в світі.

Список використаних джерел

1. Мультимедійний навчальний посібник «Право Європейського союзу». URL: <https://arm.navs.edu.ua/books/eulaw/info/lec8.html>
2. Безпекова політика Європейського союзу. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18848/1/Maryniv_80-86.pdf
3. Історія європейської інтеграції: навчальний посібник / О.М. Скрипник - Умань: ВПЦ «Візаві», 2019 - 338 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11452/1/Скрипник%20О.%20М.%20-%20посібник.pdf>
4. Європейська політика безпеки і оборони: правова основа та роль у забезпеченні безпеки ЄС. URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/download/2511/2548/2579>

5. Спільна політика безпеки і оборони в структурі Європейського союзу. URL: <http://www.apdp.in.ua/v60/54.pdf>
6. Європейська політика сусідства. URL: https://studies.in.ua/pravo_es-shporu/2492-yevropeyska-poltika-susdstva.html
7. Східне партнерство. <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/shidne-partnerstvo>
8. Віражі воєнної стратегії ЄС в Африці <https://ukrline.info/2022/12/07/virazhi-voyennoyi-stratehiyi-strong-yes-v-afrytsi-strong/>
9. Зустріч у Самарканді: Токаєв і фон дер Ляєн – ідеальні партнери? <https://uk.eureporter.co/kazakhstan-2/2025/04/07/meeting-in-samarkand-tokayev-and-von-der-leyen-ideal-partners/>
10. Євроскептицизм. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Євроскептицизм>

Подолання глобальної продовольчої кризи 2022 внаслідок військових дій

1. Актуальність обраної теми

Однією з найгостріших проблем сучасності є проблема продовольчої безпеки, що пов'язана із стрімким зростанням населення, наслідками пандемії, кліматичними змінами та військовими конфліктами. Чималий вплив мало повномасштабне вторгнення росії в Україну, що стало каталізатором різкого загострення дефіциту у 2022 – 2023 рр., адже саме тоді відбулось різке скорочення поставок зернових і олійних культур на глобальний ринок. Тому важливо з'ясувати яким чином військові дії впливають на продовольчу кризу, які регіони найбільше постраждали, а також необхідно виявити, які заходи міжнародна спільнота вживає щодо подолання наслідків голоду, а також його запобігання.

2. Текст есе

Військові дії в усі часи негативно впливали на всі сфери життя людини: від особистої до екологічної. Зона бойових дій відзначається численними руйнуваннями сільськогосподарської інфраструктури, мінуваннями, артилерійськими обстрілами, часто пожежами. Усе це призводить до того скорочення обсягів виробництва.

Найбільше страждають від продовольчої кризи країни Африки та Близького Сходу. Це пов'язано із несприятливим кліматом, бідністю, а також

частими військовими конфліктами в регіоні. За даними Всесвітнього економічного форуму, понад 3 млрд людей не можуть собі дозволити здорове харчування, а більше 1,5 млрд людей — їжу з мінімальним рівнем основних поживних речовин [3, с. 12].

У відповідь на кризу міжнародною спільнотою було актуалізовано ряд заходів, спрямованих на подолання продовольчої кризи. Всесвітня продовольча програма ООН доставляє продукцію постраждалим громадянам, а також допомагає фінансово. За її даними, постійно голодує близько 811 млн людей у 43 країнах світу [9].

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) оголосила дворічний План реагування та відновлення обсягом 150 млн дол. США для підтримки постраждалих від війни сільських громад України. Цей план передбачає безпосередню допомогу фермерам (видачу насіння, добрив, техніки), розмінування сільгоспугідь і відбудову логістичної інфраструктури. Аналогічні програми реалізуються у багатьох постраждалих країнах.

Окремо варто відзначити ініціативу “Чорноморський зерновий коридор”, завдяки якій вдалось запобігти голоду у багатьох країнах Африки та Близького Сходу. В рамках цієї зернової ініціативи станом на 1.01.2023 року було експортовано понад 18 мільйонів тон зерна та інших продуктів харчування. Не варто забувати і про програму “Grain from Ukraine” – мета якої поставки країнами-учасницями зерна в регіони, що найбільше потерпають від продовольчої кризи [7, с. 43].

Подолання голоду вимагає конкретних, цілеспрямованих та комплексних заходів. Серед яких: безперешкодна доставка продовольства, відновлення виробництва на місцях, інвестиції у відбудову аграрного сектору, навчання сучасним технологіям. Також важливо створити стійке безпекове та правове середовище. Окремим питання є подолання наслідків війни, зокрема, розмінування. Оцінюючи потенційні витрати на розмінування, Mind Intelligence розрахував, що МНС України для цієї мети може знадобитися до 10 млрд дол. США [10, с. 12].

Для запобігання майбутніх продовольчих криз необхідно переглянути глобальну продовольчу політику. Глобальні економічні проблеми являють собою єдину систему, яка вимагає кардинально нових і комплексних підходів до їх вирішення [11, с. 320].

Отже, війна – це кризовий фактор світової продовольчої системи. Міжнародні організації вже зробили чимало для запобігання продовольчій кризі, але повністю вирішити проблему наразі не вдалось. Подолання голоду можливе завдяки створенню сталої моделі розвитку світового агросектору.

Список використаних джерел

1. Бородіна О. М. Воєнні загрози глобальній продовольчій безпеці та перші міжнародні реакції щодо подолання їх наслідків: політекономічний зріз // Економіка України // № 6, 2022. С. 41 – 53.
2. Вініченко І. І., Дідур К. М., Лінник Є. В. Стратегічні напрями забезпечення продовольчої безпеки України // Агросвіт // № 22, 2024. С. 4 – 12.
3. Дребот О. І., Палапа Н. В., Діхтяр І. О. Продовольча безпека – глобальна проблема людства та основні чинники, що впливають на неї // Агроєкологічний журнал // № 3, 2024. С. 6 – 17.
4. Колісніченко Н. М. Глобальна продовольча криза, спричинена війною в Україні: виклики для управління // Економіка і організація управління // № 2, 2022. С. 9 – 14.
5. Кучечук Л. В. Світова продовольча безпека: тенденції та виклики // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія Міжнародні відносини. Економіка. № 16, 2022. С. 34 – 40.
6. Кушнірук В. С. Глобальна криза продовольчої системи // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Інноваційні та енергозберігаючі технології харчових виробництв” 24. 12. 2024. С. 237 – 240.
7. Мартинець В. В., Опанасюк Ю. А., Самодай В. П. Криза та продовольча безпека: виклики воєнного часу // Економічна наука // № 7, 2023. С. 38 – 45.
8. Мудрак Р. М. Вплив російсько-української війни на глобальне та внутрішнє продовольче забезпечення // Вісник Хмельницького національного університету // № 3, 2022. С. 294 – 298.
9. Родінова Н. Л., Дергач А. В., Гудзь Г. О. Світова продовольча криза як наслідок російсько-української війни // Економіка і суспільство // № 40, 2022. URL <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1463>
10. Свидрук І. І., Клепанчук О. Ю., Підлипна Р. П. Забезпечення продовольчої безпеки засобами відновлення агропромислового ринку України // Вісник Львівського торговельно-економічного університету // Економічні науки. № 69, 2022. С. 106 – 114.
11. Хаєцька О. П. Проблеми та перспективи глобалізації, глобальні проблеми людства // Економічний простір // № 89, 2024. С. 316 – 322.

Рекомендації для підготовки психологів до роботи у міжнародних миротворчих місіях. На які психологічні особливості контингенту слід звернути спеціальну увагу?

На сьогодні можна спостерігати появу нового покоління миротворчих операцій, яким характерна багатовимірність та комплексність. Сучасна миротворча операція охоплює цілий спектр допомоги, як правило: цивільну діяльність (демобілізацію, роззброєння, реінтеграцію); реформування сектору безпеки; зв'язок із громадськістю; верховенство права; правопорядок; правосуддя; права людини; гуманітарну допомогу та реабілітацію; допомогу в поверненні біженців і внутрішньо переміщених осіб; вибори; конституційну підтримку тощо. До реалізації миротворчих функцій, окрім традиційно військових, все частіше залучаються фахівці цивільних спеціальностей. До того, реалізація завдань миротворчих місій все частіше вимагає спеціального досвіду, який можна отримати в цивільному секторі. Окреме значення має досвід українських фахівців. Україна протягом багатьох років бере участь у міжнародних миротворчих місіях, а сучасні виклики, пов'язані з війною та широким залученням психологів, створюють додаткові умови для фахівців, які можуть працювати в кризових умовах. Протягом багатьох років з моменту здобуття незалежності Україна була важливим донором міжнародного миру та безпеки. З 1992 року понад 40 000 українських військових брали участь у миротворчих операціях у Європі (балканські країни, Грузія, Кіпр), Азії (Афганістан, Таджикистан, Ліван, Східний Тимор), Африка (Судан, Кот-д'Івуар, Ліберія, Демократична Республіка Конго) та Латинській Америці (Гватемала). Хоча ці операції мали різний вплив на врегулювання внутрішніх і міжнародних конфліктів, вони надали практичний досвід врегулювання кризових ситуацій.

1) Аналіз літературних джерел засвідчив, що виконання завдань у миротворчих операціях військовослужбовцями національних контингентів

проходить у складних і часто екстремальних умовах, які характеризуються складними соціально-політичними умовами, незнайомою географічною місцевістю і культурно-етнічним середовищем. З психологічної думки подібні умови виконання службових обов'язків характеризуються присутністю й негативним впливом на психіку людини широкого спектра несприятливих, дискомфортних і загрожуючих факторів, що породжують високий рівень емоційного стресу. Це означає, що військовослужбовці, які беруть участь у миротворчих операціях, наражаються не лише на фізичну загрозу (особистому здоров'ю, життю), але й на значний ризик виникнення нервово-психічних розладів, психічної дезадаптації й стресових станів. Якісне функціонування миротворчих місій залежить від якісного психологічного супроводу кваліфікованих спеціалістів. Тому для фахівців важливо розуміти, які саме психологічні підходи та інтервенції є необхідними для роботи психолога в міжнародних миротворчих місіях.

2) Розроблена методика для роботи з військовослужбовцями при ознаках психофізичного виснаження, що складається з чотирьох етапів: 1) визначення характеру виснаження; 2) розробка плану дій; 3) реалізація плану; 4) оцінка стану військовослужбовців після виконання програми, показала позитивний вплив на їх психічне здоров'я. Застосування методики призвело до зниження рівнів тривоги та депресії, а також до покращення концентрації уваги і пам'яті. Необхідно забезпечити військовослужбовцям достатній рівень психологічної підтримки, організувати відпочинок і навчання умінням та навичкам управління стресом. Також задача психологів - розпізнати психологічні травми, які впливають на психологічний стан колективу та знайти шляхи відновлення боєздатності особового складу. Для кожного військовослужбовця розробляється план роботи, і це працює. Крім того, психолог повинен вміти навчити військовослужбовців методам самодопомоги під час виникнення стресових ситуацій. Спостерігати за поведінкою бійців, вивчати її, і обов'язково розмовляти з ними. Всі військові потребують, щоб їх вислухали. Важливим є також усвідомлення проблем, з якими стикаються військові, зокрема – серед їхніх родин і близьких. Також актуально

буде розглянути методи екстренної психологічної допомоги. Розглянемо особливості надання екстренної психологічної допомоги за різних психофізичних станів, а саме: під час марення та галюцинацій. Головними принципами надання допомоги особі, що перенесла психологічну травму внаслідок впливу екстремальних ситуацій, є: невідкладність; наближеність до місця подій; очікування, що нормальний стан відновиться; єдність і простота психологічної дії. СENS принципу наближеності полягає в наданні допомоги в звичній обстановці й соціальному оточенні, а також у мінімізації негативних наслідків. Простота психологічного впливу полягає в тому, що необхідно відвести потерпілого від джерела травми, дати їжу, відпочинок, безпечне оточення і можливість бути вислуханим. Загалом служба екстренної психологічної допомоги виконує такі базові функції: – практичну: безпосереднє надання швидкої психологічної і (за необхідності) долікарської медичної допомоги; координаційну: забезпечення зв'язків і взаємодії зі спеціалізованими психологічними службами. Необхідно спостерігати за поведінкою особи та змінами в ній протягом певного часу. Заперечення є основним і першочерговим механізмом психологічного захисту особи на травмувальні події та є першою стадією переживання горя. Розглянемо основні особливості надання екстренної психологічної допомоги під час галюцинацій та марень: 1. Обов'язково слід викликати медичних працівників і звернутися за допомогою до психіатрів. 2. Необхідно забезпечити особі безпечні умови до моменту прибуття фахової медичної допомоги (прибрати небезпечні предмети, якими особа може завдати собі чи іншим шкоди). 3. Не залишати потерпілого наодинці й без нагляду. 4. Спілкуватися необхідно спокійним голосом, не намагаючись переконати в будь-чому потерпілого. Виконуючи прості рекомендації, вдасться забезпечити особі з такими виявами безпечне перебування до моменту прибуття фахової медичної допомоги.

3) Екстрена психологічна допомога спрямована переважно на створення безпечних умов для особи, яка переживає психотравмувальну ситуацію, їй притаманні певні психофізіологічні реакції, а саме: марення, галюцинації, плач

тощо. Шляхом спроб і помилок протягом тривалого часу практичні психологи, які надавали допомогу постраждалим у різних екстремальних ситуаціях, напрацювали рекомендації та застереження в процесі надання екстреної психологічної допомоги. Слід зазначити, що визначення ефективних методів і методик надання екстреної психологічної допомоги як окремої системи є головним завданням у забезпеченні ментального здоров'я особи, що переживає екстремальну ситуацію.

Список використаної літератури

1. Миронець Сергій Миколайович. Психологія діяльності міжнародних гуманітарних місій. https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/23/mironec.pdf?srsId=AfmBOoqGHQtlvzfB7SZUyQRjTHWZD_dvTi27QSwA_MOobHC-NS-WZLrGN
2. Мушкевич Валентин. Психологічні чинники переживання стресу військом службовцями. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21900/1/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%87%D0%BD_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8_%E2%84%96%2B34_2019_%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-119-136.pdf
3. Миротворчі місії: види та перспективи застосування для України http://politicus.od.ua/1_2025/12.pdf
4. Кощинець В. В., Галич М. Ю., 2020. Особливості надання екстреної психологічної допомоги за різних психофізіологічних реакцій особи.
5. НАЗАР Назарій Іванович. Міжнародна миротворча діяльність: поняття, принципи та практика реалізації/ International Peacekeeping Activity: Concepts, Princip. <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/8d578317-76b8-43aa-ad63-181252f0eaf2/content>

Із чим пов'язані ностальгічні настрої жителів колишніх соціалістичних держав? Чи є це винятково психологічним феноменом?

Ностальгія за соціалістичним минулим є важливою темою, бо вона впливає не лише на приватні спогади людей, а й на політичні настрої, виборчу поведінку та ставлення до реформ. Почуття ностальгії притаманне людській натурі при різких змінах політичних систем чи епох.

Більше того, ностальгія за комунізмом доволі знайоме поняття й для значної частини українців. Більше ніж 30 років тому змінилася політична система, а з нею і соціальна структура суспільства та звичний уклад життя, до якого люди звикали протягом 70 років. Ностальгія за комунізмом охоплює не лише країни-республіки СРСР, але і характерна для країн, на території яких комуністична система панувала близько 45 років. Країни, що пройшли чи іще проходять процес трансформації від комунізму до демократії, від командно-планової економіки до ринкової, – мають низку характерних причин появи комуністичної ностальгії та сфер, де її можна спостерігати найбільш активно. До лютого 2022 року Україна також була одним з осередків інтенсивного “ностальгування” за СРСР. Явище ностальгії за радянською епохою поступово наростало в Україні від початку незалежності. Таким чином, явище ностальгії за радянською епохою в Україні є важливим для дослідження, адже наслідки його впливу на розвиток української держави можна спостерігати в сьогоденні.

Століттями українські землі були розділені між різними державами та імперіями. Проголошення незалежності в 1991 році створило нову сторінку історії України: вперше за кільканадцять століть Україна постала як соборна та суверенна держава. Те, чого прагнули десятки поколінь нарешті стало реальністю. Емоційне піднесення, яке охопило країну після проголошення незалежності, швидко згасло. Українці сподівалися на обіцяне їм швидке економічне піднесення та інші переваги незалежності [1]. Населення не жило, а виживало в умовах гіперінфляції, високого рівня безробіття та бідності. Як результат, мрії про світле майбутнє та економічний розквіт замінило глибоке розчарування новою системою і бажання повернутися у стабільні часи СРСР.

Саме ці події заклали міцний фундамент для появи такого явища як ностальгія, а більш конкретно ностальгічний настрій за СРСР [2].

Меланхолійне ставлення до минулого властиве людській натурі, проте коли це почуття торкається значної частини суспільства, використовується явище колективної ностальгії. Відповідно, існує індивідуальна ностальгія та колективна, де остання характеризується відкликами на певні символи минулого, які є доступні широкому загалу і формують уявлення про минуле [2]. З однієї сторони, при формуванні колективної пам'яті про радянське минуле акцентують на таких проявах комуністичної системи, як терор, корупція, дефіцит, нерациональне використання ресурсів, некомпетентність кадрів та ін. З іншої сторони люди, чиє дитинство та свідоме життя припало на період існування СРСР ходили до школи, грались із друзями закохувались, вступали до університету, ішли на роботу, створювали сім'ї. Одним словом, були людьми і жили звичайним життям. Окрім усіх жахів та незручностей, система пропонувала і ряд таких переваг, як доступ до безкоштовної освіти та медицини, стабільність роботи, можливість отримати путівку в санаторій. Цей конфлікт власне і породжує парадокс появи ностальгії [4].

Наприкінці лютого 2022 року, в результаті агресії Росії, відбувся різкий перелом в ідеологічних поглядах українського суспільства щодо будь-яких маркерів пов'язаних із країною агресором. Відбулася «декомунізація» та «дерусифікація» суспільної думки. Усе «радянське» часто тепер сприймається як російське, а відповідне – вороже. Головна причина – використання російською пропагандою у війні проти України радянських символів та спекуляцій на «спільному» історичному минулому. Результати спостережень [5] в Україні та Росії підтверджували рух громадської думки у протилежних напрямках щодо історичного минулого. Прикладом цього є показник ностальгії за розпадом СРСР: у Росії за останні десять років він здебільшого зростає (з 2010 року показник зріс з 55 до 63%), в Україні – знижувався (з 2010 року з 46% до 11%). В результаті, на місце колись значимих та нав'язаних радянською пропагандою історичних постатей почали повертатися українські національні герої та символи. Таким чином станом на кінець квітня 2022 року в Україні зафіксовано найнижчий за історію спостережень показник ностальгії за розпадом СРСР (11%). Не жалкують за ним – абсолютна більшість – 87%.

Таким чином, почуття ностальгії за радянською епохою та комуністичною системою охоплює усі соціальні групи країн пострадянського простору. Це явище стає масовим та набирає обертів через властивість людей згадувати лише окремі позитивні моменти із минулого та ідеалізувати його, а також через різкий характер змін, які відбулися після розпаду СРСР, і супроводжувалися різким погіршенням політичної, економічної та соціальної ситуації, а також втратою

визначеності та стабільності, які забезпечувалися в Радянському Союзі. Крім того, колективна пам'ять і суспільні наративи, що відтворюються через медіа, політичну риторику та символи минулого, суттєво впливають на поширення ностальгічних настроїв. Отже, ностальгію доцільно розглядати як багатовимірне явище, що поєднує психологічні переживання з ширшими суспільними процесами.

Список використаних джерел:

1. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії. Київ: Наш час, 2008.
2. Пронкевич О. «Ідеальний читач» Едічки-нацбола // Література та ідеологія: колективна монографія / За ред. В. Агеєвої, В. Єрмоленко, С. Іванюка та ін.; наук. ред. та упоряд. Моренець В. П. Київ: [НаУКМА], 2017.
3. Boym S. “The Future Of Nostalgia” https://moodle.studiumdigitale.uni-frankfurt.de/moodle/pluginfile.php/563921/mod_resource/content/1/Boym_The%20Future%20of%20Nostalgia%20%282002%29.pdf
4. Humanity in Action Polska. Lost and Found: Communism Nostalgia and Communist Chic Among Poland's Old and Young Generations
5. Соціологічною групою «Рейтинг» в рамках Десятого загальнонаціонального опитування в умовах війни проведено комплексне дослідження ідеологічних маркерів українського суспільства.[<https://www.ratinggroup.ua/news/desyaty-obschenacionalnyy-opros-ideologicheskie-markery-voyny-27-aprelya-2022>].

Чи можна вважати продовольчу кризу колективною травмою для світової спільноти?

Після Другої світової війни було поняття «діти війни» - люди, які провели дитинство в обмеженнях і недоотримували турботу й увагу, оскільки батько міг бути на фронті, а мати працювала на відновлення держави. Через зростання в постійному дефіциті, буди дорослими, вони більше дбали про матеріальне становище, а не фокусувались на емоційному стані вже своїх дітей. Цей приклад - один з проявів колективної травми. Зараз поняття колективної травми вивчає не тільки психологія, а й епігенетика в контексті того, як спільно пережитий суспільством стрес впливає на функціонування людей і наступні покоління. Проблема колективних травм є актуальною для світової спільноти сьогодні і важливою з погляду розуміння функціонування великих і малих соціальних груп. У психологічній та психотерапевтичній літературі тема колективних травм

дістала наразі досить широке висвітлення як у загальному плані, так і щодо вивчення конкретних прикладів, які стосуються травм геноциду, рабства, терористичних нападів тощо. Поняття “колективна травма” може бути співвіднесено з іншими спорідненими поняттями: історична травма, трансгенераційна травма, національна травма, культурна (або культуральна) травма, інформаційна травма [1]. У цій темі важливо розглядати продовольство не лише як матеріальний ресурс, але і як чинник психологічної безпеки. Нестача їжі або страх її втрати формують у людей постійне відчуття загрози, що є характерною ознакою травматичного досвіду. Отже, актуальність розгляду продовольчої кризи в контексті колективної травми зумовлена сучасними глобальними викликами, з якими одночасно стикається значна частина людства. На відміну від локальних катастроф, продовольча нестабільність має тривалий і повторюваний характер. Аналіз цієї проблеми є важливим для розуміння механізмів формування колективних травм у сучасному світі.

Продовольство - найголовніший життєвий ресурс, оскільки за забезпеченістю ним населення можна об'єктивно оцінювати якість життя людей. Саме рівень та якість харчування населення характеризують ступінь соціально-економічного розвитку будь-якої країни та визначають здоров'я та тривалість життя людини, фізичне її існування. У зв'язку зі збільшенням кількості населення у світі, кліматичними кризами,

економічними наслідками COVID-19 та воєнними конфліктами попит на продовольство зростає. Відповідно, росте кількість людей, що знаходяться за межею бідності. Щороку їх стає більше, а приросту виробництва продовольства - менше. Саме тому продовольча безпека мільйонів людей у багатьох частинах світу знаходиться під постійною загрозою. Військова агресія російської федерації проти України значно погіршила ситуацію. Вона може спричинити глобальну продовольчу кризу. Якщо не зупинити війну та не вжити належних заходів, наслідки для найбідніших верств населення будуть катастрофічними. Продовольча безпека – це ступінь забезпеченості людини екологічно чистими та корисними продуктами харчування. У деяких визначеннях продовольчої безпеки вказується, що забезпеченість їжею повинна бути достатньою для того, щоб вести здоровий та активний спосіб життя [2]. Питанням продовольчої безпеки займається Всесвітня продовольча програма (ВПП) – ланка Організації Об'єднаних Націй (ООН) та найбільший підрозділ гуманітарної допомоги у світі. За її даними, постійно голодує близько 811 млн людей у 43 країнах світу. З них гострий дефіцит продовольства відчувають 283 млн людей. На межі голодної смерті перебуває 45 млн людей [3]. Серед основних причин дефіциту та відсутності продовольства відзначають:

- Воєнні конфлікти, які, як і раніше, є найбільшою причиною голоду, оскільки 60 відсотків голодуючих у світі проживають в районах, які охоплені воєнними діями;
- Кліматичні кризи, що супроводжуються не тільки загибеллю людей, а й знищенням врожаю та засобів до існування, а також неможливістю людей прогодувати себе.
- Економічні наслідки COVID-19, що довели гострий голод до рекордного рівня;
- Зростання вартості продовольства, оскільки навантаження на глобальні ланцюжки постачання призвели до десятирічного максимуму цін на продукти харчування та паливо;
- Ріст кількості населення. За даними ООН, до 2050 року населення світу становитиме майже 10 мільярдів осіб [4].

Після початку російського вторгнення в Україну у 2022 році Продовольча і сільськогосподарська організація, а також інші спостерігачі на ринках продовольчих товарів попереджали про обвал постачання продовольства та зростання цін [5]. Велика частина занепокоєння пов'язана з нестачею поставок основних сільськогосподарських культур, таких як пшениця, кукурудза та інших культур, що може призвести до зростання цін [6].

Регіони, такі як Східна Африка та Мадагаскар, уже відчували посуху та голод через збої сільськогосподарської системи та зміни клімату, і, як

очікується, підвищення цін погіршить ситуацію [7]. Навіть країни Глобальної Півночі, які зазвичай мають безпечні постачання продовольства, такі як Сполучене Королівство та США, починають відчувати прямий вплив інфляції витрат через відсутність продовольчої безпеки [8].

Таким чином, продовольчу кризу можна розглядати як одну з форм колективної травми сучасної світової спільноти. Масовість проблеми, її тривалі наслідки та постійне відчуття загрози життя, може формувати стан хронічного стресу, тривожності та нестабільності. Продовольча криза виходить за межі економічного явища та набуває психологічного виміру, впливаючи на колективну свідомість і соціальну поведінку людей. Тривале перебування у стані продовольчої небезпеки може закріплювати установки виживання, посилювати соціальну напругу. Саме ці процеси є характерними для колективних травм і створюють ризик формування трансгенераційних наслідків, які можуть проявлятися у наступних поколіннях.

Список використаних джерел

- 1) Горностай, П. 2018. Колективна травма як проблема соціальної та політичної психології. *Проблеми політичної психології*. 21, 1 (Груд 2018), 54-68.
- 2) Ulyanchenko, A. V., & Prozorova, N. V. Prodo volcha bezpeka – osnova natsionalnoyi bezpeky derzhavy [Food security is the basis of national security of the state. Songressworld]. Available at: http://congressworld.com.ua/blog_article.php?id=5. (in Ukrainian)
- 3) WFP – saving lives, preventing famine. Available at: <https://www.wfp.org/stories/wfp-saving-lives-preventing-famine>.
- 4) [Almost 10 billion by 2050 – the UN has published a forecast for the population of the Earth]. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-naselennya-zemli-prognoz-2050-on/30005095.html>
- 5) Business, Julia Horowitz, CNN. [War has brought the world to the brink of a food crisis](#)
- 6) McDonough, Siobhan (27 лютого 2022). [What the Russian invasion of Ukraine could mean for global hunger](#)
- 7) ["Global Food Crisis" Possible- - "No Precedent Even Close to This Since World War II" • Farm Policy News](#)
- 8) [As Russia's invasion roils supply chains, the world grows hungrier](#)

Яка роль психологів у кризових командах реагування на терористичні акти? Сформулюйте цілі, завдання та основні методи роботи психолога за таких умов

Сучасний світ стикається з низкою проблем, серед яких особливу небезпеку становлять терористичні акти. Такі події не лише призводять до фізичних втрат і руйнувань, але й створюють значні психологічні травми для потерпілих, свідків, рятувальників та суспільства в цілому. В умовах екстремальної небезпеки люди часто переживають паніку, страх, дезорієнтацію та безсилля.

Основною метою роботи психолога у кризових командах є зменшення психотравматичного впливу подій на людину та суспільство. Це передбачає стабілізацію емоційного стану людей, надає профілактику розвитку стресових реакцій і посттравматичного стресового розладу, відновлення психологічної рівноваги та адаптаційних можливостей. Крім того, важливим завданням є підтримка ефективності дій персоналу, який працює у надзвичайних умовах, адже саме від їхньої стійкості залежить швидкість та якість порятунку людей.

Психолог здійснює оцінку психо-емоційного стану постраждалих. Це дозволяє виявити тих хто перебуває у стані шоку, паніки або дезорієнтації та потребує допомоги в першу чергу. Робота психолога спрямована на відновлення здатності до адекватної поведінки та прийняття рішень у людей чий стан було підхитано.

Також психологи організовують безпечний простір для постраждалих, допомагаючи налагодити комунікацію та інформує людей про події доступною мовою.

Окремий напрям роботи - це підтримка родичів жертв і постраждалих, які часто перебувають у стані сильного стресу через невідомість і потребують емпатійний супровод.

Не менш важливою є психологічна підтримка персоналу: рятувальників, медиків, військових.

У кризових умовах застосовуються специфічні методи, адаптовані для швидкої допомоги:

1. Кризова інтервенція -короткочасне втручання, спрямоване на стабілізацію емоційного стану та зниження інтенсивності стресових реакцій.
2. Психологічна перша допомога -підтримка, що включає встановлення контакту, забезпечення базових потреб, зниження тривожності, надання інформації та сприяння відновленню відчуття контролю.
3. Методи «заземлення» та дихальні техніки - допомагають людині повернутися до відчуття реальності, знизити фізіологічні прояви паніки.
4. Підтримувальні бесіди - активне слухання, діалог які дозволяють людині відчувати безпеку й прийняття ситуації.
5. Групові методи, що застосовуються після завершення гострої фази для опрацювання травматичного досвіду.
6. Психологічна освіта - пояснення людям нормальності їхніх реакцій, що знижує страх перед власними емоціями та сприяє кращій адаптації.

Наявність психолога у складі кризових команд є критично важливою, оскільки наслідки терористичних актів не обмежуються фізичними травмами. Психологічні наслідки такі як страх, відчуття небезпеки, безсоння, агресивність або, навпаки, апатія, можуть зберігатися протягом місяців та багатьох років. Робота фахівця дозволяє зменшити інтенсивність цих проблем, сприяє формуванню у постраждалих внутрішніх ресурсів для подолання травми та повернення до нормального життя. Водночас підтримка психолога необхідна і тим, хто забезпечує порятунок та порядок у кризовій ситуації, адже їхнє психологічне здоров'я є запорукою ефективної професійної діяльності.

Таким чином, роль психолога у кризових командах реагування на терористичні акти є багатовимірною: від екстреної стабілізації постраждалих до довготривалої профілактики психічних розладів. Цілі його роботи зводяться до збереження психологічного здоров'я та життєвої стійкості людини. Завдання

психолога це своєчасна допомога, підтримка, організація безпечного простору та супровід як постраждалих, так і рятівників. Методи роботи спрямовані на швидке відновлення контролю над ситуацією, нормалізацію емоційного стану та формування ресурсу для подальшої адаптації.

Психолог у кризових командах - це не лише спеціаліст, який надає допомогу, а й ключова ланка у системі реагування, що робить процес подолання наслідків теракту більш ефективним та гуманним.

Список використаної літератури

1. Кочарян А.С., Чепелева Н.В. Кризова психологія. - Київ: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Мітрофанова О.Г. Психологічна допомога в умовах надзвичайних ситуацій. - Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2020.
3. Hobfoll, S.E., Watson, P., Bell, C.C. et al. Five Essential Elements of Immediate and Mid-Term Mass Trauma Intervention: Empirical Evidence. *Psychiatry*, 70(4), 2007.
4. World Health Organization. Psychological First Aid: Guide for Field Workers. - WHO, 2011.
5. Raphael B., Wilson J. Traumatic Stress: The Effects of Overwhelming Experience on Mind, Body, and Society. - New York: Guilford Press, 1997.
6. APA. Guidelines for Psychological Practice with People Affected by Disasters and Mass Violence. - American Psychological Association, 2016.

Як Європейський Союз визначає глобальну продовольчу безпеку в контексті своєї єдиної аграрної політики?

Глобальна продовольча безпека сьогодні розглядається як одна з ключових проблем світу. Європейський Союз включає це питання у свою єдину аграрну політику (CAP), хоча сама політика спершу створювалася для зовсім інших цілей. Якщо раніше головним було просто забезпечити Європу їжею, то зараз

САР намагається поєднати виробництво продуктів з екологічними вимогами та відповідальністю перед світом.

ЄС вважає, що продовольча безпека - це не тільки те, щоб їжа була доступною, але ще й стабільність постачання, якість, безпечність та збереження ресурсів. Для цього в аграрну політику вводять екологічні стандарти, підтримку фермерів, розвиток сталого сільського господарства та використання нових технологій. Завдяки цьому Європейський Союз намагається зробити виробництво їжі менш шкідливим для природи, адже без здорових екосистем довго підтримувати продовольчу безпеку неможливо.

Серед важливих елементів САР - стратегія «від лану до столу», яка передбачає зменшення харчових відходів, ефективніше використання ресурсів і підтримку екологічно чистого виробництва. ЄС наголошує, що продовольча безпека залежить не лише від самого виробництва, але й від того, як продукти доставляються, зберігаються та споживаються.

Ще один важливий аспект - участь ЄС у міжнародній торгівлі та допомозі іншим країнам. Союз підтримує різні програми, спрямовані на розвиток сільського господарства в країнах, які потребують цього найбільше. Таким чином ЄС не лише забезпечує себе, але й намагається зробити внесок у вирішення глобальних проблем.

Важливою частиною є і цифровізація сільського господарства. Використання сучасних технологій дозволяє підвищити ефективність виробництва та зменшити витрати ресурсів. Це допомагає фермерам працювати стабільніше та передбачуванише, що напряду впливає на продовольчу безпеку.

Окрім економічних та екологічних аспектів, САР враховує і соціальні: підтримка фермерів, розвиток сільських територій, покращення умов життя в селах. Це допомагає зберігати стабільність у виробництві та забезпечує довготривалу продовольчу безпеку.

У результаті Європейський Союз розглядає продовольчу безпеку комплексно: це і стале виробництво, і екологія, і міжнародна відповідальність, і використання нових технологій. САР стала не лише внутрішнім інструментом, але й механізмом впливу на глобальну продовольчу систему.

Список використаної літератури

1. European Commission. Common Agricultural Policy — Overview.
2. European Commission. Farm to Fork Strategy.
3. European Parliament Research Service. Food Security in the EU.
4. OECD. Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability.
5. FAO & EU Partnership Reports.

Як військові дії впливають на глобальну продовольчу кризу?

Військові дії в останні роки значно посилили вразливість глобальних продовольчих систем: війни руйнують виробництво, підривають логістику і спричиняють масове переміщення людей, що безпосередньо трансформує попит і пропозицію на міжнародних ринках. У 2024–2025 роках конфлікти залишаються однією з ключових причин гострої виснаженості продовольчої безпеки у десятках країн, причому велика частина людей з гострою нестачею проживає у зонах уражених нестабільністю. Ці факти роблять тему важливою як для міжнародної політики безпеки, так і для економічного планування, гуманітарної допомоги та аграрної політики [1, 2].

Війна - не лише фронт і політика, це й катастрофа для ланцюгів постачання їжі. Ефекти військових дій можна групувати в чотири взаємопов'язані механізми: знищення виробництва, руйнування інфраструктури, торговельні шоки і макроекономічні наслідки.

По-перше, безпосередній вплив на виробництво. Поля мінуються, фермери мобілізовані або змушені тікати, сезонні роботи пропускаються - все це зменшує врожай і продуктивність роботи. На прикладі регіональних конфліктів видно значні падіння виробництва у постраждалих роках, що відразу скорочує локальні запаси та експортні поставки [4].

По-друге, руйнування і блокування логістики. Пошкоджені порти, залізниці, дороги та місця зберігання продовольчих товарів роблять неможливою або надто дорогою доставку продуктів навіть із регіонів, де врожай отримано. Це підвищує транзакційні витрати, прискорює псування продукції й стимулює локальні дефіцити. Навіть якщо виробництво відновлюється, відновлення логістики часто затягується на місяці або роки [3].

По-третє, торговельні й фінансові шоки. Концентрація експорту ключових культур у декількох країнах робить світові ринки вразливими до локальних воєн. Коли великі постачальники зазнають втрат або їхня морська торгівля блокується, ціни на зерно, олії та добрива стрімко зростають, що особливо б'є по імпортно залежним країнам і вразливим верствам населення. Періоди раптового підвищення цін посилюють інфляцію на продукти і знижують купівельну спроможність [3].

В-четверте, гуманітарні й демографічні наслідки. Конфлікти провокують масове переміщення людей - внутрішні переселенці і біженці втрачають доступ до засобів існування, що створює нові осередки гострої продовольчої нестачі. Система допомоги часто не фінансується в потрібній кількості або не встигає за потребою, що загострює кризи і підвищує ризик голоду. За оцінками міжнародних звітів, велика частина людей з гострою нестачею мешкає саме в країнах, уражених конфліктами [1].

Короткострокові наслідки - спалахи цін, локальні голодні кризи, підвищена нестабільність ринків. Довгострокові - деградація агро-екосистем, відтік робочої сили з місць працевлаштування, втрата інвестицій в сільське господарство і структурні зміни в торгівлі (перенаправлення поставок, зростання ролі альтернативних експортерів). Ці ефекти накладаються на інші змінні - зміну клімату, енергетичні шоки і проблеми з добривами. Це робить продовольчу кризу мульти факторною та складною для вирішення.[4]

Отже, якими можуть бути практичні відповіді? По-перше, підвищення стійкості місцевого виробництва: інвестиції в зберігання, розмінування аграрних площ (якщо є така можливість), забезпечення посівних матеріалів і локальна логістика. По-друге, диверсифікація імпортних джерел і створення регіональних продовольчих резервів з простими механізмами швидкого доступу. По-третє, фінансова підтримка для найуразливіших країн через міжнародні фонди і страхові механізми проти продовольчих шоків. В-четверте, політичні рішення - дипломатичні ініціативи для розблокування коридорів поставок і специфічні санкційні/торгові механізми, що не шкодять гуманітарним потокам. Потрібен підхід “безпека + розвиток + гуманітарка”, бо чисто військові або чисто гуманітарні відповіді самі по собі неефективні.

Як висновок можна підкреслити: військові дії - каталізатор глобальної продовольчої кризи. Вони прискорюють уже наявні проблеми і створюють нові ризики, тому реагувати потрібно швидко й системно. Локальні заходи стійкості мають поєднуватися з міжнародною координацією і фінансуванням. Інакше нестача їжі перестане бути “локальною проблемою” й остаточно перетвориться на постійну характеристику глобальної безпеки.

Список використаних джерел

1. World Food Programme - Conflict and hunger (статистика і аналітика про зв'язок конфліктів і голоду).
2. Global Report on Food Crises (GRFC) 2025 - огляд стану гострої продовольчої нестачі у світі.
3. D. Sarwar et al., Frontiers in Sustainable Food Systems (2025) - аналіз впливу війни в регіоні (РФ–Україна) на світові продовольчі поставання.
4. FAO - «The impact of disasters on agriculture and food security» (розділ про вплив збройних конфліктів на сільське господарство).
5. Nature Communications та інші наукові статті за 2024-2025 рр. - дослідження трансграничних впливів регіональних воєн на торгівлю і ціни на зерно.

Розробіть модель психологічних чинників, що сприяють (або не сприяють) готовності населення до участі у цивільній обороні

В умовах сучасних глобальних викликів питання готовності цивільного населення до участі у системі цивільного захисту набуває особливої актуальності. Світ дедалі частіше опиняється перед обличчям різноманітних загроз таких як, збройні конфлікти, терористичні атаки, стихійні лиха, пандемії, техногенні катастрофи та інші надзвичайні ситуації, і це потребує негайного і злагодженого реагування. У таких умовах ефективність системи цивільного захисту залежить не лише від діяльності державних інституцій, а й від рівня підготовленості самого суспільства діяти у кризових ситуаціях. Серед численних чинників, що визначають ефективність системи захисту від надзвичайних ситуацій, особливе місце займають психологічні механізми, які впливають на поведінку людини в умовах небезпеки та невизначеності. Психологічна готовність громадян, уміння контролювати емоції, реалістично оцінювати ризики та оперативно приймати рішення є ключовими у реагуванні на кризові ситуації. З метою визначення факторів, що впливають на рівень такої готовності, було розроблено модель психологічних чинників готовності населення до участі у цивільній обороні, яка включає чинники, що сприяють активній участі громадян, а також чинники, що можуть знижувати їхню готовність до дій у кризових умовах.

Психологічні чинники, що сприяють готовності населення до участі у цивільній обороні.

До цієї групи віднесено особистісні якості та внутрішні мотивації, що допомагають людині діяти впевнено, відповідально, та ефективно в кризових, небезпечних ситуаціях. Одним з важливих чинників є психологічна стійкість, яка проявляється у здатності зберігати внутрішню рівновагу, свідомо регулювати власні емоції, стани та діяти виважено. Психологічно стійка людина не

піддається панічним реакціям, здатна утримувати фокус уваги на вирішенні конкретної проблеми і приймати обґрунтовані рішення тоді, коли більшість оточуючих охоплені розгубленістю. Важливу роль також відіграють сміливість, рішучість, наполегливість, завзятість. Сміливість у контексті цивільної оборони це здатність діяти доцільно та свідомо навіть попри відчуття небезпеки. Рішучість дозволяє не застрягати у нескінченному зважуванні варіантів та швидко приймати рішення, коли ситуація вимагає негайних дій. Наполегливість та завзятість, ці чинники характеризують здатність людини послідовно діяти для досягнення поставленої мети, робити важкодоступні та не відступати перед перешкодами. У складних або небезпечних умовах сама наполегливість допомагає людям зберігати активну позицію, не втрачати мотивації та продовжувати виконувати необхідні дії навіть тоді, коли ситуація викликає втому, напруження або сумніви. Завзятість проявляється у внутрішній рішучості людини довести розпочате справу до кінця, незалежно від складності обставин. Як зазначає Ю. Ільїна, важливим чинником ефективної діяльності у надзвичайних умовах є відповідальність, яка формується на основі мотивації, соціальних норм та усвідомлення особистістю власних обов'язків [1]. Вона сприяє формуванню відповідального становища до власних обов'язків та підтримує готовність діяти в кризових умовах.

Суттєве значення також мають мотиваційні чинники. Серед них інтерес до громадського життя, бажання діяти, прагнення допомагати іншим, а також відчуття власної корисності та значущості у спільній справі. Коли людина відчуває зацікавленість у суспільному житті та усвідомлює важливість власної участі у спільних справах, вона значною мірою проявляє активність та готовність брати участь у заходах, спрямованих на захист населення. Разом із тим, рівень готовності населення до участі в цивільній обороні визначається не лише внутрішніми мотивами людини, а й впливом соціального середовища, у якому вона перебуває. У цьому контексті важливу роль відіграють соціально-психологічні чинки, що формуються в процесі взаємодії людей у суспільстві. До них належать емпатія, взаємопідтримка, прагнення до об'єднання. Здатність

співпереживати іншим людям та готовність допомагати тим, хто опинився у небезпечній ситуації, сприяють формуванню колективної взаємодії. У дослідженнях підкреслюється, що взаємодопомога, згуртованість, і відповідальність за інших є важливими чинниками ефективної поведінки у складних умовах [2]. Окремим і надзвичайно важливим чинником є рівень обізнаності населення щодо правил поведінки у надзвичайних ситуаціях. При знанні алгоритмів дій під час різних типів загроз, дозволяє діяти впевнено та організовано, зменшуючи рівень невизначеності, і це значно підвищує готовність до дій.

Психологічні чинники, що не сприяють готовності населення до участі у цивільній обороні.

Поряд із чинниками, які підвищують готовність населення до участі в цивільній обороні, існують також психологічні бар'єри, що можуть знижувати рівень такої готовності або навіть перешкодити активним діям у надзвичайних ситуаціях. Однією з найпоширеніших емоцій, що виникає у небезпечних ситуаціях, є страх та тривожність. Коли страх виходить за межі норми і стає неконтрольованим, він перетворюється на серйозну перешкоду для ефективних дій. Надмірна емоційна напруга пригнічує здатність адекватно оцінювати ситуацію, логічно мислити та приймати зважені рішення. У таких випадках можлива паніка, хаотичні дії або взагалі бездіяльність. Такий стан є достатньо небезпечним коли виникає надзвичайна ситуація, де кожна секунда має значення, тож, одним з ключових завдань психологічної підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях є формування вміння керувати власними емоціями та зберігати внутрішню рівновагу[3]. Ще одним чинником, що негативно впливає на готовність населення до дій у кризових умовах, є невпевненість у власних силах. Особи з низькою самооцінкою часто сумніваються, що зможуть вчасно та правильно діяти в небезпечних обставинах і ефективно захистити себе чи своїх близьких. Суттєвим психологічним бар'єром є також байдужість або відсутність інтересу до питань безпеки. У такій ситуації особа не розглядає можливі загрози як особисту проблему і вважає, що небезпечні події до неї не

стосуються. Сюди можна також додати соціальну апатію, як відсутність відчуття приналежності до громади, небажання брати участь у спільних справах. Через це відбувається пасивність у громадському житті, уникається участь у добровільній діяльності. О. Платковська, зазначає, що поведінка людини у складних умовах значною мірою залежить від розвитку вольових якостей, які допомагають долати труднощі та внутрішні перешкоди. До таких перешкод можуть належати пасивність, страх, небажання діяти або сформовані стереотипи уникнення складних ситуацій. Саме слабкість вольової регуляції та наявність внутрішніх бар'єрів можуть призводити до бездіяльності людини і знижувати її готовність до активних дій у кризових умовах[4]. Окремим важливим фактором є психологічна виснаженість, яка часто формується на тлі тривалого стресового навантаження, постійної тривоги, або пережитих травматичних подій. Особливо вразливим стан людини стає в умовах тривалої нестабільності, зокрема війни чи інших кризових явищ, коли емоційні ресурси поступово вичерпуються, та знижується загальна психологічна стійкість. У такому втрачається бажання й сили для засвоєння нової інформації, підготовки до небезпеки та участі у навчальних та інформаційних заходах.

Отже, рівень готовності населення до участі у цивільній обороні значною мірою залежить від психологічного стану людини, її мотивації та здатності протистояти стресу. Розвиток психологічної стійкості та підвищення обізнаності населення становлять ключові передумови для дієвого реагування на кризи.

Список використаних джерел

1. Ільїна Ю. Чинники ефективної взаємодії рятувальників при виконанні професійних завдань, ст.28. Проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали науково- практичної конференції 2025. URL: https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/conf/z_psih.pdf?srsltid=AfmBOoq_Dv21MTIGrlAzF7ouEDCdBrHqQhIYgRC9jINMgLO-hXdhKB_7

2. Новіков О. Особливості психологічної стійкості військовослужбовців під час діяльності у складних умовах, ст.82. Проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали науково-практичної конференції 2025. URL:

https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/conf/z_psih.pdf?srsltid=AfmBOoq_Dv21MTIGrlAzF7ouEDCdBrHqQhIYgRC9jINMgLO-hXdhKB_7

3. Кожем'яка Ю. Особливості психоемоційного стану курсантів у процесі навчання в ЗВО ДСН України в умовах воєнного стану, ст.39. Проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали науково-практичної конференції 2025. URL:

https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/conf/z_psih.pdf?srsltid=AfmBOorRi360nUwRnm7fQNq6UiO6egT25V2Re8KrOkR0gE983xbiHlbd

4. Платковська О.В. Психологічна стійкість особистості під час глобальних змін, ст.250. Актуальні проблеми психології: зб. науков. праць інституту психології імені Г. С. Костюка. URL:

https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717673/1/Aktual_prob_l_psychol_Vol_7_Issue_47.pdf

З чим на вашу думку, пов'язаний наднизький рівень життя та гуманітарна криза на Гаїті?

Проблема наднизького рівня життя та гуманітарної кризи в Гаїті є однією з найбільш гострих і складних у сучасному світі. Незважаючи на унікальне історичне минуле як першої незалежної держави, країна сьогодні перебуває у стані глибокої соціально-економічної та політичної нестабільності, що призводить до погіршенні умов життя населення. Більшість громадян стикається з обмеженим доступом до базових соціальних послуг, таких як якісна освіта, медичне забезпечення, безпечна питна вода та належні житлові умови.

Гаїті - країна Латинської Америки, відома тим, що стала першою державою, створеною внаслідок повстання рабів африканського походження, які здобули незалежність. Водночас сьогодні вона є однією з найбідніших країн світу, що постійно стикається з численними соціальними, економічними, політичними та природними викликами. Сучасний стан країни сформувався під впливом

комплексу історичних, економічних і політичних чинників, значна частина яких досі залишається невирішеною та продовжує негативно впливати на рівень життя населення Гаїті. Вагомий вплив має історична спадщина колоніалізму та наслідки Гаїтянської революції у 1791-1804 році, після якої країна опинилася в міжнародній ізоляції та була змушена виплачувати значні репарації Франції, що суттєво обмежило її економічний розвиток.

Соціально-економічна ситуація в Гаїті характеризується низькими показниками. Зокрема за даними Індексу людського розвитку за 2025 рік, показник становив 0.554, що відображає низькі показники очікуваності і тривалості життя, рівня освіти та доходів [1]. Дохід на душу населення за минулий 2025 рік також залишається найнижчим у світі, 2 461 доларів США [2]. За межою бідності проживає близько 80% населення. Економічна структура Гаїті слабо диверсифікована, з домінуванням сільського господарства та дрібної торгівлі. При цьому продуктивність аграрного сектору низька через деградацію ґрунтів, обмежений доступ до сучасних технологій і сильну залежність від погодних факторів. Промисловість розвинена слабо й здебільшого представлена легкою галуззю, особливо текстильним виробництвом, орієнтованою на експорт та вразливою до зовнішніх ринків. Важливою особливістю економіки є її залежність від зовнішніх джерел фінансування. Грошові перекази від гаїтянської діаспори становлять значну частку ВВП і є критично важливими для виживання багатьох домогосподарств. Крім того, країна значною мірою залежить від міжнародної гуманітарної допомоги, через обмеженість внутрішніх ресурсів для розвитку. Суттєвим індикатором соціально-економічної відсталості Гаїті є стан освітньої системи та рівень грамотності населення. За даними ЮНЕСКО, рівень грамотності серед молоді (15-24 роки) становить близько 83 %, що свідчить про певний прогрес у доступі до базової освіти. Водночас серед населення віком 25-64 роки цей показник знижується до приблизно 56,8 %, а серед осіб старше 65 років лише близько 14,8 %. Така значна диференціація за віковими групами вказує на обмежений доступ до освіти та нерівномірність її розвитку в країні [3]. Соціальна інфраструктура перебуває у вкрай незадовільному стані. Значна частина населення має обмежений доступ до електроенергії, чистої питної води та санітарії. За оцінками міжнародних організацій, лише частина домогосподарств має стабільне електропостачання, а доступ до безпечної води залишається проблемою для мільйонів людей. Система охорони здоров'я є недостатньо розвиненою, спостерігається дефіцит медичного персоналу, лікарень та базових медикаментів, що призводить до високого рівня захворюваності та смертності. Природно-екологічні чинники додатково посилюють кризовий стан країни. Географічне розташування Гаїті робить її надзвичайно вразливою до стихійних лих, зокрема землетрусів, ураганів і

повеней. Землетрус 2010 року став одним із наймасштабніших гуманітарних катастроф сучасності, спричинивши загибель близько 300 тисяч жителів і руйнування значної частини інфраструктури. Регулярні природні катастрофи систематично знищують житло, дороги та сільськогосподарські угіддя, що гальмує відновлення економіки [4]. Ще одним важливим чинником, що поглиблює кризу є високий рівень корупції та слабкість інституційного середовища. Корупційні практики пронизують різні рівні державного управління від вищих органів влади до місцевих адміністрацій. Корупція проявляється у різних формах, зокрема у розкраданні бюджетних коштів, нецільовому використанні міжнародної фінансової допомоги, хабарництві у сфері державних послуг, а також у непрозорих державних закупівлях. Особливо гострою проблемою є неефективне управління міжнародною допомогою, яка становить важливу частину фінансових ресурсів країни. Значна частина цих коштів не доходить до населення або використовується не за призначенням.

Ситуація в Гаїті ілюструє глибоку та затяжну гуманітарну кризу, що виникла через накопичення численних проблем і брак дієвих інструментів їхнього подолання. Її ключова риса полягає не в ізольованих викликах, а в їхньому взаємному загостренні, що перешкоджає стабілізації та гальмує національний прогрес. Сучасний стан країни підкреслює: подолання подібних криз вимагає не тільки значних ресурсів, але передусім фундаментальних змін в управлінні та моделях розвитку. Без створення дієвої державної структури та взаємної довіри між населенням і владою навіть масштабна зовнішня допомога не забезпечує тривалого ефекту. Шанси на покращення напряду залежать від внутрішніх реформ у країні та скоординованої, неперервної міжнародної допомоги.

Список використаних джерел

1. Індекс людського розвитку. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks>
2. ВВП на душу населення Гаїті. URL: <https://www.worldometers.info/uk/%D0%B2%D0%B2%D0%BF/%D0%B3%D0%B0%D1%97%D1%82%D1%96-%D0%B2%D0%B2%D0%BF/>
3. GAL Country Profiles. URL: https://www.uil.unesco.org/sites/default/files/medias/files/2022/11/gal_country_profiles_haiti.pdf?hub=90
4. Гаїті: Чому землетрус 2010 року став найбільш смертоносним у XXI столітті? URL: <https://weuaplus.tv/news-project/katastrofi-shans-vizhiti/3876.html>

Які можливі кризи в одній країні впливають на безпеку інших країн?

У сучасному глобалізованому світі економіки країн тісно переплітаються, відкриваючи нові перспективи для зростання, але водночас посилюючи чутливість до кризових явищ. Економічні кризи, які раніше могли залишатися внутрішньою проблемою країни, нині швидко поширюються на інші держави, впливаючи на фінансову стабільність, міжнародну торгівлю, соціальний добробут та політичні процеси. У цих умовах економічна нестабільність стає ключовим елементом глобальної безпеки. Глобальні кризи останніх десятиліть, продемонстрували їхній системний характер і здатність викликати ланцюгові реакції у світовій економіці. Порушення у фінансовому секторі однієї держави здатні спричинити відтоки капіталу, спад виробництва, зростання безробіття та соціальних конфліктів в інших країнах. Це породжує умови для політичних потрясінь, міграції та загострення міждержавних відносин.

Економічна криза впливає на безпеку інших країн насамперед через фінансову сферу. З початком кризи падає довіра до економіки ураженої держави, що призводить до відтоку капіталу, обвалу національної валюти та руйнування стабільності банківського сектору. Завдяки тісній взаємодії глобальних фінансових ринків ці явища миттєво поширюються на сусідні економіки за допомогою інвестиційних потоків і банківських мереж. Інвестори, уникаючи втрат, вилучають активи не тільки з кризової країни, а й з інших вразливих ринків. Наступний етап поширення кризи охоплює міжнародну торгівлю. Економічний спад у кризовій країні спричиняє падіння внутрішнього попиту, скорочення імпорту та загальне уповільнення економічної активності. Це негативно позначається на торговельних партнерах, які постачають товари й послуги, вони втрачають ключові ринки, що спричиняє зменшення виробництва, зниження доходів і зростання безробіття. Отже, криза перекидається з фінансової сфери до реального сектору інших економік, посилюючи взаємне ослаблення [1]. Також, поглиблення економічних труднощів неминуче провокує соціальні наслідки. Падіння рівня життя, зростання безробіття та інфляція породжують соціальну напругу. Це посилює міграцію та загострює конфлікти в суспільстві. Масовий відтік населення з кризових зон створює тиск на соціальні системи приймаючих країн. Особливої уваги заслуговує енергетичний вимір, який посилює взаємозалежність країн. Криза в державі ключовому постачальнику енергоресурсів спричиняє перебої в поставках або коливань цін. Це створює енергетичну нестабільність для інших економік, підвищує виробничі витрати, гальмує функціонування та провокує соціальні виклики.

Механізм впливу економічних криз на безпеку інших країн найяскравіше ілюструє аналіз провідних глобальних криз із системним і транснаціональним

масштабом. Ці приклади показують, як локальні економічні потрясіння еволюціонують у глобальні виклики завдяки взаємопов'язаності фінансових ринків, торгівлі та політики. Одним з наймасштабніших прикладів є Велика депресія, яка відбувалася у 1929-1933 роках, причиною якої став обвал фондового ринку США. Спочатку це проявилось у стрімкому обвалі акцій та банкрутстві компаній, але завдяки глобальним економічним взаємозв'язкам криза невдовзі охопила Європу й інші частини світу. Зменшення обсягів виробництва й торгівлі спричинило масове безробіття та скорочення доходів громадян. Унаслідок цього посилювалася соціальна напруженість, що прискорило політичну радикалізацію в низці держав. Ця економічна криза перетворилася не лише на фінансову проблему, а й на каталізатор змін політичних режимів, загострення міжнародних відносин та підризу світового порядку [2]. Іншим прикладом є нафтова криза 1973-1975 років через дії ОПЕК. Обмеження видобутку нафти спричинило стрибок цін, інфляцію, рецесію та безробіття в залежних від імпорту країнах. Це посилювало геополітичну вразливість, надавши постачальникам інструменти впливу, і показало зв'язок економічних криз з енергетичною безпекою. Значний вплив на глобальну стабільність мала Азійська фінансова криза 1997 року, що розпочалася девальвацією тайської валюти. Відтік капіталу спричинив обвал валют і рецесію в Індонезії, Південній Кореї та інших країнах регіону. Економічні проблеми переросли в соціальну нестабільність, безробіття, бідність і протести, а в деяких державах призвели до зміни влади. Особливо показовою є Глобальна фінансова криза 2008 року, спричинена крахом іпотечного ринку США. Через фінансову глобалізацію вона швидко поширилася світом, обмеживши кредитування, скоротивши виробництво й торгівлю. В результаті виникло безробіття, падіння доходів, протести та політична нестабільність. Криза стала каталізатором безпекових ризиків, послабивши інститути й посиливши міжнародну напругу [3]. Можна також привести приклад пандемії Ковід-19, яка спричинила глобальні обмеження. Скоротилися доходи населення, зросло безробіття, та закривалися бізнеси через, що сталися соціальні труднощі в багатьох країнах. Неможливо не зазначити також і наслідки воєнного конфлікту України та Росії. Через розрив постачатів сировини, стрибок цін на енергоресурси та продовольство, виникла інфляція, посилювалася економічна нестабільність та соціальне невдоволення, що вплинуло і на економіки багатьох країн світу.

Економічні кризи не просто фінансові потрясіння, а багатошарові процеси, що еволюціонують у соціальні, політичні та безпекові виклики. Їхня загроза полягає у швидкому поширенні через глобальні ланцюги постачання, фінансові ринки та торгівлю. У глобалізованому світі жодна держава не ізольована, тому економічна стабільність є основою міжнародної безпеки.

Список використаних джерел

1. Король М., Петрус Д., Лапа І. Дослідження впливу глобальних криз на світову економіку. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/853/815>
2. The Great Depression: Overview, Causes, and Effects. Investopedia. URL: https://www.investopedia.com/terms/g/great_depression.asp
3. Фінансова криза 2008 року: крах іпотечного ринку США. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20250919-finansova-kryza-2008-roku-krah-ipotechnogo-rynku-ssha/>

У чому відмінності політики ставлення до іммігрантів у різних країнах ЄС? Який би з варіантів цього ставлення підтримали б ви особисто?

Сьогодні питання імміграції є одним із найактуальніших для країн Європейського Союзу. З одного боку, іммігранти допомагають вирішити демографічні та економічні проблеми, зокрема нестачу робочої сили. З іншого боку, їх інтеграція часто викликає соціальні, культурні та політичні виклики [1]. Саме тому політика щодо іммігрантів у різних країнах ЄС суттєво відрізняється залежно від історичного досвіду, економічного розвитку та суспільних настроїв.

Серед основних підходів до імміграційної політики в ЄС доцільно виділити наступні:

1. Ліберальна модель (відкрита політика).

Такі країни, як Німеччина чи Швеція, тривалий час проводили відносно відкриту політику щодо іммігрантів. Вони надають притулок біженцям, забезпечують соціальну підтримку та створюють умови для інтеграції. Наприклад, у період міграційної кризи 2015 року Німеччина прийняла значну кількість біженців [2]. Основною перевагою цього підходу є гуманність та підтримка прав людини, однак він також створює навантаження на соціальні системи та може викликати напруження в суспільстві.

2. Обмежувальна модель (жорсткий контроль).

Деякі країни, зокрема Угорщина та Польща, проводять більш сувору політику щодо іммігрантів. Вони обмежують в'їзд, посилюють прикордонний контроль і часто відмовляються від розподілу біженців за квотами ЄС [3]. Такий підхід дозволяє зберегти стабільність і безпеку, але часто критикується за недостатню солідарність та порушення гуманітарних принципів.

3. Селективна модель (економічний підхід).

Деякі країни, наприклад Франція чи Нідерланди, намагаються поєднати відкритість із прагматизмом. Вони приймають іммігрантів, але надають перевагу

тим, хто має освіту, професійні навички або може швидко інтегруватися в економіку [1]. Цей підхід сприяє розвитку економіки, але може створювати нерівність серед самих іммігрантів.

4. Інтеграційна модель (акцент на адаптації).

У багатьох країнах ЄС важливим є не лише прийом іммігрантів, а й їхня інтеграція. Це включає вивчення мови, дотримання законів і прийняття культурних цінностей країни [2]. Такий підхід допомагає зменшити соціальну напругу, але вимагає значних ресурсів і часу.

На мою думку, найбільш ефективною є поєднана модель, яка включає елементи відкритості, контролю та інтеграції. Повністю відкрита політика може призвести до перевантаження державних систем, тоді як надмірно жорстка – суперечить гуманістичним цінностям Європи. Тому оптимальним варіантом є прийом іммігрантів із чіткими правилами, одночасно забезпечуючи їм можливості для інтеграції в суспільство.

Таким чином, політика щодо іммігрантів у країнах ЄС є різноманітною та залежить від багатьох факторів. Водночас найбільш перспективним є баланс між гуманністю, економічною доцільністю та безпекою. Саме такий підхід дозволяє не лише ефективно вирішувати проблеми імміграції, а й використовувати її потенціал для розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Migration and Home Affairs. European Commission. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/index_en
2. OECD. International Migration Outlook. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/migration.html>
3. European Council on Foreign Relations. EU migration policy analysis. URL: <https://ecfr.eu/>

Чи можна стверджувати, що людям психологічно некомфортно усвідомлювати масштаб глобальних проблем?

На мою думку, сьогодні люди дійсно часто відчують психологічний дискомфорт, коли замислюються над глобальними проблемами. Ми живемо в час, коли інформації дуже багато, і майже щодня чуємо про війни, екологічні катастрофи чи економічні труднощі. З одного боку, це добре, бо ми стаємо більш обізнаними. Але з іншого – така кількість негативу може сильно впливати на емоційний стан [1].

Я помічаю, що іноді навіть не хочеться читати новини, тому що вони викликають тривогу. Це пов'язано з тим, що мозку складно “переварити” таку кількість серйозних проблем одночасно. Через це виникає відчуття перевантаження і стресу [1]. Багато людей у таких ситуаціях просто починають уникати цієї інформації.

Ще одна причина – це відчуття, що ти нічого не можеш змінити. Наприклад, глобальне потепління чи війни – це настільки великі проблеми, що одна людина не бачить свого впливу на них. У результаті з'являється байдужість або навіть апатія, хоча насправді це просто реакція психіки на складні обставини [2].

Також, як мені здається, люди часто несвідомо “захищаються” від таких тем. Вони можуть казати, що проблема перебільшена або що вона їх не стосується прямо зараз. Це допомагає не переживати зайвий раз, але водночас не дає повністю усвідомити серйозність ситуації [2].

Окремо варто згадати про емоційне виснаження. Коли постійно бачиш новини про трагедії, з часом стаєш менш чутливим до цього. Це не означає, що людям байдуже – просто психіка таким чином намагається себе захистити [3].

Особисто я вважаю, що дискомфорт у таких випадках – це нормальна реакція. Повністю уникати інформації про глобальні проблеми не варто, але й постійно занурюватися в неї теж не дуже добре. Краще намагатися тримати баланс: бути в курсі подій, але не дозволяти їм повністю впливати на свій емоційний стан.

Тому, можна сказати, що більшості людей дійсно психологічно важко сприймати масштаб глобальних проблем. Це пояснюється тим, як працює наша психіка. Але якщо розуміти ці процеси, можна навчитися реагувати на такі речі більш спокійно і раціонально.

Список використаних джерел:

1. Американська психологічна асоціація. Стрес в Америці (Stress in America Report). URL: <https://www.apa.org/>
2. Гідденс Е. Соціологія. Кембридж: Polity Press.

3. Фіглі Ч. Втома від співчуття: подолання вторинного травматичного стресу. Нью-Йорк: Brunner/Mazel

Студентське завдання (*закритого типу*)

Як на вашу думку, чому ЄС до цього часу не має власних збройних сил? Чи у них потреба і чи будуть створені вони у майбутньому?

Питання створення власних збройних сил Європейського Союзу протягом багатьох років залишається предметом гарячих дискусій серед політиків, експертів та науковців. З одного боку, ЄС виступає як унікальне політичне й економічне об'єднання, яке прагне зміцнити свою роль самостійного глобального гравця. З іншого боку, у питаннях безпеки Союз традиційно залежить від НАТО, а також від національних армій країн-членів. Відсутність спільної армії ЄС часто сприймається як слабкість, особливо в сучасних умовах, коли виклики стають дедалі серйознішими: війна Росії проти України, загроза тероризму, а також нестабільність у регіонах Близького Сходу та Африки.

Першою причиною, чому Європейський Союз досі не має власних збройних сил, є питання національного суверенітету. Для більшості держав оборона залишається ключовою сферою, яку вони не готові передавати наднаціональним структурам. Армія виступає не лише як інструмент забезпечення безпеки, але й як символ державності та ідеї незалежності. Саме тому, навіть у рамках інтеграційних процесів, країни прагнуть зберігати контроль над своїми військовими силами.

Другою причиною є наявність НАТО. Більшість країн-членів ЄС також входять до цього Альянсу, який володіє потужною військовою інфраструктурою та забезпечує колективну безпеку. Європейські держави довгий час вважали, що достатньо бути частиною НАТО, щоб уникнути значних витрат на створення власних окремих сил. По суті, безпека Європи протягом десятиліть базувалася, насамперед, на військових можливостях Сполучених Штатів.

Третьою причиною є фінансовий аспект, він має суттєве значення в цьому контексті. Формування спільної армії вимагало б значних ресурсів для забезпечення функціонування командних структур, проведення навчальних

програм, розвитку інфраструктури та придбання військової техніки. Варто зазначити, що чимало держав ЄС не дотримуються вимоги витратити 2% ВВП на оборону, як передбачено стандартами НАТО. Через це додаткові видатки, пов'язані зі створенням нових військових структур, викликають серйозні побоювання.

У сучасних умовах все частіше звучать аргументи на користь створення європейських збройних сил. Зміна геополітичної ситуації, зокрема російсько-українська війна, продемонструвала потребу Європейського Союзу самостійно реагувати на виклики безпеки. Крім того, серед європейців набирає популярності ідея стратегічної автономії, яка передбачає зменшення залежності від Сполучених Штатів у питаннях оборони. Це не означає виходу з НАТО, але виражає прагнення ЄС мати окремий механізм дій у критичних ситуаціях.

У нинішніх реаліях Європейський Союз не має можливості залишатися осторонь від питань, що стосуються безпеки. Стратегічний компас, затверджений у 2022 році, визначив ключові напрямки розвитку європейської оборонної політики. Документ передбачає формування сил швидкого реагування чисельністю до 5000 осіб до 2025 року, а також посилення співпраці у галузях кібербезпеки, протидії гібридним загрозам і боротьби з тероризмом. Ці заходи свідчать про поступове наближення Європейського Союзу до створення власних оборонних механізмів.

У перспективі створення власних збройних сил для Європейського Союзу може набувати все більшої актуальності, враховуючи розвиток оборонних технологій і трансформацію політичного ландшафту континенту. Такий крок потребуватиме значної співпраці між країнами-членами, прояву політичної рішучості та вагомого фінансування. Водночас, важливо гарантувати, щоб ця ініціатива не стала причиною подальших розбіжностей всередині Європи, а навпаки, сприяла зміцненню її обороноздатності й забезпеченню загальної безпеки.

Список використаної літератури

1. Howorth J. Security and Defence Policy in the European Union. London: Palgrave Macmillan, 2014
2. <https://www.bruegel.org/analysis/defending-europe-without-us-first-estimates-what-needed>.
3. https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en

Чи можна стверджувати, що людям психологічно некомфортно усвідомлювати масштаб глобальних проблем?

Сучасний світ зіштовхується з численними глобальними проблемами — зміною клімату, пандеміями, збройними конфліктами, соціальною нерівністю та дезінформацією. Однак для більшості людей усвідомлення їх масштабу є психологічно складним процесом. Людська психіка має природний захисний механізм, який обмежує здатність одночасно сприймати занадто багато страждань, загроз та невизначеності. Це пояснює, чому під час обговорення глобальних катастроф часто спостерігається байдужість або уникнення [1].

Пол Словік, професор Університету Орегона та експерт з психології ризику, у своїй статті "If I look at the mass I will never act: Psychic numbing and genocide" висвітлює проблему "психологічного оніміння"[2]. Коли психіка перевантажена емоціями, вона вдається до захисних механізмів, що полегшують стан, але можуть призвести до зниження мотивації до дій. Це пояснює, чому історії окремих людей викликають у нас сильніший відгук, ніж статистичні дані про масштабні трагедії. Саме тому глобальні виклики часто сприймаються як щось віддалене та нереальне. Одним із найпоширеніших проявів такого психологічного дискомфорту є "еко-тривога". Американська психологічна асоціація (APA), повідомляє, що понад 68% молодих людей по всьому світу відчувають емоційний тиск, спричинений зміною клімату [3].

Ці люди переживають глибоке відчуття безсилля, страх перед невизначеним майбутнім та гнів, викликаний бездіяльністю політичних лідерів. Наукова робота, представлена в журналі *Frontiers in Psychology*, підтверджує, що еко-тривога охоплює "спектр взаємопов'язаних емоцій, пов'язаних з екологією", таких як провина, страх та сум за долю майбутніх поколінь [4].

Глобальні проблеми, вражаючи своїми масштабами, можуть призводити не лише до осмислення, але й до хронічного емоційного виснаження. Інформаційне перевантаження є ключовим фактором. У цифрову епоху ми безперервно отримуємо новини про катастрофи, війни та екологічні кризи. Дослідники з Оксфордського університету у своєму звіті Digital News Report 2023 констатують, що понад 38% користувачів уникають новин, оскільки втомилися від негативного контенту [5]. Коли людина постійно стикається з жахливими новинами про світові катастрофи, вона може відчувати "втому від співчуття". Це емоційне виснаження змушує її несвідомо уникати тем, які викликають надмірне навантаження.

Додатковим фактором стресу є відчуття безсилля перед глобальними проблемами, які здаються нездоланими. Це призводить до "дифузії відповідальності", коли людина вважає, що хтось інший має вирішити проблему. Як показали дослідження Darley та Latané (1968), коли відповідальність розмивається між багатьма, бажання діяти індивідуально зменшується [6]. У контексті глобальних криз це проявляється у пасивності та соціальній апатії.

Не варто думати про психологічний дискомфорт лише як про щось погане. Деякі дослідники вважають, що це спосіб нашого організму пристосуватися до ситуації. Наприклад, як показує дослідження в Lancet Planetary Health, екологічна тривога може бути "здоровою" реакцією на кліматичні проблеми, яка підштовхує нас до дій, корисних для довкілля [7]. Тому, якщо тривога змушує нас діяти – волонтерити, брати участь у соціальних проєктах або займатися екологічною діяльністю – вона стає корисною, а не просто неприємною.

Згідно з дослідженням, опублікованим у BMC Psychiatry (2024), еко-тривога та пов'язаний з нею стрес суттєво впливають на психічне здоров'я, підвищуючи ризик виникнення тривожних та депресивних станів [8]. Однак, автори зазначають, що інтенсивність цих переживань залежить від особистої участі у вирішенні екологічних проблем. Люди, які активно долучаються до пошуку рішень, відчують менше тривоги. Це підкреслює роль соціальної підтримки та відчуття контролю як захисних факторів навіть перед обличчям глобальних викликів.

Таким чином, стає очевидним, що людям психологічно важко справлятися з усвідомленням масштабів глобальних викликів. Причинами такого стану є інформаційне перевантаження, феномен «психологічного заціпеніння», а також почуття безсилля і тривоги. Проте цей дискомфорт може слугувати потужним каталізатором: він спонукає до перегляду власної поведінки та формування більш відповідального екологічного та соціального світогляду. Адже саме усвідомлення проблеми є відправною точкою для її вирішення.

Список використаної літератури

1. Vox. "A psychologist explains the limits of human compassion." 2017. URL: <https://www.vox.com/explainers/2017/7/19/15925506/psychic-numbing-paul-slovic-apathy>
2. Slovic, P. "If I look at the mass I will never act: Psychic numbing and genocide." Judgment and Decision Making. 2007. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/judgment-and-decision-making/article/if-i-look-at-the-mass-i-will-never-act-psychic-numbing-and-genocide>
3. American Psychological Association (APA). "Mental Health and Our Changing Climate." 2022. URL: <https://www.apa.org/news/press/releases/2022/04/climate-mental-health>
4. Frontiers in Psychology. "Eco-anxiety: What it is and why it matters." 2022. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.981814/full>
5. Oxford Internet Institute. "Digital News Report 2023: The Psychology of News Fatigue." URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023>
6. Darley, J. M., & Latané, B. "Bystander Intervention in Emergencies: Diffusion of Responsibility." Journal of Personality and Social Psychology. 1968. URL: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0025589>
7. Lancet Planetary Health. "Ecological grief and anxiety: the start of a healthy response to climate change?" 2020. URL: <https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196%2820%2930144-3/fulltext>
8. BMC Psychiatry. "The relationship between climate change and mental health: a systematic review." 2024. URL: <https://bmcpsy psychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-024-06274-1>

Як впливають військові конфлікти на інфраструктуру енергетики та безпеку постачання в ЄС?

Військові дії, особливо великомасштабні агресії проти країн з розвиненою енергетичною інфраструктурою, призводять до багатошарових та комплексних проблем для енергетичних систем та безпеки постачання. Навіть якщо конфлікти відбуваються за межами ЄС, наслідки, такі як руйнування інфраструктури,

порушення логістики та торговельні обмеження, можуть мати серйозний дестабілізуючий вплив на енергетичний ринок Євросоюзу.

Внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну з 2022 року енергетична інфраструктура країни зазнала значних руйнувань. За оцінками Київської школи економіки (KSE), загальні збитки інфраструктури України за період з лютого 2022 року по листопад 2024 року, включаючи енергетику, транспорт та житловий фонд, сягають мільярдів доларів. Особливо постраждала електроенергетична галузь, де російські війська цілеспрямовано атакували електростанції, підстанції та лінії електропередач. За даними KSE, збитки, завдані об'єктам генерації та розподілу електроенергії, перевищують 9 мільярдів доларів США [1].

Згідно з даними Міжнародного енергетичного агентства (IEA), агресор систематично спрямовував свої атаки на потужні електростанції та ключові елементи інфраструктури передачі електроенергії. Головною метою таких дій було порушення стабільної роботи енергосистеми та зниження її спроможності задовольняти потреби споживачів, особливо в умовах холодного сезону. У відповідь на ці виклики, Україна була змушена провести значні зміни: вдосконалити механізми управління енергетикою, активно розвивати децентралізовані джерела енергії, створювати автономні мікромережі та посилити зв'язок з європейською енергосистемою через ENTSO-E. Ці зусилля допомогли частково відновити стабільність енергопостачання, незважаючи на інтенсивність масованих атак [2].

Вплив війни не обмежується Україною; європейські країни також відчують на собі комплексні загрози, включаючи кібератаки та диверсії проти ключової інфраструктури. Згідно зі звітом EUISS, Росія активно розвідує підводні кабелі та газогони в Балтійському морі, створюючи ризики для стабільності енергопостачання. Пошкодження підводних кабелів та комунікацій, що вже трапляються в деяких регіонах ЄС, свідчать про нагальну потребу в спільних діях для моніторингу та зміцнення енергетичної безпеки [3].

Економічні наслідки воєнних дій для енергетичної системи Європейського Союзу є не менш значущими, ніж фізичні загрози. Різке припинення поставок газу з Росії у 2022-2023 роках змусило європейські країни активно інвестувати у відновлювану енергетику, розширювати інфраструктуру для імпорту зрідженого природного газу (LNG) та шукати альтернативні логістичні рішення. Цей перехід, проте, супроводжувався значним подорожчанням енергоносіїв, періодичним дефіцитом у найактивніші сезони споживання та вимагав переосмислення підходів до забезпечення енергетичної безпеки. За даними

Центру європейських досліджень (CSF), за період з 2021 по 2023 рік середня вартість електроенергії в ЄС—майже втричі [4].

Війна мала значний вплив на політику, пов'язану з енергетичним переходом. У відповідь на кризу, ЄС запровадив план REPowerEU, який має на меті зменшити залежність від російських енергоресурсів, прискорити розвиток відновлюваної енергетики та забезпечити стійкість постачання. Однак, експерти DGAP наголошують на тому, що навіть впровадження цих заходів не усуває вразливості Європи до гібридних атак та маніпуляцій на енергетичних ринках [5].

Критичними залишаються ризики, пов'язані з цілісністю морських та підземних енергетичних шляхів. Інциденти, такі як диверсії на газопроводі Nord Stream та пошкодження підводних кабелів між Фінляндією та Естонією у 2022-2023 роках, підкреслюють прямий зв'язок між безпекою енергопостачання та геополітичною стабільністю. У відповідь на це, європейські країни активно інвестують у моніторинг, розробку резервних маршрутів постачання, посилення кіберзахисту систем (SCADA, «розумні мережі») та модернізацію енергетичної інфраструктури.

Таким чином, військові конфлікти мають глибокий і довготривалий вплив на енергетичну інфраструктуру та безпеку поставок в Європейському Союзі. Вони виявили вразливі місця енергосистем, посилили залежність від імпорту та створили нові виклики у сфері кібербезпеки. Водночас, ці виклики стимулюють розвиток відновлюваної енергетики, диверсифікацію джерел енергії та формування єдиної політики енергетичної безпеки.

Список використаної літератури

1. Kyiv School of Economics. “Damages to Infrastructure: Energy Sector Report (2024)”. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf
2. International Energy Agency (IEA). “Ukraine’s Energy System Under Attack” (2024). URL: <https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter/ukraines-energy-system-under-attack>
3. On a War Footing: Securing Critical Energy Infrastructure. European Union Institute for Security Studies (EUISS, 2025). URL: <https://www.iss.europa.eu/publications/briefs/war-footing-securing-critical-energy-infrastructure>
4. Fabbrini F. “The EU’s Energy Crisis and Strategic Autonomy.” Centre for Studies on Federalism (2024). URL:

https://www.fondazionecsf.it/images/2024/Research-paper/CSF-RP_FFabbrini_EU-Energy-Crisis_October2024.pdf

5. Energy Policy Between War and Peace. DGAP (2025). URL: <https://dgap.org/en/research/publications/energy-policy-between-war-and-peace>

Психологічний аналіз впливу стабільності або нестабільності безпекового середовища на рівень колективної тривожності у суспільстві. Показники, за якими можна оцінити стан колективної тривожності

Тривога є важливим психологічним механізмом для виживання, який дає можливість враховувати всі ризики та здійснювати певний план дій задля запобігання небезпеки. Проте довготривале відчуття загрози має негативні наслідки, адже змушує людей постійно знаходитися в стані очікування та готовності до чогось гіршого. За таких обставин мигдалина в мозку, яка реагує на небезпеку та відповідальна за страх й інші емоційні процеси, стає гіперзбудженою, викликаючи посилену тривогу [1]. Нестабільна безпекова ситуація викликає прояви тривоги та посилює вже наявну у деяких людей тривожність. Довготривалість та непередбачуваність є основними негативними факторами, які впливають на подальший рівень тривожності [2].

Дані фактори присутні за різних кризах суспільства, які є і були присутні практично всю історію людства, це: пандемії, війни, економічні зміни тощо. Такі ситуації супроводжуються невизначеністю та порушують контроль над власним життям. Обставини стрімко змінюються кожного дня, тож планування стає важчим, виникає невпевненість і страх за майбутнє. Тобто відбувається порушення базової безпеки, однієї з найголовніших життєвих потреб, що і спричиняє довготривалу тривогу. Джудіт Герман наголошує, що психічна травма нерозривно пов'язана із загальним соціально-політичним становищем, адже в разі війн, репресій та інших схожих подій, психологічні механізми впливу однакові, як і при індивідуально пережитому насиллі [3].

При стабільній безпековій ситуації суспільство може спокійно вирішувати різні питання, планувати своє майбутнє та займатися особистим життям, між людьми та до різних інститутів присутня довіра. Та при постійній загрозі буденність та майбутнє стають розмитими й другорядними, довіра одне до

одного знижується, а всі зусилля спрямовані на те, аби вберегти себе. Деякі події можуть викликати колективну (трансгенераційну) травму, яка переходить в наступні покоління, та проявлятиметься у них навіть при стабільності, й одним з проявів такої травми буде тривога за ті речі, які були під загрозою раніше. Приклад такої колективної травми є пережитий українцями голодомор, наслідки якого досі присутні в поведінці людей у вигляді занепокоєння за їжу (запаси консервів, хліб до більшості страв, постійна тривога бабусь, чи не голодні діти та онуки тощо) [4].

Тому одним з важливих чинників є національна стійкість, яка полягає у здатності держави та суспільства разом ефективно протидіяти загрозам, адаптовуватися до змін безпекового середовища та підтримувати стає функціонування. Цей показник є не менш важливим, за політичну чи економічну стабільність. Досвід подолання попередніх криз, катастроф та трагедій має важливе значення у формуванні необхідних спроможностей, аби долати теперішні та майбутні загрози, а також ефективно функціонувати при хронічних стресах невизначеності [5]. А при поверненні стабільної ситуації після криз та при подоланні негативних наслідків тривалих загроз важлива не тільки сама безпека, а й автономність суспільства [3].

Рівень колективної тривожності можна оцінити різними способами. Найпростіший це спостереження за людьми в житті, групах або інтернеті: які їхні думки, дії та настрої. Наскільки люди довіряють державі та одне одному, чи почастишали прояви агресії, до чого розподіляється активність людей, чи поширилося звернення до лікарів. Варто переглядати статистику встановлених розладів, пов'язаних з тривожністю. Для точнішого уявлення краще використовувати конкретні дослідження. Це можуть бути тести, аби оцінити загальний рівень тривожності певної групи людей, або опитування щодо суспільної оцінки поточного стану в країні та у світі, певних подій або можливих ризиків і перспектив на їхню думку.

Список використаної літератури

1. Сапольскі Р. М. Біологія поведінки, причини доброго і поганого в нас: пер. з англ. Олена Любенко. – 4-те видання, Київ, 2024. 669с.
2. Перрі Б. Д., Вінфрі О. Що з тобою сталося? Про травму, психологічну стійкість і зцілення: пер. З англ. Анна Цвір. Харків, 2023, 320с.
3. Герман Дж. Д-р Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору: пер. З англ. Оксана Лизак, Оксана Наконечна, Олександр Шлапак. Львів, Видавництво Старого Лева, 2023, 424с.
4. Рева І. По той бік себе: соціально-логічні та психокультурні наслідки Голодомору і сталінських репресій: Науково-популярне видання. – 2-ге вид., перероб. і доп., Київ, К.І.С., 2019, 272 с.
5. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія, Київ, НІСД, 2022, 532 с.

Психологічний вимір ксенофобії. Способи її поширення та мінімізації

Хоч людство є одним видом, воно відрізняється між собою за багатьма факторами, адже в різних куточках планети люди мали свій власний, відмінний від інших культурно-історичний та антропологічний розвиток. Саме тому люди відрізняються між собою за етнічним та расовим походженням, за релігією або соціальним статусом. Такі відмінності водночас об'єднують одні групи людей та викликають ворожнечу до інших. І це стає передумовою до ксенофобії.

Ксенофобія характеризується ворожим ставленням до незнайомих, чужих культур, народів, релігій тощо. Дане явище є суспільно притаманним, і часто викликане цілеспрямованим навіюванням щодо певних груп людей. Це стає причиною дискримінації, перешкоджанню інтеграції у суспільство та масової ненависті. Ксенофобія має цілий комплекс причин, який охоплює не тільки психологічний вимір, а ще біологічний, соціальний, політичний та культурно-історичний.

Першочергово, ксенофобія відображає страх перед чужинцями та недовіру до них. Наш механізм виживання влаштований так, що щось нове сприймається як небезпека, і так само чужі люди є небезпечними, а спрацьовує таке сприйняття

швидше за саме усвідомлення, кого саме ми зустріли. За це відповідають мигдалини у мозку, які за долю секунди активуються на вигляд або голос тих осіб, яких ми визначаємо як «чужих», тобто таких, які чимось відрізняються від нашої більшості і є потенційно небезпечними. Це є еволюційною схильністю відокремлювати людей на «Ми-Вони» заради власної ж безпеки та виживання [1]. Та попри біологічну передумову, рівень ксенофобії формується через соціальний вплив.

Отже, ксенофобія базується на почуттях страху та небезпеки. Це робить людей більш вразливими до зовнішніх нав'язаних маніпуляцій та стереотипів, і таким чином стає легше пригноблювати необхідні групи людей, висвітлюючи їх через аморальність, яку легко засудити і якою легше виправдати агресію до зовнішніх груп. Тим самим, налаштування проти інших як проти ворогів сприяє міцнішому об'єднанню людей між собою, водночас ускладнюючи для спростування упереджень. Прикладом застосування маніпуляцій із поширенням ксенофобії є російська пропаганда, яка зображає українців як «нацистів», які можуть їм загрожувати, та дегуманізуючи їх, тим самим виправдовуючи для росіян початок війни проти України, підсилюючи дихотомію «Ми – хороші, а вони – погані».

Крім керуючого страху, за теорією соціальної ідентичності Анрі Таджфела та Джона Тернена, самооцінка людей частково може залежати від приналежності до соціальних груп, й аби підтримувати позитивну ідентичність власної групи, люди вдаються до негативного порівняння з іншими і їх дегуманізації, тим самим підвищуючи дискримінацію та расизм. Негативні уявлення також підкріплюються поширенням стереотипів та упереджень. Вони можуть виникати через досвід та людську схильність до загального спрощення, а також через вплив медіа та пропаганди. І коли збільшується певний рівень дегуманізації, разом з тим знижується рівень емпатії, що лише загострює ксенофобію.

Інші фактори формування ксенофобії полягають у політичному та економічному контекст, адже часто загострюється саме в періоди криз. Тому реалістична теорія Музафера Шерифа припускає, що ксенофобія може утворюватися також внаслідок фактичної або уявної конкуренції за дефіцитні ресурси між групами [2]. Також, при високому рівні безробіття та бідності підвищується злочинність та ксенофобія, особливо в громадах з низьким рівнем доходу. Це змушує людей мігрувати в пошуках кращих можливостей до інших країн, де їм доводиться стикатися із ксенофобією до мігрантів, що обмежує права та інші можливості. Особливо загострюється ксенофобія на фоні релігійної приналежності, так як часто у мігрантів вона відмінна від більшості, до якої вони прибули [3].

Важко уявити, щоб ксенофобію як явище повністю викоринили, так як воно залежить від багатьох умов. Проте, поставивши таку ціль, можна здійснити зменшення цього явища. По-перше, це спростування пропаганди та стереотипів щодо людей шляхом залучення до їхньої культури та історії, а також не прищеплювати негативні окремі випадки до всієї групи як сталої характеристики. По-друге, виокремлення спільних цінностей або певних рис, які об'єднують всіх. Це розширює коло приналежності до спільної групи «Ми» як людей з однаковими цілями. По-третє, це якісна інтеграція людей у різні сфери життя, таких як робота, спорт чи освіта, зі збереженням рівного ставлення до всіх. І на останок, засобом протидії ксенофобії має стати якісна освіта, яка б розвивала критичне мислення та ширше уявлення про інших людей, а також емпатію до них.

Підсумовуючи, ксенофобія як явище ворожості до чужих є багатофакторним і залежним від різних причин. Воно має природне підґрунтя, може утворюватися стихійно через притаманні людям спрощення та стереотипізацію, а також за більшою частиною нав'язане штучно. Ключ до більшої толерантності та зменшення ксенофобії полягає в тому, аби змінити фокус з різниці між одне одним, до спільних якостей та цілей, розширюючи коло «своїх».

Список використаної літератури

1. Сапольскі Р. М. Біологія поведінки, причини доброго і поганого в нас: пер. з англ. Олена Любенко. – 4-те видання, Київ, 2024. 669с.
2. Win, H. Why Xenophobia Matters: Social, Economic, and Political Dimensions <https://www.academia.edu/download/124470431/Xeno.pdf>
3. Nyam, Y. S., O. Kunguma, and O. T. Selelo. "A Systems Thinking Approach to Mitigating Xenophobia in South Africa for Socio-Economic Development." Systems Research and Behavioral Science (2025) <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/sres.3168>

Роль психологів у відновленні відчуття безпеки та довіри у постраждалих громадах у зв'язку з воєнною кризою після 2022 року

Криза, спричинена повномасштабною війною росії проти України 2022 року, поставила життя багатьох українців у режим виживання. Безпека змінилась на постійну загрозу життю через воєнні дії, окупації, обстріли та ризик втратити дім чи роботу, економічно стало важче утримувати бажаний рівень життя.

Проблеми війни торкнулися всіх українців різних груп, які можуть сильно відрізнятися досвідом. Наразі близько 5 мільйона осіб є внутрішньо

переміщеними особами (і їхня кількість зростає) [1], яким довелося стикнутися з невизначеністю та економічним потрясінням. Через вимушеність люди втратили вагомую частину того, що було частиною їхнього життя: території, майно, здоров'я і врешті-решт безпеку. Переживання втрати може перейти у психологічну травму. Крім цього, можуть виникати конфлікти між ВПО та приймаючими громадами. Це підриває довіру між людьми та провокує нові конфлікти. Психологи у роботі з даною групою населення мають надати підтримку у проживанні втрати й екзистенційної кризи як наслідок, адже цей процес є неминучим та природнім, від якого не можна позбутися [2].

Найгостріші наслідки зазнали ті громади, які пережили окупацію та активні бойові дії. Крім прямої небезпеки життю, невизначеності, страху, безпорадності та значної недовіри порушуються базові життєві потреби, так як на таких територіях обмежені, а той зовсім стають відсутні критично важливі ресурси, такі як медична допомога, доступ до їжі та питної води, побутові умови (електрика, газ, водопостачання). Особливо критичним є обмеженість у харчуванні та можливий голод, так як в окупації та під час бойових дій постає неможливість постачання та придбання продовольства або його дефіцит, безпосереднє приготування їжі може бути також нездійсненним. Слід зазначити, що український народ неодноразово за свою історію мав досвід голоду й досі проживає наслідки колективної травми з цього приводу. Досвід голодомору має деякі спільні риси з досвідом окупації, адже в обох випадках присутня загроза виживання. В такому випадку люди можуть зазнати певної психологічної регресії, яка є захисним механізмом і проявляється в поверненні до більш примітивної та інстинктивної поведінки заради виживання, віддаляючись від емпатії [3]. Проявляється це у втраті волі, залежності від обставин та окупаційної влади, в крайньому випадку в звернення до співпраці з ворогами, агресії до своїх же людей або ігноруванні чиеїсь потреби в допомозі. Також люди можуть боятися доносів на одне одного при окупаційній владі. Це є додатковим чинником руйнування довіри до людей та світу в цілому.

Таким чином, постраждалі громади зазнали різного роду досвіду, який включає в себе економічні труднощі, переїзд, втрату дому, руйнування, проживання окупації, деокупації та бойових дій, порушення базових життєвих потреб, загрозу виживання. Люди стикнулися з невизначеністю, тривогою, відсутністю контролю, страхом знову все втратити або не мати доступу до базових необхідних речей. Перед психологами постає робота як і на індивідуальному рівні, так і на міжособистісному, адже через стигматизацію, помилкові уявлення та відмінності у прожитому досвіді під час війни між людьми різних верств можуть виникати конфлікти.

Перший ключовий аспект в роботі психологів та психотерапевтів на

індивідуальному рівні це робота з травмою. Надання підтримки та нормалізація почуттів на ненормальні обставини є першими на шляху до психологічної стабілізації. Роль психологів в тому, аби надати підтримку та засоби для подолання травматичних наслідків. Це можуть бути вправи та техніки на стабілізацію нервової системи у моменти тривоги та напруги; інформування про важливість певних ритуалів, підтримання рутини або розкладу для того, щоб зменшити відчуття невизначеності, надати більше контролю та прогнозованості своєму життю, тим самим повертаючи відчуття безпеки.

Також роль психологів включає в себе міжособистісну та колективну роботу, яка полягає у відновленні та підтриманні соціальних зв'язків після травматичного минулого, що є важливим етапом для відновлення довіри до людей, на чому в своїй роботі наголошує Джудіт Герман. Переживши тяжкі кризові травматичні події, людина може почувати себе ізольовано та самотньо [4]. Довіра є частиною загального відчуття безпеки, тому наступний етап в роботі полягає у створенні безпечного соціального простору, де людина може вільно поділитися своїми переживаннями та історією. Це може бути у вигляді тренінгів, групової терапії та підтримки, де люди вчитимуться взаємодіяти між собою, ділитися одне з одним власними історіями, не піддаючись осуду та відновлюючи довіру до світу й інших. Інша сторона, в якій має бути залучена роль психологів, це психоедукація населення, соціальних працівників, рятувальників та представників влади щодо роботи з тією категорією людей, які є ВПО, пережили окупацію та бойові дії або піддаються постійному ризику для життя в прифронтових зонах, аби не викликати повторної травматизації і відновити довіру до суспільства, забезпечивши той самий безпечний простір.

Важливо залучати людей до активної спільної діяльності, яка б приносила позитивний результат, тим самим відновлюючи віру та надію в хороше, і знову таки надаючи відчуття безпеки через залучення до вагомих справ.

Тому роль працівників з психічного здоров'я є вкрай важливою для відновлення та підтримки ментального здоров'я населення в умовах війн та криз. Важливо, аби люди не почували себе зі своїм горем самотніми чи ізольованими від решти суспільства, тому підтримка одне одного та допомога в цьому психологів є ключовим задля стійкості та об'єднання українців.

Список використаної літератури

1. Кароліна Ліндхольм Біллінг, представниця Агентства ООН у справах біженців <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4034143-karolina-lindholm-billing-predstavnica-agentstva-onn-u-spravah-bizenciv.html>
2. Станчишин В. Емоційні гойдалки війни: –2-ге вид., доп. – Київ,

Віхола, 2024, 192 с.

3. Рева І. По той бік себе: соціально-логічні та психокультурні наслідки Голодомору і сталінських репресій: Науково-популярне видання. – 2-ге вид., перероб. і доп., Київ, К.І.С., 2019, 272 с.

4. Герман Дж. Д-р Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору: пер. з англ. Оксана Лизак, Оксана Наконечна, Олександр Шлапак. Львів, Видавництво Старого Лева, 2023, 424 с.

Чи є взаємозв'язок між безпековою політикою ЄС та психологічним відчуттям захищеності громадян?

У сучасних умовах безпекова політика Європейського Союзу поступово виходить за межі традиційного розуміння оборони та внутрішнього порядку. Сьогодні вона охоплює кібербезпеку, захист критично важливих об'єктів, протидію транснаціональній злочинності, а також реагування на гібридні, екологічні й економічні загрози. Водночас постає питання: чи впливають ці політичні заходи не лише на реальну безпеку, а й на психологічне відчуття захищеності громадян ЄС? Тобто, чи можна говорити про прямий або опосередкований вплив безпекової політики на суб'єктивне сприйняття безпеки людьми?

По-перше, сама наявність узгодженої безпекової стратегії ЄС створює підґрунтя для формування відчуття стабільності та захищеності. Європейський Союз декларує готовність мати власні ресурси та можливості для забезпечення миру й стримування загроз.

Внутрішні напрями безпекової політики, зокрема боротьба з тероризмом, організованою злочинністю та кіберзлочинами, безпосередньо відповідають на поширені страхи та очікування громадян. За такої логіки можна припустити, що чим активніше й зрозуміліше діє безпекова політика ЄС, тим вищою є ймовірність зростання відчуття захищеності серед населення [1].

По-друге, результати соціологічних досліджень свідчать про те, що громадяни Європейського Союзу загалом очікують від ЄС саме активної ролі у сфері безпеки. Згідно з опитуваннями, значна частина респондентів позитивно оцінює членство своїх країн у ЄС, зокрема через його внесок у підтримання миру та стабільності. Крім того, більшість опитаних вважає, що Європейський Союз має посилювати свою участь у захисті від глобальних

криз і загроз. Це дозволяє говорити про психологічний аспект: усвідомлення існування наднаціонального безпекового суб'єкта формує очікування більшої захищеності [2].

По-третє, варто зазначити, що цей зв'язок не є автоматичним. Психологічне відчуття безпеки залежить не лише від формального існування політики, а й від рівня довіри до інституцій, ефективності комунікації та конкретного соціального контексту. Так, дослідження сприйняття ЄС серед молоді в сільських регіонах Польщі показало, що навіть за наявності спільних європейських механізмів безпеки, багато молодих людей асоціюють питання захисту передусім із національним або місцевим рівнем. У такому випадку вплив європейської безпекової політики на суб'єктивні відчуття залишається обмеженим [3].

По-четверте, важливу роль відіграють так звані проміжні чинники: доступність інформації про безпекову політику, відчутність її результатів у повсякденному житті, рівень довіри до європейських та національних інституцій. Якщо загрози сприймаються як абстрактні або віддалені, а дії ЄС не пояснюються зрозумілою мовою, психологічне відчуття захищеності може не зростати. Більше того, надмірне акцентування на загрозах без належних пояснень інколи може викликати тривожність і посилювати страх, а не спокій.

По-п'яте, в умовах сучасних викликів — збройних конфліктів у Європі, кіберзагроз, енергетичної нестабільності — роль ЄС у сфері безпеки стає дедалі помітнішою.

Європейський Союз поступово перетворюється на одного з ключових акторів, що формує загальну архітектуру безпеки континенту. Відповідно, зростає і потенціал впливу цієї політики на психологічне сприйняття безпеки громадянами. Проте реалізація цього потенціалу можлива лише за умови прозорості комунікації, реальних результатів і ефективної імплементації на локальному рівні.

Отже, можна зробити висновок, що між безпековою політикою ЄС та

психологічним відчуттям захищеності громадян існує взаємозв'язок. Політика безпеки створює рамки та інструменти, які формують очікування й оцінки громадян, однак цей зв'язок не є прямим і автоматичним. Він значною мірою залежить від сприйняття, довіри та того, наскільки люди відчують реальний вплив політики на власне повсякденне життя. Тому для посилення цього взаємозв'язку важливо не лише розвивати безпекові механізми на макрорівні, а й робити їх зрозумілими та відчутними для кожної людини — на рівні особистої безпеки, довіри й стабільності.

Список використаної літератури

1. A new era for European defence and security. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/security-and-defence_en (дата звернення 16.12.2025).
2. Survey confirms Europe's citizens want the EU to protect them and act in unity. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20250317IPR27385/survey-confirms-europe-s-citizens-want-the-eu-to-protect-them-and-act-in-unity> (дата звернення 16.12.2025).
3. No Strong Sense of Belonging and the EU as a Security-Provider: How Young People in Rural Poland Perceive EU Citizenship. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-20703-0_4 (дата звернення 16.12.2025).

Як на вашу думку, чому ЄС до цього часу не має власних збройних сил? Чи у них потреба і чи будуть створені вони у майбутньому?

Попри те, що Європейський Союз протягом тривалого часу декларує прагнення до стратегічної автономії, він досі не володіє власними повноцінними збройними силами. Ідея так званої «європейської армії» періодично актуалізується у відповідь на масштабні безпекові кризи — від воєн на Балканах до повномасштабної агресії Росії проти України. Водночас оборонна сфера й

надалі залишається переважно у компетенції національних держав. Така ситуація зумовлена сукупністю політичних, історичних і правових причин.

Передусім оборона традиційно розглядається як ключовий елемент державного суверенітету. Держави-члени ЄС не готові повністю передати наднаціональним інституціям право ухвалювати рішення щодо застосування військової сили. Установчі договори Європейського Союзу підкреслюють, що спільна політика безпеки та оборони не скасовує особливостей національних оборонних систем. У результаті навіть за наявності спільних місій чи штабів остаточний контроль над військовими підрозділами залишається за національними урядами. Це формує специфічну модель, яку можна охарактеризувати як спільну політику без спільної армії [1, с. 98].

Вагомим фактором є також роль НАТО у забезпеченні європейської безпеки. Із моменту створення Альянсу саме він виступає головним гарантом колективної оборони на континенті. Більшість країн ЄС одночасно є членами НАТО та значною мірою покладаються на військові можливості США. У цьому контексті створення збройних сил ЄС часто сприймається як дублювання функцій Альянсу, що може спричинити конкуренцію між структурами, неузгодженість рішень і неефективне використання ресурсів. Для багатьох держав-членів вигідніше посилювати існуючі механізми НАТО, ніж інвестувати у формування нової автономної військової системи.

Ще однією перешкодою є різне сприйняття безпекових загроз серед країн Європейського Союзу. Держави Східної Європи акцентують увагу на загрозі з боку Росії, тоді як для південних країн пріоритетними є проблеми міграції та нестабільності в регіоні Середземномор'я. Північні держави більше зосереджуються на питаннях кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури, тоді як Франція активно просуває ідею стратегічної автономії ЄС. Такі відмінності у пріоритетах ускладнюють вироблення єдиної військової доктрини та створення спільного командування [2].

Разом із тим Європейський Союз поступово розвиває оборонне співробітництво. У рамках Постійного структурованого співробітництва (PESCO) держави-члени реалізують спільні оборонні проєкти, а Європейський оборонний фонд підтримує розвиток військових технологій та інновацій. Важливим кроком стало ухвалення у 2022 році «Стратегічного компаса», який передбачає створення Сил швидкого реагування чисельністю до 5 тисяч військовослужбовців. Хоча це не є повноцінною армією, такі ініціативи свідчать про поступовий рух у бік посилення оборонної спроможності ЄС.

Потреба у власних військових можливостях Європейського Союзу особливо загострилася після початку повномасштабної війни в Україні. Події останніх років продемонстрували значну залежність Європи від зовнішньої

військової підтримки та обмежені можливості оборонної промисловості швидко реагувати на масштабні виклики. У зв'язку з цим дедалі частіше лунають заклики до поглиблення оборонної інтеграції та зменшення залежності від позаєвропейських партнерів. Проте реалізація ідеї спільних збройних сил можлива лише у середньостроковій перспективі та потребує глибоких інституційних змін [3].

Отже, ймовірніше за все, Європейський Союз не створюватиме армію в класичному розумінні найближчим часом. Натомість він рухатиметься шляхом поступової інтеграції: розвитку спільних командних структур, уніфікації озброєнь, проведення спільних навчань і координації оборонних бюджетів. Такий підхід дозволяє зберегти баланс між національним суверенітетом і потребою у спільній безпеці, а також уникнути конфлікту з НАТО.

У підсумку відсутність власних збройних сил ЄС є результатом складного поєднання суверенітетних інтересів, трансатлантичних зобов'язань і внутрішніх розбіжностей між державами-членами. Водночас сучасні виклики змушують Європейський Союз поступово переосмислювати свою роль у сфері безпеки. Хоча повноцінна «європейська армія» може не з'явитися найближчим часом, процес формування спільних оборонних спроможностей уже розпочався і, ймовірно, стане одним із ключових чинників розвитку європейської безпеки в майбутньому.

Список використаної літератури

1. Інституційна система ЄС : навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, Н. М. Рудік. 2-ге вид., перероб. і доп. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2021. 226 с.
2. European External Action Service. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe – A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. Brussels: The European Union.
3. Council of the European Union. Decision of the Heads of State or Government of the 27 Member States of the EU... Brussels, 10 July. 11225/2/09. REV 2.

На вашу думку, які з відмінностей України від стандартів ЄС буде найскладніше подолати. Що потрібно зробити, щоб прискорити цей процес?

Європейська інтеграція України є не лише стратегічною зовнішньополітичною метою, а насамперед масштабним процесом внутрішніх змін. Вона передбачає адаптацію системи державного управління, правового поля, економічної моделі та соціальних стандартів до норм Європейського

Союзу. Водночас цей процес є нерівномірним: у деяких сферах прогрес відбувається досить динамічно, тоді як інші залишаються джерелом стійких розбіжностей. Саме ці проблемні зони можуть стати визначальними для темпів подальшого зближення України з ЄС.

Найбільш складною для подолання залишається інституційна слабкість держави, зокрема проблема корупції та неповного дотримання принципу верховенства права. Європейські стандарти базуються не лише на формальній наявності законів, а на їх стабільному й однаковому застосуванні. В Україні ж тривалий час зберігалася практика вибіркового правозастосування та впливу політичних і бізнесових груп на ухвалення рішень. Попри створення антикорупційних органів та спеціалізованих судових інституцій, їх ефективність значною мірою залежить від політичної незалежності та реальної підтримки реформ. Для ЄС ключовим показником залишається не декларація змін, а їх практичний результат [1].

Другим важливим викликом є обмежена спроможність системи державного управління. Складні бюрократичні процедури, нестача професійних кадрів, нерівномірна цифровізація та часті кадрові ротації у державних органах ускладнюють імплементацію європейських норм. Хоча Україна досягла значного прогресу у сфері децентралізації та розвитку електронних сервісів, проблема інституційної стабільності та ефективної координації між органами влади залишається актуальною. Європейський Союз, у свою чергу, функціонує на основі чіткої адміністративної логіки, орієнтованої на результат і якість публічних послуг.

Суттєві відмінності зберігаються й у соціально-економічній площині. Рівень добробуту населення, продуктивність праці та економічна стійкість України істотно поступаються середнім показникам країн ЄС. Повномасштабна війна значно поглибила ці диспропорції, призвівши до втрати виробничих потужностей, руйнування інфраструктури та зростання бюджетного навантаження. За таких умов виконання економічних критеріїв інтеграції стає складнішим, а ризик збереження структурної нерівності з ЄС – вищим. Подолання цього розриву потребує масштабних інвестицій, відновлення промисловості та глибшого включення України до європейських економічних ланцюгів [2].

Окремої уваги потребує і питання правової та управлінської культури. Європейські стандарти передбачають прозорість процедур, незалежність судової влади, передбачуваність державної політики та орієнтацію на права громадян. В Україні ж досі відчутний розрив між формальними реформами та реальними практиками їх реалізації. Саме нестабільність судової системи та низький рівень довіри до правосуддя стримують інвестиції й знижують ефективність реформ.

Тому глибоке оновлення судової системи та забезпечення її незалежності є одним із ключових завдань на шляху до стандартів ЄС.

Прискорення євроінтеграційного процесу можливе лише за умови переходу від формального виконання вимог до реального впровадження принципів європейського врядування. Йдеться про підвищення підзвітності влади, професіоналізацію державної служби, посилення ролі антикорупційних інституцій та забезпечення політичної конкуренції. Важливим чинником залишається й активне громадянське суспільство, яке виступає механізмом контролю за владою та носієм європейських цінностей [3].

Не менш значущою є підтримка з боку Європейського Союзу. Фінансова допомога, експертний супровід, участь у програмах відновлення та поступова інтеграція до єдиного ринку можуть суттєво прискорити реформи за умови чіткої умовності та регулярного моніторингу прогресу. Такий підхід стимулює не лише ухвалення законів, а й їх реальне виконання.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що найскладнішими для України є не технічні чи економічні відмінності від стандартів ЄС, а інституційно-поведінкові проблеми: слабкість управлінських структур, корупція, нестабільність правової системи. Економічні розриви можна подолати за допомогою інвестицій та відновлення, тоді як зміна управлінських практик потребує часу, політичної волі та глибокої трансформації цінностей. Європейська інтеграція України – це передусім зміна моделі державного управління, і саме від її успіху залежить швидкість руху країни до повноправного членства в ЄС.

Список використаної літератури

1. Kirilova N. Challenges of the Common Security and Defence Policy: Elements of Power in the EU Global Strategy. E-prints LSE, 201U. URL: <https://eprints.lse.ac.uk/125GG7/> (дата звернення: 1G.12.2025).
2. Lehne S. Making EU Foreign Policy Fit for a Geopolitical World. Carnegie Endowment for International Peace, 14 квітня 2022. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2022/04/making-eu-foreign-policy-fit-for-a-geopolitical-world> (дата звернення: 1G.12.2025).
3. Ukraine's Path to the EU: Reform, Resilience, and the Politics of Enlargement. Robert Schuman Foundation, 22 червня 2025. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/7UG-ukraine-s-path-to-the-eu-reform-resilience-and-the-politics-of-enlargement> (дата звернення: 1G.12.2025).

Аналіз подій 70-х років XX століття: причини розрядки та нового загострення протистояння

Після Другої Світової Війни, яка закінчилась перемогою СРСР та США над Третім Рейхом, світ чекали нові конфлікти на протистояння. Переможці в цій війні мали неймовірний військовий потенціал, політичні еліти яких були схильні до вирішення зовнішніх питань за допомогою сили зброї. Між цими державами пролягла ідеологічна прірва. Америка в більшості була демократичною державою з високою соціальною нерівністю. Радянський союз, навпаки, мав тоталітарний устрій, але декларував соціальну рівність та підтримку, чим приваблював бідні країни в усьому світі. Крім того, СРСР маючи комунізм, як основу ідеологічну течію, ставив на меті боротьбу з капіталізмом, який в свою чергу, був фундаментом у розвинутих країнах світу, таких як США.

Тодішній післявоєнний світ опинився у ситуації, коли дві наддержави поділяли його на сфери впливу між капіталістичним, демократичним Заходом, куди входила США, Велика Британія, Франція та між Радянським Союзом, куди входила частина Центральної та Східної Європи. В регіоні, який був підконтрольний радянському керівництву, було проведено багато репресій, чисток серед опонентів режиму та скасування виборів.

Світ продовжував перебувати в стані протистояння, позначений, наприклад, такою кризою, як Карибська. У жовтні 1962 року між СРСР і США сталося найбільш напружене за час Холодної війни політичне і військове протистояння — Карибська криза. Приводом стало таємне розміщення Радянським Союзом ядерних ракет на Кубі. Світ опинився на межі нової глобальної війни. Але американський і радянський лідери – Джон Кеннеді і Микита Хрущов – змогли домовитися про мирне вирішення [1].

Але згодом, на початку 70х років XX століття світ вступив у фазу так званої «розрядки». «**Розрядка** (фр. *Détente*) – історичний період у відносинах між

західними країнами та радянським комуністичним блоком на чолі з СРСР. Хронологічно цей період належить до «холодної війни» і охоплює десятиріччя 1970-х років, а саме 1969 рік – початок переговорів між США та СРСР про обмеження стратегічних наступальних озброєнь» [2].

Передумовами початку цієї «розрядки» є декілька факторів. На зворотній стороні величезного військового потенціалу Радянського союзу, знаходився економічний тягар, викликаний плановою економікою та витратами на підтримку союзників блоку. Натомість США, зіткнувшись з своїм економічним викликом, пов'язаним війною у В'єтнамі, американське суспільство вимагало скорочення витрат на зовнішні конфлікти. Розуміння, що конфлікт може призвести до незворотних наслідків – змусило керівництво обох держав шукати компроміс для зменшення гонки озброєнь.

Ще одним фактором «розрядки» називають прагнення СРСР до співпраці у сфері технологій, експортуванні харчової продукції та культурні-наукові обміни. Спільна космічна програма («Союз-Аполлон у 1975 році).

Тому, після перегляду міжнародних стосунків між країнами та підписання договору SALT 1 у 1972 році, про скорочення хімічного, стратегічного міжконтинентального озброєння, було вирішено підписати останній акт Гельсінської угоди у 1975 році. Акт закріплював принципи недоторканності та непорушності кордонів, співпраці в гуманітарних економічних аспектах та мав на меті стабілізувати відносини в Європі.

«Однак зворотним боком Гельсінського процесу для Москви було те, що на всіх учасників конференції поширювалось зобов'язання дотримуватись прав людини. Виконання гельсінських умов повинні контролювати спеціально створені постійні органи, у кожній із країн, що підписала договір. СРСР опублікував заключні документи конференції» [2].

Розрядка тривала недовго, адже зрозуміло, що недовіра і конфронтація нікуди не ділись, США та СРСР мали протилежні погляди, соціально-економічну систему та ідеологію. Радянський союз продовжував політику агресивного впливу, зокрема у Африці та Афганістані, порушуючи принципи договору, що

викликало у країн Заходу занепокоєння, щодо посилення конфронтації. Обидві сторони продовжували нарощування та розробку нових видів озброєння, що також вплинуло на зменшення довіри обох сторін. Але ключовим фактором, що вплинув на відносини, зазначають введення радянських військ в Афганістан у 1979 році. В свою чергу, США почали вводити політику на підтримку антирадянських сил, розпочали бойкот Олімпіади 1980 року, що проводилась у Москві. Прихід Рейгана у 1981 році ще більше загострив відносини між державами. «Нова американська адміністрація схвалила стратегію "суперництва", згідно з якою планувалось розвивати перспективні озброєння, максимально використовуючи науково-технічні досягнення, в яких США мають пріоритет. Ця стратегія повинна була не тільки забезпечити воєнну перевагу, а й економічне виснаження СРСР» [3].

Отже, ми робимо висновок, що «розрядка» була наслідком втоми двох наддержав, через тривалу гонку озброєння та намагання зберегти амбіції кожної із сторін у зовнішній політиці. Ми усвідомили, що навіть у найгострішому протистоянні є можливість урегулювання конфлікту, якщо об'єктивні інтереси сторін співпадають. Але регіональні конфлікти, спроби проявити свої амбіції впливу та ідеологічні розбіжності продемонстрували нам, що тривалий мир неможливий, якщо зміни не стосуються самої системи міжнародних відносин та її учасників.

Список використаних джерел

1. Пивоваров С., Спірін Є. 62 роки тому через Карибську кризу між СРСР і США ледь не почалася Третя світова війна.. *Бабель*. 14.10.2024. URL: <https://babel.ua/texts/52798-58-rokiv-tomu-cherez-karibsku-krizu-mizh-srsr-i-ssha-led-ne-pochalasya-tretya-svitova-viyna-os-yak-na-konflikt-vplinuli-fidel-kastro-shpigun-kdb-i-pidvodniy-choven-iz-yadernoyu-boyegolovkoyu>.
2. Hunt, Michael (2015). *The world transformed : 1945 to the present : a documentary reader*. New York, NY: Oxford University Press. с. 269—274. [ISBN 978-0-19-937103-7](#). [OCLC 870439207](#).

2. Розрядка.Wikipedia.URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BA%D0%B0#cite_ref-0_1-0 .

3. Розрядка міжнародної напруженості у 70-х роках. Гельсінський процес. Studfile.net. URL: <https://studfile.net/preview/7393881/page:39/>.

4. Розрядка 70-х років. Гельсінський процес. History. Всесвітня історія XX століття. URL: <https://uahistory.co/book/world/78.php>.

Порівняйте розвиток країн Західної та Східної Європи у час Холодної війни. Яким чином США та СРСР відповідно впливали на політичні та економічні процеси в цих країнах?

Після Другої Світової Війни (1939-1945), яка закінчилась перемогою СРСР та США над Третім Рейхом, світ чекали нові конфлікти на протистояння. Переможці в цій війні мали неймовірний військовий потенціал, політичні еліти яких, були схильні до вирішення зовнішніх питань за допомогою сили зброї. Між цими державами пролягла ідеологічна прірва. Америка в більшості була демократичною державою з високою соціальною нерівністю. Радянський союз, навпаки, мав тоталітарний устрій, але декларував соціальну рівність та підтримку, чим приваблював бідні країни по всьому світу. Тодішній післявоєнний світ опинився у ситуації, коли дві наддержави поділяли його на сфери впливу між демократичним Заходом, куди входили США, Велика Британія, Франція та тоталітарним Радянським Союзом, куди входила частина Центральної та Східної Європи.

Важливим початковим фактором розвитку післявоєнної Західної Європи став «План Маршала». «План Маршалла (1948 по 1952) - це американська ініціатива, призначена для допомоги державам Європи у відновленні після Другої світової війни. Офіційно програма так і називалася - European Recovery Program (Програма відновлення Європи), проте в історію вона увійшла під іменем держсекретаря США Джорджа Маршалла, одного з головних ініціаторів плану.»[1]. Американська фінансова допомога, а саме 12 млрд. доларів, дозволила відновити зруйновану інфраструктуру та збудувати промисловість на новій технологічній базі. Вплив США на Західну Європу спонукав до створення нових умов лібералізації торгівлі з елементами соціального захисту.

Європейські країни починають інтегруватись у спільний ринок. Західна Німеччина (ФНР) пережила «економічне диво». «Початком розквіту країни можна вважати 20 червня 1948 року, коли «батько» дива Людвіг Ерхард скасував державний контроль за цінами на товари і скасував 90% регуляторних обмежень бізнесу. За період з 1950 по 1957 р. обсяг інвестицій у Німеччині збільшився на 81%. Основна маса видатків держбюджету була спрямована на розвиток бізнесу. У рамках податкової реформи високу диференційовану ставку корпоративного податку (близько 65%) замінили на єдину ставку 50%.»[2].

У 1951 році підписано Паризький договір про початок співпраці Європейського товариства вугілля і сталі. Потреба зближення Західної Європи була обумовлена політичними та економічними викликами, пріоритетом було економічне відновлення, економічне зростання, поліпшення умов праці та рівня життя. Натомість, задача США полягала у координації та захисті союзників демократичного табору проти комунізму. Так було засновано НАТО 4 квітня 1949 року. «Американська військова парасолька дозволила західним європейцям зосередити свої ресурси на соціальному захисті та економічному зростанні, а не на переозброєнні». [3, с. 312]. «Альянс швидше турбувався не про пряму загрозу радянського вторгнення, а скоріше непрямих втручань СРСР засобами пропаганди, розвідки.»[4].

На відміну від Західної Європи, в якій розвивалися ліберально-демократичні інститути. Східна Європа опинилась у заручниках тотального контролю Москви. Це призводило до політичних репресій опозиції, цензури, влада концентрувалася в руках комуністичної партії - однопартійної диктатури. Створена у 1949 році Рада економічної взаємодопомоги орієнтувала економіки країн соцтабору на СРСР.

В економічному вимірі, Східна Європа впроваджувала Сталінську модель індустріалізації, акцент робився на важкій промисловості, пріоритетом був військово-промисловий комплекс та колективізація сільського господарства. Хоча після війни відбувалось зростання, але вже згодом, країни соціального блоку перебували у стадії дефіциту товару та технологій. Відстуність конкуренції спричинило відсталість. У 1955 році підписується Варшавський договір, як відповідь НАТО для посилення військового контролю. Допомога з боку СРСР була обмеженою та будувалась на лояльності або примусі.

Спроби протистояти системі придушувались червоною армією. Антикомуністичне повстання в Угорщині 23 жовтня 1956 року. «З 26 жовтня Радянський Союз почав вводити до Угорщини додаткові війська і Будапешт був знову взятий під контроль Радянською Армією. Сформовано Тимчасовий робітничо-селянський уряд Угорщини на чолі з одним із раніше репресованих

лідерів - Яношем Кадаром, котрий 3 листопада офіційно звернувся до СРСР з проханням про надання військової допомоги.» [5].

Празька весна 1968 року, намагання побудувати демократичні цінності, завершилось військовим втручанням країн Варшавського договору та СРСР, що призвело до зупинки реформ, придушення протестів та жорсткого контролю з боку Радянського Союзу. Доктрина Брежньєва 1968р. остаточно закріпила право СРСР втручатись у внутрішні справи країн-союзників для підтримки «стабільного» соціалістичного курсу.

У соціальному вимірі перевага була у західній моделі, представники якої, могли вільно пересуватись, мали доступ до інформації та культурного різноманіття, власне авто, житло, побутову техніку. Сформувався стійкий середній клас. Порівнюючи, Східна Європа знаходилась під «залізним куполом» примусу та цензури, обмеженого пересування та ідеологічним тиском. Безкоштовна неякісна медицина, житло та постійну трудову зайнятість. Черги, низька якість продукції, дефіцит стали нормою.

Період 1980х років продемонстрував ключові відмінності між двома блоками. Західна Європа успішно перейшла до постіндустріальної епохи, розвитку комп'ютерних технологій. Натомість спроби Східної Європи до модернізації, навпаки, призвело до стагнації та боргам. «Безпосередньо перед об'єднанням Німеччини відносна продуктивність праці у виробничому секторі Східної Німеччини становила не 50%, а близько 25% від рівня Західної Німеччини» [6]. Послаблення впливу СРСР серед союзників спонукало появи робітничого руху «Солідарність» у Польщі. Початок політики «Перебудови» запустив процеси, що сприяли появі протестів «Осінь народів» - мирної відповіді на прагнення до свободи.

«У 1989-1991 роках під впливом масових суспільних протестів комуністичні партії в Польщі, Угорщині, Німецькій Демократичній Республіці, Чехословаччині, Болгарії, Албанії та Югославії розпочали переговори з опозицією, яка на той момент перебувала в нелегальних умовах. Внаслідок переговорів комуністичні режими відмовились від диктаторського уряду на користь багатопартійної системи.» [7].

Отже, ми робимо висновок, що період Холодної війни сформував діаметрально протилежні полюси, що пропонували різні шляхи розвитку. Вплив США на Західну Європу сприяв формуванню демократії, зони стабільності, свободи та інтегрованого ринку, що відповідало інтересам Америки. Натомість контроль СРСР над Східною Європою, забезпечив швидку індустріалізацію у післявоєнному періоді, але зрештою призвів до залежності та економічної стагнації. Ринкова економіка виявилась більш адаптивною до викликів та змін ніж жорсткий однопартійний контроль. Цей досвід доводить нам, що поразкою

комуністичного блоку була не військова слабкість, а неможливість забезпечити права людини та свободу самовираження.

Список використаних джерел

1. Семенова І. Відновлення з попелу. Чим план Маршалла допоміг повоєнній Західній Європі і чому Україна сподівається на його «реінкарнацію». NV.UA. 15.05.2022. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/shcho-take-plan-marshalla-i-yak-vin-mozhe-dopomogti-ukrajini-50241295.html>.

2. НІМЕЦЬКЕ ПІСЛЯВОЄННЕ ЕКОНОМІЧНЕ ДИВО. Postup. Інформаційний спротив. 01.03.2023. URL: <https://postup.org.ua/novyny-i-publikatsii/informatsiinyi-sprotyv/862-protyrichchia-mizh-nastroiem-bilshosti-hromadian-ukrainy-ta-vektorom-kudy-rukhaiut-viinu-ssha-2>.

3. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року. Київ: Наш Формат, 2020. 928 с.

4. Браїлян Є. Як, хто і чому створив НАТО 74 роки тому. АрміяInform. 04.04.2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/04/yak-hto-i-chomu-stvoryv-nato-74-roky-tomu/>.

5. Лук'янюк В. Антикомуністичне повстання в Угорщині. ЦЕЙ ДЕНЬ В ІСТОРІЇ. Політика. 16.10.2016. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/1023M/>.

6. Burda M. C. From Socialist Showcase to Mezzogiorno? Lessons on the East German Transformation from the South. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 1997. (NBER Working Paper No. 6079).

7. Wikipedia. Історія Європи. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D1%96%D0%BD%D1%8C_%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2.

Як військові дії впливають на глобальну продовольчу кризу?

У XXI столітті, питання продовольчої безпеки та доступу людини до їжі має ключовий та глобальний характер. Нестабільна геополітична ситуація, економічна нестабільність, зростання населення, зміна клімату - все це виступає каталізатором до змін у постачанні харчової продукції по всьому світу. Тому вирішення продовольчої кризи все частіше набуває стратегічного характеру для кожної держави. Так у 2022 році людство зіштовхнулося з гуманітарною катастрофою, спричиненою вторгненням Російської Федерації на територію України. Війна спровокувала зростання цін на харчову продукцію в багатьох країнах. Світ зрозумів, що війна перетворилась на інструмент впливу в геополітичних відносинах та ринках.

Воєнні дії в Україні активізували процеси, які призвели до продовольчої кризи. Зруйновано ферми та зерносклади, заблоковано морські логістичні шляхи, окуповано багато сільськогосподарських угідь, зокрема частина Херсонської області та Запорізької, що становили значну частку зернових та інших культур. За різними оцінками експертів, у 2022 році врожай пшениці в Україні опустився на 30-40% порівнюючи з попередніми роками, що вплинуло на внутрішній ринок та експортну спроможність. «Загальний валовий збір зернових та зернобобових культур зменшився у порівнянні з попереднім роком на 37,4% до 53,864 млн т, площі до збирання - на 23,9% до 12,171 млн га, а середня урожайність - на 15% до 45,8 ц/га.» [1].

Напередодні вторгнення Україна забезпечувала вагому частку світового експорту культур: близько 10% пшениці, 17% ячменю, близько 15% кукурудзи та 40-50% світового експорту соняшникової олії. Вторгнення РФ перетворило найцінніші ґрунти України в поле битви. Російські війська цілеспрямовано знищували сільськогосподарську техніку: елеватори, трактори, іригаційні системи та склади. Вважається, що найбільш руйнівним наслідком бойових дій є масове мінування угідь. Поля стали непридатними для обробки на декілька десятиліть, тим самим стирається багато гектарів землі з продовольчої карти країни.

Ще одним руйнівним наслідком є блокада транспортних шляхів через порти у Чорному морі. До повномасштабного вторгнення близько 90% експорту агропродукції припадало на морський шлях. Порти Одеси, Миколаєва, Чорноморська фактично були заблоковані Росією, через що мільйони тон зернової продукції на яку чекали багато країн-імпортерів були недоступні. Росія свідомо використовувала це як інструмент шантажу та впливу на міжнародну спільноту.

Через війну, глобальна продовольча система стикається з дефіцитом калійних та азотних добрив. Подальші санкції проти Росії та Білорусі, які є найбільшими постачальниками добрив, спричинили тривожність на ринках, через що, глобальні ціни на добрива зросли у два рази. «Війна проти України призвела до подальшого зростання цін на всі товари на 12,6% у березні порівняно з лютим 2022 року» [2]. «Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО) 8 квітня 2022р. повідомила, що ціни на продукти харчування на 34% вищі, ніж у цей же період минулого року» [2]. Країни-імпортери агропродукції та добрив, серед яких Еритрея, Єгипет, Бразилія, Індія, Кенія, Нігерія та інші, що залежать від імпорту, зіткнулися з витратами та ризиком скороченням якості або кількості доступної їжі. «Згідно з доповіддю Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) про стан продовольчої безпеки та харчування у світі, через війну в Україні прогнозована

кількість людей, які стикнуться з голодом у 2030 році, збільшиться на 23 мільйони» [3].

Першим кроком на шляху подолання продовольчої кризи стала «зернова угода», яка була підписана 22 липня 2022 року. Мета цієї угоди полягала в тому, щоб розблокувати порти для експорту продукції, що дозволило вивезти мільйони тон продукції. «Ф'ючерси на американську пшеницю впали майже на 3% до п'ятимісячного мінімуму в 786 доларів за бушель» [4]. Дипломатія довела, що навіть під час бойових дій, вона здатна вирішувати складні гуманітарні питання. Але дипломатія закінчується, коли Росія вирішує неодноразово саботувати виконання угоди, використовуючи її як інструмент впливу. «Лише через 12 годин після того, як Москва підписала угоду з Україною про дозвіл на експорт зерна, Росія завдала удару крилатими ракетами по головному порту України Одесі, через який мали здійснюватися поставки зерна» [5]. Після серії атак на портову інфраструктуру та саботувань домовленостей, Росія остаточно вийшла з угоди у липні 2023 року. «Станом на 24 листопада 2023 153 судна, що перевозять понад 5,6 мільйона метричних тонн зерна та інших вантажів, пройшли Чорноморським гуманітарним коридором України» [6].

Подальшою ініціативою для вивезення зерна стала програма «Шляхи солідарності». Що включало вивезення українського зерна через залізничні та автомобільно-транспортні шляхи. Це дозволило продовжити експорт, хоча не з такою ефективністю, але дало поштовх до розвитку наземної інфраструктури. «Загальна вартість торгівлі через «Коридори солідарності» оцінюється приблизно в 236 млрд євро, з них близько 170 млрд євро припадає на імпорт в Україну» [7].

Після виходу Росії з «зернової угоди», Україна спромоглася на ризиковий крок і оголосила про роботу нового зернового коридору. Завдяки своїм блискучим операціям у Чорному морі, Україна довела, що військове стримування є важливим аспектом безпеки, відстоявши своє право на судноплавство і торгівлю.

Отже, ми робимо висновок, що продовольча криза 2022 року, спричинена вторгненням РФ на територію України стала інструментом впливу на міжнародне суспільство, що негативно вплинуло на глобальну продовольчу безпеку. З іншого боку криза висвітлила крихкість ланцюгів постачання та реальність, де доступ до їжі використовується як зброя. Хоча сьогодні значною мірою вдалося подолати наслідки кризи, ми побачили на що здатна війна, через яку багато людей втратили свій дім, землю, домогосподарства та вільний доступ до їжі. Подолання продовольчої кризи не завжди має довгострокові рішення, приклад цієї кризи показує нам, що домовленості між сторонами не є стійкими. Але з іншої сторони, рішучі політичні дії, прояви стійкості та незламності продемонстрували, що

альтернатива агресії та праву сильного може стати консолідація, взаємопідтримка та спільна ідея.

Світ має усвідомити, що в умовах, коли дипломатія втратила силу, єдиним кроком для подолання кризи та досягнення стабільності є спільна рішуча відповідь. Відповідь знаходиться у виборі відповідальності та справедливості, які мають стати фундаментом для побудови нового стійкого суспільства на засадах міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Підсумки урожаю 2022 в Україні. *GrainTrade. Новини*. 20.06.2023. URL: <https://graintrade.com.ua/novosti/pidsumki-urozhayu--2022-v-ukraini.html>.
2. Askew K. Ukraine war adds to perfect storm for global malnutrition: 'The food price crisis does not happen in isolation'. *FoodNavigator*. 22.04.2022. URL: <https://www.foodnavigator.com/Article/2022/04/22/ukraine-war-adds-to-perfect-storm-for-global-malnutrition-the-food-price-crisis-does-not-happen-in-isolation/>
3. Cherevko A. Ukraine and the SDGs: How the War Has Influenced Global Development. *United Nations University. News*. 01.03.2024. URL: <https://unu.edu/merit/news/ukraine-and-sdgs-how-war-has-influenced-global-development>.
4. Cooper A. Wheat prices drop to pre-war levels after Ukraine and Russia strike deal to unblock shipments. *BusinessInsider. Commodities*. 22.07.2022. URL: <https://markets.businessinsider.com/news/commodities/food-crisis-wheat-price-russia-ukraine-war-grain-inflation-hunger-2022-7>.
5. Beaumont P. Russia fires missiles at Odesa port hours after signing grain export deal. *TheGuardian. News*. 23.07.2022. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/jul/23/russia-fires-missiles-odesa-port-hours-after-grain-export-deal>.
6. Шрамко Ю. Українським коридором у Чорному морі пройшло вже 153 судна - посол США. *Українські Національні Новини. Агровини*. 24.11.2023. URL: <https://unn.ua/news/ukrainskym-korydorom-u-chornomu-mori-proishlo-vzhe-153-sudna-posol-ssha>.
7. Lifeline for Ukrainian economy, key for global food security. *European Commission. EU assistance to Ukraine*. 01.10.2025. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_en.

Проаналізуйте, за якими показниками Європейський Союз є світовим лідером та у чому він поступається іншим. Яке підґрунтя потрібне для того, щоб реалізувати концепцію європейської стратегічної автономії?

Сьогодні все більше приділяють увагу питанням подальшого розвитку Європейського Союзу (ЄС), який викликає щире зацікавлення як серед студентів економічних спеціальностей, так само і серед науковців, які намагаються спрогнозувати та поглиблено вивчити траєкторію розвитку цього унікального інтеграційного об'єднання. Дедалі частіше звучать закономірні питання від студентів, науковців та інших: Чому такий потужний союз з великою кількістю мешканців і найбільшим у світі ринком досі поступається США та Китаю в ключових вимірах глобального впливу? Чому вони не використовують весь свій потенціал, щоб бути лідерами у кожній сфері? На перший погляд ці запитання здаються простими, але саме за цією простотою ховається справжня складність. Особливої гостроти ці питання набувають сьогодні, коли вся Європа опинилась перед викликами, які ще десять років тому здавались неможливими, а саме це повномасштабна війна між Україною та росією, енергетична криза, технологічне відставання від головних конкурентів США та Китаю і дедалі більша невизначеність щодо надійності американських обіцянок та гарантій безпеки. Саме в цьому контексті європейської стратегічної автономії, здатності ЄС самостійно діяти і захищати свої інтереси без критичної залежності від зовнішніх партнерів, яка в першу чергу перетворилась із академічної дискусії на питання практичної політики.

Історія ЄС розпочалась після закінчення Другої світової війни, коли зруйнована і виснажена Європа зробила усвідомлений вибір на користь співпраці замість протистояння. Все розпочиналось з об'єднання шести країн навколо спільного ринку вугілля та сталі у 1951 році, яке поступово переросло в

унікальне національне утворення з 27 держав-членів [1]. Союз не є федерацією на кшталт США, де центральний уряд має широкі повноваження над штатами, і водночас вони набагато більше, ніж звичайна міжнародна організація, які суцільно відрізняється від інших. Унікальність організації полягає в тому, що його держави-члени не розчиняються в союзі, а навпаки зберігають власну державність і національну ідентичність, водночас добровільно передаючи частину рішень на спільний наднаціональний рівень. Незважаючи на потужність і масштаб, варто зазначити, що ЄС дедалі більше відчуває тиск не лише ззовні, а й зсередини. Наразі можна помітити, що окремі держави-члени все активніше розпочали діяти у власних національних інтересах, де безпосередньо не узгоджують із іншими союзниками чи загальними комітетами, тобто навмисно розпочинають блокувати спільні рішення, проявляти відкриту агресію чи провокують на конфліктні ситуації. У результаті таких дій може відбуватися послаблення єдності союзу та погіршенню його здатності говорити на міжнародній арені одним голосом. В реаліях така активна зміна в країнах, а саме якщо казати про відсутність узгодження позицій всіх учасників щодо бачення стратегічної ролі Євросоюзу, буде створювати одну із головних перешкод на шляху його розвитку як самостійного гравця.

Незважаючи на внутрішні перешкоди, не менш гострою є проблема зовнішньої конкурентоспроможності. Аналізуючи показники можна сказати, що ЄС не відстає через брак обізнаності чи ресурсів, вони здебільшого відстають через спосіб ухвалення рішень. Дивлячись на Китай і США, які зробили технологічний розвиток державним пріоритетом з чіткою вертикаллю рішень і масштабним фінансуванням. В свою чергу ЄС вимушений щоразу шукати консенсус між різними рівнями економік власних держав-членів та різним баченням того, що взагалі є стратегічним пріоритетом, що призводить до витрачання часу на пошук рівноваги, який конкуренти витрачають на дію. В цьому і з'являється парадокс, де Європа вміє вчити та досліджувати, але не вміє на цьому заробляти. Кількість вчених є, університети, ідеї також є, але гроші на розвиток бізнесу знайти важко, тому зрозуміло, все що в них було різко перейшло туди де є гарне фінансування,

тобто до США. Також можна помітити ще одну різницю між країнами в тому, що в Європі стоїть лише мета як найбільше набрати студентів, а в США навпаки, вони швидше будуть вкладати гроші в декілька з найкращих університетів, які у свою чергу і будуть забирати найталановитіших здобувачів з усього світу. Через це вони програють в боротьбі за найкращих людей [2]. Дивлячись на порівняльні показники між союзом та його головними конкурентами, можна підтвердити, що ЄС дійсно зберігає певні позиції у світовій науці та робототехніці, проте надає перевагу у розвитку штучного інтелекту та проривних дослідженнях, поступаючись Китаю та США, найцікавіше, що розвиток не стоїть на місці, а з кожним роком по трохи але зростає. Потрібно надати увагу відсотковим темпам приросту штучного інтелекту в науці: Китай нарощує темпи на 39% на рік, США на 36% на рік, тоді як ЄС лише 32% на рік. Так, різниця не велика, але у технологічній гонці навіть декілька недостатніх відсотків щорічно можуть перетворюватися на роки відставання. Також, помітна різниця в бізнес-інвестиції в дослідження та розробки, де у США саме компанії фінансують різні інновації і одразу намагаються їх впровадити, тоді як в Європі наука живе здебільшого в рамках університету та дуже рідко доходить до ринку. Щодо Китаю, вони активно повертають своїх вчених додому через різні державні програми підтримки, у порівнянні з союзом вони навпаки продовжують втрачати, тобто є різниця у підході до людського капіталу з часом стає все складнішою (Табл. 1). Все це показує чому ЄС поступаються іншим і не можуть бути лідерами у всьому, адже лідерство в нашому сучасному світі визначається не лише розміром економіки чи кількістю країн у союзі, а здатністю швидко діяти, правильно розподіляти ресурси на пріоритети та заохочувати науковців різними підтримками, щоб вони не тікали. Саме цього ЄС поки що бракує, і саме тому питання стратегічної автономії стає не просто політичною амбіцією, а об'єктивною необхідністю для союзу, який прагне зберегти свою репутацію та лідерські позиції серед інших світових лідерів.

Таблиця 1

Порівняння науково-технологічного розвитку в країнах ЄС, Китаю та США в період з 2000-2023 рр.*

Показник	ЄС	Китай	США	Глобальний тренд та вплив
Частка у світових публікаціях	18,1%	27,0%	13,1%	Китай обійшов ЄС у 2019 році за обсягом наукових праць
Якість за рейтингом цитованих праць (Топ-10%)	19,2%	26,7%	19,4%	Китай став світовим лідером за якістю публікацій, обійшов союз у 2018 році
Досконалість за рейтингом найвпливовіших праць (Топ-1%)	17,8%	27,3%	21,7%	Серед трійки лідерів, найнижчий показник рівня проривних досліджень демонструє ЄС
Штучний інтелект у науці (здебільшого ріст)	+32% на рік	+39% на рік	+36% на рік	Розрив між лідером та союзом у ШІ стрімко зростає
Технологічна спеціалізація	Гуманітарні та суспільні науки, економічні	Природничі науки, хімія, інженерія	Науки про здоров'я, біомедицина	ЄС відстає у найбільш технологічних галузях, важливих для цифрового переходу
Структура університетів	Багато закладів середньої якості	Концентрація на елітні вишів зростає	Домінування елітних університетів (Посідають Топ-20)	США краще залучає світові таланти
Мобільність талантів (brain drain)	Спостерігається відтік до США та Великої Британії	Активне повернення вчених додому завдяки різним держпрограмам	Головний реципієнт "мізків"	Союз втрачає людський капітал через низьку зарплату та бюрократію
Бізнес-інвестиції в дослідження та розробки (% ВВП)	Приблизно 1,5%	Точної цифри не має, але можна сказати витрати уряду є значними	Понад 2% (є лідером в бізнес-секторі)	У США та Азії бізнес є головним механізмом інновацій, у ЄС більш академічний сектор

*Складено автором за [3].

Для розуміння питання, яке підґрунтя потрібне для реалізації стратегічної автономії, спочатку потрібно зрозуміти саме поняття. Це ідея про те, що ЄС має бути здатним самотійно захищати свої інтереси, у сфері безпеки, оборони та зовнішньої політики. Фактично вона означає, що союз має підвищувати свою здатність діяти самотійно, якщо це необхідно, і разом з партнерами, якщо це

звісно можливо [4]. При цьому важливо розуміти, що ця така концепція не буде загрозою в розриві із союзниками або повної незалежності від зовнішнього світу. Навпаки, вони підкреслюють необхідність співробітництва, але одночасно прагнуть більшої самостійності у прийнятті рішень та реальної спроможності діяти тоді, коли це необхідно. Потрібно розуміти, що у кризові моменти країни члени змушені чекати на згоду або допомогу ззовні, де не є повністю суверенним гравцем. Саме тому, як зазначають аналітики, питання стратегічної автономії у сфері оборонної промисловості залишається таким, де важко в Європі знайти спільні знаменники [5]. Моє бачення в цьому те, що тут виникає одна ключова проблема, яка змушує союз поступово крок за кроком втрачати здатність ефективного контролювання як власних учасників, так і свої позиції на зовнішній арені. Вони дозволяють окремим державам систематично блокувати спільні рішення або діяти включно у власних інтересах, ризикуючи перетворитись із впливового гравця на консультативний майданчик. Де для реалізації стратегічної автономії буде важливо не лише інвестиції та певні важливі документи, а й більше інституційної реальності, тобто готовності та рішучості, навіть можна сказати жорсткості у встановленні чітких прав та вимог їх дотримання від усіх учасників без винятку.

Отже, проаналізувавши показники, ми побачили, що ЄС залишається світовим лідером у гуманітарній та регуляторній сфері, проте вони критично поступаються своїм конкурентам в темпах технологічних інновацій та практичної реалізації науки. Головна перешкода для союзу є не брак ресурсів, а складна система ухвалення рішень та внутрішньої боротьби за домінування, що в свою чергу призводить до відтоку капіталу й талантів. Щодо реалізації стратегічної автономії союзу потребує змін переходячи з дискусій до більш жорстких інновацій єдності, яка буде акцентувати увагу на забезпеченні покращення та розвитку стратегічних галузей промисловості.

Список використаної літератури

1. Демчик О.В., Мірошник В.О., Бойчук Д.С. Історія формування Європейського союзу. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №12. С.415-417. URL: https://lsej.org.ua/12_2021/106.pdf (дата звернення: 7.03.2026)
2. Science, Research and Innovation Performance of the EU 2024 report. Chapter 3: Scientific knowledge production. Directorate-General for Research and Innovation. European Commission. 2024. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/science-research-and-innovation-performance-eu-2024-report_en#details (дата звернення: 9.03.2026)
3. EU challenges and priorities. European Commission. 2025. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3380> (дата звернення: 9.03.2026)
4. Ніколаєва М., Кадук Н. Стратегічна автономія ЄС: особливості реалізації в глобалізованому світі. Матеріали міжнародної наукової конференції. Одеса. 2025. С. 178–182. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b276ae0c-5d88-4b14-b003-d18d56b2f72a/content> (дата звернення: 10.03.2026)
5. Кравчик В. Чому ЄС говорять про стратегічну автономію? Українська призма. Рада зовнішньої політики. 2023. URL: <https://prismua.org/%D1%87%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D0%B2-%D1%94%D1%81-%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8F%D1%82%D1%8C-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83-%D0%B0%D0%B2%D1%82/> (дата звернення: 11.03.2026)

Чому Україна, як правило, не визнає невизнані або частково визнані держави? Що заважає нашій країні визнати незалежність Косово, що вже зробили близько 100 держав?

Завжди було цікаво, чому інші держави або членам міжнародних угруповань мають вибір визнавати певну країну чи ні. Здавалося б, держава або існує, або ні. Розуміємо, що Косово має територію, власний уряд, армію, валюту, кордони, громадян. Держава функціонує вже майже двадцять років, і попри це, міжнародна спільнота досі розділена на два фронти, де одні визнали приблизно сто держав, а інші ні. Все говорить про одну просту річ, визнання держави, не є просто фіксація факту її існування. Це політичний акт. Тому кожна країна,

опиняючись перед таким вибором, насправді відповідає не на питання “Чи існує Косово?”, а на питання: “Що мені буде вигідно? Що безпечно?”

Для розуміння, чому ці питання залишаються відкритими десятиліттями, потрібно розібратися з тим, як влаштоване міжнародне право, які всі згадують, але майже ніхто не застосовує послідовно. У міжнародному праві є два важливі принципи, які постійно суперечать одне одному. Перший, право народів на самовизначення, закріплене в Статуті ООН та Гельсінських угодах. Другий принцип територіальної цілісності держав, тобто порушення територіальної цілісності та недоторканності кордонів [1]. Жоден документ не пояснює, який із цих принципів важливіший. Жоден суд не дав остаточної відповіді на питання, коли один переважає інший. Міжнародний суд ООН у 2010 році лише сказав, що проголошення незалежності Косова не порушувало міжнародне право, але не зазначив, що інші країни зобов'язані його визнати. Фактично суд залишив кожній державі право вирішувати самотійно [2]. І саме в цій правовій невизначеності кожен знаходить зручний аргумент для себе. Наприклад, ми знаємо, що Іспанія не визнає Косово, тому що посиляючись на територіальну цілісність бо сама має проблему з Каталонією і Країною Басків і не хоче жодних прецедентів. Країна агресор, теж апелює до територіальної цілісності, хоча водночас визнає такі держави, як Абхазію та Південну Осетію. Цікаво, що США визнають Косово, лише посиляючись на гуманітарну необхідність і право народів. Тобто можна побачити, що у кожного є правовий аргумент, але за цим завжди стоїть політичний інтерес. Міжнародне право в такій ситуації перестає бути регулятором і стає набором інструментів, з якого кожен обирає те, що йому зручно.

Офіційна позиція в Україні, а саме в Києві виглядає так, якщо визнати, що регіон може відокремитися без згоди центральної держави, то це підриває аргументи проти анексії Криму. Спираючись, що тоді і Крим можна виправдати таким самим принципом. За оцінками українських аналітиків, визнання Косова дало б російській пропаганді готовий аргумент проти правової позиції України щодо Криму. Зрозуміло, логіка тут є, але саме тут вона і починає ламатися. Косово і Крим, не просто два схожі випадки з різними оцінками. Це принципово різні ситуації. Косово не анексувала жодна сусідня держава, воно проголосило незалежність само по собі, без поглинання іншого. Де для цього там була реальна гуманітарна катастрофа, а саме етнічні чистки, масові вбивства, систематичне знищення цілого народу, все задокументовано вироками Міжнародного трибуналі. Сам процес незалежності тривав роками під контролем ООН і НАТО [2]. У Криму ж референдум проводився в умовах військової окупації, без міжнародних спостерігачів, під контролем озброєних людей без розпізнавальних знаків. Жодної реальної загрози російськомовному населенню не існувало, вона

була сфабрикована як привід. Здебільшого була класичною анексією, захоплення території суверенної країни ядерною наддержавою. Різниця не є предметом дискусії, вона добре зрозуміла більшості союзників України. Проблема в тому, що Київ публічно уникає цього пояснення. І саме цим уникненням мимоволі підживлює паралель, яку хотів би спростувати, намагаючись не легітимізувати порівняння, Україна мовчки визнає, що воно є достатньо серйозним, щоб на нього зважати.

Головні союзники України є США, Велика Британія, Німеччина, Франція. Саме цікаве, що ці країни визнають Косово і водночас підтримують територіальну цілісність України. Для них це не суперечність. Вони давно показали, що обидві позиції цілком сумісні, але Україна цю логіку не прийняла. Один із реальних, хоча рідко озвучуваних факторів, відносини з Сербією. Белград офіційно не визнає анексію Криму, що виглядає як позитив, але при цьому він систематично голосує в ООН проти проукраїнських резолюцій і проводить зовнішню політику, яку важко назвати нейтральною. Не визнаючи Косово, Україна робить Белграду дипломатичний жест, який не отримує жодної відповіді у вигляді реальної підтримки, що нагадує ситуацію, коли одна сторона постійно поступається в надії на взаємність, яка ніколи не приходить. Окремо варто сказати про пропагандистську риторику країни агресора та частини сербського політичного середовища, вони намагаються поставити знак рівності між Косовом як духовною колискою сербів і Кримом як споконвічною російською землею. Що не має нічого спільного з міжнародним правом, але добре працює як пропаганда. І позиція України, по суті, грає на руку саме цьому, де відмовляючись визнати Косово, Київ мовчазно підтверджує, що аналогія між двома випадками достатньо серйозна, щоб впливати на рішення. Ще один момент, про який рідко говорять. Тримати певні питання у підвішеному стані, це свідомо дипломатична тактика, що зберігає простір для маневру, дозволяє підтримувати відносини з різними гравцями і залишає можливість для торгу в майбутньому. Для країни, що опинилася між інтересами великих держав, це може бути цілком раціональним вибором. Наша країна тут не виняток, але у кожної тактики є своя ціна. Ціна буде полягати в розриві між тим, що Україна говорить, і тим, як вона діє. Особливо помітно, коли країна щодня апелює до права народів на самовизначення і водночас відмовляє у визнанні народу, що пройшов через задокументований геноцид і збудував власну державу. Наприклад, згадаємо, що з 2019 року Україна визнає косовські паспорти для оформлення віз, що в дипломатії називають визнанням без визнання [3]. Тобто Київ фактично розуміє, що Косово є повноцінною державою, але офіційно визнавати це не готовий. Така позиція вже давно розійшлася з реальністю і ця суперечність лише поглиблюється. Це більш

свідчить про відкладання рішення, ніж про цілісну стратегію, де сам Київ, схоже, вважає неминучим.

Отже, невизнання Косова Україною є свідченням того, що її зовнішня політика в цьому аспекті керується насамперед прагненням уникнути створення небезпечних міжнародно-правових прецедентів та російської пропаганди. Попри очевидні відмінності між ситуацією в Косові та анексією Криму, офіційно Київ продовжує триматися непослідовної позиції, яка не приносить реальних дивідендів у відносинах із Сербією, проте створює напруженість із західними союзниками та породжує внутрішні протиріччя у власній дипломатичній риторичі. Таким чином, уникнення цього рішення стає слабкою стратегією, яка лише підкріплює маніпулятивні порівняння, яких держава прагне уникнути.

Список використаних джерел

1. Говорова Я. Невизнані держави: сутність поняття та проблеми міжнародно-правового визнання. Підприємництво, господарство і право. 2017. №11. С. 238-240. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/11/52.pdf>
2. Іщенко В.В. Невизнані та частково визнані держави в сучасному міжнародному праві. Вісник НТУУ “КПІ” 2016. №3. С. 209-215 URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/8bad6d31-8014-4ea1-bfa0-c442b2e8ecf3/content>
3. Іщенко Н. Косово – це не Сербія, Крим – це Україна. Дилема української дипломатії. 2018. URL: <https://glavcom.ua/publications/kosovo-ce-ne-serbiya-krim-ce-ukrajina-dilema-ukrajinskoji-diplomatiji-474702.html>

Визначте як наукова дипломатія співвідноситься з геополітичним і геоекономічним суперництвом держав

На сьогодні сучасний світ змінюється в швидкому темпі, і ці зміни відчуються буквально у всьому. Проявляється все через те як держави взаємодіють одна з одною, як конкурують і як намагаються співпрацювати. Наукова дипломатія описує цей процес як всім відомий перехід до багатопольярного світу, який у свою чергу буде супроводжуватися мінливими та нестабільними альянсами і ослабленою багатосторонньою системою [1]. Тобто, старі правила вже не будуть працювати, а нових ще немає. Саме в такому хаосі наукова дипломатія набуває дуже цікавої та неоднозначної ролі. Вона може бути мостом між країнами, інструментом тиску і навіть прикриттям для цілком прагматичних інтересів. Якщо казати в більш поглибленому розумінні, це аж

ніяк не нейтральна сфера і розібратися в тому, як вона насправді співвідноситься з геополітичним та геоекономічним суперництвом, дуже важливо.

Перед тим як казати про співвідношення, спочатку варто зрозуміти, самої суті наукової дипломатії та як вона працює. На перший погляд усе просто та зрозуміло, це використання наукової співпраці між країнами як інструмент дипломатії, але насправді тут є один важливий нюанс. Наукова дипломатія це не лише про те, щоб вчені з різних країн разом щось досліджували, це більш про те як наука може допомогти країні досягти її дипломатичних цілей. Тобто, розуміння йдеться більш про захист національних інтересів під час різних переговорів, про зв'язок між знаннями, владою та економікою [2]. Це означає, що наука тут не є основною метою, а є інструментом. І саме тому наукова дипломатія так тісно переплітається з геополітикою та геоекономікою, де вона від початку будується навколо інтересів держави, а не навколо інтересів науки.

Держави підтримують ті наукові напрямки та міжнародні партнерства, які вигідні їм стратегічно. Підтримку будуть отримувати ті співпраці, що пов'язані із національними цілями країни. Тобто, якщо певна галузь досліджень посилює технологічну перевагу або економічні позиції держави, то отримуватиме ресурси та підтримку, а якщо ні, буде залишатися за бортом. Крім того, економіка дедалі більше підштовхувала уряди до перенесення уваги з науки як інструменту розширення знань на паливо для економічних інновацій, а посилення зв'язків між національними інтересами, економікою, наукою та технологіями змінило погляди урядів на міжнародну наукову співпрацю [1]. В більш простому розумінні, раніше наукова співпраця між країнами сприймалася як щось хороше і корисне для всіх, а зараз уряди все частіше задаються питанням “Чи не посилює співпраця наших конкурентів більше, ніж нас самих?”. Ось тут і виникає нерівність, яке дуже добре ілюструє геоекономічний вимір проблеми. Розвинені країни за допомогою наукової дипломатії спроможні підвищувати свій вплив у світі та залучати найкращі наукові сили з інших держав, тоді як інші країни з меншими ресурсами можуть лише привертати увагу донорів та використовувати через високу вартість обладнання [2]. Фактично сильні держави використовують наукову дипломатію для того, щоб привернути увагу до себе таланти та технології з усього світу, а слабкі, щоб отримати хоч якийсь доступ до ресурсів, яких у них немає. І все це не про рівноправну співпрацю, а про асиметрію, яка відтворює вже існуючу ієрархію між державами, просто в науковому просторі. Наприклад, згадаємо суперечку між США та Китаєм у час пандемії 2020 року. Суперечка виникла через питання про те, звідки з'явився вірус та чому він так стрімко поширився по цьому світу [3]. Здавалося б, це суто наукове питання, яке мало вирішуватися через дослідження, обмін статистичними даними та міжнародна співпраця вчених, але взаємодія геополітики та науки явно вплинула

на цю суперечку. Китай блокував доступ міжнародних дослідників до первинних даних і лабораторій, посилаючись на суверенітет та недовіру до західних інституцій. США в свою чергу, використовували наукову риторику для політичного тиску, перетворюючи кожен нову гіпотезу на дипломатичний аргумент у протистоянні з Пекіном. Можна сказати, що обидві держави використовували науку не для пошуку істини, а для просування власних геополітичних інтересів. Наукова спільнота опинилася у пастці цього протистояння, де дані були приховані, співпраця блокувалася, а довіра між країнами руйнувалася саме там, де вона була потрібна. Такий приклад, показує як наукова дипломатія співвідноситься з геополітичним суперництвом, коли національні інтереси беруть в гору над науковою логікою, все перестає бути інструментом співпраці і перетворюється на ще один фронт протистояння між державами. Щодо геоекономічного суперництва між країнами, то також можна навести приклад про Китай та США, які і зараз ведуть відкриту боротьбу за технологічне лідерство у світі. США послідовно обмежують експорт передових напівпровідників та чіпів до Китаю, розуміючи, що саме ці технології є основою для розвитку штучного інтелекту, військових систем та економічного зростання. Де у відповідь Китай інвестує великі кошти у власну науку та технології, намагаючись досягти незалежності від західних розробок. Бачимо, що обидві держави перетворили науку і технології на головну зброю геоекономічного протистояння і це все відбувається під прикриттям розмов про відкриту міжнародну співпрацю. Наукові дослідження сприяють вирішенню суперечних ситуацій в економіці та торговельних сферах міждержавної взаємодії, але в цьому випадку самі стають предметом суперечок.

Отже, наукова дипломатія і геополітичне та геоекономічне суперництво, це два процеси, які постійно перетинаються між собою. Наука може відкривати двері там, де дипломатія зайшла у глухий кут, але не дивлячись на це може стати ще одним полем битви, якщо національні інтереси беруть гору. Особливо зараз, світ стоїть перед дуже простим, але болісним вибором, або держави зможуть навчитися розділяти науку і політику хоча б у найкритичніших ситуаціях (ядерна безпека, пандемії та зміна клімату), або продовжуватимуть використовувати науку як зброю, втрачаючи при цьому можливість вирішити проблеми, які загрожують усім однаково.

Список використаних джерел

1. Глюкман П. Наукова дипломатія та глобальний стан справ. International Science Council. 2025. URL: <https://uk.council.science/blog/science-diplomacy-and-the-global-state-of-affairs/>

2. Атаманенко А., Мартинюк Н. Наукова дипломатія у глобальному світі: концептуалізація явища. Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2020. URL:

https://www.researchgate.net/publication/364483748_Naukova_diplomatia_u_globalizovanomu_sviti_konceptualizacia_avisa

3. Голубов О. Китай засудив плани США дослідити причини пандемії COVID-19. DW. 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/kytai-zasudyv-plany-ssha-rozsliduvaty-prychyny-pandemii-covid-19/a-57688068>

Холодна війна — це вже лише історія чи й сучасність?

Я обрала тему «Холодна війна — це вже лише історія чи й сучасність?» тому, що вона допомагає зрозуміти, як минуле продовжує впливати на наше сьогодення. Для мене ця тема не лише про політичне протистояння, а про стан свідомості — про страх, боротьбу за вплив і потребу зберігати людяність навіть у часи глобальної напруги. Досліджуючи це питання, я побачила, що “холодна війна” — це не тільки геополітична історія, а й психологічний досвід усього людства, який ми переживаємо знову — у формі інформаційних війн, недовіри та боротьби за правду. Саме тому для мене ця робота — не лише навчальне завдання, а спроба осмислити, у якому світі ми живемо і яку роль у ньому відіграє людина.

Період холодної війни (1947–1991) сформував політичну карту світу, яка досі визначає міжнародні відносини. Після Другої світової війни, коли людство сподівалося на тривалий мир, виникла нова глобальна напруга — між Сполученими Штатами Америки та Радянським Союзом. Цей конфлікт був не стільки військовим, скільки ідеологічним: боротьба капіталістичного світу з комуністичним, Заходу зі Сходом, свободи з контролем [1].

Саме в цей період було закладено основи системи безпеки, яка діє й сьогодні: створення НАТО (1949), ухвалення «доктрини Трумена», економічна підтримка країн Європи через План Маршалла (1948).

Холодна війна стала каталізатором технічного прогресу, але й причиною постійного страху перед ядерною катастрофою. Здавалося, з падінням Берлінського муру 1989 року і розпадом СРСР історія конфронтації завершилася. Проте XXI століття показало: світ не став однополюсним. Нові технології, енергетична залежність і кібервійни лише змінили форму старої боротьби. Події 2014 і 2022 років — окупація Криму, повномасштабне вторгнення Росії в Україну — довели, що логіка «холодного протистояння»

живе далі.

Тому питання, чи залишилася «холодна війна» у минулому, є надзвичайно актуальним. Воно стосується не лише політики, а й нашого способу мислення — як суспільства реагують на страх, невизначеність і інформаційний тиск у добу цифрової війни.

У класичному визначенні холодна війна — це глобальне протистояння без прямого військового зіткнення, але з тотальною боротьбою за вплив.

Після 1947 року вона проявлялася у всьому: від космічної гонки (США vs. СРСР) до психологічної пропаганди. І хоча Берлін, Куба чи В'єтнам були її найяскравішими сценами, справжнє поле битви пролягало у свідомості людей — у тому, що вони вважали правдою [2]. Сьогодні ця боротьба триває, але її засоби стали невидимими. Гібридні війни, інформаційні кампанії, фейкові новини, політичні санкції — це зброя нового типу [3]. Як зазначає В. Горбулін, сучасні війни мають гібридний характер [3, с. 25].

Україна сьогодні — у самому центрі цієї нової холодної війни. Для Росії її незалежність і демократичний вибір — загроза імперській ідеології. Для Європи й світу — випробування здатності захищати цінності свободи. Цей конфлікт уже не лише військовий: він визначає майбутню архітектуру безпеки континенту [6].

Нові технології створили ще один фронт — інформаційний. Боти, пропагандистські медіа, дезінформаційні кампанії стали сучасною зброєю масового ураження. Вони впливають не на тіла, а на свідомість, формуючи емоційний фон недовіри та поляризації. Так виникає «холодна війна у головах»: страх перед іншим, прагнення контролювати правду, недовіра до будь-яких джерел інформації. Європейська безпека після 2022 року функціонує у новому полі реальності: війни більше не мають чітких кордонів [5]. І якщо колись суперництво між США та СРСР будувалося на ідеї стримування, то нині світ опинився у стані постійної гібридної напруги. У цьому контексті особливо значущою є позиція України. Вона стала не лише об'єктом агресії, а й суб'єктом опору — символом того, що правда, свобода і

демократія можуть бути не меншими засобами безпеки, ніж зброя. Саме Україна стала тим простором, де стара холодна війна отримала нову, людську форму — боротьбу за гідність і право бути собою.

Отже, холодна війна — це не минуле, а дзеркало сучасності. Вона змінила свої інструменти, але не свій сенс. Як і раніше, людство балансує між страхом і свободою, технологічною могутністю і моральною відповідальністю. Її справжнє завершення можливе лише тоді, коли безпека перестане бути лише військовим поняттям, а стане людською цінністю [4].

«Холодна війна» — це не просто історичний факт, а спосіб мислення, який людство ще не пододало. Ми живемо у світі, де старі страхи переосмислюються через нові технології, а боротьба за вплив зміщується у площину свідомості.

Україна — унікальний приклад того, як нація може трансформуватися з об'єкта конфронтації на суб'єкта європейської безпеки.

Це дослідження показує, що питання безпеки сьогодні — не лише про армію чи політику, а про здатність суспільства залишатися вільним, мислити критично і зберігати людяність навіть у стані постійної напруги.

Список використаних джерел

1. Гаддис Дж. Л. Холодна війна. Нова історія / пер. з англ. Київ: Наш Формат, 2020. 312 с.
2. Бжезінський 3. Велика шахівниця: панування Америки та її геостратегічні імперативи / пер. з англ. Київ: Либідь, 2000. 236 с.
3. Горбулін В. П., Литвиненко О. В. Гібридна війна: сутність, зміст, особливості. — Київ: НІСД, 2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/gibridna-viyna-sutnist-zmist-osoblivosti>
4. Україна. Президент. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>

5. Центр Разумкова. Європейська безпека після 2022 року: виклики та нові формати співпраці. Київ, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://razumkov.org.ua> (<https://razumkov.org.ua/>)

6. Український інститут майбутнього. Нова архітектура європейської безпеки: роль України у стримуванні агресії. Київ, 2023. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uifuture.org> (<https://uifuture.org/>)

7. Гарань О. В. Україна між Сходом і Заходом: політика, ідентичність, безпека. Київ: Дух і Літера, 2018. 280 с.

8. The Economist. The Return of the Cold War Logic. April 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.economist.com> (<https://www.economist.com/>)

Продовольча криза як колективна травма світової спільноти в умовах війни

Вступ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році створило безпрецедентний виклик для світового порядку, який експерти ООН кваліфікують як "найбільшу кризу вартості життя за покоління". Блокування понад 20 мільйонів тонн зерна в українських портах та руйнування аграрних ланцюгів стали актом свідомого застосування стратегії "**Weaponization of Food**" (перетворення продовольства на зброю). За даними аналітичних звітів ООН, ці дії спровокували стрибок індексу продовольчих цін до історичного максимуму, поставивши 1,6 мільярда людей у стан продовольчої невизначеності [1].

Однак, фокусуючись лише на економічній статистиці, дослідники часто ігнорують глибинний психосоціальний вимір кризи. Ситуація 2022 року стала не просто логістичним збоєм, а потужним психотравмуючим фактором. Вона зруйнувала базову ілюзію безпеки сучасного світу, де голод вважався подоланим явищем минулого. У цьому дослідженні пропонується розглядати глобальну продовольчу кризу крізь призму теорії **колективної травми**, аналізуючи, як

загроза голоду змінює когнітивні установки суспільства, провокує ірраціональну поведінку та активує історичні страхи.

Поняття продовольчої безпеки та феномен колективної травми
Згідно з документами FAO, продовольча безпека базується на чотирьох стовпах: наявності, доступності, використанні та стабільності [2]. В умовах гібридної війни ці стовпи руйнуються цілеспрямовано. Українські правники та політологи аргументують, що дії агресора спрямовані на створення штучного дефіциту, що переводить питання продовольства з площини економіки у площину національної безпеки та виживання нації [3].

Для опису психологічного стану суспільства в цих умовах найбільш релевантним є поняття **«колективна травма»**, обґрунтоване соціологом Каєм Еріксоном. Він визначає її як удар по соціальній тканині, що руйнує міжособистісні зв'язки та пошкоджує відчуття спільності. На відміну від індивідуального стресу, колективна травма стає частиною групової ідентичності та може передаватися між поколіннями [4]. Продовольча криза 2022 року стала глобальним тригером такої травми, запустивши механізм «соціального зараження» тривогою навіть у тих регіонах, де фізичного дефіциту їжі не спостерігалось.

Психологічні механізми: від «піраміди потреб» до «дефіцитного мислення»

Психологічний вплив загрози голоду можна проаналізувати через класичну ієрархію потреб А. Маслоу. Дестабілізація базового, фізіологічного рівня блокує розвиток вищих психічних функцій [5]. Однак сучасна когнітивна психологія пропонує глибше пояснення через концепцію **«мислення дефіциту»** (*scarcity mindset*).

Коли людина відчуває загрозу ресурсам, її мозок переходить у режим «тунелювання»: когнітивні здібності звужуються, фокусуючись виключно на об'єкті дефіциту. Це призводить до феномену **панічної купівельної поведінки** (*panic buying*), описаного дослідниками як захисний механізм відновлення контролю [6].

Яскравим емпіричним прикладом цього механізму в Україні стала **«соляна паніка»** весни 2022 року. Після зупинки підприємства «Артемсіль» попит на сіль зріс у десятки разів, попри наявність імпорتنих аналогів. Це була класична психологічна реакція на втрату символу стабільності. Соціологічні дослідження групи «Рейтинг» підтверджують: понад 60% громадян робили запаси продуктів, керуючись не так реальною потребою, як високим рівнем фонові тривожності [7].

Унікальним аспектом українського досвіду є накладання поточної кризи на історичну травму **Голодомору**. Згідно з дослідженнями трансгенераційної

травми, новини про крадіжки зерна окупантами та спалені поля стали потужним ретравматизуючим фактором. Це активувало у колективному несвідомому сценарії виживання, закладені пращурами: «запасай, щоб вижити». Те, що для західного спостерігача виглядало як логістична проблема, для українців стало екзистенційною загрозою геноцидного характеру [8].

Геополітична інженерія голоду та ерозія довіри

На макрорівні продовольча криза призвела до глобальної кризи довіри. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш охарактеризував цю ситуацію як «гротескну жадібність», що карає найбідніших [9].

Проте аналіз показує, що це не просто жадібність, а спланована спецоперація. Експерти Національного інституту стратегічних досліджень вказують на цинічний розрахунок РФ: створення голоду в країнах Африки та Близького Сходу мало спровокувати нові хвилі неконтрольованої міграції до Європи. Це приклад використання «голоду як гібридної зброї», метою якої є дестабілізація західних демократій та примус до політичних поступок [10]. Така стратегія формує у світовому співтоваристві стан хронічної безпорадності та відчуття, що міжнародні інституції нездатні гарантувати базове право людини — право на їжу.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що продовольча криза 2022–2024 років є складним психосоціальним феноменом. Вона виходить за межі економіки, діючи як колективна травма, що:

Активує «тунельне мислення дефіциту» та ірраціональну споживчу поведінку (panic buying).

В Україні спрацьовує як тригер історичної травми Голодомору, викликаючи ретравматизацію населення.

На геополітичному рівні використовується як інструмент психологічного тиску та соціальної інженерії.

Подолання цієї кризи неможливе лише шляхом відновлення логістики. Необхідна робота з відновленням почуття безпеки та суб'єктності націй, а продовольча стабільність має бути визнана ключовим елементом ментального здоров'я глобальної спільноти.

Список використаних джерел

1. Global impact of the war in Ukraine: Billions of people face the greatest cost-of-living crisis in a generation // United Nations Global Crisis Response Group. – 2022. – Brief No. 2. – URL: https://news.un.org/pages/wp-content/uploads/2022/06/GCRG_2nd-Brief_Jun8_2022_FINAL.pdf (<https://www.google.com/url?sa=E&q=https%3A%2F%2Fnews.un.org%2Fpages%2>

Fwp-content%2Fuploads%2F2022%2F06%2FGCRG_2nd-Brief_Jun8_2022_FINAL.pdf) (дата звернення: 12.12.2025).

2. The State of Food Security and Nutrition in the World 2023 // FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. – Rome : FAO, 2023. – URL: <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc3017en> (<https://www.google.com/url?sa=E&q=https%3A%2F%2Fwww.fao.org%2Fdocuments%2Fcard%2Fen%2Fc%2Fcc3017en>) (дата звернення: 12.12.2025).

3. Бліхар В. С., Комарницька І. І. Продовольча безпека як складова національної безпеки держави в умовах воєнного стану // Юридичний науковий електронний журнал. – 2022. – № 5. – С. 45-48. – DOI: 10.32782/2524-0374/2022-5/9.

4. Hirschberger G. Collective Trauma and the Social Construction of Meaning // *Frontiers in Psychology*. – 2018. – Vol. 9. – Art. 1441. – DOI: 10.3389/fpsyg.2018.01441.

5. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. – 3rd ed. – New York : Harper & Row, 1987. – 293 p.

6. Yuen K. F. et al. The psychological causes of panic buying following a health crisis // *International Journal of Environmental Research and Public Health*. – 2020. – Vol. 17, № 10. – P. 3513. – DOI: 10.3390/ijerph17103513.

7. Психологічні стани та адаптація українців до війни: результати соціологічного опитування // Соціологічна група «Рейтинг». – 2023. – URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/psychological_states_and_adaptation (https://www.google.com/url?sa=E&q=https%3A%2F%2Fratinggroup.ua%2Fresearch%2Fukraine%2Fpsychological_states_and_adaptation) (дата звернення: 13.12.2025).

8. Dokhvat O. Food as a Weapon: The Holodomor and the War in Ukraine // *Euromaidan Press*. – 2023. – 25 Nov. – URL: <https://euromaidanpress.com/2023/11/25/food-as-a-weapon> (<https://www.google.com/url?sa=E&q=https%3A%2F%2Feuromaidanpress.com%2F2023%2F11%2F25%2Ffood-as-a-weapon>) (дата звернення: 13.12.2025).

9. Guterres A. War in Ukraine Driving Global Food Crisis // *UN Press Release*. – 2022. – 18 May. – URL: <https://press.un.org/en/2022/sgsm21288.doc.htm> (<https://www.google.com/url?sa=E&q=https%3A%2F%2Fpress.un.org%2Fen%2F2022%2Fsgsm21288.doc.htm>) (дата звернення: 13.12.2025).

10. Власюк О. С. Продовольча безпека України в умовах війни: виклики та заходи реагування // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2022. – URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/prodovolcha-bezpeka-ukrayiny-v-umovakh-viyny> (<https://www.google.com/url?sa=E&q=https%3A%2F%2Fniss.gov.ua%2Fnews%2F>

Енергетична тривожність як соціально-психологічний феномен

Вступ

В умовах повномасштабної війни питання енергетичної безпеки для України перетворилося на щоденну екзистенційну загрозу для мільйонів людей.

Європейські дипломати, коментуючи стратегію російських ударів, наголошують, що йдеться не просто про те, щоб змусити людей мерзнути вночі: атаки на енергосистему покликані зруйнувати повсякденне життя - позбавити можливості купити хліб вранці чи вийти на роботу, а також фактично «розділити Україну навпіл в енергетичному сенсі» [1]. У таких умовах очікування зими для мільйонів українців наповнюється не сезонною радістю, а постійним передчуттям блекаутів, холоду й неможливості планувати завтрашній день.

Саме на цьому тлі формується особливий стан - енергетична тривожність, коли думки людей дедалі більше зайняті не розвитком, навчанням чи самореалізацією, а базовим питанням: чи буде світло й тепло, аби просто вижити.

Майбутня зима для країни - це не лише питання температури повітря, а й продовження цілеспрямованих ударів по енергетичній інфраструктурі.

ЮНІСЕФ попереджає, що відсутність електроенергії та пов'язані з цим перебої з опаленням і водопостачанням становлять загрозу не тільки фізичному здоров'ю дітей, а й їхньому психічному благополуччю та навчанню: «життя дітей поглинуте думками про виживання, а не про дитинство» [2].

Поняття енергетичної тривожності

Перш ніж вводити поняття «енергетичної тривожності», доцільно звернутися до тих категорій, які вже усталилися в науковій літературі, - energy insecurity (енергетична незахищеність) та fuel poverty (паливна / енергетична бідність). Д. Ернандес пропонує розглядати енергетичну незахищеність як стан, коли домогосподарство не може адекватно задовольнити свої базові енергетичні потреби: підтримувати безпечну температуру в житлі, користуватися освітленням, готувати їжу, застосовувати необхідні побутові прилади [3].

Дослідниця виділяє щонайменше три виміри цього явища: економічний (надмірне навантаження витратами на енергію), фізичний (неякісне, «холодне» або перегріте житло) та поведінковий - коли люди вимушено обмежують споживання енергії, живуть у дискомфортних умовах, відмовляються від інших базових потреб, аби сплатити рахунки [3].

Тісно пов'язаним є поняття паливної (енергетичної) бідності, що традиційно використовується в європейських дослідженнях. Класичний підхід, сформований Б. Бордман, описує паливну бідність як ситуацію, коли домогосподарство не може забезпечити достатній рівень тепла та інших енергетичних послуг у житлі, часто через необхідність витратити непропорційно

велику частку доходу на оплату енергоносіїв при одночасній низькій енергоефективності житла [4].

Сучасні оглядові роботи показують, що паливна бідність має не лише економічні, а й виразні психосоціальні наслідки: у людей, які живуть у холодних домівках, мають борги за енергію або вимушено обмежують базове споживання, частіше виявляються підвищена тривожність, депресивні симптоми та хронічний стрес [5].

Додатковим підтвердженням зв'язку енергетичної бідності з психічним здоров'ям є результати емпіричних досліджень, у яких показано, що досвід енергетичної незахищеності асоціюється з вищим рівнем симптомів тривоги та депресії у дорослого населення [6].

У психологічній традиції тривога описується як емоційний стан, пов'язаний з очікуванням майбутньої, часто невизначеної загрози. На відміну від страху, який є відповіддю на вже наявну небезпеку, тривога стосується можливих ризиків і виявляється у формі стійкого занепокоєння, напруженого передчуття, труднощів із концентрацією, сну, підвищеної дратівливості [7].

Окремим напрямом стала розробка поняття *climate anxiety* / *eco-anxiety* - хронічного занепокоєння, пов'язаного з усвідомленням кліматичної кризи та її наслідків для майбутнього; воно розглядається як соціально обумовлений тип тривоги, в якому індивідуальні переживання тісно пов'язані з глобальними процесами [8] та проявляється не лише у переживанні страху й безсилля, а й у почуттях провини, сорому, гніву, у тенденції до уникнення інформації про клімат або, навпаки, у посиленій екологічній активності. Дослідники наголошують, що така тривога є радше нормальною реакцією на реальну загрозу, ніж ознакою психічного розладу.

У цьому дослідженні ми переносимо логіку аналізу еко-тривожності на інший вимір - енергетичну сферу. Під енергетичною тривожністю надалі розумітимемо соціально й політично зумовлене занепокоєння, пов'язане з доступом до базових енергетичних ресурсів (світло, опалення, паливо), їх можливою втратою або дефіцитом. Подібно до *climate anxiety*, цей феномен поєднує індивідуальні емоційні переживання з ширшим макросоціальним контекстом (війна, енергетична криза, суспільні очікування економії) та має виразний «совісно-психологічний» вимір: почуття відповідальності, провини за «неправильне» користування ресурсами, страх бути «недостатньо свідомим» громадянином.

Спираючись на ці підходи, у даній роботі пропонується використовувати термін «енергетична тривожність» для позначення стійкого стану занепокоєння та напруженого очікування загрози базовим умовам існування, що пов'язаний із нестабільним доступом до енергетичних ресурсів - електроенергії, тепла, палива.

У структурі енергетичної тривожності можна виокремити кілька характерних рис: майбутньо-орієнтований характер (очікування «важкої зими», нових блекаутів, підвищення тарифів), звуження фокусу повсякденних думок до питань виживання, відчуття безсилля й втрати контролю над власним життям, а

також виразний колективний вимір, коли подібні переживання поділяє значна частина населення певної території [5].

Таким чином, енергетична тривожність спирається на емпірично описані явища енергетичної незахищеності та паливної бідності, але акцентує саме суб'єктивний емоційно-когнітивний вимір досвіду людей, які живуть в умовах нестабільного доступу до енергії [3]. У контексті України цей стан додатково посилюється воєнними ударами по енергетичній інфраструктурі та системною невизначеністю щодо майбутніх зимових періодів [1].

Психологічні механізми енергетичної тривожності

Розглядаючи енергетичну тривожність у межах ієрархії потреб А. Маслоу, можна припустити, що вона репрезентує загрозу порушення найнижчих рівнів – фізіологічних потреб та потреби в безпеці [9]. Доступ до тепла, світла, води, можливості приготувати їжу й підтримувати базові умови існування становить той мінімальний ресурс, на якому лише й може розгортатися навчання, професійний розвиток і самореалізація [9]. За умов нестабільності цих базових ресурсів відбувається своєрідний «регрес» мотиваційної ієрархії: фокус свідомості зміщується з довгострокових планів на короткострокові стратегії виживання – як пережити зиму, де зарядити телефон, що робити у разі тривалого відключення електроенергії.

Іншим ключовим психологічним механізмом енергетичної тривожності є поєднання хронічної невизначеності та відчуття втрати контролю. Тривога зростає, коли людина не може передбачити ані розвиток подій, ані часові рамки потенційної загрози. У випадку енергетичної сфери такою невизначеністю стає неможливість напевне знати, чи буде світло й тепло завтра, наступного тижня або взимку. Суб'єктивне відчуття безпеки підривається суперечливими сигналами: з одного боку – офіційні запевнення у готовності до зими, з іншого – новини про масовані удари по енергетичній інфраструктурі, дефіцит потужностей і можливі тривалі відключення [1].

За таких умов формується стан хронічної напруги й «очікування удару»: навіть за наявності електроенергії людина живе з переживанням, що доступ до неї може бути будь-якої миті втрачений. Відчуття власного безсилля перед макросоціальними процесами (війна, руйнування інфраструктури) частково компенсується мікрорівнем контролю – накопиченням ліхтариків, павербанків, генераторів тощо. Ці дії виконують функцію тимчасової саморегуляції й зниження тривоги, проте не усувають її джерело, підтримуючи загальний фон напруженого очікування

Прояви та наслідки енергетичної тривожності в українському контексті

В українських реаліях енергетична тривожність виявляється як на індивідуальному, так і на колективному рівні. На побутовому рівні це можна побачити в поведінці людей під час сезонів масових відключень світла: постійне відстеження новин та графіків блекаутів, планування дня навколо «вікон» з електроенергією, відкладання важливих справ через страх, що в потрібний момент «вимкнуть світло». У сім'ях це проявляється у зростанні конфліктності через рахунки за комунальні послуги, суперечки щодо того, як економити

енергію, відчутті провини батьків за неможливість забезпечити дітям комфортні умови для навчання й відпочинку. Для дітей і підлітків енергетична тривожність поєднується з освітніми втратами: навчання при свічках, перервані дистанційні уроки, неможливість виконати завдання без інтернету й електронних пристроїв [2].

У поєднанні з досвідом війни ці чинники можуть сприяти емоційному вигоранню, апатії, відчуттю безперспективності, а також посиленню міграційних настроїв - бажанню виїхати туди, де енергетична ситуація є більш стабільною. Енергетична тривожність у такому разі стає не лише індивідуальною проблемою окремої людини чи сім'ї, а й чинником, що впливає на соціальну згуртованість, економічну активність і демографічні процеси в країні [6].

Висновки

Енергетична тривожність постає як специфічний соціально-психологічний феномен, що виникає на перетині об'єктивних умов енергетичної незахищеності та паливної бідності й суб'єктивного переживання загрози базовим умовам життя людини [3; 4; 5; 6]. Водночас усвідомлення енергетичної тривожності як нормальної реакції на ненормальні умови відкриває можливості для підтримки українців на різних рівнях.

На індивідуальному рівні важливими стають прості стратегії відновлення відчуття контролю: планування дій на випадок відключень, створення базових «резервів безпеки» (світло, тепло, вода), збереження щоденної рутини й турботи про тіло, обмеження надмірного споживання тривожних новин.

На рівні сім'ї та громади захисним чинником виступають взаємопідтримка, спільне обговорення планів на зиму, розподіл відповідальності, створення «острівців тепла» – місць, де можна зігрітися фізично й емоційно.

На макрорівні важливою є прозора комунікація держави щодо енергетичної ситуації та цільові програми підтримки вразливих груп [1; 2]. Таким чином, врахування енергетичної тривожності є необхідним не лише для аналізу наслідків енергетичної кризи, а й для розробки державної політики, програм психосоціальної підтримки та практики психологічної допомоги, спрямованих на зниження хронічної напруги й відновлення суб'єктивного відчуття безпеки.

Список використаних джерел

1. Як Україні пережити ще одну морозну зиму, коли Росія посилює атаки? // BBC News Україна. – 2025. 13 листоп. – URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cg7nm82r98go> (дата звернення: 18.11.2025).
2. Children in Ukraine face latest threat to their young lives – a freezing winter with limited power and essential services at risk // UNICEF Ukraine : офіц. сайт. – 2024. 25 Sept. – URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/press-release/freezing-threat-to-young-lives-in-ukraine> (дата звернення: 18.11.2025).
3. Hernández D. Understanding “energy insecurity” and why it matters to health // Social Science & Medicine. – 2016. – Vol. 167. – P. 1–10.

4. Boardman B. Fuel Poverty: From Cold Homes to Affordable Warmth. – London : Belhaven Press, 1991. – 267 p.
5. The Mental Health Impacts of Fuel Poverty: A Global Scoping Review / S. Khavandi et al. // International Journal of Public Health. – 2024. – Vol. 69. – Art. 1607459. – DOI: 10.3389/ijph.2024.1607459. (Примітка: Якщо авторів більше чотирьох, за ДСТУ опис зазвичай починається з назви, а автори вказуються за скісною рисою. Якщо вимоги не такі суворі, можна залишити ваш варіант з переліком усіх авторів).
6. Graff M., Aung T. W. Energy Insecurity and Mental Health Symptoms in US Adults // JAMA Network Open. DOI: 10.1001/jamanetworkopen.2025.39479.
7. Anxiety // MedlinePlus : National Library of Medicine. – 2023. 17 Oct. – URL: <https://medlineplus.gov/anxiety.html> (дата звернення: 18.11.2025).
8. Pihkala P. Climate Anxiety. – Helsinki : MIELI Mental Health Finland, 2019. – URL: https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/12/mieli_climate_anxiety_30_10_2019.pdf (дата звернення: 18.11.2025).
9. Maslow A. H. Motivation and Personality. – 3rd ed. – New York : Harper & Row, 1987. – 293 p.

Проаналізуйте динаміку змін у настроях українців щодо вступу країни до НАТО за останні 10-15 років. Як на вашу думку, такі зміни є наслідком внутрішніх процесів в Україні, чи вони головним чином відображають вплив зовнішніх факторів?

Тема інтеграції України до системи колективної безпеки НАТО сьогодні набула виняткового значення. Після 2014 року, коли Росія здійснила анексію Криму та розпочала війну на Донбасі, а особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року, питання гарантій безпеки стало для українців ключовим. Європейська архітектура безпеки зазнає серйозних трансформацій, і в цих умовах підтримка населенням курсу на НАТО є важливим фактором як для внутрішньої політики, так і для міжнародної легітимності держави. Водночас настрої українців не були статичними – вони суттєво змінювалися залежно від безпекової ситуації, дій політичної еліти та впливу зовнішніх гравців. Саме аналіз цих змін дозволяє краще зрозуміти природу суспільної підтримки НАТО і визначити, що більше впливає на позицію громадян – внутрішні процеси в Україні чи зовнішні чинники.

1. Ставлення українців до НАТО за останні 10–15 років змінювалося хвилеподібно (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка ставлення українців до НАТО у 2012-2025 рр. [1; 2; 3]

Рік	Підтримка вступу до НАТО	Контекст
2012	~13% – підтримували, 42% – за позаблоковий статус, 26% – за союз з РФ	Період стабільності, слабкий інтерес до НАТО.
2014 (травень– вересень)	Від 33% до 44%	Після анексії Криму й початку війни різко зросла підтримка.
2015–2017	44–47%	Формується стійка тенденція, але зберігається регіональний розрив.
2019	Понад 50%, закріплення курсу на НАТО в Конституції	Державна політика узгоджується з настроями суспільства.

2021	70–80% у разі референдуму	Зростання очікувань і підтримки інтеграції.
2022	До 89% після початку повномасштабної війни	Рекордний рівень довіри до НАТО як гарантії безпеки.
2023–2025	75–80% (стабільно високий показник)	Коливання залежать від перебігу війни та перспектив вступу.

2. Дані досліджень свідчать, що підтримка НАТО зростала в усіх регіонах, однак із суттєвою різницею: на Заході – понад 70%, у Центрі – понад 50%, тоді як на Півдні лише 25%, а на Сході – 32% [2]. Хоча з 2012 до 2016 року відбулося різке зростання прихильників НАТО навіть у традиційно скептичних регіонах, повного консенсусу в суспільстві немає й досі. Це створює ризик для майбутнього референдуму і підкреслює необхідність цілеспрямованої інформаційної політики.

3. Опитування показують, що більшість українців (86% прихильників) вважають членство в НАТО гарантією безпеки. До інших важливих мотивів належать:

- можливість зміцнити та модернізувати армію (33%);
- зростання міжнародного авторитету України (25%);
- доступ до спільних навчань і військової допомоги [2].

Варто відзначити, що настрої українців коливалися залежно від перебігу війни: у періоди успіхів армії підтримка НАТО зростала, у моменти затягування конфлікту – з’являлися сумніви.

4. Головні аргументи противників НАТО – побоювання втягування у військові дії Альянсу (44%), страх провокації Росії (28%), прихильність до позаблоковості (27%). Значна частина таких аргументів формувалася під впливом радянських і пострадянських пропагандистських наративів («НАТО – агресивний блок», «Нас там не чекають»). Інформаційні кампанії Росії та ІПСО протягом усіх років незалежності підривали довіру до НАТО. Водночас українці зізнаються у браку поінформованості: лише половина респондентів у 2017 році стверджувала, що знає щось про НАТО, тоді як понад третина прагнула отримати більше інформації [1; 2].

5. Вплив внутрішніх і зовнішніх чинників. Зовнішні чинники: військова агресія Росії, допомога НАТО та країн Заходу, міжнародна реакція на війну. Саме вони стали каталізатором різкого зростання підтримки. Внутрішні чинники: зміцнення національної ідентичності після Майдану, закріплення курсу в Конституції, формування сильної армії, а також психологічний фактор війни (відчуття небезпеки, втрати, втоми). Разом ці чинники взаємодіють: зовнішні події запускають зміни, а внутрішні процеси визначають, наскільки стійкими вони будуть.

Аналіз динаміки ставлення українців до НАТО у 2012–2025 роках свідчить про фундаментальну трансформацію суспільних настроїв. Від незначної підтримки на рівні 13% у 2012 році українці прийшли до абсолютної більшості у 2022–2025 роках. Ці зміни пояснюються насамперед зовнішніми чинниками – військовою агресією Росії, що примусила українців переоцінити роль НАТО як єдиної реально дієвої системи колективної безпеки. Водночас внутрішні фактори – зростання національної ідентичності, модернізація армії, закріплення євроатлантичного курсу на законодавчому рівні – забезпечили сталість цієї підтримки. Незважаючи на високий загальний рівень довіри до НАТО, в суспільстві досі існують регіональні та інформаційні виклики. Подолання цих бар'єрів потребує ефективної комунікаційної політики, спрямованої на підвищення рівня поінформованості та розвінчання стереотипів. Таким чином, архітектура європейської безпеки у XXI столітті великою мірою залежить від готовності українського суспільства підтримувати курс на НАТО. І саме поєднання внутрішніх і зовнішніх факторів пояснює, чому сьогодні ця підтримка стала історично високою.

Список використаних джерел

1. Фахурдінова М. Переваги від НАТО: чим небезпечна для України відмова від курсу на вступ до Альянсу [Електронний ресурс]. Реанімаційний пакет реформ. 2023. Режим доступу: <https://rpr.org.ua/news/perevahy-vid-nato-chym-nebezpechna-dlia-ukrainy-vidmova-vid-kursu-na-vstup-do-aliansu/>

2. Кермач Р. Ставлення українців до НАТО: актуальні тенденції, приховані мотивації та завдання на майбутнє. Громадська думка: інформаційно-аналітичне видання. 2017. № 30. С. 3–15.

3. Київський міжнародний інститут соціології. Виміри ставлення до ЄС і НАТО та ставлення до США [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1468&page=11>

Як змінилося емоційне сприйняття мігрантів та біженців у Європі за останні 10–15 років?

Аналіз актуальності теми

За останнє десятиліття Європа пережила кілька великих хвиль міграції, які помітно вплинули на суспільні настрої, політичні дискусії та міжкультурні взаємини. Спочатку світ уважно стежив за наслідками війни в Сирії та подіями «міграційної кризи» 2015 року (1). Пізніше Європейський Союз зіткнувся з новими викликами - конфліктами в Афганістані, зміною міграційних маршрутів через Середземне море (2), а з 2022 року одним із найбільших переміщень людей у новітній історії через повномасштабну війну Росії проти України (3).

На тлі цих подій емоційне ставлення європейців до мігрантів стало неоднорідним і часом суперечливим. З одного боку, у багатьох країнах зросла солідарність та підтримка людей, які тікають від війни та переслідувань. З іншого - посилюються страхи, пов'язані з безпекою, культурними відмінностями та конкуренцією за ресурси (4).

Вивчення емоційного сприйняття біженців важливе не лише для розуміння настроїв у Європі, а й для формування ефективних соціальних політик, уникнення конфліктів, розвитку міжкультурного діалогу та підтримки людей, які пережили травматичний досвід. Саме тому дана тема зберігає високу актуальність і потребує всебічного аналізу.

Есе: Як змінилося емоційне сприйняття мігрантів та біженців у Європі

Якщо порівняти настрої європейців сьогодні і п'ятнадцять років тому, можна помітити, що емоційне ставлення до мігрантів пережило кілька хвиль. На початку 2010-х ця тема була майже технічною: вона рідко викликала гострі емоції за межами країн з тривалою міграційною історією. Ситуація різко змінилася у 2015 році, коли сотні тисяч людей прибули до Європи (1). Тоді суспільство

розділилося між сильним поривом допомогти та відчутним страхом перед масштабами нової реальності.

Образ біженця у медіа тієї пори був подвійним. З одного боку, європейці бачили кадри родин, що тікали від війни, і це викликало співчуття. З іншого - масові маршрути через Балкани сприймалися як щось загрозливе та неконтрольоване (5). Чимало людей уперше зіткнулися з міграцією не як із статистичним явищем, а як із великою людською драмою.

Після терактів у Парижі, Брюсселі та Берліні частина суспільства почала пов'язувати міграцію з ризиками безпеки, хоча прямий зв'язок у дослідженнях не підтверджувався (7). Політики, які апелювали до страхів, швидко набрали популярності, що вплинуло на настрої у цілій низці країн Центральної та Східної Європи.

Новий етап емоційного сприйняття почався у 2022 році. Європейці зустріли українських біженців із безпрецедентним рівнем емпатії та готовністю допомагати (3, 8). У перші місяці були зафіксовані рекордні показники солідарності, а медіа акцентували на спільних цінностях і близькості досвіду.

Водночас у 2023 році багато країн відчули поступове повернення тривоги, пов'язаної з економічним тиском, інфляцією та втомою від тривалості війни (10). Це створило складне поле емоцій - від співчуття до обережності.

У результаті сьогоденне сприйняття мігрантів у Європі неможливо звести до одного настрою. Воно складається з різних шарів: гуманності, страхів, втоми та прагнення знайти баланс. Європа поступово усвідомлює, що міграція стала постійною частиною сучасного життя, і саме від емоційних реакцій суспільства залежить успішність інтеграції та стабільність у майбутньому.

Список використаних джерел

1. UNHCR. Global Trends: Forced Displacement 2015–2023. <https://www.unhcr.org/global-trends>
2. IOM. World Migration Report 2024. <https://worldmigrationreport.iom.int>
3. UNHCR Operational Data Portal — Ukraine Refugee Situation. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
4. The Guardian. Europe's shifting attitudes on migration. <https://www.theguardian.com/world/migration>
5. BBC News. Migrant crisis: Key events

Як енергетична криза впливає на психологічне відчуття стабільності та безпеки громадян?

Енергетична криза в Україні, що триває з 2022 року через систематичні атаки на інфраструктуру, стала серйозним викликом для психічного здоров'я населення. У пікові періоди 2024–2025 рр. дефіцит електроенергії сягав 30–35 % [4]. За даними КМІС (листопад 2024), 68 % українців вважають відключення світла одним із трьох головних стресових факторів повсякденного життя [2]. Тому тема впливу енергокризи на відчуття стабільності та безпеки є надзвичайно актуальною.

Енергетична криза стала для мільйонів українців постійним джерелом психологічної невизначеності. Коли світло, тепло й вода можуть зникнути будь-якої миті, руйнується базове відчуття передбачуваності світу та контролю над повсякденним життям.

За теорією самодетермінації, людина має три базові психологічні потреби: автономію, компетентність і зв'язаність [6]. Енергокриза прямо порушує дві з них – компетентність і передбачуваність середовища. Енергетична криза прямо атакує ці потреби: людина втрачає контроль над найпростішими речами – теплом, світлом, зв'язком із близькими. Дослідження 2023–2024 рр. показало: 42 % респондентів гірше сплять і 37 % відчувають панічні атаки саме в момент вимкнення світла [1]. 77 % українців повідомляють про постійний стрес і нервозність через блекауту [5].

Енергетична криза руйнує онтологічну безпеку – базове переконання, що світ передбачуваний і стабільний. Коли графік відключень змінюється щотижня, а люди сплять у одязі з ліхтариком біля ліжка, формується хронічний стан «підвішеної тривоги». Особливо вразливими є діти, жінки та малозабезпечені верстви. Жінки частіше беруть на себе турботу про родину і відчувають сильніше безсилля через неможливість забезпечити базовий комфорт удома [3]. Багато матерів повідомляють, що вимушені щоночі пояснювати дітям, чому знову темно і холодно, що посилює дитячу тривогу й відчуття безпорадності батьків. До 9,6 млн українців у 2024 році перебували в зоні високого ризику психічних розладів через комбінацію війни та енергетичних обмежень.

Водночас криза стимулює адаптивні механізми: сусідські чати, генератори, сонячні панелі частково повертають відчуття контролю. Проте для більшості населення такі рішення залишаються недоступними, що посилює соціальну нерівність і хронічну тривогу. Люди, які не можуть дозволити собі альтернативні джерела енергії, відчувають себе покинутими державою і суспільством, що ще більше підриває довіру до інститутів.

Отже, енергетична криза є потужним психологічним стресором, який руйнує базове відчуття стабільності та безпеки. Вона діє безпосередньо (холод і темрява) і опосередковано – через непередбачуваність і втрату контролю. У довгостроковій перспективі це може призвести до зростання депресії та тривожних розладів. Водночас криза відкриває можливості для розвитку нових копінг-стратегій і солідарності – за умови вчасної психологічної та соціальної підтримки населення.

Список використаної літератури

1. Інститут психічного здоров'я УКУ. Вплив тривалих відключень електроенергії на психічне здоров'я українців: результати моніторингового дослідження 2023–2024 рр. Львів, 2024. 38 с. URL: <https://howareu.com/storage/app/media/Posibnuki/2024-06-06%20ЦМ%20версія%202.0.pdf>
2. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС). Суспільно-політичні настрої населення України: листопад 2024. Київ, 2024. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1472>
3. UN Women Україна. Дослідження «Гендерний вимір енергетичної кризи в Україні: шляхи до стійкості». Київ, 2025. URL: <https://ukraine.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/04/doslidzhennya-hendernyy-vymir-enerhetychnoyi-kryzy-v-ukrayini-shlyakhy-do-stiykosti>
4. Міністерство енергетики України. Звіти про стан енергетичної системи 2024–2025 опалювальний сезон. URL: <https://www.minenergo.gov.ua>
5. Gradus Research. Психічне здоров'я українців під час війни та енергетичної кризи (хвиля 2024). URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/mental-health-and-attitudes-ukrainians-towards-psychological-assistance-during-war/>
6. Deci E. L., Ryan R. M. Self-determination theory // Handbook of theories of social psychology / P. Van Lange, A. Kruglanski, E. Higgins (Eds.). London: Sage, 2021. P. 416–436.

Сьогодні не всі країни Євросоюзу приєдналися до Спільної декларації G7 щодо підтримки України. Серед них немає навіть тих країн, які активно підтримують нас в інших питаннях. Як ви думаєте, чому?

Європейський Союз є стратегічним партнером України у війні проти російської агресії. Водночас не всі країни ЄС приєдналися до Спільної декларації G7 щодо підтримки України. Це викликає питання, адже навіть ті держави, які на практиці допомагають Україні, не завжди готові підтримати політичний документ. Причини такого явища варто розглянути детальніше.

1. Деякі країни ЄС зберігають вразливість до рішень, які можуть спровокувати відповідь Москви. Прикладом є Угорщина, яка часто блокує антиросійські ініціативи. Прем'єр-міністр Віктор Орбан неодноразово заявляв про необхідність переговорів з Кремлем і виступав проти жорстких формулювань у спільних документах [1]. Така позиція пов'язана з енергетичною залежністю та прагненням уникнути економічних втрат.

2. У деяких країнах тема підтримки України є предметом внутрішніх суперечок. Політичні еліти змушені враховувати позицію електорату, який може бути більш обережним чи навіть скептичним щодо антиросійських кроків. Тому уряди не завжди йдуть на ризик підписання політично гострих декларацій, навіть якщо на практичному рівні вони підтримують Київ.

3. Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС (CFSP) функціонує за принципом консенсусу, що робить її вразливою до блокування. Дослідження вказують, що брак гнучкості CFSP неодноразово гальмував ухвалення оперативних рішень у кризових ситуаціях [2]. Відмова кількох держав приєднуватися до декларації G7 є прямим проявом цих інституційних слабкостей.

4. Частина країн боїться, що надмірно жорсткі декларації можуть спровокувати Кремль до відповідних кроків – від обмеження постачання

енергоносіїв до кібератак. Це стимулює деяких членів ЄС до стриманішої позиції. Водночас у європейських дослідженнях підкреслюється, що після початку війни проти України окремі держави посилили прагнення до стратегічної автономії, щоб залишити простір для власних маневрів [3].

5. ЄС, як і країни G7, діє не лише у межах українського питання. Інші міжнародні кризи — на Близькому Сході чи в Азії — також вимагають уваги і ресурсів. Саме тому деякі країни воліють уникати декларацій, які занадто концентрують їхню зовнішню політику навколо України, адже це може послабити їхню позицію у вирішенні інших глобальних питань.

Таким чином, відмова окремих країн ЄС від приєднання до декларації G7 не означає браку підтримки України. Вона радше відображає різноманіття національних інтересів, політичних балансів та інституційних обмежень у самому Євросоюзі. Україні важливо враховувати ці фактори у дипломатії, пропонуючи механізми, що зменшують ризики для партнерів і водночас зміцнюють єдність у спільному протистоянні агресії.

Список використаної літератури

1. Reuters. Hungary's Orban pushes direct Russia talks, opposes EU summit declaration. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/hungarys-orban-pushes-direct-russia-talks-opposes-eu-summit-declaration-2025-03-01/>
2. How the war in Ukraine has transformed the EU's Common Foreign and Security Policy (CFSP). Yearbook of European Law. URL: <https://academic.oup.com/yel/advance-article/doi/10.1093/yel/yeaf003/8112000>
3. EU Strategic Autonomy after the Russian Invasion of Ukraine. Journal of Common Market Studies. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.13527>

У чому причина піднесення тоталітарних і авторитарних режимів у 1920-1930-і рр?

У 1920-1930-х роках у багатьох країнах світу відбулося різке зростання тоталітарних і авторитарних режимів. Це явище було не випадковим, а стало наслідком поєднання економічних труднощів, політичної нестабільності та суспільних трансформацій.

1. Однією з ключових причин став економічний колапс, спричинений наслідками Першої світової війни та Великою депресією. Занепад промисловості, масове безробіття і зростання бідності підривали довіру громадян до демократичних урядів, які не могли стабілізувати ситуацію. У таких умовах авторитарні сили обіцяли швидке «наведення порядку» і відродження економіки, що робило їх привабливими для великих соціальних груп [1].

2. Не менш важливою причиною було послаблення або нерозвиненість демократичних інститутів. Парламенти часто не могли сформувати стабільні коаліції, а політичні партії були фрагментовані. Це спричиняло втрату керованості державою. Авторитарні рухи використовували цю слабкість, пропонуючи сильну централізовану владу як альтернативу «хаосу демократії» [2].

3. У багатьох країнах посилилися націоналістичні настрої та реваншистські ідеї. Принижений статус Німеччини після Версальського договору, незадоволення Італії результатами війни та страх перед комунізмом у Східній Європі створили сприятливі умови для режимів, які обіцяли «повернути велич нації». Це сприяло зростанню підтримки фашистських і націоналістичних лідерів [1].

4. Важливу роль відіграв розвиток масової пропаганди та нових технологій комунікації. Радіо, кіно і друковані ЗМІ дозволили авторитарним режимам формувати суспільні настрої, контролювати інформацію та швидко мобілізувати населення. В Італії, Німеччині та СРСР пропаганда стала основним інструментом політичного контролю, що сприяло зміцненню тоталітарних структур [3].

5. Додатковим чинником стала слабкість міжнародних інституцій, насамперед Ліги Націй. Вона не змогла запобігти росту політичного радикалізму, а демократичні держави обирали політику умиротворення, сподіваючись уникнути нової війни. Відсутність зовнішнього стримування дозволила авторитарним лідерам діяти безкарно й швидко концентрувати владу [2].

Таким чином, піднесення тоталітарних і авторитарних режимів у 1920-1930-х роках було результатом кризи демократії, економічного колапсу, національних травм, розвитку пропаганди та міжнародної безконтрольності. Це комплексне

поєднання факторів створило умови, у яких суспільства були готові відмовитися від демократичних цінностей заради стабільності і національної єдності.

Список використаної літератури

1. Britannica. Fascism – Political ideology. URL: <https://www.britannica.com/topic/fascism>
2. United States Holocaust Memorial Museum. The Aftermath of World War I and the Rise of Nazism. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/the-aftermath-of-world-war-i-and-the-rise-of-nazism>
3. History.com. Totalitarianism. URL: <https://www.history.com/topics/world-history/totalitarianism>

Як міжнародні економічні санкції впливають на безпекову стабільність країн?

Міжнародні економічні санкції є одним з основних інструментів впливу на держави, які порушують норми міжнародного права або становлять загрозу регіональній безпеці. Їхній вплив не обмежується суто економічною сферою. Санкції здатні суттєво змінювати внутрішньополітичну ситуацію, рівень конфліктності та безпекове середовище країни.

1. Одним із найважливіших наслідків санкцій є створення економічного тиску, який зменшує можливості держави фінансувати військові дії або агресивну зовнішню політику. Дослідження показують, що обмеження на торгівлю, фінансові операції та експорт технологій суттєво ускладнюють розробку озброєння і знижують здатність держави підтримувати тривалі конфлікти [1]. Це може стримувати агресора і, відповідно, підвищувати загальну безпекову стабільність регіону.

2. Водночас санкції здатні впливати на внутрішню політичну ситуацію. У деяких випадках вони стимулюють тиск суспільства на владу з вимогою змінити політику, що у підсумку може сприяти деескалації конфліктів. Однак інколи режим, навпаки, використовує санкції як інструмент пропаганди, звинувачуючи зовнішні сили у всіх економічних проблемах і зміцнюючи контроль над населенням. Це робить ефективність санкцій залежною від політичної структури конкретної країни [2].

3. Санкції впливають і на регіональну безпеку через перерозподіл економічних потоків. Обмеження торгівлі змушують ізольовані держави шукати нових партнерів, інколи серед інших авторитарних режимів. Це формує

альтернативні економічні та політичні союзи, які можуть посилювати напруженість і поглиблювати глобальну поляризацію [3]. Таким чином, санкції здатні як стримувати конфлікти, так і створювати нові лінії поділу.

4. Економічний тиск безпосередньо впливає на обороноздатність держави. Обмеження доступу до високотехнологічних компонентів, нафтогазового обладнання чи фінансових інструментів робить армію менш конкурентоспроможною. У випадку з росією санкції скоротили можливості виробляти сучасні ракети та дрони, що підтверджено західними дослідженнями. Зниження військового потенціалу такої держави позитивно позначається на безпеці сусідніх країн.

5. Проте санкції можуть мати й непрямі негативні наслідки для безпеки. Різке погіршення економіки інколи провокує соціальну нестабільність, зростання криміналу або посилення тіньових схем. У деяких випадках це робить державу більш непередбачуваною у зовнішній політиці. Тому експерти наголошують, що санкції є ефективними лише тоді, коли поєднуються з дипломатичними інструментами і чіткою стратегією виходу з кризи [2].

Отже, міжнародні економічні санкції є багатогранним інструментом, що здатний як зміцнювати безпекову стабільність, так і створювати нові виклики. Їхній вплив залежить від характеру політичного режиму, структури економіки та міжнародного контексту. Тому санкції потребують продуманого застосування і комплексної підтримки з боку політичних та дипломатичних механізмів.

Список використаної літератури

1. Council on Foreign Relations. What Are Economic Sanctions. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economic-sanctions>
2. Carnegie Endowment for International Peace. The Real Impact of Sanctions. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/08/11/real-impact-of-sanctions-pub-85153>
3. Chatham House. Sanctions and their impact on global security. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/02/sanctions-andir-impact-global-security>

Європейська безпека і Україна: можливий шлях послабити виклики і загрози (проект інформаційної кампанії)

Після російського вторгнення в Україну європейська безпека стала справою першочергової значущості для Європейського Союзу та всього континенту. Підтримка України з боку ЄС виходить за рамки економічної та гуманітарної допомоги, охоплюючи узгоджені безпекові зобов'язання, оборонну допомогу та підтримку інформаційної стійкості. Європейська політика підтримки реалізується через різноманітні інструменти, включно з фінансовою підтримкою в межах Ukraine Facility, політичними заявами та безпековими зобов'язаннями, які формалізують координацію між сторонами. Ці механізми вже закріплені у документах ЄС та спільних заявах, виданих після самітів [1; 2].

Попри це, суспільна довіра до спільної безпекової політики в Україні та деяких країнах-членах ЄС залишається неоднорідною. Це частково пов'язано з інформаційними викликами, бо від ЄС очікують багато, однак немає чіткого розуміння форм і меж безпекових гарантій. Також поширюються твердження про нерівну або занадто повільну реакцію Заходу. Паралельно з цим Росія продовжує проводити інформаційні операції, щоб підірвати довіру до підтримки України. Хоча EEAS та інші інституції вже впроваджують програми підтримки інформаційної стійкості, існує нагальна потреба в комунікаційних кампаніях, націлених на зміцнення практичної довіри до конкретних заходів безпеки [3; 4].

Серед невирішених питань можна назвати відсутність єдиної комунікації, адаптованої до різних аудиторій, яка б пояснювала механізми безпекових зобов'язань. Також бракує чітких часових рамок, тобто громадяни не знають, коли і як саме реалізуються наслідки політики. Крім того, слабка інтеграція громадянського сектору та регіональних медіа у формування повідомлень послаблює локальну легітимність [5]. З огляду на ці прогалини, розробка

інформаційної кампанії, яка зосереджуватиметься на підвищенні довіри через відкритість, адаптованість і підзвітність, є дуже важливою.

Мета роботи полягає в тому, щоб розробити обґрунтування для інформаційної кампанії, спрямованої на збільшення довіри до спільної безпекової політики ЄС-Україна, на основі принципів прозорості, локальної значущості та участі суспільства.

Слід почати з того, що довіра до інституцій залежить не тільки від рішень, прийнятих на високому рівні, але і від того, як ці рішення сприймаються через повсякденну комунікацію. У контексті безпеки важливо, щоб громадяни усвідомлювали практичні наслідки політики: які ресурси, гарантії чи алгоритми співпраці будуть використані та за яких умов. В Україні вже існує високий рівень інформаційної мобілізації, проте саме через брак регулярного та конкретного інформування про дії ЄС у сфері оборони виникають сумніви та розбіжності в інформаційному полі.

Які принципи має враховувати кампанія? Насамперед, точність і конкретика, оскільки кожне повідомлення має пояснювати не абстрактні цінності, а цілком реальні інструменти (наприклад, постачання систем ППО, освітні програми, механізми фінансування відновлення, правові рамки). По-друге, різноманітність форматів і локалізація: основні повідомлення мають транслюватися через регіональні медіа та лідерів думок з урахуванням мовних, культурних і професійних особливостей аудиторії. По-третє, залучення: громадські платформи й місцеві форуми повинні відігравати роль зворотного зв'язку, що сприятиме підзвітності та зменшить ризик сприйняття інформації як нав'язаної згори. EEAS та інші установи вже фінансують програми з підтримки обізнаності; логічним продовженням цього є адресні кампанії, які пояснюють практичні етапи співробітництва у сфері безпеки [6].

Основні складові проекту:

1) Серія регіональних інформаційних блоків Що ЄС робить для вашої безпеки – короткі матеріали (факти й приклади), які показують конкретні механізми підтримки.

2) Платформа з відкритими даними про допомогу в безпеці – інтерактивні карти й хронологія з джерелами фінансування, видами допомоги та контактами відповідальних органів.

3) Кампанія за участю колишніх військових та експертів – історії практичної співпраці та спільні публічні обговорення.

4) Мережа місцевих послів довіри – журналісти, представники організацій громадянського суспільства та місцеві лідери думок, які отримують інформацію з перших рук і адаптують її для своєї аудиторії.

Очікувані результати включають краще розуміння механізмів спільної безпекової політики серед цільових груп (молодь 18–35 років, підприємці, регіональні еліти), підвищення довіри до рішень інституцій та ослаблення впливу дезінформації завдяки посиленню місцевої комунікаційної мережі. Такі дії мають сприяти не лише кращому сприйняттю політики, а й результативнішому здійсненню практичних заходів – від перевезень до реформування інститутів безпеки. Для ретельної реалізації потрібна міжінституційна взаємодія й вимірювані показники успішності: охоплення, рівень довіри (за результатами опитувань), кількість неправдивої інформації, спростованої завдяки перевірці фактів, та рівень місцевої участі.

Отже, довіра до спільної безпекової політики ЄС-Україна – це не лише політичне питання, а процес налагодження прозорості комунікації між органами влади та громадянами. Інформаційна кампанія, яка поєднує конкретність, локальний підхід і залучення суспільства, може стати інструментом зменшення загроз, пов'язаних із дезінформацією, і зміцнення фактичної співпраці у сфері безпеки.

Список використаних джерел

1. European Commission. EU-Ukraine factsheet 2024. [Electronic resource] — URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/39f9e2c3-710a-4972-973b-2281f15286c1_en (дата звернення: 9.03.2026).

2. Council of the European Union. Joint statement following the 24th EU-Ukraine Summit, 3 Feb 2023. [Electronic resource]. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/02/03/joint-statement-following-the-24th-eu-ukraine-summit/> (дата звернення: 9.03.2026).

3. Office of the President of Ukraine. Joint security commitments between Ukraine and the EU, 27 Jun 2024. [Electronic resource]. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/spilni-bezpekovi-zobovyazannya-mizh-ukrayinoyu-ta-yevropejsk-91801> (дата звернення: 9.03.2026).

4. European External Action Service (EEAS). EU support to information resilience in Ukraine. [Electronic resource]. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-support-information-resilience-ukraine_en (дата звернення: 10.03.2026).

5. Government of Ukraine. Report on implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU for 2024 (pdf). (2024). [Electronic resource]. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-Ugoda-pro-asotsiatsiyu-EN.pdf> (дата звернення: 10.03.2026).

6. Razumkov Centre. The EU-Ukraine security partnership: status and prospects / Razumkov Centre, 2021. Київ, 2021. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_eu_ukraine_security.pdf (дата звернення: 10.03.2026).

Еволюція відносин Європейського Союзу та США. чому Д. Трамп підтримав Brexit? Чи може це вважатися втручанням у внутрішні справи ЄС? Чому?

У коло інтересів сучасної науки про міжнародні відносини увійшли дослідження ключових подій та діяльності впливових лідерів, які визначили геополітичний ландшафт провідних трансатлантичних гравців – Європейського Союзу (ЄС) та Сполучених Штатів Америки (США). Серед таких фігур особливе місце посідає Дональд Трамп, 45-й та 47-й президент США, чия політика радикально вплинула на глобальний порядок.

Відносини між Європейським Союзом та Сполученими Штатами Америки протягом десятиліть вважалися «золотим стандартом» стратегічного партнерства, заснованого на спільних ліберальних цінностях та економічній взаємозалежності. Проте прихід до влади президента США Дональда Трампа став каталізатором найглибшої кризи в історії трансатлантичної єдності. Найбільш резонансним проявом цієї зміни стала відкрита підтримка Трампом виходу Великої Британії зі складу ЄС під назвою Brexit.

Дослідження цієї теми в контексті міжнародних відносин дає змогу зрозуміти сутність підтримки Трампом Brexit (2016–2020), оцінити її як потенційне втручання у справи ЄС та проаналізувати суспільно-політичні, економічні й дипломатичні наслідки цього втручання для Європи.

Процес Brexit припав на період президентства трьох очільників США – Барака Обами, Дональда Трампа та Джо Байдена. Їхні політичні орієнтири, а також підходи правлячих еліт, які вони представляли, суттєво вплинули на формування позиції США щодо виходу Великої Британії з Європейського Союзу. Водночас, попри ідеологічні розбіжності між Демократичною та Республіканською партіями, у ставленні до Brexit простежуються певні спільні підходи. Вони відображають більш глибокі стратегічні інтереси Сполучених Штатів, які залишаються відносно сталими незалежно від зміни політичного керівництва.

Сприйняття Brexit Сполученими Штатами Америки формувалося під впливом низки чинників, серед яких важливу роль відігравали традиційно тісні відносини між США та Великою Британією. Це партнерство історично розглядається як одна з опор західного світового порядку, підтвердженням якого, зокрема, є підписання у 2021 році Нової Атлантичної хартії. Для Вашингтона Лондон тривалий час був не лише найближчим союзником, а й важливим способом впливу на європейську політику, адже підходи обох держав у сфері безпеки, економіки та міжнародних відносин здебільшого збігалися.

Завдяки «особливим відносинам» із США Велика Британія фактично виконувала роль посередника між Вашингтоном і Європейським Союзом. Її членство в ЄС дозволяло американській стороні опосередковано впливати на формування європейської зовнішньої політики, безпекових стратегій та важливих економічних рішень. Наприклад, Лондон часто підтримував орієнтацію європейської оборонної політики на структури НАТО, стримуючи спроби перетворення ЄС на автономний геополітичний центр сили, незалежний від США. Крім того, Велика Британія сприяла просуванню рішень, вигідних для американських економічних інтересів, зокрема у сфері цифрового ринку та регулювання даних [3, с. 62].

Після виходу Великої Британії з ЄС у США виникли серйозні побоювання щодо можливого порушення балансу сил у Європі. Раніше цей баланс значною мірою тримався на взаємодії трьох ключових держав – Німеччини, Франції та Великої Британії, причому Лондон часто розглядався як протизвага зростаючому впливу Берліна. Brexit, відповідно, відкривав шлях до посилення позицій Німеччини, що не повністю відповідало стратегічним інтересам США.

Також існували економічні ризики: у Вашингтоні побоювалися, що ЄС після Brexit може стати більш протекціоністським, що негативно вплине на американські компанії, особливо ті, які використовували британський ринок як «вхід» до єдиного європейського простору. Саме тому адміністрація Барак Обама виступала проти Brexit [4, с. 31].

Сам Дональд Трамп сприймав Brexit як позитивне явище. Він розглядав його як відмову від глобалізації, спосіб послаблення ЄС і вигідну можливість посилити двосторонні відносини США з Великою Британією. Його адміністрація також вважала ЄС інструментом посилення впливу Німеччини, тому підтримка Brexit вписувалася у ширшу стратегію протидії цьому впливу [2, с. 40].

Brexit суттєво змінював ситуацію: вихід Великої Британії з ЄС означав втрату для США важливого інструменту впливу всередині європейських інституцій, а також послаблення ролі Лондона як «мосту» між Європою та Північною Америкою [5, с. 2]. Саме в цьому контексті позиція Дональда Трампа виглядає на перший погляд суперечливою: попри те, що Brexit зменшував американський вплив у ЄС, він водночас відкривав нові можливості для двостороннього співробітництва між США та Великою Британією. Трамп розглядав Лондон поза межами ЄС як більш гнучкого партнера, з яким можна швидше укласти вигідні торгівельні угоди та посилювати політичну координацію [1].

Таким чином, підтримка Трампом Brexit пояснюється не лише прихильністю до ідеї національного суверенітету, але й прагненням перебудувати формат трансатлантичних відносин у більш вигідному для США двосторонньому вимірі. У цьому сенсі його позиція відображала зміну підходу: від впливу через багатосторонні інституції до прямішої взаємодії з окремими державами, а саме Великою Британією.

Отже, можна зробити висновок, що підтримка Дональдом Трампом Brexit була зумовлена не випадковими політичними симпатіями, а чітким поєднанням ідеологічних переконань і прагматичних інтересів США. З одного боку, це відповідало його курсу на національний суверенітет і критику глобалізації, а з іншого — відкривало можливість послабити Європейський Союз як конкурента та переорієнтувати трансатлантичні відносини на вигідніший двосторонній формат із Великою Британією. Водночас така позиція, хоча й не

супроводжувалася прямими інструментами впливу, може розглядатися як форма непрямого політичного втручання, оскільки публічна підтримка виходу держави з інтеграційного об'єднання об'єктивно впливає на внутрішні процеси та баланс сил у межах цього об'єднання.

Список використаних джерел

1. Грубінко А. В., Мартинов А. Ю. Європейський Союз після Brexit: продовження історії : монографія. Тернопіль-Київ, 2021. 258 с.
2. Мирончук В. Ф. Відносини між ЄС та США за президентства Д. Трампа : магістерська робота. Острог, 2020. 95 с.
3. Солдатова Д. Л., Прихненко М. І. Brexit та особливі відносини між США та Великою Британією. Кваліфікаційні магістерські роботи. 2020. С. 62–65.
4. Солдатова Д. Л. Brexit та особливі відносини між США та Великою Британією : магістерська робота. Вінниця, 2022. 86 с.
5. Шаров О. М. Brexit: «плюси» та «мінуси» для глобальної геоекономіки. 2019. С. 1–6.

Подолання глобальної продовольчої кризи 2022 внаслідок військових дій. Які регіони світу найбільше постраждали від глобальної продовольчої кризи через військові конфлікти?

Глобальна продовольча безпека сьогодні все більше пов'язується із загальною стабільністю у світі, оскільки вона залежить не тільки від сільського господарства, а й від економічних і політичних факторів. У наукових роботах часто наголошується, що проблема полягає не лише у тому, скільки продуктів виробляється, а у тому, чи мають люди до них доступ і наскільки стабільно вони постачаються. Також підкреслюється, що сучасні продовольчі системи досить чутливі до зовнішніх змін, особливо до військових конфліктів і порушень у міжнародній торгівлі [1; 2].

Події 2022 року добре це показали. Війна в Україні вплинула не тільки на саму країну, а й на світові ринки продовольства. До початку повномасштабних бойових дій Україна та Росія були важливими постачальниками зерна, тому скорочення їхнього експорту одразу відчули інші країни [5]. Проблеми з виробництвом, блокування портів і складнощі з перевезенням призвели до того, що на ринку стало менше продукції. У звітах FAO зазначається, що це спричинило різке зростання цін на зерно та інші базові продукти [1]. У той же час Світовий банк звертає увагу на те, що головна проблема полягає не тільки у

нестачі продуктів, а у тому, що вони стали менш доступними для населення через подорожчання і зниження доходів [2].

Особливо помітною стала різниця між регіонами. Наприклад, Північна Африка значною мірою залежить від імпорту зерна, тому скорочення поставок одразу вплинуло на внутрішні ціни. У таких країнах, як Єгипет, Туніс і Лівія, це призвело до подорожчання хліба та інших основних продуктів [2]. Оскільки витрати на їжу займають значну частину бюджету, це відчутно впливає на рівень життя. У звітах ООН зазначається, що подібні ситуації можуть викликати соціальну напруженість і навіть політичні проблеми [4].

У країнах Субсахарської Африки ситуація ще складніша. Там продовольча проблема існувала і раніше, але криза 2022 року значно її загострила. За даними Всесвітньої продовольчої програми, у таких країнах, як Сомалі, Ефіопія та Судан, велика частина населення вже перебувала у складному становищі [3]. До цього додаються низький рівень розвитку сільського господарства, конфлікти та слабкі державні інституції. Також важливу роль відіграють кліматичні умови, наприклад посухи, які зменшують врожай. У результаті навіть незначні зміни на світових ринках можуть призводити до дуже серйозних наслідків.

Близький Схід має іншу, але також складну ситуацію. Тут велике значення має політична нестабільність. У таких країнах, як Ліван, Сирія та Ємен, імпорт продовольства є необхідним, але через внутрішні проблеми держави не можуть ефективно реагувати на зростання цін і перебої у постачанні [4]. Це ускладнює забезпечення населення продуктами і погіршує загальну ситуацію.

У Південній Азії наслідки кризи виглядають інакше. Хоча такі країни, як Індія, Пакистан і Бангладеш, мають власне виробництво, вони все одно залежать від світових ринків. Тут основною проблемою стало зростання цін і інфляція, що вплинуло на можливості людей купувати продукти [2]. Тобто продовольство є, але не всі можуть собі його дозволити.

Якщо порівнювати ці регіони, можна побачити, що найбільше постраждали ті країни, де поєднуються кілька проблем одночасно: залежність від імпорту, слабка економіка та політична нестабільність. Саме це робить їх більш вразливими до будь-яких змін на світових ринках. У той же час країни з більш розвиненою економікою мають більше можливостей адаптуватися до таких ситуацій.

Події 2022 року показали, що продовольча криза виникає не лише через один фактор, а через поєднання сукупності різних проблем. Найбільше постраждали регіони, які вже мали складну економічну та політичну ситуацію, зокрема Субсахарська Африка, Близький Схід і Північна Африка. Це свідчить про те, що важливим є не тільки наявність ресурсів, а й здатність ефективно ними користуватися. Тому для зменшення наслідків подібних криз важливо розвивати власне виробництво, зменшувати залежність від імпорту та підвищувати стійкість економіки до зовнішніх змін.

Список використаних джерел

1. Food and Agriculture Organization of the United Nations. *The State of Food Security and Nutrition in the World 2022*. Rome: FAO, 2022.: <https://www.fao.org/publications/sofi/2022/en/>
2. World Bank. *Food Security Update*. Washington, DC: World Bank, 2022.: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update>
3. World Food Programme. *Global Report on Food Crises 2022*. Rome: WFP, 2022.: <https://www.wfp.org/publications/global-report-food-crises-2022>
4. United Nations. *Global Impact of the War in Ukraine on Food, Energy and Finance Systems*. New York: UN, 2022.: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_on_global_impact_of_war_in_ukraine.pdf (дата звернення: 21.04.2026).
5. Laborde D., Mamun A., Martin W., Piñeiro V. *The impacts of the Ukraine crisis on global food security*. Washington, DC: International Food Policy Research Institute (IFPRI), 2022.: <https://www.ifpri.org/publication/impacts-ukraine-crisis-global-food-security>

Які варіанти розв'язання європейської міграційної кризи пропонують політики та експерти? Що з запропонованого ви вважаєте найбільш перспективним для реалізації?

Питання міграції до країн Європейського Союзу залишається надзвичайно актуальним і складним для всього континенту. Воно охоплює не лише гуманітарні, а й соціальні, політичні, демографічні та економічні виміри. Кожна наступна хвиля міграції – від балканської кризи до масових переміщень через сирійську та українську війни – знову і знову випробовує європейську солідарність і модель інтеграції мігрантів [1].

Міграційна криза, особливо після 2015 року, проявила цілий комплекс суттєвих труднощів:

- масова поява мігрантів із країн Африки, Близького Сходу та Азії часто супроводжувалась формуванням районів із низьким рівнем інтеграції, що перетворювалися на соціальні гетто [2].
- частина мігрантів не була мотивована інтегруватися у трудову сферу, не вивчала мову та не поважала закони приймаючої країни, що провокувало зростання напруги у місцевих громадах.
- у певних містах навіть правоохоронці побоюються працювати у районах компактного проживання мігрантів із високим рівнем злочинності. Часто лівопопулістські політичні сили використовують мігрантів як «електоральних заручників».
- протягом багатьох років подібні явища (вандалізм, гвалтування, крадіжки) замовчувалися в політичному і медійному просторі, щоб не ставити під загрозу репутацію сил, що ініціювали надто лояльні міграційні політики [2].
- в окремих країнах (наприклад, у Іспанії) явище «окупос» - незаконне

вселення у чужі помешкання – стало масовим, а влада часто безсила захистити права власників [3].

Міжнародні політики схилиються до більш жорсткого “відбору” мігрантів. Посилення контролю зовнішніх і внутрішніх кордонів, будівництво парканів, таборів за межами ЄС, повернення прикордонного контролю у Шенгені. Створення таборів для мігрантів за межами ЄС (наприклад, у Туреччині, Лівані чи африканських країнах), що дозволяє зменшити потік біженців безпосередньо до Європи та легше контролювати їхній статус. Введення єдиної для всього ЄС політики розподілу мігрантів, прозорих квот і спрощених процедур повернення нелегальних мігрантів до країн походження. Стимулювання інтеграції — навчання мові, підготовка до майбутньої роботи, обов’язковість ознайомлення з законами країни проживання. Розвиток співробітництва з країнами походження для зниження «первинної» хвилі міграції та підтримка безпечних гуманітарних коридорів [4].

Особисто я вважаю, що багато з проблем сучасної європейської міграційної політики спричинені тим, що роками питання інтеграції і соціальної адаптації залишалося поза увагою. Влада багатьох країн боялася відкрито говорити про критичні наслідки для місцевого населення через небажання втрачати електорат чи дискредитувати політичних опонентів. У результаті, багато міст отримали «закриті» міграційні райони, низький рівень безпеки, а корінне населення опинилося серед «тих, хто підлаштовується».

Для мене скандинавська модель (приклад Норвегії) є найближчою по духу. Приклад Норвегії демонструє, як можна на практиці поєднати гуманність із чіткістю політики [5]. Новоприбулі мігранти спочатку проходять через спеціалізовані центри/табори. Далі кожного кріплять до певного округу, де організовано систематичне навчання мові, місцевим нормам, правилам побуту та підготовку до роботи. Людина отримує житло, медичне страхування, юридичну підтримку та соціальний супровід лише за умови виконання програми адаптації. За грубе порушення законів чи саботаж інтеграції передбачається депортація [6]. Саме ця модель здається найбільш збалансованою: держава гарантує права й

підтримку тим, хто хоче інтегруватися, але водночас жорстко відсіює тих, хто зловживає довірою суспільства.

Список використаної літератури

1. Найбільші міграційні кризи у Європі та шляхи їх подолання (кінець XX — початок XXI ст.) URL: <https://iaseed.eu/migrace-evropa/>
2. Мігранти в Європі: причини, масштаби, перспективи розвитку <https://migrant.biz.ua/dovidkova/emigracia/myhranty-v-evrope.html>
3. Можна втратити нерухомість, і ніхто вам не допоможе: у чому феномен іспанських "окупасів" URL: <https://www.unian.ua/curiosities/kto-takie-okupasy-v-ispanii-i-pochemu-vy-mozhete-ostatsya-bez-nedvizhimosti-interesnye-fakty-12943128.html>
4. ЄС та міграційна криза: як Європа намагається подолати проблему. URL: <https://rfi.fr/uk/європа/20231108-єс-та-міграційна-криза-як-європа-намагається-подолати-проблему>
5. Норвегія для українців у 2025 році: як оформити захист, соціальна підтримка та основні зміни для біженців <https://visitukraine.today/uk/blog/1161/temporary-collective-protection-in-norway-how-to-get-it-social-housing-financial-assistance-and-free-courses-for-ukrainians?srsId=AfmBOooby9XfM10lOnzRmjJbDzQaM1FVXVCcS6nmvR05XbSqamX3Gw-2#pravila-vizdu-v-norvegiyu-dlya-ukrayinciv-2025>
6. Імміграційна політика інтеграції в Данії, Норвегії та Швеції: цілі, результати та тенденції <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a51ae5f-2b58-4066-9a8b-efae0ac64821/content>

Чому США, на відміну від багатьох європейських країн, практично завжди й безумовно підтримує Ізраїль у його боротьбі проти палестинських та інших екстремістів?

США традиційно демонструють значно більш послідовну й жорстку підтримку Ізраїлю, ніж більшість європейських держав. Це явище не можна пояснити одним фактором: воно є результатом поєднання історичного досвіду, стратегічних інтересів, ідейної близькості та особливостей внутрішньої політики США.

Після створення Держави Ізраїль 1948 року Вашингтон швидко почав розглядати її як ключового союзника на Близькому Сході. Особливо це стало помітно після воєн 1967 та 1973 років, коли Ізраїль перетворився на важливий антирадянський фронт. У звітах Congressional Research Service наголошується, що вже з кінця 1960-х років США системно нарощували військову та фінансову допомогу Ізраїлю, закріпивши його якісну військову перевагу над сусідами [1].

Сьогодні ж Ізраїль є партнером США для протистояння Ірану, «Хезболлі», палестинським радикальним угрупованням тобто – у «війні з тероризмом». Аналітика Washington Institute підкреслює, що Ізраїль не лише отримує від США багатомільярдну військову допомогу, а й «повертає» її у вигляді розвідданих, випробування озброєнь, спільних розробок ПРО та кіберзасобів [2].

У політичному дискурсі США Ізраїль постає як «єдина демократична держава Близького Сходу», що нібито ділить із Америкою відданість ліберальній демократії та ринковій економіці. Ще одного морального виміру надає пам'ять про Голокост. До цього додається вплив християнського сіонізму: значна частина євангелікального електорату республіканців вважає підтримку Ізраїлю релігійним обов'язком, що безпосередньо впливає на позиції політиків [3].

Великий вплив має проізраїльське лобі у США. Організації такі як AIPAC формують порядок денний у Конгресі, підтримують «дружніх» кандидатів і активно працюють проти ініціатив, які можуть обмежити допомогу Ізраїлю. У результаті більшість в Конгресі регулярно ухвалює резолюції на підтримку «права Ізраїлю на самооборону» та затверджує великі пакети військової допомоги, чого, на жаль, не роблять представники української діаспори, хоча кількість значно вища, за єврейську. При цьому критики вказують, що така система стимулів робить для багатьох конгресменів небезпечним будь-який «антиізраїльський» крок, навіть якщо суспільна думка в США стає більш критичною до ізраїльської політики в Газі [4].

Підтримка Ізраїлю абсолютно стала: у Раді Безпеки ООН США десятки разів застосовували право вето, блокуючи резолюції, що засуджують дії Ізраїлю на окупованих територіях або вимагають негайного припинення вогню. Навіть

коли Білий дім публічно критикує окремі ізраїльські кроки, наприклад розширення поселень, але військова допомога, постачання траншей не блокується і діє на постійній основі.

ЄС, у свою чергу, вважає ізраїльські поселення на Західному березі незаконними, послідовно підтримує рішення про дві держави в кордонах 1967 року й робить наголос на міжнародному гуманітарному праві. Європа виступає головним донором Палестинської автономії, але має обмежений вплив на політичне врегулювання через внутрішню несогласованість і небажання відкрито конфліктувати зі США [5].

Таким чином, майже безумовна підтримка Ізраїлю з боку США в його боротьбі проти палестинських та інших терористичних угруповань є результатом кількох чинників: історичного «особливого союзу», стратегічної взаємовигоди, ідейно-ціннісної близькості і впливу внутрішньополітичних акторів. Європейські країни, натомість, хоч і визнають право Ізраїлю на безпеку та засуджують тероризм, більше схильні апелювати до норм міжнародного права, підтримувати палестинське державотворення та балансувати між двома сторонами конфлікту.

Список використаної літератури

1. Zanotti, J. Israel: Background and U.S. Relations in Brief (CRS Report R44245). – Congressional Research Service, 2022. https://www.everycrsreport.com/files/2022-04-15_R44245_0aa5ecea894b1e6be2484a4a1093bb8b61f90830.pdf
2. Eisenstadt, M., Pollock, D. Friends with Benefits: Why the U.S.-Israeli Alliance Is Good for America. – Washington Institute for Near East Policy, 2012. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/friends-benefits-why-us-israeli-alliance-good-america>
3. Mizobuchi, M. Why is American support for Israel so solid? – Middle East Institute of Japan, Commentary No. 8, 2025. <https://www.meij.or.jp/english/research/2023/24.html?>
4. Robinson, K. What Is U.S. Policy on the Israeli-Palestinian Conflict? – Council on Foreign Relations, 2023. <https://www.cfr.org/backgrounder/what-us-policy-israeli-palestinian-conflict?>
5. Bouris, D. The European Union's Role in the Palestinian Territory after the Oslo Accords: Stillborn State-building. https://www.researchgate.net/publication/328964479_The_European_Union's_Role_in_the_Palestinian_Territory_after_the_Oslo_Accords_Stillborn_State-building

Психологічні механізми, які допомагають людині зберігати відданість цінностям у ситуації тиску або кризи

У житті кожної людини трапляються ситуації, коли вона стикається з тиском, випробуваннями або кризами як політичного так і соціального характеру, що змушують сумніватися у власних переконаннях. У такі моменти особливо важливо зберігати вірність своїм цінностям, адже саме вони визначають сутність особистості та модель поведінки. Психологічні механізми, які будуть описані нижче, допомагають людині не зрадити своїм принципам і зберігати гомеостаз при будь-яких зовнішніх змінах.

Мною виділено 5 психологічних механізмів, що можна упровадити у своє життя і вони, на мою думку, є найбільш доступними та ефективними при зовнішньому політичному, соціальному, матеріальному тощо тиску.

Смислотворення - це здатність людини надавати подіям власний зміст і бачити більшу мету за межами страждання. Віктор Франкл у книзі «Людина в пошуках справжнього сенсу» писав, що навіть у концтаборі людина може обирати своє ставлення до обставин. Він спостерігав, що ті, хто знаходив сенс у стражданні – допомагати іншим, залишатися гідними, вижити заради свідчення правди – краще зберігали психічну цілісність. «У людини можна відібрати все, крім одного – останньої свободи: обирати своє ставлення до будь-яких обставин» - В. Франкл наголошує, що навіть у найважчих обставинах – коли людина позбавлена волі, майна, безпеки чи гідності – у неї залишається **внутрішня свобода вибору ставлення** до того, що відбувається. Саме ця свобода є джерелом **смислу**. Смислотворення стає психологічним щитом проти відчаю: воно перетворює біль на духовну силу [1].

Ідентифікація з вищими цінностями. Коли поведінка людини спирається не на страх або вигоду, а на усвідомлену систему принципів – гідність, любов, справедливість, – вона стає внутрішньо незалежною від зовнішніх впливів. Такі цінності діють як «внутрішній компас», який не піддається політичному тиску. У контексті логотерапії В. Франкла це проявляється як самотрансценденція – вихід за межі власного «я» в ім'я чогось більшого.

У книзі «Лікар і душа» Франкл підкреслює: «Людина повинна питати не „що я очікую від життя“, а „чого життя очікує від мене“.» [2]. Це зміщує позицію з пасивної на активну – людина стає суб'єктом сенсу, а не жертвою обставин. Коли людина ідентифікує себе не лише як окрему істоту, а як частину **чогось більшого – людства, природи, культури чи духовного виміру**, вона набуває стійкості перед випробуваннями. Такий зв'язок дає відчуття, що її дії мають значення не лише для себе, а й для інших, для світу в цілому.

Внутрішня свобода і самотрансценденція. Цей механізм означає здатність

залишатися духовно вільним навіть у ситуації зовнішнього поневолення.

У концтаборі Франкл бачив, як в'язні, що дбали про інших, залишалися «людьми серед нелюдських умов». Саме внутрішня свобода дозволяє зберегти гідність, навіть коли віднято все інше. Еріх Фромм розглядав любов як активну життєтворчу силу, що відновлює духовну цілісність особистості. «Любов — це єдина розумна і задовільна відповідь на проблему людського існування» - коли людина любить, вона **виходить за межі себе**, перестає замикатися у власному болю [3]. Саме це допомагає не впасти у відчай, бо ж любов відкриває глибший сенс існування. У моменти страждання чи втрати вона стає **внутрішньою опорою**, що дозволяє зберігати людяність, віру та моральні орієнтири. Вона є не емоцією, а актом волі, який протистоїть деструкції, ненависті та байдужості. У політичних кризах любов виконує функцію морального і психічного «зцілення»:

- любов до правди спонукає говорити чесно;
- любов до людей утримує від агресії;
- любов до життя зберігає віру навіть у темряві.

Когнітивна гнучкість — це здатність людини **адаптувати своє мислення, поведінку й сприйняття** до змінних обставин, знаходити нові способи розв'язання проблем і переглядати власні установки без втрати внутрішньої цілісності. Цей механізм ґрунтується на **вміннях перемикаати увагу, переосмислювати досвід і бачити ситуацію з різних точок зору**. Коли людина стикається з кризою або тиском, когнітивна гнучкість дозволяє шукати **альтернативні інтерпретації подій** замість фіксації на негативі, змінювати стратегію поведінки, не відмовляючись від головних цінностей, **сприймати труднощі як виклик**, а не як загрозу, інтегрувати нову інформацію без руйнування внутрішнього світогляду [4]. Є низка дієвих методів, які можна проводити у конкретній ситуації; дихання, йога, м-д стоп-думка, когнітивна переоцінка тощо.

І останнім механізмом є емоційна регуляція та усвідомленість. Під час кризи сильні емоції можуть викликати імпульсивні рішення і погіршувати ситуацію та внутрішню нестабільність ще більше. Тому навички усвідомленості допомагають помічати ці реакції і не піддаючись їм. Це забезпечує стабільність поведінки й дозволяє діяти згідно з переконаннями, а не під впливом страху чи агресії [4]. Перший крок — помітити, що саме ти відчуваєш. Замість «мені погано» — назви конкретно: «Я злюся», «Я засмучений», «Я розчарований», «Мені страшно». Коли ми називаємо емоцію словами, активується лобова кора, і емоційна напруга зменшується.

Психологічні механізми допомагають людині зберігати вірність своїм цінностям і залишатися цілісною навіть у кризових ситуаціях. Вони доступні

кожному: одні вимагають глибокого осмислення (як любов чи пошук сенсу), інші діють швидше й практичніше (як методи когнітивно-поведінкової терапії). Разом вони підтримують внутрішню стійкість і силу духу.

Список використаної літератури

1. Франкл, В. (2025). *Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі* (пер. Олена Замойська). КСД. 160 с.
2. Франкл, В. (2023). *Лікар та душа. Основи логотерапії* (пер. Любомир Шерстюк). КСД. 320 с.
3. Фромм, Е. (2017). *Мистецтво любові* (пер. Віра Кучменко). Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 192 с.
4. Бек, Дж. С. (2023). *Когнітивно-поведінкова терапія: основи та практика*. Науковий світ. 460 с.

У чому відмінності політики ставлення до іммігрантів у різних країнах ЄС? Який би з варіантів цього ставлення підтримали б ви особисто?

Політика Європейського Союзу щодо іммігрантів різниться залежно від країни. Кожна держава формує власні правила, враховуючи історичний досвід, економічні потреби, демографічну ситуацію та культурні особливості. Деякі країни більш орієнтовані на інтеграцію, а інші – на контроль та обмеження. У цьому есе я розгляну моделі Франції, Німеччини та Польщі, а також загальноєвропейський контекст, і висловлю власну думку щодо підходу, який я вважаю найоптимальнішим в теперішній час.

Почнімо з Франції де модель асиміляції склалася саме історично. Іммігранти зобов'язані прийняти французьку мову, їхню культуру та соціальні норми. Важливою складовою є секуляризм та рівність громадян, що передбачає відмову від публічного прояву релігійної символіки. Дослідження «Соціокультурні аспекти імміграції у Франції» показує нам, що така модель має проблеми, а саме: дискримінацію, соціальну ізоляцію та труднощі для релігійних меншин [1]. Французька політика передбачає обов'язкове знання мови та обмеження щодо релігійних символів у державних установах. Такий підхід іноді критикують за надмірний тиск на іммігрантів і недостатню підтримку адаптації, особливо для новоприбулих біженців.

У Німеччині політика щодо імміграції більш прагматична та інтеграційна. Усі іммігранти мають доступ до мовних курсів, допомоги з житлом, робочих дозволів і в подальшому можливість отримати громадянство. Країна також підтримує соціальні програми для адаптації, що сприяє економічній та культурній інтеграції. Стаття «Німеччина планує змінити правила для українських біженців» описує внесені останні зміни, зокрема вимоги до працевлаштування та зменшення соціальних виплат, що показує баланс між підтримкою та контролем [2]. Саме такий підхід дозволяє усім іммігрантам

залишатися частиною суспільства, але при цьому зберігаючи свою ідентичність, водночас дотримуючись правил і законів країни.

Польська політика імміграції більш є консервативна. Тут велике значення надають національним інтересам, а саме: безпеці, збереженню культурної ідентичності та контролю над нелегальними потоками. Іммігранти часто обмежені у доступі до громадянства або соціальних виплат, що значно може перешкоджати їхній адаптації [3]. Такий підхід обґрунтовують необхідністю захисту національних інтересів і безпеки, проте більшість критиків зазначають, що він може обмежувати потенціал для розвитку країни через відсутність повноцінної інтеграції.

Загальноєвропейський контекст. У багатьох країнах ЄС громадська думка щодо імміграції часто базується на страхах щодо зростання злочинності або навантаження на соціальні служби. Проте дослідження «Society's attitudes towards impact of immigration» показує, що більшість таких побоювань не підтверджується реальними даними [4]. Тобто, ставлення до іммігрантів у нас часто формується саме завдяки впливу медіа та політичної риторики, а не об'єктивних показників.

Особисто я підтримую модель інтеграції, подібну до німецької. Бо вона поєднує гуманність, підтримку адаптації, доступ до освіти та працевлаштування з контролем і дотриманням законів. Саме такий підхід дозволяє іммігрантам стати повноцінною частиною суспільства, при цьому зберігаючи свою ідентичність, і одночасно забезпечує безпеку та стабільність для держави. Якби я мала можливість формувати політику, я б пропонувала наступні пункти:

1. Програми адаптації: мовні курси, культурні заходи, допомога з житлом і роботою.
2. Більше законних каналів для імміграції, щоб уникнути нелегальних потоків.
3. Освітні програми для населення, щоб зменшувати стереотипи та страхи.
4. Контроль за порушеннями закону, без порушення прав людини.

Саме такий баланс, на мою думку, є найбільш оптимальним і відповідає принципам людяності та розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Шелемба М. «Соціокультурні аспекти імміграції у Франції». Геополітика України: історія і сучасність. URL: <https://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/article/view/263357>
2. «Німеччина планує змінити правила для українських біженців». Obozrevatel. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/economy/nimechchina-planue-zminiti-pravila-dlya-ukrainskih-bizhentsiv-hochut-schob-bralisya-za-bud-yaku-robotu.htm>
3. Фліссак К. «Польська міграційна політика в рамках права ЄС». Актуальні проблеми правознавства. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1106>
4. «Society's attitudes towards impact of immigration: case of EU countries». ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/325126837_Society%27s_attitudes_toward_s_impact_of_immigration_case_of_EU_countries
5. Шкурат М. Є., Лісна В. Г. «Міграційна політика Європейського Союзу». Modern Economics. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/migration-policy-of-the-european/>

“Чому США, на відміну від багатьох європейських країн, практично завжди й безумовно підтримує Ізраїль у його боротьбі проти палестинських та інших екстремістів?”

США традиційно виступають як найпослідовніший і найпотужніший міжнародний захисник Ізраїлю, випадковістю назвати це важко. За цим стоїть комплекс історичних, стратегічних, політичних і звичайно культурно-ідеологічних чинників, які взаємодіють між собою і роблять американсько-ізраїльські відносини одним із ключових елементів американської зовнішньої

політики. У цьому есе я поясню основні причини такої підтримки, розгляну, як серед них переплітаються безпекові інтереси та внутрішня політика США, а також чому саме підхід Вашингтона відрізняється від позицій багатьох європейських держав.

По-перше, історична та ідеологічна база. Після Другої світової війни та Голокосту створення держави Ізраїль набуло надзвичайного морального і символічного значення для широких верств американського суспільства й еліт. США були однією з перших держав, що визнали Ізраїль, і з того часу формувались стійкі зв'язки: як державні, так і неформальні, є сильні культурні, релігійні й емігрантські зв'язки (єврейська діаспора в США є впливовою соціальною силою). Ці фактори створюють потужну суспільну підтримку політики, яка відчутно впливає на політичні рішення у Вашингтоні.

По-друге, стратегічні та безпекові інтереси. Ізраїль для США - не лише союзник у регіоні Близького Сходу, але й ключовий партнер у сфері розвідки, військових технологій і протидії регіональним загрозам (зокрема, екстремістським організаціям та державам, які підтримують тероризм). Мережа військово-технічної співпраці, обмін розвідувальною інформацією і сумісні операції роблять Ізраїль стратегічно цінним союзником. Для США стабільний і сильний Ізраїль означає можливість просування власних інтересів у регіоні та стримування держав і груп, які ворожі до західних цінностей і інтересів.

По-третє, внутрішньополітична динаміка у США. Рішення про військову та політичну підтримку часто приймаються не лише виходячи з довготермінових стратегічних міркувань, а й під впливом політичних інтересів і балансу сил у Конгресі та між партіями. Ізраїль має потужних впливових посередників і прихильників у законодавчій сфері. Питання безпеки Ізраїлю часто використовують як предмет національного єднання, як у республіканців, так і в демократів, хоча нюанси та інтенсивність підтримки можуть змінюватися. Крім того, у періоди кризи американські політики схильні демонструвати "рішучу" позицію щодо боротьби з тероризмом і екстремізмом, що звичайно робить підтримку Ізраїлю політично привабливою.

По-четверте, міжнародно-правове та моральне виправдання операцій проти екстремістів. Для Вашингтона дії Ізраїлю часто трактуються як право на самооборону проти терористичних груп, що скоюють напади на цивільне населення чи використовують тактику заручників. Саме це формує риторику й дипломатичну підтримку, які підкреслюють відмінність між легітимними військовими діями проти екстремістів і безрозбірливими нападами на цивільне населення — хоча на практиці саме проведення операцій і їх наслідки викликають міжнародні дискусії та критику. Українське Міністерство закордонних справ у своїх публічних заявах неодноразово реагувало на події на

Близькому Сході, визнаючи складність ситуації та засуджуючи дії, що призводять до жертв серед мирного населення, водночас відзначаючи право держав на захист від терористичних атак.

По-п'яте, геополітичний контекст та роль регіональних суперників. США розглядають Ізраїль як противагу впливу таких гравців, як Іран чи інші регіональні сили, чия активність може загрожувати інтересам Заходу. Коли загострюються конфлікти, американське керівництво часто вбачає в підтримці Ізраїлю спосіб стримування ескалації, демонстрації підтримки союзникам та послання потенційним опонентам. Водночас політика США балансувала між прагматизмом і моральними аргументами- як показує практика, американська адміністрація координує свої дії з союзниками і часто намагається зберегти дипломатичні канали, щоб уникнути неконтрольованої регіональної ескалації. Офіс Президента України у своїх заявах також наголошував на значенні міжнародної стабільності та підтримки союзників у критичні моменти.

Нарешті, порівняння з Європою: чому європейські країни іноді займають іншу позицію? Європейські держави, особливо ті, що ближче до арабського світу географічно та економічно (наприклад, через імпорту енергоресурсів чи наявність значних арабських громад), частіше роблять акцент на міжнародному праві, захисті цивільного населення і дипломатичних шляхах вирішення. Внутрішні політичні настрої, історичні зв'язки з регіоном і відмінності у зовнішньополітичних пріоритетах призводять до того, що позиції країн ЄС бувають більш скоординованими у напрямку критики певних дій Ізраїлю або закликів до стриманості, тоді як США, маючи ширший набір глобальних стратегічних інтересів та інструментів впливу, часто роблять вибір на користь безумовної підтримки власного ключового регіонального союзника. До того ж, риторика і політика США щодо виділення допомоги чи санкцій формується в умовах внутрішніх політичних компромісів, що також впливає на відмінності у підходах. Звернення і рішення конгресу та уряду відображають ці складні балансування між зовнішньою політикою та внутрішньою динамікою.

На завершення хочу додати: підтримка США Ізраїлю- це результат поєднання історичних симпатій, великої ідеологічної близькості, стратегічних інтересів у регіоні, внутрішньополітичних факторів та прагнення стримувати регіональних опонентів. Це не означає відсутності критики чи суперечностей, а навпаки, суперечки щодо форм і меж цієї підтримки виникають регулярно, але загальний тренд залишається сталим через сукупність вищезгаданих причин. Для розуміння конкретних кроків і заяв у кожному окремому випадку важливо звертатися до офіційних джерел і заяв як американських, так і українських інституцій, які фіксують позиції та реакції міжнародної спільноти у реальному часі.

Використані джерела:

1. <https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-shchodo-domovlenostej-mizh-derzhavoyu-izrayil-ta-ugrupovanniam-hamas-pro-zvilnennya-zaruchnikiv-i-pripinennya-vognyu>
2. <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-vdyachna-izrayilyu-za-principovu-pidtrimku-suvereni-70937>
3. <https://www.rada.gov.ua/news/razom/248744.html>
4. <https://www.kmu.gov.ua/news/zaiava-mzs-shchodo-masovanoi-iranskoj-raketnoj-ataky-proty-izrailiu>

Як економічні санкції та їхні наслідки впливають на психологічний стан як окремих людей, так і цілих суспільств?

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну санкції стали одним з головних інструментів міжнародного тиску. Для мене, як українки, яка переживає цю війну, це є не просто політична термінологія. Санкції- це знак, що світ реагує, а не мовчить. Але водночас вони впливають і на звичайних людей- і по обидва боки кордону. Економічний тиск, обмеження торгівлі, падіння валют, закриття компаній, усе це створює нову психологічну реальність, у якій доводиться жити мільйонам людей.

До прикладу, на росії санкції спричинили масштабну економічну кризу, падіння добробуту та звичайно хвилю соціальної тривоги. Багато людей там вперше зіткнулися з тим, що звичні реалії такі як стабільність в сьогоdnішньому дні та в майбутньому, зникли. На основі даних українських дослідників, наслідки санкцій відчуються не лише в макроекономічних показниках, а й у зростанні депресивних станів, агресії, апатії та недовіри до майбутнього [1]. Бо людина, яка звикла до прогнозованого життя, у нових умовах починає шукати «ворога» не тільки зовнішнього, а і внутрішнього. Саме з цієї причини, як зазначають соціологи, в авторитарних суспільствах санкційний тиск часто супроводжується зростанням агресивної пропаганди та колективної істерії, що допомагає людям уникати внутрішнього когнітивного дисонансу [2].

Водночас українці теж відчують наслідки санкцій- хоча й не прямі, а опосередковані. Через розрив економічних зв'язків, зростання цін на енергоносії, продукти чи пальне ми переживаємо щось схоже на «економічну втомленість». Багато хто відчуває постійний стрес: чи вистачить ресурсів, чи встигнемо відновити економіку, коли війна завершиться? У монографії «Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024» наголошується, що економічна нестабільність тісно пов'язана зі зростанням базового рівня тривожності серед

населення, а відчуття контролю над життям є ключовим чинником психологічної стійкості [3].

Попри це, санкції проти агресора дають українцям певну моральну підтримку. Ми сприймаємо їх як прояв міжнародної справедливості, як доказ того, що світ не забув або не забуває про війну. Таке відчуття солідарності допомагає долати розпач, навіть коли щоденні труднощі здаються надмірними. Психологи відзначають, що люди легше переносять нестабільність, коли розуміють її сенс, тобто коли жертва має моральну мету, наприклад боротьбу за свободу [4].

Тому вплив санкцій не можна оцінювати однозначно. Для росіян- це джерело розгубленості, страху і заперечення реальності. Для українців- це складне, але символічно важливе підтвердження справедливості. Такі процеси демонструють, що економічні рішення мають не лише матеріальний, а й глибокий психологічний вимір. Вони формують колективну свідомість, відчуття провини чи підтримки, впливають на надію, довіру й навіть на ідентичність. У підсумку, санкції- це не лише про гроші, бізнес чи енергоносії. Це про психологію людства, яке вчиться співіснувати у світі, де мораль і політика постійно змагаються між собою. І якщо ціна за справедливість- тимчасовий дискомфорт, то ми, українці, готові її платити. Бо ми вже знаємо, що найбільші втрати приходять тоді, коли світ мовчить.

Список використаних джерел

1. Мальський В. І. «Вплив санкційної політики на економічну стабільність». Journal of Political Literature, 2023. <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/17109>
2. Інститут соціології НАН України. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2022. <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-vijna...2022dlya-tipografiivse.pdf>
3. НАН України. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024. <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=10869>
4. Фера С. В. Економічна психологія. Навчальний посібник. <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5207/1/Економічна%20психологія.pdf>

«Холодна війна» - це уже лише історія чи й сучасність?

Сьогодні новини одна за одною нагадують, що кордони вже не там, де ми звикли їх бачити, тепер вони в небі, в дронах і в дипломатичних мовчаннях [1]. Коли дрони перетинають повітряний простір Польщі, і НАТО змушене реагувати, коли навчання "Запад-2025" відбуваються на кордонах Європейського Союзу, коли держави починають практично та юридично дозволяють збивати безпілотики, все це не просто "ситуація". Холодна війна, може бути, не завершена вона просто змінила маску.

Нещодавні інциденти з дронами, а саме порушення повітряного простору Польщі, Литви показують, що безпека не обмежується тільки збройним протистоянням чи класичними фронтами. Це питання швидкості реакції, технологій, розвідки, довіри між союзниками та готовності діяти. Як реагує Європа, як реагують США усе це зараз має велике значення.

Тема "Холодної війни" на разі не просто історична тема. Вона дає інструменти, аби розпізнати сучасні виклики: де межа агресії, коли порушення кордону стає нормою, як змінюється баланс безпеки. Це актуально, і критично важливо для України, для Європи, для будь-якої країни, чий простір і безпека можуть бути порушені.

Сучасний контекст також демонструє, як змінилися інструменти впливу. Якщо раніше противники оперували танковими дивізіями та ракетними комплексами, то тепер головною зброєю стають кіберпростір, енергетична залежність та інформаційні війни. Атаки на критичну інфраструктуру, маніпуляції з постачанням газу, дезінформаційні кампанії в соціальних мережах, нині це нові поля битви, де лінії фронту розмиті, а ворог може діяти з тисяч кілометрів, залишаючись формально в межах "миру".

Особливо показовою є еволюція ролі союзників і нейтральних держав. Якщо в класичну епоху Холодної війни світ був чітко поділений на два табори з

кількома неприєднаними країнами (хоч і сьогодні ми можемо грубо кажучи виділити НАТО та “вісь зла”), то сьогодні ми бачимо складну мережу взаємозалежностей, де навіть традиційні партнери можуть мати різні позиції щодо одних і тих же викликів. Це створює нові можливості для маневру агресорів, які вміло експлуатують ці розбіжності.

Дивлячись на сьогоднішні заголовки, я розумію, що ми живемо в епоху, коли класичні уявлення про безпеку остаточно зламалися. Те, що раніше називали Холодною війною з ядерним балансом та берлінськими стінами здається дитячою грою порівняно з тим, що відбувається зараз. Сучасні загрози не мають паспортів, не носять форму і не оголошують війну вони просто з'являються в небі над Варшавою як безпілотники [2]. Коли польські радары фіксують порушення повітряного простору, а політики [1] обережно формулюють заяви, уникаючи прямих звинувачень це не дипломатична обережність. Це симптом нової реальності, де агресор навмисно діє в сірій зоні між миром і війною, експлуатуючи небажання демократій ескалювати конфлікт. Кожен такий інцидент це тестування того наскільки далеко можна зайти, перш ніж отримати реальну відповідь.

Найтривожніше те, як швидко ми звикаємо до неможливого. Ще кілька років тому ідея про те, що дрони будуть регулярно порушувати кордони НАТО, здавалася фантастикою. Сьогодні це вже "технічні інциденти, які розслідуються". Завтра це стане "звичайною практикою міжнародних відносин", [3] бо Польща розглядає БПЛА над її країною не як загрозу, а як нову буденність. Так нормалізується агресія через поступове зсування меж допустимого.

Україна стала полігоном цієї нової реальності. Те, що відбувається тут, це не регіональний конфлікт, а лабораторія майбутніх воєн, де тестуються нові форми агресії та відповіді на неї. І те, наскільки ефективною буде ця відповідь, визначить, чи стане модель "поступового поглинання" стандартом для інших регіонів світу.

Список використаної літератури

1. Trump's public shrug over drone incursion in Poland fuels unease in Europe. Reuters.13.09.2025. URL: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/trumps-public-shrug-over-drone-incursion-poland-fuels-unease-europe-2025-09-13/>
2. Над Польщею пролетіли російські дрони під час ранкових атак на Україну - ЗМІ.Українська правда. 19.09.2025. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/09/19/7531654/>
3. Польща оголосила про готовність збивати ворожі об'єкти над своєю територією. Українська правда. 16.09.2025. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/09/16/7531156/>

Чому громадяни Росії майже не протестують проти дій владної еліти?

Феномен "російського мовчання" на тлі агресивної зовнішньої політики та внутрішніх репресій стає предметом численних дискусій соціологів, політологів та психологів. Для зовнішнього спостерігача ситуація виглядає парадоксальною: війна виснажує економічні ресурси, призводить до колосальних людських втрат та ізоляції країни, проте масових антиурядових виступів не спостерігається. Відповідь на питання, чому російське суспільство залишається пасивним, не є одновимірною. Це складний конгломерат страху, психологічних захисних механізмів, ефективної пропаганди та зруйнованих соціальних зв'язків [1].

Першим і найбільш очевидним фактором є тотальний страх та репресивна машина. За останні роки російська влада створила законодавчу базу, яка фактично криміналізує будь-яку форму незгоди. Закони про "фейки", "дискредитацію армії" та статус "іноземного агента" перетворили протест із громадянського права на акт самопожертви. Якщо раніше участь у мітингу загрожувала штрафом або адміністративним арештом, то сьогодні це реальні тюремні терміни, зламана кар'єра та загроза для родини [2]. В умовах, коли ціна протесту стає непомірно високою, спрацьовує базовий інстинкт самозбереження. Люди обирають стратегію "внутрішньої еміграції", замикаючись у приватному житті та уникаючи будь-яких політичних розмов.

Другим, не менш важливим чинником, є психологічний стан "вивченої безпорадності". Протягом десятиліть російська політична культура формувала у

громадян переконання, що від їхніх дій нічого не залежить. Влада систематично знищувала інститути, через які суспільство могло б впливати на прийняття рішень, чесні вибори, незалежні суди, вільні медіа [3]. Коли людина раз по раз переконується, що її голос не враховується, а ініціатива карається, вона припиняє спроби щось змінити. Апатія стає захисним механізмом: простіше переконати себе, що "нагорі видніше" або "всі політики однакові", ніж визнати власне безсилля та приниження.

Окремої уваги заслуговує феномен атомізації суспільства. У Росії фактично відсутні горизонтальні зв'язки та довіра між громадянами. Тоталітарні та авторитарні режими завжди прагнуть розділити людей, щоб унеможливити колективний опір. Пропаганда культивує образ "ворога" не тільки зовні, а й усередині, сусіда, який може написати донос, колеги, який підтримує війну. Відсутність солідарності робить будь-який протест локальним і слабким. Люди не виходять на вулиці не тільки тому, що бояться поліції, а й тому, що не вірять, що хтось стане пліч-о-пліч із ними. Кожен протестувальник відчувається самотнім воїном у полі, що демотивує ще на етапі задуму.

Важливу роль відіграє і потужна пропагандистська машина, яка створює альтернативну реальність. Для значної частини населення телевізор залишається головним джерелом інформації. Державні медіа майстерно експлуатують постімперські комплекси та ресентимент, нав'язуючи наратив про "облену фортецю", де Росія змушена захищатися від усього світу. Пропаганда не просто бреше, вона дає комфортне пояснення подіям, яке дозволяє людині не відчувати провини. Визнати, що твоя країна є агресором, а ти мовчазним співучасником злочинів, це величезний психологічний удар, що викликає нестерпний когнітивний дисонанс. Тому мільйонам росіян психологічно легше повірити в міф про "боротьбу з нацизмом", ніж зруйнувати свою картину світу.

Також не можна ігнорувати економічний аспект. Значна частина населення Росії критично залежить від бюджетних виплат. Лікарі, вчителі, чиновники, працівники оборонних підприємств, усі вони є частиною системи розподілу державних коштів. В умовах економічної нестабільності страх втратити роботу переважає будь-які моральні дилеми. Більше того, для найбільш вразливих верств населення війна стала парадоксальним "соціальним ліфтом": виплати за контрактом або "гробові" гроші є сумами, які вони не змогли б заробити за все життя в депресивних регіонах. Таким чином, режим фактично купує лояльність або принаймні мовчання найбільш пасіонарної частини суспільства.

Варто згадати й про відсутність політичної альтернативи. Системна опозиція в Росії давно стала частиною декорацій, а несистемна, знищена. Лідери думок, які могли б об'єднати незадоволених, або вбиті, або ув'язнені, або витіснені за кордон. Без лідерів та організаційних структур протестний потенціал

розсіюється, перетворюючись на "кухонне" невдоволення, яке не має виходу в публічну площину.

Можна стверджувати, що відсутність масових протестів у Росії, це результат тривалої та цілеспрямованої роботи владної еліти над стерилізацією суспільного поля. Це не завжди ознака підтримки курсу влади (хоча і вона присутня), а частіше симптом глибокої соціальної хвороби. Суспільство перебуває в стані паралічу, де страх змішується з апатією, а конформізм стає єдиною стратегією виживання. Змінити цю ситуацію здатний лише "чорний лебідь" подія катастрофічного масштабу, яка зруйнує крихкий баланс між холодильником і телевізором, або ж остаточна військова поразка, яка унеможливить подальше існування міфу про велич. До того часу "мовчазна більшість" залишатиметься фундаментом, на якому тримається режим.

Список використаної літератури

1. Amnesty International. Censorship of anti-war protest in Russia. URL: <https://www.amnesty.org/en/projects/anti-war-protest-in-russia/>
2. Amnesty International. Russia: 20,000 activists subject to heavy reprisals as Russia continues to crack down on anti-war movement at home. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/07/russia-20000-activists-subject-to-heavy-reprisals-as-russia-continues-to-crack-down-on-anti-war-movement-at-home/>
3. NTI / Center for Strategic Studies. Civil Society in Russia: Its Role under an Authoritarian Regime – Part I: Nature of Russian Civil Society. URL: <https://www.nti.org/analysis/articles/civil-society-russia-its-role-under-authoritarian-regime-part-i-nature-russian-civil-society/>

Які виклики та загрози стоять перед енергетичною політикою Європейського Союзу в умовах геополітичної нестабільності?

Енергетична політика Європейського Союзу переживає період безпрецедентної трансформації, спричиненої геополітичною нестабільністю, що загострилася після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Роками ЄС будував свою економічну модель на основі, як здавалося, стабільного та дешевого імпорту російських енергоносіїв. Однак ця залежність перетворилася на потужну зброю в руках Кремля, змусивши Брюссель докорінно переглянути свою стратегію енергетичної безпеки. Сьогодні ЄС стикається з комплексом взаємопов'язаних викликів, які вимагають негайних та рішучих дій, адже від їх вирішення залежить не лише економічна стабільність, але й геополітична стійкість усього блоку.

Однією з ключових загроз, що викристалізувалася внаслідок кризи, є. До 2022 року Росія забезпечувала понад 40% потреб ЄС у природному газі, 27% в

нафті та 46% у вугіллі [2]. Ця вразливість дозволила Москві використовувати енергетичні потоки як інструмент політичного тиску, маніпулюючи цінами та обсягами постачання. Криза виявила крихкість європейської енергетичної інфраструктури та її надмірну орієнтацію на волатильні глобальні ринки [1]. Раптове скорочення імпорту призвело до стрімкого злету цін на енергоносії, спровокувало інфляцію, сповільнило промислове виробництво та викликало соціальну напругу в країнах ЄС. Євросоюз постав перед потрійним викликом: забезпечити надійність постачання, пом'якшити економічні наслідки цінових стрибків і водночас не зійти зі шляху досягнення своїх кліматичних цілей [1].

У відповідь на цю загрозу ЄС запустив амбітний план REPowerEU, головною метою якого є якнайшвидша відмова від російських викопних видів палива [3]. План базується на трьох основних стовпах: енергозбереження, диверсифікація постачальників та прискорення переходу на чисту енергію. Хоча певні успіхи вже є (залежність від російського газу значно скоротилася), процес диверсифікації сам по собі створює нові виклики. Збільшення імпорту скрапленого природного газу (СПГ), зокрема зі США та Катару, вимагає значних інвестицій в інфраструктуру (термінали, газопроводи) і водночас створює нову залежність, цього разу від інших геополітичних гравців та глобальної конкуренції за обмежені обсяги СПГ [2]. Більше того, нестабільність у таких регіонах-постачальниках, як Близький Схід чи Північна Африка, також несе потенційні ризики для безперебійного постачання.

Іншою серйозною загрозою є **фізична безпека критичної енергетичної інфраструктури**. Диверсії на газопроводах "Північний потік" та цілеспрямовані атаки на енергетичні об'єкти в Україні продемонстрували, наскільки вразливими є транскордонні мережі, трубопроводи, електростанції та підводні кабелі. Захист цієї розгалуженої системи вимагає значних ресурсів, посиленої координації між країнами-членами та НАТО, а також розробки нових протоколів реагування на гібридні загрози. Усвідомлюючи це, ЄС оновив правила щодо захисту критичної інфраструктури, розширивши їх на 11 секторів, включаючи енергетику, та посиливши вимоги до оцінки ризиків та звітування [4].

Геополітична нестабільність створює виклики для **"зеленого" переходу**. З одного боку, необхідність відмови від російського викопного палива прискорила інвестиції у відновлювані джерела енергії. У 2022 році сонце та вітер вперше виробили більше електроенергії в ЄС, ніж природний газ [3]. З іншого боку, цей перехід створює нові форми залежності, зокрема від Китаю, який домінує на ринку сонячних панелей, вітрових турбін та критично важливої сировини (літій, кобальт, рідкісноземельні метали), необхідної для виробництва "зелених" технологій. Забезпечення стратегічної автономії у сфері відновлюваної енергетики, включаючи розвиток власного виробництва та переробки сировини, стає одним із найважливіших завдань для ЄС у довгостроковій перспективі [2].

Таким чином, Європейський Союз перебуває у вирі складних енергетичних викликів, посилених геополітичною турбулентністю. Успіх енергетичної політики ЄС залежатиме від здатності зберегти єдність всередині блоку, збалансувати короткострокові потреби в енергетичній безпеці з довгостроковими

кліматичними цілями та адаптуватися до нової реальності, де енергія є невід'ємною частиною геополітики.

Список використаної літератури

1. Addressing the EU Energy Crisis: Challenges and Strategic Responses in 2025 and Beyond. ASUENE. URL: <https://asuene.com/us/blog/addressing-the-eu-energy-crisis-challenges-and-strategic-responses-in-2025-and-beyond>
2. Four challenges of the energy crisis for the EU's strategic autonomy. European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI\(2023\)747099_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747099/EPRS_BRI(2023)747099_EN.pdf)
3. REPowerEU. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en
4. Європарламент схвалив оновлені правила захисту критичної інфраструктури ЄС. Європейська правда. 22.11.2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/11/22/7151128/>

Проаналізуйте історичні умови, за яких відбувся вступ Федеративної Республіки Німеччини до НАТО. Чому ця подія була важливою для зміцнення європейської безпеки?

Після завершення Другої світової війни Європа опинилася в епіцентрі нової глобальної конфронтації, яка отримала назву «холодна війна» [1]. Континент був поділений на дві сфери впливу – західну, під проводом США та їх союзників, і східну, яку контролював Радянський Союз. Одним із найяскравіших проявів цього протистояння став поділ Німеччини: у 1949 році на території, окупованій західними державами, була створена Федеративна Республіка Німеччина (ФРН) [1;2], тоді як у радянській зоні виникла Німецька Демократична Республіка (НДР) [1;2;3]. Цей розкол символізував глибоку політичну та ідеологічну прірву між двома блоками.

Західні союзники прагнули перетворити ФРН на демократичну державу, інтегровану в економічні та політичні структури Західної Європи. Їхня мета полягала не лише в стабілізації німецького суспільства, але й у зміцненні загальноєвропейської безпеки, оскільки відновлення сильної та стабільної Німеччини вважалося запорукою миру на континенті. Водночас Радянський Союз намагався закріпити свій вплив у Східній Європі, створюючи мережу соціалістичних держав-сателітів, і сприймав будь-які кроки до інтеграції ФРН у західні структури як загрозу власним інтересам.

Уже в 1949 році 4 квітня для колективного захисту країн Західної Європи та Північної Америки була створена Організація Північноатлантичного договору (НАТО) [4;5]. Альянс спочатку задумувався як військовий союз для протидії можливій радянській агресії, проте швидко перетворився на символ політичної єдності Заходу. Питання про участь ФРН у цьому союзі стало одним із найскладніших у перші повоєнні роки. З одного боку, Захід прагнув використати економічний та військовий потенціал Німеччини для посилення оборони, з іншого – існували побоювання щодо можливого відродження німецького мілітаризму, який лише нещодавно призвів світ до катастрофи.

Загострення міжнародної ситуації, зокрема Корейська війна (1950–1953 рр.) [1;6], продемонструвало, що політика нейтралітету щодо Німеччини несе значні ризики. У випадку радянської агресії нейтральна і беззахисна ФРН могла стати легкою здобиччю, що поставило б під загрозу весь європейський баланс сил. У цих умовах на Заході зросло розуміння необхідності не лише економічної, а й військової інтеграції ФРН.

Спочатку цю проблему намагалися вирішити через створення Європейської оборонної спільноти (ЄОС) [7], яка передбачала формування єдиної європейської армії з участю ФРН. Це дозволило б контролювати німецькі збройні сили на наддержавному рівні. Проте французький парламент у 1954 році відмовився ратифікувати угоду про ЄОС, оскільки у Франції ще були сильними антигерманські настрої. Провал проєкту змусив західних союзників шукати інші шляхи інтеграції ФРН у систему безпеки.

Таким рішенням стали Паризькі угоди 1954 року [7], за якими ФРН отримала право вступити до НАТО й одночасно створити власні збройні сили – Бундесвер, підпорядкований загальному командуванню Альянсу. Це дозволяло західним партнерам одночасно використати військовий потенціал Німеччини та гарантувати, що вона не зможе проводити незалежну реваншистську політику.

6 травня 1955 року ФРН офіційно вступила до НАТО. Цей крок став переломним моментом у післявоєнній історії Європи. Для Радянського Союзу це було прямим викликом: поява потужного західнонімецького партнера в Альянсі зміцнювала військовий і економічний потенціал Заходу. У відповідь лише через тиждень – 14 травня 1955 року – СРСР і його союзники заснували Організацію Варшавського договору (ОВД) [8]. Таким чином, розкол Європи був остаточно закріплений не лише політично, а й військово.

Вступ ФРН до НАТО мав величезне значення для європейської безпеки. По-перше, він створював умови для стабілізації Західної Європи: сильна й інтегрована Німеччина переставала бути «слабкою ланкою» у протистоянні із СРСР. По-друге, членство в Альянсі стало запобіжником проти можливого відродження агресивного німецького націоналізму: збройні сили країни перебували під суворим міжнародним контролем. По-третє, саме завдяки політичній стабільності та довірі з боку західних партнерів ФРН отримала умови для швидкого економічного зростання – так званого «німецького економічного дива».

Отже, вступ Федеративної Республіки Німеччина до НАТО у 1955 році був подією, яка не лише змінила баланс сил у Європі, але й визначила подальший напрям розвитку континенту. Він одночасно посилив західний блок, загострив протистояння із СРСР і до того ж забезпечив основу для стабільності та економічного процвітання Західної Німеччини. У довгостроковій перспективі цей крок став важливим етапом у становленні євроатлантичної системи безпеки. Попри різні оцінки її ефективності у XXI столітті, сам факт вступу ФРН до НАТО у 1955 році залишився однією з ключових подій післявоєнної історії Європи.

Список використаної літератури

1. The Cambridge History of the Cold War. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/the-cambridge-history-of-the-cold-war/9315599B1FEC3B58E606CEBEFEDE175F>
2. Федеративна Республіка Німеччина (1949—1990). URL: [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%A0%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0_%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0_\(1949%E2%80%941990\)](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%A0%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0_%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0_(1949%E2%80%941990))
3. Німецька Демократична Республіка. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%94%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%A0%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0
4. Смуток Б. НАТО: історія створення і цікаві факти про Альянс. URL: <https://chas.news/not/nato-istoriya-stvorenniya-i-tsikavi-fakti-pro-alyans>
5. The North Atlantic Treaty. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=en
6. Приходько Ю. Наука. Освіта. Молодь. Ч.2; Війна в Кореї(1950-1953 pp.). URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2021/2/40.pdf
7. Паризька конференція (1954). URL: <https://share.google/FHcEGpBplKlUnaKTJ>
8. Варшавський договір. URL: <https://share.google/AlmQ8Zccn3mvgwXCu>

Якими є психологічні засади поширення чайлдфрі? Чи можна сказати, що небажання мати дітей є поширеним трендом серед людей ХХІ століття?

У ХХІ столітті поняття «щасливого життя» дедалі частіше виходить за межі традиційних уявлень про сім'ю, шлюб і дітей. Термін «чайлдфрі» (childfree) [1] означає свідоме рішення дорослої людини або пари не мати дітей не через фізичну неможливість, а через внутрішнє переконання. Це явище відображає глибоку зміну соціальних і психологічних орієнтирів сучасності: те, що колись вважалося обов'язковим – шлюб, народження дітей, роль матері чи батька – сьогодні стає лише одним із можливих життєвих сценаріїв. Основою цього вибору є прагнення автономії, самореалізації та контролю над власним життям.

Для багатьох людей діти асоціюються не з щастям, а з втратою свободи, кар'єрними обмеженнями чи тривогою за майбутнє [1]. Відсутність внутрішнього батьківського покликання не є проявом егоїзму, а радше свідченням усвідомленості та здатності не приймати рішень під тиском суспільства. Поширення психологічної освіти й культури терапії допомагає людям відкрито говорити про свої справжні бажання, не ототожнюючи життєвий успіх із наявністю дітей.

Для глибшого розуміння цього явища доцільно звернутися до реальних прикладів із різних частин світу. Адже рівень поширеності чайлдфрі не є універсальним і значною мірою залежить від соціально-економічних умов, культурних традицій та державної політики. Щоб побачити, як саме ці чинники впливають на психологічні рішення людей щодо батьківства, розглянемо дві країни – Південну Корею та Нігер. Вони уособлюють дві крайнощі світової демографічної картини: перша має один із найнижчих у світі показників народжуваності, тоді як друга один із найвищих.

Південна Корея є одним із найяскравіших прикладів країни, де феномен низької народжуваності досяг критичної межі. У 2023 році загальний коефіцієнт народжуваності становив лише 0,72 дитини на одну жінку, а у 2024-му незначно зріс до 0,75 [2;3]. Такий показник є найнижчим у світі і свідчить не лише про демографічну, а й про глибоку соціально-психологічну кризу. Головні причини полягають у поєднанні економічних труднощів, трансформації гендерних ролей і зміни цінностей молодого покоління.

Одним із ключових чинників стала економічна нестабільність і високі витрати на виховання дітей. В Сеулі, одному з найдорожчих міст світу, вартість житла, освіти та догляду за дитиною настільки висока, що багато молодих пар відкладають шлюб або взагалі відмовляються від нього [4]. Батьківство сприймається як надмірна фінансова відповідальність, що може поставити під загрозу кар'єру й особистісне зростання. У результаті навіть урядові програми підтримки сімей, такі як грошові виплати, пільги та кредити не змінюють загальної тенденції, оскільки вони не усувають глибинних психологічних бар'єрів.

Не менш важливим є зміщення гендерних ролей. Сучасні корейські жінки мають право на освіту, професійний розвиток і економічну незалежність, що докорінно змінило модель суспільства. Якщо раніше жінка сприймалася передусім як мати й хранителька домашнього вогнища, то сьогодні вона рівноправна учасниця економічного життя. Проте культура праці в Кореї залишається надзвичайно вимогливою: довгі робочі години, низький рівень гнучкості, складнощі з поверненням у професію після декретної відпустки. Через це багато жінок бачать у материнстві не джерело радості, а потенційну перешкоду

для кар'єри. Багато хто свідомо обирає залишатися бездітними, щоб не втрачати досягнутої автономії та професійний статус [4;5].

Крім того, психологічний тиск суспільства залишається відчутним. Традиційна культура, що довгий час вважала сім'ю центральною цінністю, тепер вступає у конфлікт із новими уявленнями про індивідуальну свободу. Молоді люди, особливо жінки, часто відчують осуд старших поколінь за небажання народжувати, що лише підсилює внутрішні сумніви та тривогу [5].

На противагу Південній Кореї, де рівень народжуваності невпинно знижується, існують країни, у яких діти залишаються центральною цінністю суспільства. Однією з них є Нігер, держава, що посідає перше місце у світі за рівнем народжуваності. У 2023–2024 роках сумарний коефіцієнт народжуваності тут становив близько 6,0–6,4 дитини на одну жінку [6;7]. Такий показник є відображенням зовсім іншої соціальної реальності: у країні, де більшість населення проживає в сільській місцевості, а економіка базується на ручній праці, діти сприймаються як головний ресурс родини – допомога в господарстві, підтримка у старості та запорука виживання [7].

Висока народжуваність у Нігері також пов'язана з низьким рівнем освіти серед жінок та обмеженим доступом до контрацепції. За даними Демографічного профілю Niger Demographic Dividend, понад 70 % дівчат одружуються до 18 років, а сучасні методи запобігання вагітності використовують лише близько 18 % жінок репродуктивного віку [8]. У таких умовах раннє материнство стає соціальною нормою, а не вибором. Крім того, у традиційній культурі багатодітність сприймається як символ статусу, благословення й ознака сили роду.

Свою роль відіграє і відсутність розвиненої системи соціального захисту: в країні, де держава не гарантує пенсійної підтримки чи медичного забезпечення, саме діти стають для батьків єдиною «інвестицією» у майбутнє. Висока дитяча смертність лише підсилює це переконання – народжувати більше означає підвищити шанси, що хоча б частина дітей виживе [9].

Таким чином, у Нігері висока народжуваність є не лише наслідком традицій чи релігійних переконань, а насамперед економічно та соціально зумовленою стратегією виживання. У суспільстві, де більшість населення залежить від сільського господарства, а державні механізми підтримки практично відсутні, діти сприймаються як головний ресурс родини: робоча сила, гарантія догляду в старості та символ добробуту. Народжуючи багато дітей, батьки не лише дотримуються культурних норм, а й намагаються забезпечити собі мінімальну стабільність у майбутньому.

Порівняння Південної Кореї та Нігеру показує, наскільки глибоко економічні та соціокультурні умови формують психологічні рішення людей щодо

батьківства. У Кореї небажання мати дітей зумовлене передусім страхом перед економічною непевністю: високими цінами на житло, дорогим вихованням і освітою, відсутністю балансу між кар'єрою та сім'єю. Багато молодих людей не наважуються на батьківство, бо відчувають, що не можуть забезпечити дитині стабільне майбутнє. Натомість у Нігері ситуація протилежна: у країні, де діти сприймаються як головний ресурс родини, висока народжуваність є стратегією виживання. За відсутності розвинених соціальних систем саме велика сім'я гарантує економічну підтримку, допомогу в праці та догляд у старості. Таким чином, вибір мати чи не мати дітей у кожному з випадків має не лише культурні, а й глибоко психологічні причини – страх бідності й беззахисності у Нігері та страх відповідальності й нестабільності у Кореї.

У ширшому масштабі ці дві крайнощі відображають глобальну тенденцію XXI століття. Економічні труднощі, зокрема катастрофічна недоступність житла, стали ключовим фактором відкладення створення сім'ї та народження дітей. Молодь покоління Z стикається з тим, що навіть отримання освіти та стабільної роботи не гарантує можливості самостійного проживання. Яскравим свідченням масштабів цієї кризи є той факт, що сьогодні з батьками живе на 1,5 мільйона більше молодих дорослих віком до 35 років, ніж десять років тому. Ця вимушена залежність безпосередньо впливає на демографічні рішення, змушуючи відкладати шлюб та батьківство, оскільки фінансова незалежність та власне житло традиційно розглядаються як базова передумова для створення сім'ї [10].

Феномен чайлдфрі це не просто короткочасна мода чи виклик традиціям, а відображення глибинних соціально-психологічних процесів, що розгортаються у світі. Люди дедалі частіше відмовляються від батьківства не через егоїзм, а через усвідомлення відповідальності та небажання наражати дітей на нестабільне майбутнє.

Список використаної літератури

1. Childfree In The Workplace: Demographics, Stigmas, And Implications. URL: <https://journals.scholarpublishing.org/index.php/ASSRJ/article/view/16619>
2. South Korea's birth rate rises for first time in nearly a decade as marriages surge. URL: <https://www.scmp.com/news/asia/east-asia/article/3300151/south-koreas-birth-rate-rises-first-time-nearly-decade-marriages-surge>
3. South Korea sets new record for world's lowest fertility rate despite spending billions to stem population slide. URL: <https://www.scmp.com/news/asia/east-asia/article/3253465/south-korea-sets-new-record-worlds-lowest-fertility-rate-despite-spending-billions-stem-population>
4. Korea's Unborn Future. URL: https://www.oecd.org/en/publications/korea-s-unborn-future_005ce8f7-en/full-

report/when-family-aspirations-clash-with-realities-of-life-underlying-causes-of-low-fertility_2193bc37.html

5. Factors associated with future fertility intentions among Korean women of childbearing age in Seoul: a cross-sectional study. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11700716/>

6. Niger Fertility Rate (1950-2025). URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/ner/niger/fertility-rate>

7. Can Niger escape the demographic trap? URL: <https://blogs.worldbank.org/en/africacan/can-niger-escape-demographic-trap>

8. Niger. URL: <https://demographicdividend.org/niger>

9. NIGER : Multi-Sector Demographic Project. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/366111468291625367/pdf/39344main0NE0idar20071015511.pdf>

10. More young adults are living with their parents than previous generations did. URL: <https://theconversation.com/more-young-adults-are-living-with-their-parents-than-previous-generations-did-264570>

Як страх голоду чи нестачі продуктів може трансформувати поведінку людей і спільнот?

У сучасному світі, де продовольча безпека багатьох регіонів похитнулася через збройні конфлікти, економічні кризи та кліматичні зміни, страх голоду є не просто актуальним, а набуває нових, тривожно реальних форм. Він давно вийшов за межі підручників, перетворившись на конкретну загрозу, що формує суспільну свідомість, впливає на політичні рішення та соціальну поведінку. Цей первісний страх сьогодні проявляється не лише у примітивному бажанні вижити, а й у складних суспільних явищах – від панічних закупівель під час пандемії до масових хвилювань щодо виснаження природних ресурсів.

Актуальність теми полягає в тому, що голод як один з найпотужніших базових страхів людини, нерозривно пов'язаний з потребою виживання, здатний кардинально впливати на психологію як окремої особистості, так і широких соціальних груп. Коли загроза нестачі їжі стає реальністю, вона змінює не лише повсякденні вчинки людей, а й фундаментальні основи суспільства – моральні норми, ціннісні орієнтації та навіть національну самосвідомість [1;2;3].

Трагедії минулого, зокрема Голодомор 1932–1933 років в Україні [4], яскраво демонструють, як страх голоду може деформувати мораль, руйнувати родинні зв'язки, стирати межу між добром і злом. У ті роки людям доводилося виживати будь-якою ціною, іноді навіть ціною власної людяності. Цей досвід

залишив глибокий слід у колективній пам'яті українців, формуючи на рівні поколінь особливе ставлення до їжі, безпеки та взаємодопомоги [4;5].

Як приклад розглянемо Голодомор 1932–1933 років в Україні – одну з найжахливіших трагедій ХХ століття, що дозволяє зрозуміти, як страх голоду здатен перетворитися на колективну травму. Це не просто сторінка з минулого, а жива рана, яка формувала свідомість поколінь, змінила моральні орієнтири та залишила глибокий відбиток у психіці народу. Голодомор не був природним лихом чи наслідком неврожаю. Він став результатом цілеспрямованої політики радянського режиму, спрямованої на придушення українського селянства, яке становило основу національної ідентичності [5]. Вилучення зерна, заборона торгівлі, блокування сіл військовими кордонами – усе це перетворило голод на зброю масового знищення. Українців позбавляли не лише хліба, а й права на життя, гідність і свободу. За різними оцінками, від Голодомору загинуло від 4 до 7 мільйонів людей. Цілі села спорожніли, родини зникали без сліду, а ті, хто вижив, у більшості не змогли відновитися ні фізично, ні морально. Голод залишив після себе не просто демографічну катастрофу, а спустошення духовне: розірвані сімейні зв'язки, зруйновану довіру між людьми, глибокий сором і страх, що передавався дітям і онукам.

Страх голоду знищив звичні норми моралі. Люди ховали зерно, викопували мерзлу картоплю, варили траву, кору дерев, ловили щурів і собак. Виживання стало єдиною метою існування. У деяких селах відчай доходив до крайньої межі – були зафіксовані випадки канібалізму, коли батьки, втративши людську подобу від голоду, були змушені їсти власних дітей. Це не свідчення жорстокості, а жахливий доказ того, до чого може довести людину страх і безвихідь. Моральна система суспільства руйнувалася: потреба вижити переважала над усім іншим. Люди втрачали здатність співчувати, довіряти, допомагати, тому що будь-який шматок хліба міг врятувати життя. Голодомор перетворив людину на істоту, зведену до найпримітивніших функцій, а колективну спільноту – на сукупність ізольованих, наляканих особистостей [6].

Голодомор показав, як страх голоду здатен докорінно змінити людське обличчя. Голод викликає глибоке відчуття безпорадності, паніки, агресії й егоїзму. У такі моменти людина зосереджується лише на фізичному виживанні, поступово втрачаючи здатність до співчуття й морального осуду власних дій. Формується мислення дефіциту, постійна недовіра, прагнення накопичити ресурси, звичка «запасати на чорний день» [5;6]. На рівні спільнот це призводить до руйнування соціальних зв'язків, зростання конфліктності й втрати солідарності. Таким чином, голод стає не лише фізичним випробуванням, а й глибокою психологічною трансформацією, що здатна змінити обличчя цілого народу [6].

Досвід Голодомору глибоко вкоренився у побутовій свідомості українців і продовжує впливати на поведінку людей навіть через кілька поколінь. Страх нестачі їжі, успадкований від тих, хто пережив голод, проявляється у дрібницях повсякденного життя. У звичці «не викидати хліб», берегти навіть найменші залишки їжі, робити великі запаси на зиму, заповнювати морозилки та комори

«про запас». Для багатьох старших людей, а часто й їхніх дітей, порожній холодильник чи недоїдена страва викликають внутрішній дискомфорт або навіть тривогу. На рівні сімейної культури цей досвід передається через розповіді, побутові практики й навіть мову: фрази на кшталт «щоб не було, як тоді», «голод не тітка», «треба доїсти, бо хліб – святий» стали звичними. Вони відображають не лише пошану до їжі, а й глибинний страх її втрати. У поведінці можна помітити схильність до накопичення продуктів, ощадливості, прагнення контролювати запаси. Все це є психологічним відлунням колективної травми, що колись загрожувала життю [5]. Цей феномен спостерігається навіть у молодших поколіннях, які не пережили Голодомор безпосередньо. Дослідники відзначають, що в українському суспільстві досі існує так зване «мислення дефіциту» – коли люди несвідомо прагнуть створити запас безпеки, навіть у часи достатку. Таким чином, страх голоду, який колись був інстинктивною реакцією на смертельну загрозу, перетворився на культурну пам'ять, що формує побутову поведінку, господарські звички та колективну ідентичність українців сьогодні [4;5;6;7].

Отже, страх голоду залишається потужним фактором, що формує індивідуальну та колективну поведінку. Трагічний досвід Голодомору показує, що цей страх не лише мобілізує людину на виживання, але й радикально змінює її моральні орієнтири та руйнує соціальні зв'язки. Наслідки цієї травми не зникають із завершенням кризи, а перетворюються на культурну пам'ять, що передається через покоління, впливаючи на побутові звички, економічну поведінку та національну ідентичність [1;2;5].

Усвідомлення цього механізму є ключем не лише до розуміння нашої історії, але й інструментом для побудови майбутнього. Подолання наслідків колективної травми, включаючи «мислення дефіциту», стає важливим кроком до створення здорового, впевненого суспільства, вільного від тіней минулого. Це також нагадує про критичну важливість гарантій продовольчої безпеки як фундаменту для психологічного благополуччя та соціальної стійкості будь-якої нації.

Список використаної літератури

1. Trauma in Social and Cultural Contexts. URL: <https://ewjus.com/index.php/ewjus/issue/view/18>
2. Traumatic event exposure associated with increased food insecurity and eating disorder pathology. URL: https://www.cambridge.org/core/journals/public-health-nutrition/article/traumatic-event-exposure-associated-with-increased-food-insecurity-and-eating-disorder-pathology/0810461A119441431540532163E22BFE?utm_source=chatgpt.com
3. Memory of famine: The persistent impact of famine experience on food waste behavior. URL: https://ideas.repec.org/a/eee/chieco/v73y2022ics1043951x22000530.html?utm_source=chatgpt.com

4. Як Голодомор впливає на Україну сьогодні? URL:
<https://www.ukrainer.net/yak-holodomor-vplyvaie>
5. ВПЛИВ ТРИВАЛОГО ГОЛОДУВАННЯ НА ЛЮДИНУ ТА ТРАНСГЕНЕРАЦІЙНІ НАСЛІДКИ ГОЛОДОМОРУ-ГЕНОЦИДУ. URL:
<https://nte.etnolog.org.ua/uploads/2019/4/publications/16.pdf>
6. Знання того, що відбулося під час Голодомору, робить нас міцнішими. URL:
<https://suspilne.media/zhytomyr/889255-znanna-togo-so-vidbulosa-pid-cas-golodomoru-robit-nas-micnisimi-doktorka-psihologicnih-nauk-viktoria-gorbunova>
7. Страх бути господарем. Які наслідки Голодомору українці відчують досі. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/blog-history-55074954>

Що повинна зробити Україна, щоб мінімізувати можливі загрози для ЄС від вступу до нього нашої країни?

Вступ України до ЄС – це велика мрія і важливий крок для нашої держави. Але зрозуміло, що разом із новими можливостями можуть з'являтися й ризики. Країни Європи хочуть бути впевненими, що після приєднання Україна не створить для них проблем. Тому потрібно заздалегідь подумати, що ми маємо зробити, щоб мінімізувати такі загрози.

Перше і найголовніше — подолати корупцію. Це тема, яку всі обговорюють. Бо коли чиновники беруть хабарі, ніякі інші реформи не працюють нормально. Україні потрібно показати ЄС, що ми серйозно ставимося до цього: прозорі суди, чесні правила для бізнесу, відкриті бюджети. Наприклад, європейським компаніям має бути комфортно працювати в нас без страху, що їх «розведуть» на гроші.

Друге — безпека. Україна межує з Росією, яка вже не раз показувала свою агресію. Це може лякати країни ЄС. Тому нам потрібно мати сильну армію, співпрацювати з НАТО та європейськими структурами безпеки. Якщо ми будемо надійним «щитком» для Європи, тоді нас будуть сприймати серйозно.

Третє — економіка. Тут важливо, щоб Україна не виглядала як бідний «родич», якого треба утримувати. Ми можемо запропонувати Європі багато: сільське господарство, ІТ, корисні копалини, освіту. Але для цього наші товари та послуги повинні відповідати європейським стандартам. Якщо ми зможемо дати якісний продукт, тоді ніхто не скаже, що ми — тягар.

Четверте — екологія. У ЄС до цього ставляться дуже серйозно. А в Україні ще досі є заводи, які забруднюють повітря та воду, і проблема зі сміттям теж велика. Якщо ми хочемо бути членами ЄС, треба рухатися у напрямку «зеленої енергетики» та переробки відходів. Це не лише вимога Європи, а й користь для нас самих.

П'яте — закони і правила. У Європі діють однакові стандарти в торгівлі, освіті, медицині. Якщо ми хочемо бути в цій сім'ї, нам потрібно зробити так, щоб українські закони збігалися з європейськими. Це дозволить без проблем продавати наші товари в ЄС і давати людям ті ж самі права та можливості, які мають інші європейці.

Шосте — інфраструктура. Дороги, поїзди, митниці, аеропорти — усе це має працювати швидко і зручно. Бо якщо будуть затримки на кордоні чи погані дороги, це створюватиме проблеми для ЄС.

Сьоме — життя людей. Найголовніше — щоб громадяни України мали нормальний рівень життя. Коли є справедливі зарплати, хороша медицина та освіта, тоді люди не виїжджають масово за кордон у пошуках кращої долі. Це важливо і для України, і для ЄС.

Отже, щоб вступ до Євросоюзу не створював загроз, Україна має показати, що вона готова: сильна, чесна, сучасна і відповідальна. Тоді ЄС отримає не проблемного партнера, а союзника, який приносить користь.

Список використаної літератури

1. Офіційний сайт Європейського Союзу — europa.eu
2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, 2014
3. Аналітичні матеріали Центру економічної стратегії (ces.org.ua)
4. Transparency International Ukraine — <https://ti-ukraine.org>

Перемога над нацизмом та фашизмом і її вплив на подальший розвиток Європи та світу

1. Аналіз актуальності теми

Перемога над нацизмом і фашизмом у 1945 році стала однією з ключових подій у світовій історії, яка визначила політичний, правовий та ціннісний порядок другої половини XX століття. Актуальність цієї теми зростає на тлі сучасних загроз демократії, масштабних воєн та поширення авторитарних тенденцій у світі. Саме після Другої світової війни були сформовані основи

міжнародної безпеки, створено ООН, прийнято фундаментальні документи у сфері прав людини та започатковано інтеграційні процеси в Європі. Розуміння цих історичних процесів є критичним для аналізу сучасних глобальних конфліктів, політики пам'яті та формування демократичних інститутів.

Крім того, наслідки перемоги над нацизмом досі впливають на політичні ідентичності європейських держав, їхню зовнішню політику та безпекові пріоритети. Тема також актуальна в контексті сучасних дискусій щодо ревізіонізму, небезпеки тоталітарних ідеологій та важливості історичної відповідальності. Тому аналіз впливу цієї перемоги дає можливість глибше усвідомити витоки сучасної Європи та зрозуміти, чому стабільність і мир потребують постійної підтримки та захисту.

2. Есе

Перемога над нацизмом і фашизмом стала переломним моментом, який змінив цивілізаційний напрямок розвитку Європи та всього світу. Ця перемога не лише завершила наймасштабнішу війну в історії, а й відкрила шлях до формування нового міжнародного порядку, побудованого на визнанні гідності людини, верховенства права та необхідності колективної безпеки.

Насамперед, завдяки перемозі над тоталітарними режимами було створено інституційну систему, що мала запобігти повторенню подібних трагедій. Найважливішим її елементом стала Організація Об'єднаних Націй, заснована у 1945 році. Статут ООН визначив базові принципи мирного співіснування, неприпустимість агресії та важливість міжнародної співпраці. Прийняття Загальної декларації прав людини у 1948 році закріпило універсальні гуманістичні цінності, які стали основою сучасного правового миру.

Другим ключовим наслідком перемоги стала трансформація Європи. Континент, який був ареною двох світових воєн, почав рухатися до інтеграції. Економічна співпраця між державами Західної Європи, започаткована Планом Маршалла та створенням Європейського об'єднання вугілля і сталі, стала фундаментом Європейського Союзу. Таким чином перемога над нацизмом стала не лише військовим тріумфом, а й передумовою для народження нового мирного проекту Європи.

Третім важливим результатом стало переосмислення природи влади та відповідальності. Масштабні злочини Третього рейху привели до створення Нюрнберзького трибуналу — першого міжнародного судового органу, який визнав злочини проти людяності та встановив принцип персональної відповідальності лідерів за злочинні дії держави. Це стало основою сучасного міжнародного кримінального права та судових інституцій, таких як Міжнародний кримінальний суд.

Перемога вплинула і на політичну карту світу, сприяючи деколонізації. Після війни імперії втратили легітимність, а народи Азії та Африки отримали можливість для здобуття незалежності. Водночас Європа опинилася у вирі холодної війни, коли ідеологічне протистояння між СРСР і країнами Заходу визначало глобальну політику майже на півстоліття. Це породило нові конфлікти, але водночас сприяло технічному прогресу та розвитку демократичних інститутів у Західній Європі.

Таким чином, перемога над нацизмом і фашизмом суттєво трансформувала світ. Вона дала поштовх для формування міжнародних норм, спрямованих на захист прав людини, створила основу для європейської інтеграції, змінила структуру міжнародних відносин та задала вектор розвитку світової політики на десятиліття вперед. Її значення залишається актуальним і сьогодні, коли людство знову стикається з викликами авторитаризму, агресії та порушення міжнародного права.

Список використаних джерел

1. United Nations. Charter of the United Nations, 1945.
2. Universal Declaration of Human Rights, United Nations, 1948.
3. Judgement of the International Military Tribunal (Nuremberg Trial), 1946.
4. Mazower M. Dark Continent: Europe's Twentieth Century. Penguin Books, 1999.
5. Kershaw I. To Hell and Back: Europe 1914–1949. Penguin, 2015.
6. Milward A. The Reconstruction of Western Europe 1945–1951. Routledge, 1984.
7. Tony Judt. Postwar: A History of Europe Since 1945. Penguin Press, 2005.

Яким чином можна стимулювати енергоефективність та зменшення споживання енергії в Європі?

Аналіз актуальності теми

Європа сьогодні стикається з трьома великими викликами:

1. високі ціни на енергію,
2. залежність від імпортного газу та нафти,
3. зміни клімату.

Після 2022 року країни ЄС особливо відчували, що енергію потрібно не просто купувати, а й економити, бо її нестача впливає на економіку, робочі місця та добробут людей. Тому Європейський Союз ухвалив нову директиву з

енергоефективності (2023 р.), яка встановлює чітку ціль – до 2030 року зменшити споживання енергії щонайменше на 11,7%.

Енергоефективність сьогодні – це не лише “економія”, а й спосіб зробити життя комфортнішим, зменшити витрати сімей, знизити забруднення повітря та підвищити енергетичну безпеку. Тому тема є надзвичайно актуальною для всієї Європи.

Есе

Енергія потрібна всім: будинкам, школам, бізнесам, фабрикам, транспорту. Але значна її частина втрачається – через неутеплені стіни, старі лампи, застарілу техніку, неефективне опалення. Завдання європейських країн – скоротити ці втрати. Це можна зробити кількома способами.

1. Сильніші правила та закони

ЄС вводить закони, які зобов’язують країни:

- зменшувати споживання енергії;
- будувати нові будинки тільки з високою енергоефективністю;
- модернізувати старі споруди;
- віддавати пріоритет проектам, які економлять енергію.

Це означає, що уряди не можуть ігнорувати економію – її оцінюють перед будь-якими великими рішеннями.

2. Підтримка енергоощадних технологій

Європа стимулює впровадження:

- LED-освітлення,
- теплових насосів,
- сонячних панелей,
- енергоефективної побутової техніки,
- “розумних” систем опалення та кондиціонування.

На більшості товарів є енергетичне маркування (А, А+, В тощо), яке допомагає людям вибирати економні варіанти.

Чим більше таких товарів купують – тим дешевшими вони стають, і тим більше виробники інвестують у ще ефективніші технології.

3. Модернізація будівель

Старі будинки споживають у 2–3 рази більше енергії, ніж сучасні. На практиці це означає:

- утеплити стіни, дах, підвал;
- замінити вікна на енергоефективні;
- поставити терморегулятори;
- оновити котли;
- встановити сенсорне освітлення у під’їздах і громадських місцях.

У багатьох країнах ЄС існують програми, які повертають частину грошей за ремонт – це робить модернізацію вигідною людям.

4. Інформаційні кампанії та освіта

Навіть прості дії зменшують споживання енергії:

- вимкнути світло, коли воно не потрібне;
- не перегрівати приміщення;
- користуватися енергозберігаючими лампами;
- завантажувати пральну машину повністю;
- не залишати техніку в режимі “stand-by”.

ЄС активно поширює поради, проводить рекламні кампанії, навчає дітей і молодь, створює інформаційні портали.

5. Фінансова підтримка та інвестиції

Щоб люди та бізнес могли дозволити собі модернізацію, ЄС пропонує:

- гранти,
- податкові знижки,
- дешеві кредити,
- програми для малозабезпечених.

Це мотивує робити ремонти, міняти техніку, встановлювати сонячні батареї і взагалі думати про економію.

Підсумок

Щоб Європа споживала менше енергії, потрібна спільна дія урядів, бізнесу й громадян. Енергоефективність – це не складні технології, а розумне використання того, що ми вже маємо. Це знижує витрати людей, робить економіку незалежнішою, а довкілля – чистішим.

Список використаної літератури

1. European Commission – Energy Efficiency Directive (EU/2023/1791)
https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficiency-targets-directive-and-rules/energy-efficiency-directive_en
2. Council of the European Union – Energy efficiency directive adopted (25.07.2023)
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/07/25/council-adopts-energy-efficiency-directive/>
3. European Parliament – EU actions to reduce energy consumption (2022)
<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20221128STO58002/energy-saving-eu-action-to-reduce-energy-consumption>

4. European Commission – Energy efficiency as a driver of lower bills (2022)

https://commission.europa.eu/news-and-media/news/focus-energy-efficiency-driver-lower-energy-bills-2022-10-11_en

5. European Commission, DG Energy – Winter preparedness & savings tips (2024)

https://energy.ec.europa.eu/news/focus-winter-preparedness-energy-efficiency-and-savings-tips-2024-12-16_en

6. REPowerEU – EU plan to reduce dependency on fossil fuels
<https://en.wikipedia.org/wiki/REPowerEU>

7. SAEЕ – Державне агентство з енергоефективності України (огляд політики ЄС) <https://saee.gov.ua/>

Які чинники впливають на формування у людини образу «небезпеки»? Як на вашу думку, чи впливає на цей образ вік людини?

Ця тема є надзвичайно актуальною сьогодні, оскільки сучасне суспільство сповнене як реальних, так і уявних загроз. Від глобальних конфліктів до онлайн-небезпек та дезінформації, люди постійно отримують сигнали про те, що щось може їм зашкодити. Розуміння того, як сприйняття форм небезпеки допомагає педагогам, психологам та політикам створювати безпечніше середовище для дітей, зменшувати паніку в суспільстві та сприяти відповідальній поведінці. Це також допомагає людям більш раціонально оцінювати ризики, уникаючи непотрібного страху чи необдуманих дій.

Сприйняття людиною «небезпеки» формується багатьма взаємодіючими факторами – біологічними, психологічними та соціальними. На біологічному рівні люди запрограмовані реагувати на потенційні загрози за допомогою інстинктивних процесів, таких як реакція «бий або біжи». Однак те, що одна людина вважає небезпечним, може здаватися нешкідливим для іншої, оскільки наш досвід, виховання та культурне середовище сильно впливають на те, як ми оцінюємо ризики.

Особистий досвід є одним із найпотужніших факторів. Той, хто пережив аварії, насильство чи травму, може сприймати небезпеку гостріше, ніж той, хто ніколи не стикався із серйозними загрозами. ЗМІ також відіграють важливу роль: новини та соціальні мережі постійно висвітлюють драматичні події, створюючи враження, що небезпека є скрізь, навіть коли реальні ризики низькі. Культурні норми ще більше формують це сприйняття; наприклад, у деяких суспільствах заохочується дослідження та ризик, тоді як в інших з раннього дитинства наголошується на обережності та слухняності.

Вік безумовно впливає на те, як люди сприймають небезпеку. Діти схильні недооцінювати ризики, оскільки їм бракує життєвого досвіду та біологічної зрілості, щоб передбачити наслідки. Підлітки, під впливом тиску однолітків та розвитку мозку, часто ризикують більш імпульсивно, сприймаючи небезпеку як щось захопливе або далеке. Дорослі, особливо ті, хто має обов'язки, такі як сім'я чи робота, зазвичай стають більш обережними. Вони покладаються на накопичений досвід і більше думають про довгострокові наслідки. Люди похилого віку, навпаки, можуть сприймати небезпеку інтенсивніше через зміни у здоров'ї, фізичну вразливість і тривогу щодо незнайомого середовища.

Наприклад, підліток, який виріс у небезпечному районі, може розвинути підвищену пильність, тоді як інший підліток з безпечного передмістя може залишатися відносно наївним щодо загроз. Літня людина у відмінній фізичній формі може почуватися набагато безпечніше, орієнтуючись у світі, ніж хтось удвічі молодший за себе, але з хронічною тривогою.

Загалом, сприйняття небезпеки не є фіксованим – воно розвивається протягом життя та залежить від індивідуальних та соціальних впливів. Розуміння

цих відмінностей допомагає сприяти безпечнішій поведінці, кращому спілкуванню та ефективнішому прийняттю рішень у всіх вікових групах.

Список використаної літератури

1. Steinberg, L. *Risk Taking in Adolescence: New Perspectives*. Current Directions in Psychological Science. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00103>
2. Bjork, J. M., & Pardini, D. *Who Are the “Risk-Takers”?* Developmental Cognitive Neuroscience. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2014.04.003>
3. Piaget, J. *The Psychology of the Child*. <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780465095001/the-psychology-of-the-child>

Якими є причини абсолютної бідності?

Тема абсолютної бідності є надзвичайно актуальною сьогодні, оскільки, незважаючи на глобальний прогрес, мільйони людей досі не можуть задовольнити основні потреби, такі як їжа, чиста вода та безпечне житло.

Бідність залишається корінною причиною багатьох інших глобальних проблем

- міграції, поганого здоров'я, соціальної нестабільності та навіть конфліктів.

Розуміння причин існування абсолютної бідності допомагає країнам та міжнародним організаціям розробляти кращі стратегії для зменшення нерівності та покращення умов життя в усьому світі. У світі, де економіка та суспільства взаємопов'язані, наслідки крайньої бідності впливають на кожного, що робить це питання невідкладним та важливим для обговорення.

Абсолютна бідність - одна з найболючіших і найскладніших проблем сучасності.

Вона означає ситуацію, коли людина не може задовольнити найбазовіші потреби, що дозволяють їй вижити: належне харчування, чиста вода, безпечне житло, базова медична допомога, одяг та мінімальні умови для гідного життя. У той час як відносна бідність порівнює дохід однієї людини з доходом решти суспільства, абсолютна бідність стосується самого кінця, точки, де життя перетворюється на щоденну боротьбу. Неважливо, чи це відбувається в багатій чи бідній країні: абсолютна бідність - це завжди стан, коли людське життя перебуває під загрозою, можливості знищуються, а люди потрапляють у пастку страждань. Розуміння причин абсолютної бідності допомагає не лише описати

проблему, але й подумати про рішення, які повинні запропонувати уряди, міжнародні організації та суспільства.

Причини абсолютної бідності ніколи не бувають простими чи суто економічними. Вони схожі на нитки, що утворюють важкий вузол: історичні обставини, політичні рішення, економічні системи, освіта, війни, корупція і навіть клімат - все це стає частиною цього вузла. Людина рідко стає абсолютно бідною через одну єдину подію. Натомість бідність накопичується протягом поколінь, і умови навколо людини часто мають навіть більше значення, ніж її індивідуальний вибір чи здібності. Люди народжуються в ситуаціях, коли вихід з бідності стає неймовірно складним не тому, що вони нездатні, а тому, що навколишнє середовище не дає їм справедливого шансу.

Однією з найважливіших причин абсолютної бідності є історичний розвиток світу. Багато регіонів, які сьогодні опинилися в пастці крайньої бідності, колись були колоніями. Під час колоніального правління могутні держави видобували природні ресурси, використовували місцеву працю без справедливої оплати та перебудовували місцеву економіку для обслуговування іноземних інтересів. Коли ці країни здобули незалежність, вони часто залишалися без стабільних інституцій, сильної економіки чи освітніх систем. Замість того, щоб будувати здорову економіку, багатьом новим незалежним державам довелося відбудовуватися з хаосу. Цей історичний фон продовжує впливати на них і сьогодні. Навіть через десятиліття після закінчення колоніалізму економічний дисбаланс залишається, оскільки світова економіка вже сформувалася таким чином, що багатство одних країн частково залежить від слабкості інших. Ця довгострокова історична нерівність значною мірою сприяє абсолютній бідності.

Ще однією важливою причиною є війна та конфлікти. Збройні конфлікти руйнують все, що забезпечує безпеку людей: будинки, школи, лікарні, дороги та енергетичні системи. Вони розбивають сім'ї та руйнують економіку. Країна, що перебуває у стані війни, не може розвивати свою промисловість, залучати інвестиції чи гарантувати безпечні умови праці. Цілі покоління виростають без освіти, тому що школи пошкоджені або тому, що відвідувати їх занадто небезпечно. Люди втрачають доступ до чистої води чи охорони здоров'я, а хвороби швидко поширюються. Війна також змушує мільйони людей залишати свої домівки та ставати біженцями, і багато з них опиняються в крайній бідності в місцях, звідки вони тікають. Іноді війна триває роками або навіть десятиліттями, і коли вона нарешті закінчується, країна може залишитися біднішою, ніж була до початку конфлікту. У таких ситуаціях уникнути абсолютної бідності стає неймовірно важко.

Корупція також є потужним фактором. Коли політичні лідери використовують ресурси країни для власної вигоди, гроші, які повинні йти на школи, лікарні, системи водопостачання, дороги та соціальні програми, просто зникають.

Корупція блокує економічний розвиток, оскільки бізнес не може розвиватися в ситуації, коли хабарництво та злочинність є правилом, а не винятком. Люди, які намагаються покращити своє життя, стикаються з несправедливими системами.

Іноземні інвестори уникають країн з високим рівнем корупції, що призводить до зменшення кількості робочих місць, нижчих зарплат та слабших державних послуг у країні. Коли корупція стає частиною уряду, бідність стає майже постійною. Вона переростає в те, чого суспільство не може уникнути без серйозних реформ.

Відсутність освіти є ще однією важливою причиною абсолютної бідності. Коли людина виростає без можливості ходити до школи, здобувати професію чи розвивати навички, у неї дуже мало шансів знайти стабільну та добре оплачувану роботу. Дітям у бідних сім'ях часто доводиться працювати замість того, щоб навчатися, просто тому, що їхнім сім'ям потрібні гроші, щоб вижити. В результаті вони виростають без кваліфікації. У дорослому віці вони продовжують працювати на низькооплачуваних роботах або в небезпечних умовах. Їхні власні діти часто стикаються з такою ж ситуацією, і цикл бідності продовжується.

Освіта є одним із найсильніших інструментів для виходу з бідності, але коли суспільство не може її забезпечити, бідність глибоко вкорінюється.

Погана медична допомога також тісно пов'язана з бідністю. Коли люди не мають доступу до ліків, лікарів, чистої води чи санітарії, вони стикаються з хворобами, яким можна легко запобігти.

Список використаної літератури:

1. World Bank – Poverty Overview
<https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>
2. UNICEF – Education and Poverty <https://www.unicef.org/education>
3. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) <https://www.ipcc.ch/>

Регіональна політика та роль регіонів в Європейському Союзі. Чи може виникати психологічний конфлікт між регіональною та європейською ідентичністю? Як його подолати?

Тема регіональної політики та ролі регіонів у Європейському Союзі є дуже актуальною сьогодні, оскільки Європа складається з багатьох різноманітних культур, мов та традицій. Люди часто відчують міцний зв'язок зі своїм місцевим регіоном, водночас будучи частиною більшої європейської спільноти.

Це іноді може створювати конфлікти ідентичності, коли люди не впевнені, що їм пріоритетувати: свою регіональну лояльність чи свою європейську ідентичність. Розуміння цього питання важливе, оскільки воно впливає на те, як люди беруть участь у житті суспільства, як уряди приймають рішення та як регіони та Європа можуть мирно та ефективно співпрацювати.

Європейський Союз – це велика та різноманітна організація, що складається з багатьох країн, кожна з яких має свою культуру, традиції, мову та історію. У межах цих країн також є менші регіони, кожен з яких має свою унікальну ідентичність. Деякі регіони славляться своїми традиціями, мовою чи культурою, які можуть відрізнятися від решти країни. Ці регіональні ідентичності дуже важливі для людей. Вони можуть дати відчуття приналежності, гордості та історії. Водночас, бути частиною Європейського Союзу означає розділяти цінності, правила та відчуття спільноти з багатьма іншими країнами. Хоча регіональні та європейські ідентичності можуть працювати разом, іноді вони створюють психологічні конфлікти в свідомості людей. Ці конфлікти виникають, коли люди розриваються між лояльністю до свого регіону та тим, щоб бути частиною Європи.

Регіональна ідентичність – це те, з чим люди виростають. Вона походить від мови, якою вони розмовляють вдома, їжі, яку вони їдять, свят, які вони святкують, та традицій, яких вони дотримуються. Наприклад, людина з Каталонії в Іспанії може відчувати сильний зв'язок з каталонською культурою, мовою та історією. Так само людина з Баварії в Німеччині може пишатися баварськими традиціями, одягом та святами. Ці почуття є природними. Вони допомагають людям почуватися в безпеці, визнаними та частиною спільноти, яка поділяє ті самі цінності. Регіональна ідентичність є дуже особистою. Вона формує те, як люди сприймають себе та як вони ставляться до інших. Люди часто оцінюють свої цінності, переконання та спосіб життя відповідно до свого регіонального походження. Регіональна ідентичність також є політичною в деяких випадках, особливо коли регіони мають історію прагнення до більшої незалежності чи автономії від центрального уряду.

З іншого боку, європейська ідентичність є ширшою. Вона ґрунтується на

спільних ідеях та цілях багатьох країн. Бути європейцем означає вірити в демократію, права людини, свободу та співпрацю між народами. Це також передбачає відчуття частини більшої спільноти, яка виходить за межі однієї країни чи регіону. Європейська ідентичність підтримується такими інституціями, як Європейський парламент, Європейська комісія та Європейська рада. Ці інституції створюють закони та політику, що застосовуються до всіх держав-членів, а також підтримують розвиток регіонів у цих державах.

Наприклад, Європейський Союз має програми, які надають кошти для допомоги слаборозвиненим районам, покращення інфраструктури та захисту культури.

Бути частиною Європейського Союзу також дозволяє людям подорожувати, працювати та навчатися в інших країнах, що може зміцнити їхнє відчуття приналежності до Європи в цілому.

Однак регіональна та європейська ідентичності не завжди ідеально поєднуються. Конфлікти можуть виникати, коли потреби чи цінності регіону стикаються з ширшими європейськими правилами чи ідеями. Наприклад, регіон може бажати зберегти свою мову та культуру, створюючи суворі місцеві правила, тоді як Європейський Союз заохочує відкриті кордони та вільне пересування людей, ідей та товарів. Іноді люди відчувають, що Європейський Союз не розуміє та не поважає їхні місцеві традиції. Це може змусити їх розриватися між лояльністю до свого регіону та підтримкою європейських ідеалів. Психологічний конфлікт виникає, коли людям доводиться робити вибір, який, здається, ставить під сумнів їхню ідентичність. Людина може пишатися і тим, що є європейцем, але боятися віратити традиції, які роблять її регіон особливим. Вони можуть відчувати провину за підтримку європейської політики, яка негативно впливає на їхній регіон, або вони можуть чинити опір європейській інтеграції, щоб захистити свою місцеву культуру. Ця внутрішня боротьба може бути стресовою та заплутаною, особливо коли родина, друзі та суспільство мають тверду думку щодо правильного вибору.

Одна з причин цього конфлікту полягає в тому, що люди часто ідентифікують себе з різними спільнотами одночасно. Люди природно хочуть належати.

Регіональна ідентичність задовольняє одну частину цієї потреби, тоді як європейська ідентичність задовольняє іншу. Іноді ці ідентичності доповнюють одна одну. Наприклад, гордість за Каталонію не заважає людині пишатися тим, що вона європейець. Багато людей можуть комфортно жити з обома ідентичностями, використовуючи свою регіональну ідентичність як основу, а європейську ідентичність як ширшу структуру. Але в інших випадках люди сприймають конкуренцію між двома ідентичностями. Вони бояться, що

європейське буття може змусити їх забути або втратити свою регіональну культуру, а пріоритетність свого регіону може зробити їх менш лояльними до Європи. Це сприйняття може посилюватися, коли політики, ЗМІ чи соціальні групи наголошують на відмінностях між регіонами та Європою, замість того, щоб висвітлювати спільні цілі та цінності.

Регіональна політика в Європейському Союзі є одним зі способів зменшення цього конфлікту. ЄС визнає, що регіони важливі для культури, історії та економіки. Він має програми, які надають кошти місцевим органам влади для покращення освіти, транспорту, навколишнього середовища та бізнесу. Ці програми допомагають регіонам розвиватися, не відчувачи, що їхню культуру чи потреби ігнорують. Коли регіон бачить, що Європейський Союз підтримує місцеве зростання, люди можуть відчувати, що їхня регіональна ідентичність у безпеці, водночас вони є частиною більшої європейської спільноти. Політика, яка поважає місцеві традиції, мови та культури, може дати людям відчуття причетності. ЄС також підтримує регіональну співпрацю між країнами.

Наприклад, регіони в різних країнах можуть разом працювати над екологічними проектами, культурними обмінами або бізнес-ініціативами. Ці програми допомагають людям відчувати зв'язок як зі своїм регіоном, так і з Європою одночасно.

На завершення, психологічний конфлікт між регіональною та європейською ідентичністю є природним викликом на різноманітному та пов'язаному континенті. Люди можуть відчувати розрив між відданістю своїм місцевим традиціям та ширшими цінностями Європи. Однак цей конфлікт можна контролювати та навіть подолати. Регіональна політика, освіта, діалог, мобільність, культурний обмін, засоби масової інформації, економічна підтримка та особиста усвідомленість допомагають людям почуватися в безпеці у своїй регіональній ідентичності, водночас сприймаючи європейську єдність. Європейський Союз побудований на співпраці, повазі та спільних цінностях, що робить можливим співіснування кількох ідентичностей. Визнаючи важливість як регіональної, так і європейської ідентичності, окремі особи та суспільства можуть створити відчуття приналежності, яке є інклюзивним, гордим та спрямованим у майбутнє. Коли люди почувуються в безпеці у своїх традиціях та пов'язані з ширшою спільнотою, психологічний конфлікт стає можливістю для зростання, а не джерелом стресу. Цей баланс є важливим для подальшого успіху регіонів у рамках Європейського Союзу та для особистого благополуччя його громадян.

Список використаної літератури

1. Регіональна політика Європейського Союзу – підручник за редакцією В. Чужикова. Цей підручник дає ґрунтовне уявлення про інструменти, механізми, етапи та логіку регіональної політики ЄС.
2. Регіональна політика та підтримка регіонального розвитку: порівняння досвіду Німеччини, ЄС та України (Алла Мельник) – корисне порівняння, яке показує, як різні країни ЄС підходять до підтримки регіонів, і які уроки може взяти Україна.
3. Europe, Regions and European Regionalism – академічна праця, яка аналізує політичну роль регіонів і феномен „регіоналізму” в сучасній Європі, особливо після розширень ЄС.

Оцініть ефективність санкцій, які ЄС запровадив проти росії? Що негативно позначається на цій ефективності?

Питання про те, чи діють санкції чи ні, є, на мій погляд, одним із найважливіших питань у галузі міжнародних відносин. Санкції є дуже популярним інструментом серед інструментів, які вважаються важливими компонентами м'якої сили, спрямованої на зміну поведінки непокірної держави, коли військове втручання є ані бажаним, ані можливим. Зазвичай санкції діють шляхом нападу на економічні, політичні, фінансові та технологічні ресурси країни, яка порушує міжнародні норми, щоб змусити її переглянути свої дії. Вимірювання ефективності санкцій ніколи не стосувалося лише нанесення матеріальних втрат, а переважно того, чи можна реалізувати конкретні стратегічні цілі чи ні. У випадку з росією вони набули безпрецедентного масштабу та символічного значення. З початку широкомасштабного вторгнення в Україну, у лютому 2022 року, Сполучені Штати Америки, Канада, Австралія, Нова Зеландія, країни-члени Європейського Союзу (включно з Великою Британією), Норвегія, Швейцарія, Японія - загалом 41 країна, плюс сама Україна та Парламентська асамблея Ради Європи і неофіційно КНР запровадили санкції. Вони були адресовані не тільки окремим особам і фірмам, а й основним секторам російської економіки - енергетиці, фінансам, транспорту і торгівлі високотехнологічною продукцією. Ніколи раніше ЄС не використовував таку широку і тривалу схему обмежень проти однієї держави.

Жодна з цих санкцій не є універсальним інструментом, який гарантує негайний результат у вигляді припинення агресії. Ефективність санкцій значною мірою залежить від низки факторів, включаючи бажання міжнародної спільноти брати участь, стабільність відповідних механізмів контролю та, що найважливіше, наскільки швидко чи повільно країна-агресор зможе знайти засоби для обходу обмежень. Тут виникає важливе питання: наскільки ефективні

санкції ЄС проти Росії в нинішніх умовах і які фактори обмежують їх максимальну ефективність?

По-перше, я хотіла би назвати плюси всіх санкцій, які мені відомі.

Санкції погано вдарили по фінансовому сектору росії. Негайне заморожування резервів Центрального банку разом із обмеженим доступом деяких банків до системи SWIFT, а також повною заборонаю на інвестиції та кредитування створили дуже серйозні перешкоди для російської економіки. Це ускладнює фінансування тривалої війни, що призводить до збільшення дефіциту бюджету.

Далі були високотехнологічні галузі. Заборона мікрочіпів, електроніки, авіаційних компонентів і обладнання для енергетики різко зменшила технологічний потенціал. Найбільше це сталося у військово-промисловому комплексі, оскільки тут росія змушена використовувати нелегальні шляхи поставок, що значно гальмує її розвиток у бік передових технологій. Також, санкції стимулювали глобальну економічну переорієнтацію. Багато європейських компаній залишили російський ринок, що спричинило скорочення інвестицій та зникнення робочих місць. У довгостроковому вимірі це веде до поступової ізоляції росії від міжнародних економічних процесів.

Водночас існують важливі фактори, які обмежують якість санкцій.

Зростання було в змозі пристосуватися до змін, продаючи більше енергії іншим країнам, особливо Китаю та Індії, які потребували нафти та газу. Другою проблемою є те, що деякі продукти, виготовлені високотехнологічними компаніями, все ще продаються у трьох країнах, таких, як Туреччина, Казахстан, Вірменія або ОАЕ, і це робить країни, які менше хвилюються за нас. Багато країн в Африці, Латинській Америці, Азії та деяких регіонах світу не погоджуються з цією політикою. Наслідки санкціональних операцій були затримані, економіка не була повністю припинена втратами, тому що вона має багато грошей, уряд контролює важливі частини, і використовує спосіб організації, який допомагає їй відновитися в майбутньому, але не завжди одразу.

Хоча економіка країн-членів постраждала через відмову російських енергоносіїв, які створили енергетичну кризу і підвищили ціни у 2022-23 роках, деякі країни в ЄС мають різні правила щодо того, як сильно вони карають інших, як, наприклад, Угорщина, що зупинило нові повідомлення або попросив про особливі випадки, що зробили ЄС слабшим та легшим для процвітання. Агресія, особливо в грошах та техніці, ускладнює агресію в майбутньому, однак ефективність цих заходів зменшується завдяки спроможності подорожувати, підтримувати ріст країн-членів ЄС та підтримувати певні внутрішні конфлікти в межах ЄС. Уповноваження не зупиняють агресію одразу, але у кінцевому підсумку їм важче боротися, завдаючи шкоди економіці росії. Правоохоронці працюють добре, якщо вони великі та сильні, але також, якщо ЄС та його друзі можуть перешкодити поганим хлопцям втекти, залишатися разом, і змусити інші країни дотримуватися правил.

Чому в сучасному світі особливою психологічною цінністю (зокрема, на ринку праці) є стресостійкість?

Стресостійкість – це визначена сукупність особистих якостей, що дозволяють переносити стресові ситуації без неприємних наслідків для особистої діяльності індивіда і оточення. Життя в сучасному суспільстві набрало шаленого темпу, що починає загрожувати не тільки нервово-психічному, але і фізичному здоров'ю людей. Щоб ефективно справлятися зі стресом, необхідно певною мірою вдосконалити наші психічні процеси мислення. Всі ми бачимо світ по-різному і кожен з нас реагує на навколишню дійсність унікальним чином.

У сучасному світі стресостійкість стала однією з ключових професійних компетентностей, затребуваних у більшості сфер діяльності. На це впливають кілька об'єктивних чинників.

По-перше, глобалізація та стрімкий розвиток технологій змінюють робочі процеси так швидко, що працівники мають постійно адаптуватися до нових вимог, інструментів і умов праці (1).

По-друге, конкуренція на ринку праці посилюється, що створює додаткове психологічне навантаження та підвищує ризик професійного вигорання (2; 4).

По-третє, непередбачувані зовнішні події - економічні кризи, політичні конфлікти, пандемії - змінюють робоче середовище та змушують компанії постійно шукати гнучкі рішення.

У таких умовах стресостійкість стає не просто бажаною рисою, а необхідною здатністю, яка дозволяє працівникові зберігати ефективність навіть під тиском. Організації все частіше включають її до списку ключових компетенцій, адже від уміння контролювати емоційні реакції залежить якість прийнятих рішень, здатність до співпраці, швидкість адаптації та стабільність результатів у довгостроковій перспективі (3; 6). Саме тому дослідження ролі стрес стійкості на сучасному ринку праці є актуальним та соціально значущим.

У XXI столітті поняття «робота» перестало бути стабільним і передбачуваним. Висока швидкість соціальних і технологічних змін створила нову реальність, у якій стрес став буденною частиною професійного життя. Саме тому стресостійкість - здатність зберігати внутрішній баланс і продуктивність у складних умовах - перетворилася на одну з найцінніших психологічних характеристик працівника.

Передусім стресостійкість безпосередньо впливає на ефективність діяльності. Працівники, які вміють керувати емоціями, здатні приймати більш обґрунтовані рішення, не реагують імпульсивно та краще контролюють свою поведінку. Під час кризових ситуацій вони зосереджуються на вирішенні завдань, а не на переживаннях, що підвищує їх конкурентоспроможність (1; 5).

Другий аспект - це збереження психічного здоров'я. Хронічний стрес є одним із ключових факторів професійного вигорання, емоційного виснаження та зниження мотивації. Люди з високим рівнем стресостійкості мають більш стабільний емоційний фон, краще контролюють напругу та рідше зазнають довготривалих негативних наслідків робочих перевантажень (2; 4).

Третій важливий чинник - здатність до адаптації. Сучасні професії вимагають швидкого навчання, гнучкого мислення, готовності змінювати стратегії. Стресостійкі працівники легше пристосовуються до нових умов, швидше освоюють нові технології та стабільніше реагують на невизначеність (3; 6). Це робить їх цінними для роботодавців, особливо в динамічних галузях.

Окрім цього, стресостійкість відіграє важливу роль у взаємодії з колективом. Люди, які вміють зберігати спокій під тиском, підтримують здоровий психологічний клімат, не загострюють конфлікти та сприяють продуктивній командній роботі. У колективах із високим рівнем емоційної стійкості рідше виникають конфліктні ситуації, а загальний рівень ефективності є значно вищим (5).

Нарешті, стресостійкість пов'язана із професійною надійністю. Для роботодавця важливо, щоб працівник залишався стабільним, відповідальним і

здатним завершити роботу навіть у складних умовах. Стресостійкість стає показником того, наскільки людина може витримати характерні для галузі навантаження та чи здатна вона працювати на результат у довгостроковій перспективі (6).

Таким чином, у сучасному світі стресостійкість - це не просто індивідуальна риса, а комплексна здатність, що визначає успішність професійної діяльності. Вона забезпечує людині емоційну стабільність, когнітивну гнучкість та адаптивність до постійних змін. Саме тому на ринку праці її цінують настільки високо: у нестабільних умовах роботодавці шукають спеціалістів, здатних витримувати навантаження та ефективно працювати навіть у складних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Lazarus, R. S. (1999). Stress and Emotion: A New Synthesis.
2. Maslach, C., Jackson, S. E. (2001). The Measurement of Burnout.
3. American Psychological Association (APA). (2023). Workplace Stress Report.
4. Михайленко О. В. (2018). Стрес та професійне вигорання в умовах сучасного робочого середовища. Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Психологія.
5. Семенова О. М. (2020). Психологічні чинники стресостійкості особистості. Наукові студії із соціальної та політичної психології.
6. Шевченко Т. О. (2021). Стресостійкість як складова професійної компетентності працівника. Психологія і суспільство.

Як військові дії впливають на глобальну продовольчу кризу?

У сучасному світі проблема продовольчої безпеки набуває дедалі більшої актуальності. Глобальна продовольча криза - це серйозна нестача продуктів харчування у світі, яка проявляється як у значному дефіциті їжі, так і в нездатності багатьох людей придбати її, навіть якщо вона доступна. Це явище спричиняє недоїдання, підвищує ризики хвороб та бідності, а також може призвести до політичної нестабільності. Причини кризи включають зміну клімату, зростання населення, природні катаклізми, конфлікти, пандемії та економічні проблеми. Військові дії, незалежно від їхнього масштабу, мають глибокий і довготривалий вплив на світову продовольчу систему.

По-перше, повномасштабна агресія Росії проти України спричинила серйозні трагедії, зокрема унеможливила ведення сільськогосподарської діяльності в районах бойових дій та на тимчасово окупованих територіях. Крім

того, вона значно ускладнила роботу працівників агрогалузі через забруднення земель мінами та боєприпасами, завдавши значних збитків і шкоди цій сфері.

До повномасштабного вторгнення РФ Україна забезпечувала 46 % світового експорту соняшникової олії, 9 % експорту пшениці, 17 % ячменю та 12 % кукурудзи на світових ринках, згідно з даними U.S. Foreign Agricultural Service.

Особливо тяжкими виявилися втрати, пов'язані з підривом Каховської дамби російськими військовими, обстрілами сільськогосподарської і портової інфраструктури. Ситуацію погіршили незаконні вилучення, продажі та знищення сільгосппродукції та техніки, а також інших ресурсів, затримки постачань продукції та блокада судноплавства в Азово-Чорноморському регіоні. Блокування портів Чорного моря у 2022 році спричинило різке зростання цін на зерно, що особливо болісно вдарило по країнах Африки та Близького Сходу, які залежать від українського експорту. Такі наслідки стали причиною суттєвого скорочення обсягів агропродукції, яку Україна могла б експортувати для забезпечення потреб у продовольстві зростаючого населення світу.

По-друге, проблемою є масова міграція населення, спричинена нестачею їжі та погіршенням умов життя. Коли у певному регіоні виникає дефіцит продовольства, люди вимушені залишати свої домівки, шукаючи місця, де є можливість вижити. Ця міграція може мати як внутрішній характер, як переселення в межах країни, так і міжнародний. Причиною такої ситуації є не лише відсутність продуктів харчування, а й загальна дестабілізація економіки, зростання безробіття, втрата засобів до існування. Наприклад, фермери, які втрачають врожаї через війну або посуху, позбавляються доходу й не можуть прогодувати свої родини. У результаті вони змушені покидати села та мігрувати до великих міст або за кордон у пошуках роботи й продовольчої безпеки. Масова міграція створює значний тиск на країни-приймачі. У місцях, куди прибувають біженці чи економічні мігранти, зростає попит на продовольство, житло та соціальні послуги. Якщо держава не готова до такого потоку людей, це призводить до нових криз - нестачі ресурсів, соціальної напруженості, безробіття та конфліктів між місцевим населенням і переселенцями. Таким чином, продовольча нестача в одній країні може спричинити ланцюгову реакцію проблем у сусідніх регіонах.

За даними ООН, понад 70% сучасних біженців походять із країн, де існує високий рівень продовольчої нестабільності - таких як Афганістан, Сомалі, Ємен, Південний Судан. Війни, посухи й економічні потрясіння в цих країнах зруйнували систему продовольчого забезпечення, що призвело до масштабних потоків людей у напрямку Європи, Близького Сходу чи інших безпечніших регіонів.

По-третє, наслідком війни є дестабілізація логістичних ланцюгів. Навіть якщо продовольство є у достатній кількості, його транспортування стає надзвичайно складним через зруйновані дороги, блокаду портів, санкції чи ризики обстрілів. Це призводить до дефіциту продуктів у певних регіонах і, відповідно, до зростання цін. Міжнародні організації, такі як Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO), неодноразово наголошували, що порушення логістики під час війни є однією з головних причин голоду у світі, особливо у бідних країнах, які не можуть швидко перебудувати свої імпорتنі канали. Крім того, військові конфлікти призводять до енергетичної нестабільності. Сільське господарство тісно пов'язане з енергетикою - від палива для тракторів до виробництва добрив. Зростання цін на нафту і газ, яке часто супроводжує війни, підвищує собівартість агровиробництва. Наприклад, після початку повномасштабної війни в Україні ціни на добрива та пальне зросли майже вдвічі, що зменшило врожайність у багатьох країнах, зокрема в Африці, Азії та Латинській Америці. Таким чином, навіть держави, віддалені від зони бойових дій, відчувають їхній економічний тиск.

Окремо слід зазначити, що війни підривають довіру між державами, що ускладнює міжнародне співробітництво у сфері продовольчої безпеки. Санкційна політика, експортні обмеження та політичні конфлікти перешкоджають формуванню єдиної стратегії реагування на продовольчу кризу. У 2022-2023 роках десятки країн запровадили тимчасові заборони на експорт зерна, рису чи кукурудзи, намагаючись забезпечити власне населення. Проте такі дії лише поглибили глобальний дефіцит і призвели до ще більшого зростання цін на продовольство.

Водночас війна може стати каталізатором переосмислення підходів до продовольчої безпеки. Багато країн почали активно інвестувати у розвиток власного аграрного виробництва, впровадження технологій точного землеробства, розширення системи стратегічних запасів зерна. Зросла роль міжнародних гуманітарних програм, спрямованих на підтримку фермерів у країнах, що постраждали від воєн або економічних шоків. Це свідчить про те, що навіть у часи кризи людство здатне знаходити адаптивні рішення.

Підводячи підсумок, можу сказати, що військові дії мають руйнівний вплив на глобальну продовольчу систему, створюючи складний комплекс економічних, соціальних і гуманітарних проблем. Вони не лише безпосередньо знищують урожай, техніку та інфраструктуру, а й дестабілізують міжнародну торгівлю, провокують енергетичну та логістичну нестабільність, сприяють зростанню цін на продукти. Усе це призводить до голоду, зниження рівня життя, зростання соціальної напруги та масової міграції. Війна в одній державі сьогодні неминуче відгукується у всьому світі, бо сучасна економіка є взаємопов'язаною. Саме тому

вирішення продовольчої кризи неможливе без припинення воєн, налагодження діалогу між країнами та формування справедливої системи розподілу ресурсів. Потрібно інвестувати у відновлення аграрного виробництва, розвиток сталих технологій і захист фермерів у зонах ризику. Тільки спільними міжнародними зусиллями можна забезпечити, щоб кожна людина на планеті мала доступ до достатньої кількості безпечної та якісної їжі. Глобальна продовольча безпека - це не просто економічне завдання, а моральний обов'язок людства перед майбутніми поколіннями.

Список використаних джерел

1. <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/ahresiya-rf-proty-ukrayiny-yak-zahroza-hlobalniy-prodovolchiy>
2. <https://texty.org.ua/fragments/107154/vijna-v-ukrayini-zahrozhuye-hlobalnoyu-prodovolchoyu-kryzoyu-naukovci-namahayutsya-comu-zapobihty-za-dopomohoyu-suputnykovoho-monitorynhu-karta/>
3. ООН. (2022). Global Impact of War in Ukraine on Food, Energy and Finance Systems. Report of the Global Crisis Response Group on Food, Energy and Finance. New York: United Nations.
4. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-07/ad_agresiya_rf_31072024_1.pdf
5. <https://sciencehorizon.com.ua/uk/journals/tom-27-3-2024/viyina-v-ukrayini-vpliv-na-svitovu-torgivlyu-agroprodovolchoyu-produktsiyeyu>

Чи є взаємозв'язок між безпековою політикою ЄС та психологічним відчуттям захищеності громадян?

Безпекова політика ЄС дедалі більше виходить за межі класичної оборони й внутрішньої безпеки: у фокусі – питання кібербезпеки, захисту критичної інфраструктури, боротьби з транснаціональною злочинністю, а також об'єднаний пакет реагування на гібридні, екологічні та економічні загрози. Та чи впливає така політика на те, як громадяни відчують себе захищеними? Іншими словами: чи можна стверджувати, що реалізація політики безпеки на європейському рівні покращує психологічне відчуття захищеності у громадян держав-членів?

По-перше, наявність концептуальних рамок і активних заходів ЄС створює потенціал для зростання відчуття захищеності. Наприклад, стратегія ЄС у сфері безпеки та оборони передбачає, що Європа має «мати засоби, щоб захистити себе та забезпечити мир через підтверджену стримувальну здатність». Крім того, внутрішня політика безпеки (internal security) включає пріоритети – боротьба з тероризмом, організованою злочинністю, кіберзагрозами, що прямо адресують загальні побоювання громадян. У такій логіці – чим чіткіше й масштабніше діє ЄС-політика, тим вище шанс, що громадяни відчуватимуть себе більш захищеними [1].

По-друге, емпіричні дані свідчать про те, що громадяни ЄС дійсно потроху очікують саме такого рольового статусу від ЄС. Так, за опитуванням, 74 % респондентів вважають, що членство в ЄС принесли користь їхній країні, зокрема через сприяння миру та безпеці. Також 66 % вважають, що ЄС має відігравати більшу роль у захисті від глобальних криз і загроз. Ці дані дають підстави говорити про психологічний ефект: присутність наднаціонального безпекового актора підвищує очікування почуття захищеності [2].

По-третє, проте, зв'язок не автоматичний і однозначний. Питання психологічного відчуття захищеності залежить не лише від політики, але й від сприйняття, довіри, комунікації, контексту загроз. Наприклад, у дослідженні щодо молоді з сільської Польщі показано: хоча потенційно ЄС міг би виконувати роль забезпечувача безпеки (через спільну охорону кордонів, працевлаштування тощо), молоді люди часто не відчувають значного зв'язку з ЄС – питання належать до національної та локальної політики. Тобто, навіть за умови існування безпекової політики, її вплив на суб'єктивне відчуття може бути обмеженим [3].

По-четверте, важливі метопараметри: чи політика доведена до громадян, чи відчувають вони її результат, чи мають довіру до інституцій, чи загрози сприймаються як реальні та локально актуальні. Наприклад, якщо громадянин відчуває, що загроза – це щось далеке (геополітика, кібернапад), а інституції не пояснюють, як саме його це стосується, відчуття захищеності не обов'язково зростатиме. Більше того, існують ризики, що меседжі безпеки (як-от збільшення повноважень без належного контролю) можуть породжувати відчуття нестабільності або навіть страху, що «ми в небезпеці». Таким чином, є проміжні ланки між політикою і психологічним ефектом.

По-п'яте, з огляду на нові виклики – війна на Сході Європи, кіберзагрози, енергетична залежність – роль ЄС у безпековій політиці стає ще більш видимою і важливою. Політика ЄС, як системний актор, вже не лише доповнює державну безпеку, але все більше формує архітектуру безпеки континенту. Це означає, що потенціал для впливу на відчуття громадян зростає. Однак, щоб цей потенціал реалізувався, потрібна навіть більша видимість дій, реальні результати, локальна імплементація, комунікація та інституційна довіра.

Як висновок: так, існує взаємозв'язок між безпековою політикою ЄС і психологічним відчуттям захищеності громадян – політика створює умови, надає інструменти і задає рамки, а громадяни реагують очікуваннями та оцінками. Але цей зв'язок не є прямим «політика → відчуття» автоматично; він залежить від того, наскільки політика реалізована, видима, сприйнята, локалізована, і

наскільки громадяни відчують, що вона впливає на їх буденне життя. Таким чином, для зміцнення цього зв'язку рекомендується: підсилювати комунікацію політики безпеки до рівня громадян, забезпечувати відчутні результати на місцевому рівні, розвивати довіру до інституцій та враховувати суб'єктивні сприйняття загроз і безпеки.

Це означає, що архітектура безпеки ЄС має працювати не лише на макрорівні (флот, система раннього попередження, кіберсила), але й на рівні «мій дім, моя вулиця, моя довіра». Тільки тоді можна говорити про справжнє підвищення відчуття захищеності кожного громадянина.

Список використаної літератури

1. A new era for European defence and security. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/security-and-defence_en (дата звернення 03.11.2025).
2. Survey confirms Europe's citizens want the EU to protect them and act in unity. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20250317IPR27385/survey-confirms-europe-s-citizens-want-the-eu-to-protect-them-and-act-in-unity> (дата звернення 03.11.2025).
3. No Strong Sense of Belonging and the EU as a Security-Provider: How Young People in Rural Poland Perceive EU Citizenship. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-29793-9_4 (дата звернення 03.11.2025).

Як на вашу думку, чому ЄС до цього часу не має власних збройних сил? Чи у них потреба і чи будуть створені вони у майбутньому?

Європейський Союз не має власних збройних сил, хоча вже кілька десятиліть декларує прагнення до стратегічної автономії. Питання створення «європейської армії» постає щоразу після криз – від балканських конфліктів до війни Росії проти України. Проте і сьогодні оборона залишається переважно

справою національних урядів, а не наднаціональних структур. Причина полягає у поєднанні політичних, історичних і правових факторів.

Насамперед оборона – це серцевина державного суверенітету. Жодна держава-член не готова повністю делегувати Брюсселю право вирішувати, коли і проти кого застосовувати силу. Договір про Європейський Союз чітко визначає, що спільна політика безпеки не порушує особливого характеру національних оборонних систем. Тому навіть за наявності спільних місій чи координаційних штабів контроль над військами залишається виключно в руках держав. Це формує гібридну модель – «спільна політика без спільної армії» [1, с.98].

Вирішальним чинником є й те, що безпеку Європи з 1949 року забезпечує НАТО. Більшість країн ЄС є членами Альянсу і покладаються на гарантії колективної оборони, передусім на військову спроможність Сполучених Штатів. Створення повноцінних збройних сил ЄС сприймається як дублювання функцій НАТО, що може призвести до неузгодженості у прийнятті рішень, розпорошення ресурсів і стратегічних суперечностей. Для багатьох урядів вигідніше зміцнювати НАТО, ніж вкладати мільярди у створення нової паралельної структури.

Іншим бар'єром залишається різне бачення загроз серед держав-членів. Для країн Східної Європи головним викликом є російська агресія, тоді як для Півдня – нестабільність у Північній Африці та Середземномор'ї. Скандинавські держави наголошують на кіберзахисті та безпеці критичної інфраструктури, а Франція просуває ідею європейської стратегічної автономії з опорою на власні оборонні промислові потужності. Такі розбіжності у пріоритетах унеможливлюють формування єдиного військового командування та спільної доктрини застосування сили [2].

Попри це, ЄС поступово формує засади оборонного співробітництва. У межах Постійного структурованого співробітництва (PESCO) держави спільно розробляють озброєння, у межах Європейського оборонного фонду фінансуються інноваційні військові технології, а ухвалений у 2022 році «Стратегічний компас» визначив мету створити до 2025 року Сили швидкого реагування чисельністю 5 000 військових. Це не армія у класичному сенсі, але вже перший реальний крок до власного оборонного інструменту ЄС.

Потреба у створенні спільних збройних сил посилюється під тиском сучасних загроз. Повномасштабна війна в Україні продемонструвала, що Європа залежна від американської військової допомоги, а оборонна промисловість континенту не здатна швидко задовольняти власні потреби. З огляду на це зростає політичний консенсус, що стратегічна автономія має спиратися не лише на дипломатію, а й на власні військові потужності. Ідея «європейської армії» вже не

виглядає утопічною, проте її реалізація можлива лише у середньостроковій перспективі та за умови глибокої інституційної реформи ЄС [3].

Чи буде вона створена? Ймовірніше, Європа піде шляхом поступової інтеграції – не через одномоментне заснування армії, а через розбудову об'єднаних структур командування, спільних навчань, уніфікацію озброєнь і консолідацію оборонних бюджетів. ЄС формуватиме мережу спільних оборонних спроможностей, що діятимуть під єдиним політичним контролем, але зберігатимуть національний компонент. Така модель дозволить уникнути конфлікту з НАТО й одночасно підвищити автономність Європи у разі зміни зовнішніх гарантій безпеки.

Отже, відсутність власних збройних сил ЄС – не ознака слабкості, а наслідок складного балансу між суверенітетом, інтеграцією та трансатлантичними зобов'язаннями. Проте події останніх років довели, що повна залежність від зовнішніх партнерів більше не є прийнятною. ЄС поступово переходить від концепції «м'якої сили» до комбінованої – політичної, економічної та військової. І хоча «європейська армія» в буквальному сенсі може не з'явитися ще довго, сам процес її інституційного формування вже почався – і він стане визначальним чинником архітектури європейської безпеки у найближчі десятиліття.

Список використаної літератури

1. Інституційна система ЄС : навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, Н. М. Рудік. 2-ге вид., перероб. і доп. Дніпро : ДПІДУ НАДУ, 2021. 226 с.
2. European External Action Service. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe – A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. Brussels: The European Union.
3. Council of the European Union. Decision of the Heads of State or Government of the 27 Member States of the EU, meeting within the European Council, on the concerns of the Irish people on the Treaty of Lisbon (Annex 1) in Presidency conclusions. Brussels, 10 July. 11225/2/09. REV 2. Available at: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11225-2009-INIT/en/pdf> (дата звернення 01.11.2025).

На вашу думку, які з відмінностей України від стандартів ЄС буде найскладніше подолати. Що потрібно зробити, щоб прискорити цей процес?

Європейська інтеграція для України – це не лише зовнішньополітичний курс, а глибока внутрішня трансформація держави, що передбачає приведення

політичних, правових, економічних та соціальних стандартів до рівня Європейського Союзу. Проте процес наближення не є рівномірним: частину сфер Україна адаптує відносно швидко, натомість інші залишаються джерелом хронічних відмінностей. Саме ці структурні дисбаланси визначатимуть, наскільки швидко країна зможе перейти від статусу кандидата до повноправного члена ЄС.

Найскладнішим бар'єром є інституційна слабкість держави та стійкість корупційних практик, які системно підривають довіру до влади і сповільнюють виконання євроінтеграційних зобов'язань. Європейські стандарти ґрунтуються на принципі верховенства права, передбачуваності рішень і відповідальності посадовців. В Україні ж довгий час домінувала модель персоналізованого управління, де політичні та бізнесові інтереси зрощувалися. Незважаючи на створення антикорупційної інфраструктури – НАБУ, САП, ВАКС, – її ефективність усе ще залежить від політичної волі та стабільності інституцій. Європейський Союз оцінює не лише наявність законів, а й практичне їх виконання, що поки залишається проблемою [1].

Другий комплекс труднощів пов'язаний із недостатньою спроможністю державного управління. Бюрократія, перевантаженість процедур, фрагментарність цифровізації й кадрова нестабільність у держслужбі уповільнюють імплементацію європейських норм. ЄС функціонує на засадах ефективної публічної адміністрації, децентралізації та сервісного підходу до громадянина. Україна вже зробила кроки в цьому напрямі – реформувала місцеве самоврядування, запровадила електронні сервіси, – однак системність і сталість цих змін залишаються викликом.

Ще одна суттєва відмінність стосується економічних і соціальних стандартів. Рівень продуктивності праці, доходів населення та якості життя суттєво нижчий за середньоєвропейський. Повномасштабна війна поглибила структурні дисбаланси, зруйнувала промислові потужності та логістику, збільшила навантаження на бюджет. Це не лише сповільнює виконання технічних критеріїв приєднання до спільного ринку, а й створює ризик «інтеграції нерівності», коли формальне членство не гарантуватиме реальної конвергенції з ЄС. Вирівнювання економічного потенціалу потребує довгострокових інвестицій, відновлення виробництва та інтеграції у ланцюги доданої вартості ЄС [2].

Важливим викликом залишається і нормативна культура. Європейські стандарти передбачають не лише відповідність законодавства, а й зміну управлінської логіки – орієнтацію на результат, прозорість процедур, незалежність судів, недискримінаційність рішень. Українське суспільство часто зіштовхується з розривом між «паперовими реформами» та реальною практикою їх застосування. Саме відсутність стабільного правового середовища та прогнозованої судової системи є ключовою причиною слабкої інвестиційної привабливості. Тому реформування судової влади, добір доброчесних суддів і реальне забезпечення незалежності правосуддя – передумова для наближення до стандартів ЄС.

Подолання цих відмінностей потребує не лише технічних рішень, а зміни управлінської філософії. Щоб прискорити процес інтеграції, Україна має перейти від формального «наближення законів» до реального впровадження принципів європейського врядування: ефективності, підзвітності та прозорості. Це передбачає посилення спроможності центральних органів влади реалізовувати політику, незалежність антикорупційних інституцій, професіоналізацію держслужби та реальну політичну конкуренцію. Не менш важливим є розвиток громадянського суспільства як механізму контролю над владою, адже саме громадяни є головними носіями європейських цінностей [3].

Ключову роль у прискоренні адаптації відіграє європейська підтримка, зокрема фінансова та експертна. Програми макрофінансової допомоги, участь у проєктах відновлення, інтеграція у єдиний ринок і поступовий доступ до структурних фондів можуть стимулювати реформи за умови чіткої умовності – «гроші в обмін на реальні зміни». Додатковим інструментом є спільний контроль за імплементацією законодавства через регулярну оцінку прогресу за кластерами переговорного процесу.

Підсумовуючи, найскладніше Україні буде подолати саме інституційно-поведінкові відмінності – відсутність стабільної системи управління, низьку правову культуру, залежність судів і політичну корупцію. Технологічні чи економічні відставання можна компенсувати інвестиціями, натомість зміна управлінських практик потребує часу, політичної волі та ціннісної еволюції. Шлях до ЄС – це не лише гармонізація норм, а трансформація самої моделі державності. І швидкість цього процесу залежить від того, наскільки Україна зможе зробити європейські стандарти не зовнішнім зразком, а внутрішнім правилом щоденного управління.

Список використаної літератури

1. Kirilova N. Challenges of the Common Security and Defence Policy: Elements of Power in the EU Global Strategy. E-prints LSE, 2019. URL: <https://eprints.lse.ac.uk/125667/> (дата звернення: 04.11.2025).
2. Lehne S. Making EU Foreign Policy Fit for a Geopolitical World. Carnegie Endowment for International Peace, 14 квітня 2022. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2022/04/making-eu-foreign-policy-fit-for-a-geopolitical-world> (дата звернення: 04.11.2025).
3. Ukraine's Path to the EU: Reform, Resilience, and the Politics of Enlargement. Robert Schuman Foundation, 22 червня 2025. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/796-ukraine-s-path-to-the-eu-reform-resilience-and-the-politics-of-enlargement> (дата звернення: 04.11.2025).

Які варіанти розв'язання європейської міграційної кризи пропонують політики та експерти? Що з запропонованого ви вважаєте найперспективнішим для реалізації?

Європейська міграційна криза, що триває з 2015 року, залишається одним із найскладніших викликів для ЄС. Політики, міжнародні організації та експерти пропонують широкий спектр рішень, спрямованих на зменшення міграційного тиску, підвищення рівня безпеки та забезпечення гуманітарних стандартів. Серед них виокремлюють такі напрямки:

1. Посилення зовнішніх кордонів ЄС.

Найчастіше пропонується модернізація та розширення повноважень агентства Frontex, запровадження сучасних систем моніторингу та збільшення кількості прикордонників. Це зменшує ризики неконтрольованої міграції та нелегального перетину кордону.

2. Створення центрів попередньої реєстрації мігрантів поза межами ЄС.

Деякі країни підтримують створення транзитних хабів у Туреччині, Північній Африці або на Балканах. Метою є розгляд заяв на притулок ще до прибуття людей до ЄС, що дозволить краще контролювати потоки та зменшити ризики нелегальної міграції.

3. Реформування Дублінської системи.

Експерти наполягають на переході до більш справедливої моделі розподілу біженців між країнами-членами, щоб зменшити навантаження на держави на зовнішніх кордонах — Грецію, Італію, Іспанію.

4. Підтримка розвитку країн походження мігрантів.

Це включає інвестиції в економіку, освіту, безпеку та інфраструктуру країн Азії та Африки. Експерти зазначають, що довгострокове вирішення можливе лише за умови усунення причин міграції — війни, бідності, зміни клімату.

5. Розширення легальних каналів міграції.

Запровадження програм сезонної зайнятості, академічного та трудового обміну зменшує кількість людей, які змушені використовувати нелегальні маршрути.

6. Посилення боротьби з контрабандистами та торговцями людьми.

ЄС співпрацює з Інтерполом та іншими структурами для ліквідації кримінальних мереж, які організовують ризиковані подорожі через Середземне море.

Найперспективніші рішення

На мою думку, найбільш перспективним є комплексний підхід, що поєднує посилення зовнішніх кордонів та підтримку країн походження мігрантів. Контроль кордонів дозволяє стабілізувати ситуацію у короткостроковій перспективі, тоді як інвестиції у розвиток регіонів, що є джерелом міграційних потоків, є ключем до довгострокового вирішення проблеми. Лише такий підхід може зменшити кількість людей, які вимушено залишають свої домівки, та забезпечити збалансовану міграційну політику Європейського Союзу.

Список використаної літератури

1. European Commission. Migration and Home Affairs. URL: <https://home-affairs.ec.europa.eu/>
2. Frontex — European Border and Coast Guard Agency. URL: <https://frontex.europa.eu/>
3. UNHCR. Global Trends Report 2023. URL: <https://www.unhcr.org/>
4. Council of the European Union. Reform of the EU migration and asylum policy. URL: <https://www.consilium.europa.eu/>

У чому причина популярності конспірологічних теорій у політиці?

У сучасному світі конспірологічні теорії дедалі частіше стають частиною політичного дискурсу та впливають на громадську думку. Їхня популярність пояснюється складною взаємодією психологічних, соціальних і політичних

чинників. Розуміння причин цього феномена допомагає краще оцінювати ризики маніпуляцій та підвищувати інформаційну грамотність громадян.

1. Прагнення до простих пояснень у складні періоди. Політичні кризи та соціальні потрясіння сприяють тому, що люди шукають зрозумілі та емоційно насичені пояснення. Теорії змови пропонують модель світу, де події зводяться до дій «таємної групи».

2. Потреба у контролі та зменшенні невизначеності. Конспірологічні теорії часто створюють ілюзію упорядкованості та зменшують відчуття хаосу.

3. Недовіра до влади та інституцій. Зниження довіри до держави й медіа робить альтернативні пояснення більш привабливими.

4. Вплив соціальних мереж. Емоційний контент поширюється швидше, ніж перевірена інформація, що підсилює поширення теорій змови.

5. Політична вигода. Деякі актори використовують конспірологічні наративи для маніпуляцій та мобілізації електорату.

6. Групова ідентичність. Для певних соціальних груп віра у змову стає частиною їхньої спільної ідентичності.

Отже, популярність конспірологічних теорій пояснюється поєднанням психологічних чинників, інформаційного перевантаження та політичних інтересів.

Список використаної літератури

1. Sunstein C., Vermeule A. Conspiracy Theories: Causes and Cures.
2. Douglas K. et al. The Psychology of Conspiracy Theories.
3. Imhoff R., Lamberty P. A bioweapon or a hoax? Conspiracy beliefs & political context.
4. Uscinski J. Conspiracy Theories and the People Who Believe Them.

Енергетична тривожність як специфічний соціально-психологічний феномен

Енергетична тривожність – це відносно новий соціально-психологічний феномен, що виник у відповідь на загострення проблем у сфері енергетичної безпеки, зростання цін на енергоносії, ризики перебоїв з електропостачанням, а також на глобальні дискусії щодо кліматичних змін. Він проявляється у постійній напрузі, відчутті нестабільності, страху перед можливими енергетичними кризами та втратою контролю над базовими умовами життя.

Експерти відзначають кілька ключових чинників формування енергетичної тривожності:

1. Невизначеність та перебої в енергопостачанні.

Жителі регіонів, що переживають регулярні блекаути або мають загрозу їхнього повторення, стикаються з відчуттям нестабільності, яке прямо впливає на психологічне благополуччя.

2. Інформаційний тиск.

Велика кількість новин про можливі енергетичні кризи, підвищення тарифів, загрози дефіциту газу чи електроенергії формує атмосферу постійного стресу, навіть якщо реальні ризики є меншими.

3. Економічні фактори.

Підвищення вартості енергоресурсів безпосередньо впливає на фінансову стабільність домогосподарств, що може призводити до хронічного стресу та тривожності.

4. Воєнні дії та геополітична нестабільність.

У країнах, де війна впливає на роботу енергетичної інфраструктури (як, зокрема, в Україні), енергетична тривожність набуває глибокого екзистенційного характеру.

5. Зміни в кліматичній політиці.

Прагнення до декарбонізації, відмова від традиційних видів палива, нові енергетичні стандарти також можуть викликати тривожність, особливо в тих, хто не готовий до швидких трансформацій або боїться економічних наслідків.

Енергетична тривожність як соціально-психологічний феномен

Енергетична тривожність має як індивідуальні, так і соціальні прояви.

На індивідуальному рівні вона може спричиняти:

- підвищену нервозність,
- відчуття нестачі контролю,
- страх перед майбутнім,
- труднощі у плануванні повсякденного життя.

На соціальному рівні феномен проявляється у зростанні напруги в суспільстві, зниженні довіри до влади, посиленні чутливості до фейків та маніпуляцій, що стосуються теми енергетики.

Як подолати або знизити рівень енергетичної тривожності?

Експерти пропонують такі підходи:

1. Прозора та стабільна комунікація влади.

Чіткі та достовірні повідомлення про реальний стан енергосистеми знижують ризики паніки.

2. Підвищення енергоефективності домогосподарств.

Використання енергоощадних технологій, альтернативних джерел енергії та можливість автономного забезпечення потреб зменшують відчуття залежності.

3. Психологічна освіта та підтримка.

Пояснення механізмів тривожності, тренінги зі стресостійкості та формування навичок емоційної саморегуляції допомагають людям адаптуватися до умов невизначеності.

4. Соціальна солідарність.

Сусідська підтримка, громадські ініціативи, спільні підготовчі заходи підвищують відчуття безпеки.

Висновок

Енергетична тривожність – складний феномен, що поєднує економічні, політичні та психологічні фактори.

Його подолання можливе лише через комплексний підхід: розвиток енергетичної інфраструктури, якісну комунікацію, психологічну підтримку та формування стійких соціальних практик.

Розуміння цього явища дозволяє мінімізувати його негативні наслідки та підвищити загальну соціальну стійкість.

Список використаної літератури

1. International Energy Agency (IEA). World Energy Outlook. URL: <https://www.iea.org/>
2. European Commission. Energy security and resilience. URL: <https://energy.ec.europa.eu/>
3. UNDP. Impact of energy insecurity on human development. URL: <https://www.undp.org/>
4. Our World in Data. Energy dataset. URL: <https://ourworldindata.org/energy>

Вступ Федеративної Республіки Німеччини до НАТО та його значення для зміцнення європейської безпеки

Після завершення Другої світової війни міжнародна система зазнала суттєвих змін. Європа опинилася в умовах глибокого політичного, економічного та військового поділу. Колишні союзники у війні проти нацистської Німеччини поступово перетворилися на геополітичних суперників. На міжнародній арені сформувалися два протилежні політичні блоки: західний, очолюваний Сполученими Штатами Америки, та східний, який перебував під впливом Радянського Союзу. У цих умовах виникла потреба у створенні нової системи колективної безпеки, здатної гарантувати стабільність у Європі та запобігти новим військовим конфліктам.

Однією з найважливіших подій у формуванні цієї системи став вступ Федеративної Республіки Німеччини до Північноатлантичного альянсу (НАТО) у 1955 році. Це рішення стало результатом складних політичних процесів, пов'язаних із поділом Німеччини, загостренням міжнародної напруженості та необхідністю посилення обороноздатності західноєвропейських держав.

Актуальність дослідження цієї теми полягає у тому, що питання міжнародної безпеки, військово-політичних союзів та ролі НАТО залишаються надзвичайно важливими і в сучасних умовах. Досвід інтеграції ФРН до системи колективної оборони допомагає зрозуміти механізми співпраці держав у сфері безпеки, а також роль міжнародних організацій у підтриманні миру та стабільності на європейському континенті.

Після закінчення Другої світової війни територія Німеччини була поділена на чотири окупаційні зони, які контролювалися США, Великою Британією, Францією та Радянським Союзом. У 1949 році на території західних окупаційних зон було створено Федеративну Республіку Німеччини, тоді як на території

радянської зони утворилася Німецька Демократична Республіка. Таким чином Німеччина стала символом поділу Європи на два політичні та ідеологічні табори.

У цей період відбувалося загострення протистояння між Сходом і Заходом, яке увійшло в історію під назвою «холодна війна». Західні держави прагнули створити ефективну систему колективної оборони, здатну протистояти можливій експансії Радянського Союзу. Саме з цією метою у 1949 році був створений Північноатлантичний альянс (НАТО). Основним принципом діяльності організації стало положення про колективну оборону: напад на одну державу-члена розглядався як напад на всіх учасників альянсу [1].

На початковому етапі питання участі Німеччини у військових структурах викликало значні суперечки. Багато європейських країн побоювалися відновлення німецької військової могутності після руйнівних наслідків двох світових воєн. Проте з часом стратегічна ситуація змінилася. Зростання військової сили СРСР та посилення міжнародної напруженості змусили західні держави переглянути своє ставлення до ролі Німеччини у системі європейської безпеки [2].

Федеративна Республіка Німеччини поступово інтегрувалася у політичні та економічні структури Заходу. Важливим етапом цього процесу стало приєднання країни до НАТО у 1955 році. Після вступу до альянсу ФРН отримала можливість створити власні збройні сили – Бундесвер – які стали складовою частиною системи колективної оборони НАТО.

Ця подія мала велике значення для зміцнення європейської безпеки. По-перше, Німеччина займала стратегічно важливе географічне положення в центрі Європи, що робило її ключовим елементом оборони Західної Європи. По-друге, інтеграція ФРН до західних політичних і військових структур сприяла стабілізації внутрішньої політичної системи країни та розвитку демократичних інститутів. По-третє, участь Німеччини в НАТО значно посилила військовий потенціал альянсу та підвищила рівень координації між державами-членами.

Разом з тим вступ ФРН до НАТО викликав різку реакцію з боку Радянського Союзу. У відповідь на це у 1955 році було створено Організацію

Варшавського договору, до якої увійшли соціалістичні держави Східної Європи. Таким чином Європа остаточно поділилася на два військово-політичні блоки, що стало характерною рисою міжнародних відносин у період холодної війни [3].

Попри це, вступ Федеративної Республіки Німеччини до НАТО відіграв важливу роль у зміцненні стабільності та безпеки в Західній Європі. Він сприяв посиленню системи колективної оборони, розвитку політичної співпраці між державами та створенню більш ефективного механізму стримування можливих військових конфліктів.

Список використаної літератури

1. NATO. History of NATO Enlargement. URL: <https://www.nato.int>
2. Капітоненко М. Г. Історія міжнародних відносин. – Київ: Либідь, 2018.
3. Варшавський договір. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-33231>

Особливості сприйняття глобального потепління політичними елітами США та ЄС

Глобальне потепління є однією з найактуальніших проблем сучасності, що має значний вплив на економічний розвиток, екологічну безпеку та міжнародні відносини. Зміни клімату спричиняють підвищення середньої температури, збільшення частоти екстремальних погодних явищ та деградацію природних екосистем. У зв'язку з цим питання формування ефективної кліматичної політики стає пріоритетним для провідних держав світу [1].

Особливу роль у формуванні глобальної кліматичної політики відіграють Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. Саме ці держави визначають основні підходи до вирішення кліматичних проблем, формують міжнародні домовленості та впливають на розвиток екологічного законодавства. Водночас їхні підходи до сприйняття глобального потепління мають суттєві відмінності, що обумовлено політичними, економічними та соціальними факторами [2].

Актуальність теми полягає у необхідності порівняльного аналізу позицій політичних еліт США та ЄС щодо глобального потепління, оскільки це дозволяє краще зрозуміти перспективи міжнародної співпраці у сфері кліматичної політики та визначити ефективні механізми боротьби зі змінами клімату [3].

Глобальне потепління стало одним із ключових викликів ХХІ століття, що вимагає консолідованих дій міжнародної спільноти. Проте підходи до оцінки цієї проблеми та способів її вирішення суттєво відрізняються серед провідних політичних акторів, зокрема між США та Європейським Союзом.

Політичні еліти Європейського Союзу, як правило, демонструють більш узгоджену та послідовну позицію щодо проблеми зміни клімату. ЄС активно підтримує ідею необхідності негайних дій для скорочення викидів парникових газів, розвитку відновлюваної енергетики та переходу до «зеленої» економіки. Це відображається у реалізації Європейського зеленого курсу, який передбачає досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року [1].

Європейські політичні еліти розглядають глобальне потепління не лише як екологічну, але й як економічну та соціальну проблему. Вони активно інтегрують кліматичну політику в усі сфери державного управління, включаючи енергетику, транспорт, промисловість та сільське господарство. Крім того, ЄС виступає одним із ключових ініціаторів міжнародних кліматичних угод та підтримує багатосторонню співпрацю у цій сфері [2].

На відміну від Європейського Союзу, сприйняття глобального потепління політичними елітами США є більш неоднорідним і часто залежить від політичної кон'юнктури. У США питання зміни клімату нерідко стає предметом політичних дискусій між різними партіями. Демократична партія зазвичай підтримує активну кліматичну політику та міжнародне співробітництво, тоді як представники Республіканської партії часто займають більш стриману або скептичну позицію щодо масштабів і причин глобального потепління [3].

Ця політична поляризація призводить до нестабільності кліматичної політики США. Наприклад, участь країни у міжнародних кліматичних угодах може змінюватися залежно від адміністрації президента. Така ситуація ускладнює формування довгострокової стратегії боротьби зі змінами клімату та знижує ефективність міжнародної співпраці.

Водночас США залишаються одним із найбільших світових емітентів парникових газів, що зумовлює їхню ключову роль у глобальній кліматичній політиці. Попри внутрішні суперечності, останніми роками спостерігається тенденція до посилення уваги до проблеми глобального потепління та розвитку «зеленої» енергетики [1].

Таким чином, основна відмінність між підходами політичних еліт США та ЄС полягає у рівні узгодженості та стабільності кліматичної політики. Якщо

Європейський Союз демонструє системний і довгостроковий підхід, то США характеризуються більш динамічною та політизованою моделлю прийняття рішень у цій сфері [2].

Список використаної літератури

1. European Commission. European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/index_en
2. Кононенко С. Міжнародні відносини та їх системи. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/kononenko_mizhnarodny.pdf
3. NASA. Climate Change Evidence. URL: <https://science.nasa.gov/climate-change/>

Політика «єдності у різноманітті» як чинник формування толерантності та міжкультурної емпатії серед громадян Європейського Союзу

У сучасному глобалізованому світі питання міжкультурної взаємодії, толерантності та взаєморозуміння набувають особливої значущості. Інтенсивні міграційні процеси, розвиток міжнародних зв'язків та зростання культурного різноманіття створюють як нові можливості, так і виклики для суспільств. У цьому контексті Європейський Союз виступає унікальним прикладом інтеграційного об'єднання, яке об'єднує держави з різними історичними, мовними та культурними традиціями [1].

Одним із ключових принципів функціонування ЄС є політика «єдності у різноманітті», яка передбачає поєднання спільних європейських цінностей із збереженням культурної самобутності держав-членів. Ця політика спрямована не лише на політичну та економічну інтеграцію, а й на формування толерантного суспільства, здатного ефективно взаємодіяти в умовах культурної різноманітності [2].

Актуальність теми зумовлена тим, що в сучасних умовах посилення соціальних напружень, міграційних криз та політичних дискусій щодо ідентичності особливо важливим є розвиток міжкультурної емпатії. Дослідження ролі політики «єдності у різноманітті» дозволяє визначити, яким чином інституційні механізми ЄС сприяють формуванню взаємоповаги, подоланню стереотипів і забезпеченню соціальної згуртованості [3].

Політика «єдності у різноманітті» є фундаментальним принципом Європейського Союзу, який відображає прагнення створити спільний політичний і соціальний простір без уніфікації культур. Вона базується на ідеї, що культурне різноманіття є не перешкодою, а ресурсом розвитку, який сприяє інноваціям, креативності та соціальному прогресу.

Одним із ключових напрямів реалізації цієї політики є підтримка культурної ідентичності держав-членів. ЄС визнає важливість збереження

мовної різноманітності, традицій та культурної спадщини. Це сприяє формуванню у громадян відчуття поваги до власної культури, що, у свою чергу, створює основу для поваги до культур інших народів. Усвідомлення цінності власної ідентичності зменшує страх перед «іншим» і сприяє розвитку толерантності [1].

Важливу роль у формуванні міжкультурної емпатії відіграють освітні та молодіжні програми Європейського Союзу. Зокрема, програма Erasmus+ створює можливості для навчання, стажування та обміну між студентами з різних країн. Безпосередній контакт із представниками інших культур дозволяє подолати упередження, розвинути навички міжкультурної комунікації та сформувати більш глибоке розуміння різноманітності [2].

Крім того, значну увагу приділено розвитку політики рівності та недискримінації. Європейське законодавство спрямоване на захист прав людини незалежно від етнічного походження, релігії, мови чи культурної належності. Це формує правове підґрунтя для толерантного суспільства, де різноманіття визнається нормою, а дискримінація — неприйнятною [3].

Суттєвим елементом є також розвиток міжкультурного діалогу на рівні громадянського суспільства. ЄС підтримує численні культурні ініціативи, фестивалі, освітні проєкти та програми співпраці між організаціями різних країн. Такі форми взаємодії сприяють формуванню емоційного розуміння інших культур, що є основою міжкультурної емпатії.

Водночас реалізація політики «єдності у різноманітті» стикається з певними труднощами. Соціально-економічна нерівність, політичний популізм та міграційні виклики можуть провокувати зростання нетолерантності та ксенофобії. Однак саме ця політика виступає важливим інструментом протидії таким тенденціям, оскільки вона спрямована на формування спільних цінностей і зміцнення соціальної єдності.

Отже, політика «єдності у різноманітті» відіграє ключову роль у формуванні толерантності та міжкультурної емпатії серед громадян Європейського Союзу. Вона поєднує культурне різноманіття з принципами рівності, взаємоповаги та співпраці, сприяючи створенню відкритого та інклюзивного суспільства. Саме завдяки цьому ЄС демонструє ефективну модель гармонійного співіснування різних культур у межах єдиного політичного простору [2].

Список використаної літератури

1. European Union. United in Diversity. URL: https://european-union.europa.eu/index_en?prefLang=uk
2. European Commission. Erasmus+ Programme. URL: https://commission.europa.eu/education/set-projects-education-and-training/erasmus-funding-programme_en

3. European Commission. Equality and Non-Discrimination. URL: https://commission.europa.eu/topics/human-rights/your-fundamental-rights-eu/know-your-rights/equality/non-discrimination_en

Склад ЄС та НАТО не співпадає. Чи може це породжувати якісь проблеми взаємодії та участі НАТО у забезпеченні європейської безпеки?

Сучасні виклики безпеці Європи – від зростання військової агресії, гібридних загроз, кібернападів до геополітичної нестабільності – роблять критичним запит на ефективну координацію між основними європейськими безпековими інструментами.

ЄС і НАТО виступають головними структурами, які можуть спільно реагувати на ці виклики: НАТО – як військовий/оборонний союз, ЄС – як політичний, економічний і регуляторний союз з можливостями надання допомоги, санкцій, фінансування, цивільної та оборонної співпраці.

Проте, їхній склад не збігається повністю: серед 27 держав-членів ЄС – лише 23 є також членами НАТО. Не всі країни НАТО належать до ЄС. Саме тому питання — чи ця часткова невідповідність складу може створювати проблеми для координації, стратегічної єдності й ефективності – є надзвичайно актуальним, особливо на тлі останньої ескалації безпекових загроз в Європі (наприклад, війни проти України).

Європейська безпека сьогодні – це не лише питання оборони, а й питання політики, економіки і спільних інтересів. Два ключові майданчики, здатні впливати на безпекову архітектуру – ЄС і НАТО. Проте, між ними існує лише часткове співпадіння складу. Це породжує низку потенційних проблем і ризиків, які варто розглянути.

На сьогодні Європейський Союз має 27 держав-членів, НАТО – 32. При цьому 23 держави одночасно входять і до ЄС, і до НАТО (Бельгія, Болгарія, Хорватія, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція).

Чотири держави ЄС не є членами НАТО: Австрія, Кіпр, Ірландія, Мальта. Вони історично дотримувалися політики нейтралітету або неприєднання до військових блоків; усі, крім Кіпру, беруть участь у програмі «Партнерство заради миру» НАТО, тоді як Кіпр не має з НАТО навіть формалізованого партнерського статусу [1].

З іншого боку, до НАТО входять держави, які не є членами ЄС: США, Канада, Велика Британія, Норвегія, Ісландія, Туреччина, Албанія, Північна Македонія, Чорногорія тощо. Таким чином, НАТО – ширший за географією та політичною природою союз, ніж ЄС, орієнтований на трансатлантичну безпеку, тоді як ЄС – передусім інтеграційний політико-економічний проєкт.

Ця невідповідність створює ситуацію «двох кіл» усередині європейського простору безпеки:

- коло держав, що є одночасно членами ЄС і НАТО;
- держави лише ЄС;
- держави лише НАТО.

Саме по лініях розриву між цими колами й виникають специфічні проблеми взаємодії.

ЄС і НАТО – принципово різні за правовою природою організації. ЄС має наднаціональний характер: його право є обов’язковим для держав-членів у багатьох сферах, включно з елементами спільної зовнішньої та безпекової політики. НАТО – класичний міжурядовий оборонний союз, що базується на договорі про колективну оборону (стаття 5) і рішеннях, які ухвалюються консенсусом.

Невідповідність членства накладається на ці різні правові логіки й породжує кілька блоків проблем.

Доступ до секретної інформації та правові рамки обміну даними:

- НАТО не може вільно ділитися класифікованою інформацією з державами, які не мають належних угод із Альянсом. Ключовий приклад – Кіпр,

який як член ЄС має доступ до документів ЄС, але не до документів НАТО, оскільки не є ні членом Альянсу, ні учасником програми PfP;

- Туреччина (член НАТО) блокує передачу чутливої інформації НАТО тим структурам ЄС, де присутній Кіпр, а також обмежує участь Кіпру в операціях ЄС, що використовують інфраструктуру НАТО (так звані домовленості «Берлін плюс»). У результаті відсутність універсального статусу членства створює «дірки» в правовому механізмі обміну інформацією між ЄС і НАТО [2].

Проблеми з універсальністю рішень – у рамках ЄС рішення в сфері безпеки й оборони формально поширюються на всі 27 держав, включно з нейтральними. Водночас зобов'язання НАТО (стаття 5) поширюються лише на союзників. Це означає, що:

- є рішення, до яких ЄС формально залучає всі держави, але частина з них не може або не хоче брати участь у військовій частині;

- механізми НАТО не можуть автоматично бути інструментом для всіх членів ЄС.

«Взаємні вето» та блокування рішень. Оскільки обидві організації ухвалюють рішення консенсусом, невідповідність складу дає можливість державам використовувати свої позиції, щоб блокувати кооперацію:

- Кіпр – в інституціях ЄС (наприклад, щодо поглиблення безпекової співпраці з Туреччиною);

- Туреччина – у НАТО (щодо доступу Кіпру до інформації та участі в спільних проєктах).

Невідповідність складу посилюється різницею в політичних культурах і стратегічних традиціях держав.

Австрія, Ірландія, Мальта й Кіпр історично підтримують політику нейтралітету або мінімального військового залучення. Це відображається в:

- стриманому ставленні до оборонних ініціатив ЄС, які можуть виглядати як «мілітаризація» Союзу;

– обмеженій підтримці рішень, які хоч і не є формально операціями НАТО, але де-факто інтегровані в інфраструктуру й стандарти Альянсу.

Як наслідок, у рамках ЄС формування спільної позиції часто потребує компромісів, які «розмивають» амбітність оборонних проєктів, щоб не зруйнувати внутрішню єдність.

Трансатлантичний вимір НАТО vs. «стратегічна автономія» ЄС – НАТО спирається на вирішальну роль США в гарантуванні європейської безпеки. ЄС же останніми роками активно дискутує ідею «стратегічної автономії», тобто здатності діяти самостійно, в тому числі без автоматичної опори на США.

Невідповідність складу посилює це напруження:

– поза ЄС залишаються ключові трансатлантичні союзники (США, Канада, Велика Британія), які визначають військову карту НАТО;

– поза НАТО залишаються кілька членів ЄС, які впливають на політичну повістку Союзу, але не поділяють однакових зобов'язань із безпеки [3].

Різні рівні зобов'язань перед Україною та країнами-партнерами – після початку повномасштабної агресії РФ проти України ЄС і НАТО скоординували значну політичну, військову, фінансову та гуманітарну підтримку Києва.

Але:

– у НАТО існує чітка межа – Україна не є союзником, на неї не поширюється стаття 5;

– у ЄС Україна отримала статус кандидата й глибоку інтеграцію в економічні й політичні інструменти Союзу.

При цьому частина держав ЄС (нейтральних або обережних) не входять до НАТО; вони можуть підтримувати Україну політично й економічно, але не завжди готові до військових зобов'язань. Це створює різні «шари» солідарності та відповідальності, що ускладнює вироблення спільної стратегічної лінії між ЄС і НАТО щодо майбутньої архітектури безпеки в Європі.

На практичному рівні невідповідність складу виявляється у плануванні, проведенні операцій і розвитку спроможностей.

«Берлін плюс» мав зробити співпрацю ЄС – НАТО більш скоординованою, дозволяючи ЄС використовувати командні структури й ресурси НАТО для операцій під прапором ЄС. Насправді ж через політичний конфлікт між Туреччиною (НАТО) та Кіпром (ЄС) його застосування звелось до кількох місій на Балканах, а будь-яка нова операція може бути заблокована взаємними вето. Таким чином, інструмент, покликаний згладити невідповідність складу, сам став її «заручником».

Держави ЄС поза НАТО не мають повного доступу до військового планування й окремих навчань Альянсу, тоді як союзники НАТО, які не входять до ЄС, не беруть участі в частині оборонних ініціатив Союзу (PESCO, Європейський оборонний фонд, фонд SAFE тощо). Це породжує ризик «фрагментації»: ЄС інвестує в одні проєкти, НАТО – в інші, і далеко не завжди ці процеси узгоджені.

Попри офіційні заклики уникати дублювання, на практиці в низці сфер (кібербезпека, гібридні загрози, стійкість інфраструктури) обидві організації розвивають дуже подібні ініціативи. Водночас у таких напрямках, як логістика, військова мобільність, ППО, є ризик, що жодна сторона повністю не закриває потреби, розраховуючи на іншу. Невідповідність складу ускладнює чітке розмежування відповідальності: якщо не всі члени ЄС є союзниками НАТО, важко однозначно визначити, хто й за що відповідає [4].

Щоб показати, що це не абстрактна проблема, розглянемо кілька типових ситуацій.

Після вступу Кіпру до ЄС у 2004 році Туреччина, яка не визнає Республіку Кіпр, блокує його доступ до частини форматів співробітництва з НАТО. Кіпр, у свою чергу, користується позицією члена ЄС, щоб обмежувати поглиблення оборонної співпраці ЄС з Туреччиною (зокрема участь Анкари в Європейському оборонному агентстві та проєктах PESCO). У результаті:

- звужуються формати офіційних контактів ЄС – НАТО;

- обмежується обмін інформацією;
- операції за схемою «Берлін плюс» залишаються вразливими до політичних блокувань.

Тобто саме асиметрія членства (Кіпр лише в ЄС, Туреччина лише в НАТО) стала джерелом системного блокування кооперації.

Суперечки щодо допуску Туреччини до нових оборонних інструментів ЄС (зокрема фондів на кшталт SAFE) показують, як внутрішні розбіжності в ЄС (передусім позиції Греції й Кіпру) гальмують створення спільного оборонно-промислового простору ЄС–НАТО. Оскільки Туреччина не є членом ЄС і має напружені відносини з окремими його державами, її участь у проєктах стає предметом політичного торгу, що послаблює потенціал глибокої інтеграції між двома організаціями.

Після початку повномасштабної агресії РФ проти України ЄС і НАТО демонструють високий рівень координації, однак невідповідність складу чітко відчутна:

- військова допомога часто ухвалюється у різних форматах – у НАТО, в ЄС та на національному рівні;
- нейтральні члени ЄС не входять до НАТО: вони долучаються до санкцій та фінансової підтримки, але не беруть участі у внутрішніх дискусіях НАТО про стримування РФ;
- ключові донори зброї (США, Велика Британія, Канада) не беруть участі у прийнятті рішень всередині ЄС щодо санкцій, макрофінансової допомоги та реформ [5].

Усе це змушує провідні столиці діяти одночасно на кількох майданчиках, а не в межах єдиної інтегрованої безпекової платформи.

Попри структурні проблеми, обидві організації намагаються мінімізувати наслідки невідповідності.

З 2016 року ухвалено три спільні декларації ЄС – НАТО (2016, 2018, 2023), де підтверджується взаємодоповнюваність та узгодженість ролей. Акцент

робиться на співпраці у сфері гібридних загроз, кібербезпеки, військової мобільності та підтримки партнерів на кшталт України, Молдови та країн Західних Балкан.

Через програми партнерства НАТО нейтральні члени ЄС (Австрія, Ірландія, Мальта) можуть брати участь у навчаннях, спільних вправах і розвитку спроможностей без формального вступу до Альянсу. Це частково зменшує розрив між їхнім статусом у ЄС та відсутністю членства в НАТО.

Вступ Фінляндії та Швеції до НАТО істотно збільшив відсоток держав ЄС, які одночасно є союзниками Альянсу: нині 23 із 27 членів ЄС входять до НАТО, що різко звужує поле можливих розбіжностей [6].

Розвиток PESCO, Європейського оборонного фонду та нових інструментів покликаний зміцнювати європейську компоненту НАТО, а не створювати «конкурентний альянс». В офіційних документах прямо наголошується: сильніший ЄС та сильніший НАТО мають взаємно підсилювати один одного.

Невідповідність складу ЄС і НАТО реально ускладнює взаємодію: від обміну секретною інформацією й планування операцій до оборонно-промислових проєктів і спільних місій.

Найгостріші проблеми виникають там, де інституційні відмінності двох організацій накладаються на політичні конфлікти між окремими державами (насамперед Туреччина – Кіпр, Греція – Туреччина) [7].

Водночас часткове перекриття членства (23 із 27 держав ЄС – члени НАТО) й розвиток формальних механізмів співпраці (спільні декларації, «Берлін плюс», партнерські формати, взаємодія навколо України) дозволяють перетворити різницю у складі на керований фактор. Вона не зникає, але її негативні наслідки можуть бути значною мірою пом'якшені політичними й інституційними рішеннями.

Список використаних джерел

1. Droin M. NATO and the European Union: The Burden of Sharing [Електронний ресурс] / Mathieu Droin. – Washington, D.C. : Center for Strategic and International Studies, 17.01.2023. – Режим доступу: <https://www.csis.org/analysis/nato-and-european-union-burden-sharing>.
2. EU–NATO cooperation [Електронний ресурс] : factsheet. – European External Action Service, November 2018. – 2 р. – Режим доступу: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu-nato_cooperation_factsheet.pdf.
3. EU–NATO relations in a new threat environment: a view from Helsinki [Електронний ресурс] / Finnish Institute of International Affairs (FIIA Briefing Paper). – Helsinki : FIIA, 2023. – Режим доступу: <https://www.fii.fi/en/publication/eu-nato-relations-in-a-new-threat-environment>.
4. Joint Declaration on EU–NATO Cooperation [Електронний ресурс]. – 10 January 2023. – NATO Official Texts. – Режим доступу: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2023/01/10/joint-declaration-on-eu-nato-cooperation>.
5. NATO. Relations with the European Union [Електронний ресурс]. – NATO Official Website, 2025. – Режим доступу: <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/relations-with-the-european-union>.
6. Parkes R., Bruns S., Lippert B. Contours of an EU Partnership and Alliance Strategy: Priorities after the NATO Summit in Washington 2025 [Електронний ресурс] / Roderick Parkes, Sebastian Bruns, Barbara Lippert. – Berlin : Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP), 2025. – Режим доступу: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/contours-of-an-eu-partnership-and-alliance-strategy>.
7. Turkey to press allies for access to EU defence funds [Електронний ресурс] / Tuvan Gumrukcu // Reuters. – 04.06.2025. – Режим доступу: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/turkey-press-allies-access-eu-defence-funds-2025-06-04/>.

Дайте оцінку ефективності інститутів ЄС, що відповідають за безпеку

Питання ефективності інститутів Європейського Союзу, що відповідають за безпеку, є надзвичайно актуальним у контексті сучасних викликів: російської агресії проти України, гібридних загроз, кібернападів, терористичних ризиків та енергетичної нестабільності. ЄС декларує, що прагне стати «геополітичною силою», здатною не лише реагувати на кризи, а й запобігати їм (Стратегічний компас ЄС, 2022). Для цього створено складну систему інституцій і механізмів: Європейську службу зовнішніх дій (ЄСЗД), Політико-безпековий комітет (PSC), Військовий штаб ЄС, Європейське оборонне агентство (EDA), а також місії та операції в межах Спільної політики безпеки й оборони (СПБО).

Ефективність цих інституцій має прямий вплив не лише на стабільність у межах самого ЄС, а й на європейську безпеку загалом, зокрема на здатність Союзу підтримувати держави-партнери, такі як Україна. Саме тому оцінка діяльності цих інституцій є важливою для розуміння реального потенціалу ЄС як глобального безпекового актора.

Система безпеки Європейського Союзу – це багаторівнева архітектура, що поєднує політичні, військові, дипломатичні та економічні інструменти. Попри значну кількість інституцій, питання їхньої реальної ефективності часто постає в контексті криз, до яких ЄС інколи реагує повільно або недостатньо скоординовано. У цьому есе оцінюється діяльність ключових інститутів, їхні сильні та слабкі сторони, а також потенціал подальшого вдосконалення.

ЄСЗД виконує координуючу роль у сфері зовнішньої політики та безпеки. Вона забезпечує діяльність Високого представника ЄС, дипломатичні місії та прагне формувати спільну стратегічну позицію ЄС.

Переваги:

- здатність координувати дипломатичну відповідь ЄС на міжнародні кризи;
- активна участь у підтримці України, включно з запровадженням санкцій і політичного тиску на РФ (ЄСЗД: огляд дій щодо України, 2023).

Недоліки:

- обмеженість повноважень: зовнішня політика значною мірою залишається компетенцією держав-членів;
- залежність від консенсусу, що уповільнює ухвалення рішень (на це прямо вказує Європейська Рада в підсумкових висновках 2022 р.) [0].

Оцінка: ЄСЗД загалом ефективна як дипломатичний механізм, але не має достатньо важелів для швидкого реагування на кризи без підтримки держав-членів.

PSC контролює ситуацію у сфері безпеки, готує рішення для Ради ЄС і здійснює політичний контроль над місіями СПБО.

Переваги:

- ключовий центр ухвалення політичних рішень у сфері безпеки;
- відіграє важливу роль у формуванні реакції ЄС на конфлікти, зокрема в Сахелі та Україні.

Недоліки:

- комітет ухвалює рішення консенсусом, що створює ризики блокувань;
- складність координації між війсьними та цивільними компонентами.

Оцінка: PSC достатньо ефективний у функціонуванні, але його робота напряму залежить від політичної волі держав [2].

Військовий штаб відповідає за планування та проведення військових операцій СПБО.

Переваги:

- здатність здійснювати стратегічне воєнне планування;
- у 2022 р. підсилений у межах Стратегічного компаса для підвищення готовності ЄС до криз.

Недоліки:

- обмежені військові спроможності: ЄС залежить від НАТО (особливо логістика, розвідка, стратегічні перевезення);
- відсутність реальної спільної армії ЄС, що звужує можливості штабу.

Оцінка: ефективність EUMS обмежена браком власних військових ресурсів ЄС.

EDA має координувати розвиток оборонних спроможностей і сприяти інтеграції оборонної промисловості ЄС [3].

Переваги:

- розвиток спільних оборонних проєктів (PESCO, EDF);
- стимулювання стандартизації та взаємосумісності в ЄС.

Недоліки:

- досі недостатня інтегрованість оборонних бюджетів держав-членів;
- повільність реалізації проєктів PESCO, на що вказують щорічні звіти агентства.

Оцінка: EDA проявляє значний потенціал, але його обмежують суперечливі інтереси країн та конкуренція національних оборонних промисловостей [4].

ЄС проводить цивільні й військові місії (Kosovo, Mali, Somalia, Ukraine Advisory Mission).

Переваги:

- ЄС має унікальну здатність поєднувати цивільні та військові інструменти;
- місія EUAM Ukraine відіграє важливу роль у реформуванні сектора безпеки України (звіт ЕСАМ, 2022).

Недоліки:

- військові місії часто обмежені за масштабом та ресурсами;
- приклад Малі демонструє, що місії ЄС інколи неспроможні протидіяти загостренню конфліктів у складних регіонах.

Оцінка: ефективність місій значна в цивільному компоненті, але обмежена у військовому [5].

Інститути ЄС у сфері безпеки.

Сильні сторони:

- комплексний підхід: дипломатія + економічні санкції + цивільні місії + оборонні проекти;
- здатність швидко мобілізувати економічний та політичний вплив;
- поступовий розвиток оборонної інтеграції (PESCO, EDF).

Слабкі сторони:

- залежність від консенсусу;
- обмежені військові спроможності;
- фрагментованість оборонної промисловості;
- конкуренція з НАТО в частині функцій [6].

Інститути ЄС є ефективними у сферах дипломатії, санкційної політики та цивільних місій, але їхня військова ефективність досі обмежена. ЄС має потенціал стати повноцінним безпековим актором, однак потребує глибшої інтеграції оборонних структур і відмови від консенсусного підходу у ключових питаннях.

Список використаної літератури

1. EU Advisory Mission Ukraine. Annual Report 2022. – Kyiv : EUAM Ukraine, 2023. – Режим доступу: <https://www.euam-ukraine.eu>.
2. International Crisis Group. A Course Correction for the Sahel Stabilisation Strategy. – Brussels : ICG, 2021. – Режим доступу: <https://www.crisisgroup.org>.

3. Європейська Рада. Висновки Європейської Ради щодо безпеки та оборони. – Брюссель, 2022. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu>.
4. Європейська служба зовнішніх дій. Дії ЄС у відповідь на агресію Росії проти України. – Брюссель : ЄСЗД, 2023. – Режим доступу: <https://www.eeas.europa.eu>.
5. Європейське оборонне агентство. Щорічний звіт про діяльність EDA 2022. – Брюссель : EDA, 2023. – Режим доступу: <https://eda.europa.eu>.
6. Європейський Союз. Стратегічний компас ЄС: на шляху до посилення безпеки та оборони. – Брюссель : Європейська служба зовнішніх дій, 2022. – Режим доступу: <https://www.eeas.europa.eu>.

Як можливі економічні кризи в одній країні впливають на безпеку інших країн?

Сучасна світова економіка є надзвичайно взаємопов'язаною: фінансові ринки інтегровані, ланцюги постачання глобальні, а торговельні й інвестиційні потоки щільно сплітають національні економіки в єдину систему. У таких умовах криза в одній країні рідко залишається суто «внутрішньою» проблемою: через механізми фінансового та торговельного «зараження» (contagion) шок швидко поширюється на інші держави, впливаючи на їхню економічну стабільність і безпеку.

Глобальна фінансова криза 2007–2009 рр. показала, як спад на ринку житла у США переріс у системну кризу банків у Європі й по всьому світу, спричинивши масове безробіття, падіння виробництва та політичну нестабільність у численних країнах. Пандемія COVID-19 стала ще одним прикладом: шок, який почався як локальна епідемія, призвів до найглибшої за століття глобальної економічної кризи, порушення ланцюгів постачання, зростання нерівності та загострення ризиків для міжнародної безпеки.

Сучасні дослідження вказують, що економічні потрясіння тісно пов'язані з політичною нестабільністю, конфліктами і навіть війнами: конфлікти збільшують ризик банківських криз, а економічні кризи, у свою чергу, підвищують імовірність соціальних заворушень і насильницьких конфліктів як усередині держав, так і в регіональному вимірі. На цьому тлі питання про те, як економічна криза в одній країні може вплинути на безпеку інших, є надзвичайно актуальним і для наукового аналізу, і для практики міжнародної політики.

Безпека в ХХІ столітті давно перестала бути суто військовою категорією. До традиційних загроз (збройна агресія, тероризм) додалися економічні,

фінансові, соціальні та кіберзагрози. Економічні кризи – падіння ВВП, масове безробіття, інфляційні шоки, боргові проблеми – мають не лише «технічний» макроекономічний вимір, а й прямий вплив на внутрішню і міжнародну безпеку.

Оскільки економіки держав тісно інтегровані через торгівлю, фінанси й інвестиції, криза в одній країні може запустити ланцюгову реакцію, яка зачепить безпекові інтереси сусідів, союзників і навіть віддалених партнерів.

У науковій літературі економічне «зараження» (financial contagion) описується як поширення ринкових потрясінь з однієї країни або ринку на інші, яке проявляється у синхронних коливаннях курсів валют, фондових індексів, спредів за облігаціями та потоків капіталу [1].

Основні канали такого поширення:

- фінансовий канал – банки, інвестиційні фонди та корпорації володіють активами в різних країнах. Знецінення цих активів у країні-«епіцентрі» змушує їх продавати інші активи, скорочувати кредитування і виводити капітал з третіх країн, провокуючи кризи ліквідності й банківські проблеми вже там;

- торговельний канал – падіння попиту в країні, що переживає кризу, зменшує імпорт з інших держав, вдаряючи по їхньому експорту, виробництву та зайнятості. Це особливо критично для економік, значною мірою залежних від одного чи кількох ринків збуту;

- канал очікувань і довіри – кризи підривають довіру інвесторів до цілих регіонів чи груп країн (наприклад, «країни, що розвиваються»). Навіть держави з відносно міцними фундаментальними показниками можуть постраждати через масову втечу капіталу або зростання вартості запозичень.

Економічна криза в одній країні може швидко трансформуватися у фінансову та економічну нестабільність в інших, що створює нові ризики для їхньої внутрішньої та зовнішньої безпеки.

Економічні кризи безпосередньо впливають на рівень життя: зростає безробіття, скорочуються доходи, погіршується доступ до базових соціальних послуг. Дослідження показують, що економічний застій, жорстка бюджетна економія, зростання нерівності та кризи – важливі чинники соціальних протестів і заворушень.

У контексті міжнародної безпеки це означає:

- зростання ризику внутрішньополітичної нестабільності, появи масових протестів, які можуть перерости у насильницькі сутички;

- радикалізацію частини населення, що створює сприятливий ґрунт для екстремістських і терористичних угруповань;

– делегітимізацію демократичних інституцій на тлі падіння довіри до урядів, які не здатні впоратися з кризою [2].

Якщо така ситуація розгортається в країні, що має важливе геополітичне значення або перебуває в складному етнополітичному контексті, її внутрішня дестабілізація легко перетворюється на фактор регіональної небезпеки – через наплив біженців, поширення зброї, транскордонну злочинність.

Між економічним розвитком, людським розвитком і конфліктами існує взаємопов'язаний цикл. Дослідження показують, що низький рівень розвитку та економічні шоки підвищують ризик спалахів і рецидивів збройних конфліктів; натомість конфлікти руйнують інфраструктуру, капітал і людський потенціал, поглиблюючи бідність і відкидаючи країни назад у розвитку.

МВФ демонструє, що ймовірність банківської кризи в країні, охопленій конфліктом, більш ніж удвічі вища, ніж у мирний час; до того ж конфлікти та політична нестабільність у сусідніх державах також істотно підвищують ризики фінансової кризи. Це означає, що економічна криза, яка запускає конфлікт в одній країні, через регіональні зв'язки і хвилі нестабільності впливає на безпеку сусідів.

Економічні потрясіння можуть послаблювати спроможність держав фінансувати оборону, розвідку, правоохоронні органи, що відкриває вікно можливостей для зовнішніх агресорів або недержавних акторів.

Криза, що почалася на ринку іпотеки США, швидко перетворилася на глобальну фінансову бурю: через взаємозалежність банківських систем і фінансових ринків вона вдарила по Європі, Азії та країнах, що розвиваються [3].

Ключові безпекові наслідки:

- тривале безробіття серед молоді в низці європейських країн, що сприяло радикалізації та росту підтримки крайніх політичних сил;
- загострення суверенних боргових криз (наприклад, у Греції), які породили глибокі політичні й соціальні конфлікти;
- зростання недовіри до традиційних партій та інститутів, що посилює політичну поляризацію й послабило здатність держав узгоджено реагувати на зовнішні загрози.

Ці процеси прямо впливали на колективну безпеку: ослаблені внутрішніми кризами уряди мали менше ресурсів і політичної волі для участі в міжнародних стабілізаційних місіях, розвитку оборонних спроможностей та підтримки партнерів.

Пандемія COVID-19 спричинила наймасштабнішу за століття глобальну економічну кризу, зумовивши різке падіння виробництва, порушення ланцюгів поставок, зростання боргу та нерівності [4].

У сфері безпеки це проявилось в:

- посиленні ризиків внутрішніх заворушень через погіршення соціально-економічного становища;
- зростанні вразливості окремих держав до зовнішнього тиску та економічного шантажу;
- активізації інформаційних і гібридних операцій, що експлуатували страхи, недовіру до влади й теорії змови.

Деякі дослідження ЄС прямо пов'язують економічні наслідки COVID-19 із новими викликами для безпеки й оборони, включно зі зниженням оборонних бюджетів, збільшенням нестабільності в регіонах, залежних від експорту сировини (через падіння цін та попиту), та посиленням конкуренції між великими державами.

Сучасні дослідження підкреслюють, що шоки в глобальних ланцюгах доданої вартості – наприклад, зупинка виробництва в одній ключовій країні чи регіоні – можуть мати непропорційно великі наслідки для інших економік. У невеликій частині випадків реакція в країнах-партнерах виявляється в рази сильнішою, ніж початковий шок [5].

Це безпосередньо пов'язано з поняттям економічної безпеки:

- надмірна залежність від одного постачальника критичних товарів (енергоносії, мікрочипи, добрива, продовольство) робить країни вразливими до криз у цій державі;
- економічні проблеми постачальника можуть перетворюватися на інструмент політичного тиску, шантажу або «зброїзації» взаємозалежності;
- перебої в постачанні критичної інфраструктури (енергія, транспорт, ІТ-обладнання) напряду впливають на обороноздатність і здатність держав реагувати на кризи.

Кризові явища в одній країні можуть перерости в системну загрозу економічній та національній безпеці інших держав, якщо вони надто залежні від цього партнера.

Економічні кризи в одній країні здатні суттєво впливати на безпеку інших держав через комплекс взаємопов'язаних каналів:

- фінансове й торговельне «зараження», яке підриває економічну стабільність партнерів;
- соціально-політичні наслідки – безробіття, бідність, протести, радикалізація – що можуть переростати у внутрішні й міждержавні конфлікти;
- послаблення інституцій, зниження довіри до влади та демократичних механізмів;

- ослаблення оборонних і безпекових спроможностей, що відкриває простір для зовнішнього тиску й агресії;
- уразливість глобальних ланцюгів постачання та критичної інфраструктури, що перетворює економічні кризи на фактор стратегічної небезпеки [6].

Економічна та безпекова політика не можуть розглядатися окремо. Для зниження ризиків державам необхідні: диверсифікація економічних зв'язків, посилення фінансової стійкості, інвестиції в людський розвиток і запобігання конфліктам. Профілактика економічних та політичних криз у сусідніх і партнерських країнах часто є дешевшою та ефективнішою стратегією забезпечення власної безпеки, ніж реакція на вже розгорнуті конфлікти.

Список використаних джерел

1. Arezki R., Devarajan S., Fan S. The Economic and Social Impact of COVID-19 on the Middle East and North Africa // World Bank Blogs. – 2020. – Режим доступу: <https://blogs.worldbank.org>.
2. Baldwin R., Weder di Mauro B. (eds.) Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes. – London : CEPR Press, 2020. – 210 p. – Режим доступу: <https://cepr.org>.
3. International Crisis Group. COVID-19 and Conflict: Seven Trends to Watch. – 24.03.2020. – Режим доступу: <https://www.crisisgroup.org>.
4. Київський економічний інститут (KSE). Економічні потрясіння, пандемія COVID-19 та їхній вплив на безпекове середовище. Аналітичний звіт. – Київ : KSE, 2021. – Режим доступу: <https://kse.ua/ua>.
5. Міжнародний валютний фонд. Перспективи світової економіки: криза та відновлення. – Вашингтон : МВФ, 2020. – Режим доступу: <https://www.imf.org/uk>.
6. НІСД – Національний інститут стратегічних досліджень. Економічні кризи та їхній вплив на національну та регіональну безпеку. Аналітична записка. – Київ : НІСД, 2021. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua>.